

Hayatta olduğu gibi mitlerde de, Vahşi Adam'ın yerin-altındaki kendi gelinini aradığı kuşkusuzdur. Kelt masallarında birbirini böyle seven ünlü Vahşi Tanrı çiftleri vardır. Bunlar genellikle bir gölün dibinde yaşayarak, aşağıdaki hayatı ve altdünyayı korurlar. Babil mitlerinde sedir ağacı kalçalı İnanna, sevgilisine, Boğa Sabanı'na, şöyle seslenir: "Gel beni vahşiliğinle ört." Modern çağlarda, hatta bugün bile, üst Ortabatı'da Tanrının Anası ve Babası'nın hâlâ pınar yataklarında gürleyip gökgürültüsü yarattığı söylenir.

134 Aynı şekilde, vahşi bir kadının, dengi olabilecek bir eşten daha çok sevebileceği kimse olamaz. Ancak, belki de sonsuzluğun başlangıcından beri, onun eşi olanlar, asıl doğasını kavradıklarından asla tamamen emin olamazlar. Bir kadın aslında neyi arzular? Bu eski bir sorudur, bütün kadınların sahip oldukları vahşi ve gizemli doğaya ilişkin ruhani bir bilmedir. Chaucer'ın "Bathlı Kadın"ın Hikâyesi"ndeki cadalozun bu soruya cırlayarak verdiği yanıtı göre, kadınlar kendi hayatları üzerinde hâkimiyet kurmak isterler ve bu hiçbir şekilde değiştirilemez bir olgudur, ama bu sorunun aynı oranda güçlü başka bir yanıtı daha vardır.

Aşağıdaki, kadınların asıl doğasına ilişkin bu çok eski soruyu yanıtlayan bir öyküdür. Öyküde gösterilen yöntem ve araçları kullanarak gayret gösterenler, Vahşi Kadın'a sonsuza kadar sevgili ve eş olacaktır. Uzun yıllar önce Bayan V.B. Washington, bana küçük bir Afrikalı-Amerikalı öyküsü armağan etmişti. Manawee adını verdiğim bu öyküyü, edebi bir kalıba dökerek daha etkili kılmaya çalıştım.

Manawee

❧ Bir zamanlar ikiz iki kız kardeşle flört eden bir adam varmış. Ancak kızların babası, "Adlarını tahmin edene kadar onlarla evlenemezsin," demiş. Manawee, tahmin üstüne tahmin yapmış, ama kız kardeşlerin adlarını bilememiş. Genç kadınların babası her defasında başını sallayıp Manawee'yi gerisin geri göndermiş.

Bir gün Manawee, küçük köpeğini de kendisiyle birlikte bu tahmin ziyaretlerinden birine götürmüş ve köpek bir kız kardeşin diğerinden daha güzel, diğer kız kardeşin de berikinden daha şirin olduğunu görmüş. Kız kardeşlerden hiçbiri bütün erdemlere sahip değilmiş, ama küçük köpek onlardan çok hoşlanmış, çünkü kızlar ona yiyecek vermiş

ve gülümseyerek gözlerinin içine bakmışlar.

Manawee o gün de genç kadınların adlarını tahmin edemeyince yorgun argın eve geri gelmişler. Ama küçük köpek koşarak genç kadınların kulübesine geri dönmüş. Orada kulaklarını yan duvarlardan birine dayamış ve kadınların Manawee'nin ne kadar yakışıklı ve yiğit olduğundan söz ederek kıkırdadıklarını duymuş. Kız kardeşler konuşurken birbirlerine adlarıyla sesleniyorlarmış. Küçük köpek bunu işitmiş ve sahibine söylemek üzere var gücüyle eve doğru koşmaya başlamış.

Ama giderken bir aslanın, yolun kenarına etli ve kocaman bir kemik bıraktığını görmüş. Minik köpek hemen kokuyu almış ve bir an bile düşünmeden yolundan saparak kemiği çalılara doğru sürüklemiş. 135 Orada bütün lezzeti kaybolana kadar mutlulukla sıçrayarak kemiği yalamış. Ne yazık! Minik köpek ansızın unuttuğu görevini anımsamış, ama maalesef genç kadınların adlarını da unutmuş.

Bunun üzerine koşarak tekrar ikiz kız kardeşlerin evine ulaşmış. Bu kez gece çökmüş ve genç kadınlar birbirlerinin kol ve bacaklarını yağıyor ve sanki bir kutlama için hazırlanıyorlarmış. Küçük köpek yine birbirlerine adlarıyla seslendiklerini duymuş. Sevinçten havalara uçmuş ve çalılardan yayılan hindistancevizi kokusunu aldığı sırada, Manawee'nin kulübesine giden yola doğru çıkmak üzereymiş.

Küçük köpeğin hindistancevizinden daha çok sevdiği hiçbir şey yokmuş. Bu yüzden hızlı bir dönüşle yoldan çıkmış ve enfes bir portakallı pastanın üstünde soğumaya bırakıldığı kütüğün yanına koşmuş. Tabii, böreği bir çırpıda tüketmiş ve nefesinde de has bir hindistancevizi kokusu kalmış. Epey dolu bir mideyle eve doğru hızlı adımlarla ilerlerken genç kadınların adlarını anımsamaya çalışmış, ama bir kez daha unutmuş.

Böylece küçük köpek kız kardeşlerin kulübesine tekrar seyirtmiş ve bu kez kız kardeşlerin evlenmek için hazırlandıklarını görmüş. "Ah hayır!" diye düşünmüş küçük köpek. "Pek fazla zaman kalmadı." Ve kız kardeşler birbirlerine adlarıyla seslendiklerinde adları aklında tutup hızla oradan uzaklaşmış. Kesin bir şekilde, hiçbir şeyin onu durdurup bu değerli iki adı hemen Manawee'ye götürmekten alıkoymasına izin vermemeye kararı almış.

Küçük köpek patika üstünde ufak ve taze bir av parçası fark etmiş, ama görmezden gelip üstünden atlamış. Bir an için havada hindistancevizi kokusu aldığını düşünmüş, ama onu da görmezden gelmiş, eve, sahibine doğru durmaksızın koşmuş. Ama küçük köpek karanlık bir yabancıncın çalılıktan fırlayıp onu ensesinden tutacağını ve nere-

deyse kuyruğu düşecek kadar kuvvetli bir şekilde sallayacağını elbette hesaba katmamış.

Yabancı bir yandan bunu yaparken, bir yandan da şöyle bağıryor-muş: "Bana o adları söyle! Genç kadınların adları ne, söyle ki, onları elde edebileyim."

136 Küçük köpek ensesindeki bu güçlü kavrayış yüzünden bir an için kendinden geçeceğini düşündüyse de, cesurca savaşmış. Hırlamış, tırmalamış, tekmelemiş ve sonunda dev gibi yabancıyı parmaklarının arasından ısırmış; küçük köpeğin dişleri adamı eşekarıları gibi sokmuş. Yabancı, manda gibi böğürmüş, ama küçük köpek gitmesine izin vermemiş. Yabancı, küçük köpek elinde asılı olduğu halde çalıla doğru koşarak kaçmış.

"Bırak, bırak beni gideyim, küçük köpek. Ben de seni bırakacağım," diye yalvarmış yabancı. Küçük köpek de dişlerinin arasından hırlamış: "Sakın geri döneyim deme, yoksa bir daha gün yüzünü göremezsin!" Ve böylece, yabancı bir yandan elini tutup bir yandan da inleyerek çalıların arasına kaçmış. Küçük köpek de kah topallayarak, kah koşturarak Manawee'ye giden patikada ilerlemiş.

Postu kanlanmış ve çenesi ağrılar içinde de olsa, genç kadınların adları aklında apaçıkmuş ve aksayarak Manawee'nin yanan ışığına ulaşmış. Manawee, küçük köpeğin yaralarını incitmeden yıkamış, küçük köpek de ona bütün öyküyü anlatıp genç kadınların adlarını söylemiş. Manawee küçük köpeği alıp son hızla genç kadınların köyüne doğru atıyla yola koyulmuş, köpeğin kulakları iki at kuyruğu gibi uçuşuyormuş.

Manawee, babanın huzuruna kızlarının adlarıyla çıktığında, ikiz kız kardeşleri giyinip kuşanıp onunla yolculuğa çıkmak üzere hazırlanmış bir halde bulmuş; en başından beri onu beklemekteymişler. İşte Manawee, nehir ülkesinin en güzel bakirelerinden ikisini böyle kazanmış. Ve dördü, kız kardeşler, Manawee ve küçük köpek, uzun bir süre hep birlikte huzur içinde yaşamışlar.

Krik Krik Krak, işte bu öykünün sonu.

Krik Krik Kran, işte bu öykü bitti.¹ ☞

1. Öykünün sonundaki bu dizeler Batı Afrika'da gelenekseldir. Bunu bana bir griot olan Opalanga öğretmişti.

KADINLARIN İKİLİ DOĞASI

Tıpkı düşleri olduğu gibi, halk hikâyelerinin içeriklerini de öznel bir biçimde değerlendirebiliriz; yani, bütün simgeler tek bir kişinin psişesinin özelliklerini tasvir eder, ama dış dünyadaki koşul ve ilişkileri de anlattıkları için bu öyküleri nesnel olarak da anlayabiliriz. Manawee masalı üzerine konuşurken, daha çok bir kadınla eş arasındaki ilişki açısından bakalım ve unutmayalım ki, çoğu durumda "dışarıda olan, aynı zamanda içeridedir."

Bu öykü, kadınlara dair, çok ama çok eski bir sırrı açığa çıkarır ve bu sır da şudur: Bir eş Vahşi Kadın'ın kalbini kazanmak istiyorsa, onun doğal ikiliğini iyice anlamalıdır. Masaldaki iki kadını etnolojik olarak 137 çok-eşli bir kültürdeki müstakbel gelinler olarak anlayabiliriz, ama arketipsel bir bakış açısından bu öykü, tek bir kadının içindeki iki güçlü dişil kuvvetin gizeminden söz etmektedir.

Manawee öyküsü, Vahşi Kadın'a yakın olmak için gereken bütün temel olguları içermektedir. Manawee, sadık köpeği aracılığıyla iki adı, dişil olanın iki doğasını tahmin eder. Sırrı çözene kadar kazanamaz. Ve bunu başarmak için -köpekle simgelenen- içgüdüsel benliğini kullanmalıdır.

Bir kadına yakın duran herkes, aslında iki kadının huzurundadır: Bir dış varlık ve bir içsel *criatura*; bunlardan biri üstdünyada yaşarken, diğeri ise kolaylıkla görülemeyen bir dünyada yaşamını sürdürür. Dışarıdaki varlık gün ışığıyla yaşar ve kolayca gözlenebilir. Çoğu zaman pragmatik, kültürlü ve çok insandır. Bununla birlikte *criatura* genellikle çok uzaklardan gelerek yüzeye çıkar, çoğu zaman görüldüğü hızla ortadan kaybolur, yine de her zaman arkada bir duygu; şaşırtıcı, özgün ve bilgece bir şey bırakır.

Kadınlardaki bu ikili doğayı anlayan erkekler, hatta kadınlar, kimi zaman gözlerini kapatıp Tanrı'dan yardım dilerler. Kadınların ikiz doğasının paradoksu, bir tarafın duygusal anlamda soğukken, diğer tarafın daha sıcak olmasından kaynaklanır. Bir taraf ilişki açısından daha kararlı ve zenginken, diğeri biraz değişkendir. Genellikle bir taraf daha mutlu ve esnekken, diğeri "ne idüğünü bilmediği" şeylere özlem duyar. Biri neşeliyken, diğeri tatlı-sert ve dalgın olabilir. Bu "bir-olan-iki-kadın," psişede binlerce şekilde birleşen ayrı ayrı, ama birbirine bitleştirilmiş unsurlardır.

İKİNİN GÜCÜ

Bir kadının doğasının her bir yanı farklı işlev ve bilgileri olan ayrı bir bütünlüğü temsil etse de, tıpkı *corpus callosum*'a sahip olan beyin gibi, bunların da birbirlerinin bilgisine sahip olmaları ya da bu bilgileri bir diğerinin anlayacağı bir şekle tercüme etmeleri, böylece bir bütün olarak işlev görmeleri gerekir. Eğer bir kadın bir tarafını gizler ya da bir tarafını fazla desteklerse, bütün gücüne ulaşmasını engelleyen ve fazlasıyla tek boyutlu bir hayat sürer. Bu iyi değildir. Her iki yanı da geliştirmek gereklidir.

138 İkizler simgesini incelersek, İki'nin gücü konusunda çok şey öğreniriz. Kadim çağlardan beri dünyanın her yerinde ikizlerin doğuştan güçlerle donanmış oldukları düşünülmüştür. Bazı kültürlerde başlı başına ikizlerin doğasının dengelenmesine adanmış disiplinler vardır, çünkü bunların, bir ruhu paylaşan iki ayrı benlik olduğu düşünülür. İkizler, ölümlerinden sonra bile beslenir, onlarla konuşulur, onlara armağanlar verilir ve kurbanlar adanır.

Çeşitli Afrika ve Karayip topluluklarında ikiz kız kardeş simgesinin *juju*'ya -ruhun mistik enerjisine- sahip olduğu söylenir. Bu yüzden de bütün topluluğun kaderi kötü çizilmesin diye ikizlere kusursuz bir şekilde bakılması gerekir. Haiti'deki voodoo inancında, aralarında baş gösteren kıskançlığın anında yatıştırılması, ama daha da önemlisi kıskançlık durumunda içlerinden birinin zayıflayıp ölmesi, diğerinin de ölümüne yol açacağından, topluluğa kazandırdıkları özel ruh halinin kaybedilmemesi için ikizlerin her zaman eşit miktarda porsiyonlarla beslenmesini talep eden bir uyarı vardır.

Aynı şekilde, psişenin ikili güçleri bilinçli olarak tanınır ve birlik halinde görülürse, ayrı ayrı tutmak yerine bir araya getirilirse, bir kadın muazzam güçlere sahip olur. İkinin gücü çok büyüktür ve ikiliğin herhangi bir yanı ihmal edilmemelidir. Eşit olarak beslenmeleri gerekir, çünkü birlikte, bireye esrarengiz bir güç kazandırır.

Bir zamanlar orta-Güney'de yaşayan Afrikalı-Amerikalı bir adamdan bir öykü dinlemiştim. Kent merkezindeki bir "park"ın grafitileri arasında otururken dar bir sokaktan çıkagelmişti. Bazıları ona deli dedi, çünkü kendi kendine konuşup duruyordu. Rüzgârın yönünü anlamak ister gibi bir parmağını öne uzatmış, ayaklarını sürüyerek yürüyordu. *Cuentista*'lar bu tür kişileri tanrılarla temasta olan kişiler olarak kabullenirler. Bizim geleneğimizde böyle bir adama *El bulto* [Bohça] denir, çünkü onun gibi ruhlar bir tür erzak çantası taşır ve bu erzak çan-

tasını, bakacak olan, onu görecektir gözleri ve koruyacak duyumları olan herkese gösterirler.

Bana bu öyküyü nevi şahsına münhasır nezaketiyle sözünü ettiğim bu *El bulto* anlattı. Bir tür atalar-arası iletim öyküsüdür bu. O, öyküye "Bir Çubuk, İki Çubuk" adını vermişti. "Eski Afrika krallarının tarzı budur," diye de fısıldamıştı.

Öyküde yaşlı bir adam ölmek üzeredir ve eşini dostunu yanına çağırır. Sürüsüne bereket çocuklarının, karılarının ve akrabalarının her birine kısa, sağlam bir çubuk verir. "Kırın!" diye emreder. Biraz çabayla hepsi çubuklarını kırar.

"Ruh yalnız ve kimsesiz olduğunda, başına bu gelir işte. Kolaylıkla kırılabilir." 139

Yaşlı adam, ardından akrabalarının her birine ikinci bir çubuk verir ve "Ben göçüp gittikten sonra işte bu şekilde yaşamınızı istiyorum. Çubuklarınızı ikili ve üçlü demetler halinde bir araya getirin. Şimdi bu demetleri ikiye bölün."

Bir demette iki veya ikiden daha fazla çubuk olduğunda kimse çubukları kıramaz. Yaşlı adam gülümser: "Başka bir ruhla birlikte olduğumuzda güçlü oluruz. Diğerleriyle birlikteyken kırılmazız."

Aynı şekilde, ikili doğanın her iki yanı da bilinçte birbirine yakın tutulduğu zaman muazzam bir güce sahip olur ve kırılmaz. Ruhsal ikiliğin, ikizleşmenin, kadının kişiliğinin iki yönünün doğası budur. Daha fazla uygarlaşmış olan benlik tek başına da idare edebilir... ama bir parça yalnızdır. Vahşi benlik de iyidir ama, başkasıyla ilişkiye geçmenin özlemi içindedir. Kadınların psikolojik, duygusal ve tinsel güçlerinin kaybı, bu iki doğanın birbirinden koparılmasından ve birinden biri artık yokmuş gibi davranılmasından kaynaklanır.

Bu masalın dişil ikiliği kadar, eril ikiliği de işlediği söylenebilir. Manawee'nin de kendi ikili doğası vardır: İnsani bir doğa ve köpeklerle simgelenen içgüdüsel bir doğa. İnsani doğası şirin ve sevimli olsa da, evliliği elde etmeye yetmez. Kadınların yakınına kadar sokulup keskin bir ısıtma gücüyle onların adlarını duyma yeteneği olan içgüdüsel doğasını simgeleyen, köpeğidir. Yüzeysel ayartmalarla başa çıkmayı ve en önemli bilgileri elde tutmayı öğrenen yine köpektir. Keskin bir ısıtma gücü ve inadı olan, duvarların altını oyup değerli fikirleri bulma, kovalama ve tekrar ele geçirme içgüdülerine sahip olan Manawee'nin köpeğidir.

Diğer masallarda olduğu gibi, eril güçler Mavisakalvari ya da cani Mr. Fox türünden bir enerji taşıyabilir ve böylece kadının ikili doğasını yok etmeye çalışabilir. Bu tür talipler ikiliğe katlanamazlar, çünkü

mükemmellik ararlar; gerçek, mükemmel bir kadında somutlaşmış olan değişmez, sabit *bir feminina substancia* [dişil cevher] ararlar. Öf! Böyle bir kişiyle karşılaşırsanız, bütün hızınızla öteki tarafa kaçın. Gerek içerde, gerekse de dışarıda Manawee tipinde bir sevgiliye sahip olmak daha iyidir. O çok daha iyi bir taliptir, çünkü kendisini yoğun olarak İki düşüncesine vermiştir. Ve İkinin gücü, bütünsel bir kendilik olarak hareket etmektedir.

Onun için Manawee, kadının ruhsal hayatının bu en yaygın, ama gizemli bileşimine dokunmak ister. Kendi ruhsal hayatına bütünüyle hâkimdir. Kendisi vahşi, doğal bir adam olduğundan, Vahşi Kadın'ın titreşimlerini alır ve onu arzular.

140

Bir kadının psişesinde, Jungcuların *animus* dedikleri, bütün erkek figürler kabilesi arasında Manawee-benzeri bir özellik de vardır. Bu özellik, kadının ikiliğini bulur ve ister; onu şeytani, çirkin ve hor görülmesi değil, aksine değerli, flört edilebilir ve arzulanabilir görür.² Manawee ister içsel, isterse dışsal bir figür olsun, temel arzusu kadınların doğasındaki gizemli ve tanrısal ikiliği adlandırıp anlamak olan yeni, ama inanç dolu sevgiliyi temsil eder.

ADIN GÜCÜ

Bir kuvveti, yarattığı, kişiyi ya da şeyi adlandırmanın pek çok anlamı vardır. Adların büyüğü ya da uğurlu anlamlarından ötürü dikkatle seçtikleri kültürlerde bir kimsenin gerçek adını bilmek, o kişinin hayat yolunu ve ruhsal özelliklerini bilmek demektir. Gerçek adın genellikle gizli tutulmasının nedeni, o kişinin adın gücüyle birlikte büyüyebilmesi, kimsenin hakaret etmemesi ya da zihninin çelinmemesi ve tinsel otoritesinin tam olarak gelişebilmesi için adın sahibini korumaktır.

Masallarda ve halk hikâyelerinde adın daha başka pek çok yönü vardır ve bunlar Manawee masalında da iş başındadır. Gerçi bazı masallarda kahraman, üzerinde güç kazanmak için kötü bir kuvvetin adını araştırır, ama adı soruşturmanın amacı daha çok o kuvvet ya da güce seslenebilmek, o kişiyi kendi yakınına çağırarak ve o kişiyle ilişki kurabilmektir.

Manawee öyküsünde yaşanan da budur. "İki'nin gücünü kendine

2. Jamaika'da bu masalın kalıntısı olan bir çocuk şarkısı vardır: "Sadece emin olmak için/evetin sonuna kadar evet olduğuna/ona tekrar/tekrar ve tekrar ve tekrar soruyorum." Bu şarkıya dikkatimi, bütün yaşamım boyunca benim için bir anne olan V. B. Washington çekmişti.

yaklaştırmak için Manawee içten çabalarla tekrar tekrar gidip gelir. Onları adlandırmakla ilgilenmesinin nedeni, onların güçlerini ele geçirmek değil, onlarınkine eşdeğer olan öz-gücünü kazanmaktır. Adları bilmek, ikili doğa konusunda bilinç kazanmak ve bunu korumak demektir. İnsan çok isteyebilir ve hatta bunun için gücünü de kullanabilir, ama hiç kimse karşısındakinin adını bilmeden, derinlemesine bir ilişki kuramaz.

İkili doğanın ve ikiz kız kardeşlerin adlarını tahmin etmek, başlangıçta erkekler için olduğu kadar, kadınlar için de zor bir görevdir. Ama bu konuda çok fazla kaygılanmaya da gerek yoktur. Eğer adları bulmakla ilgiliysek, en azından daha baştan doğru yoldayız demektir.

Peki, bir kadının psişesindeki bu iki simgesel kız kardeşin tam adları nedir? İkiliklerin adları elbette kişiden kişiye değişir, ama bunlar bir tür karşıtlık içinde olma eğilimindedir. Doğal dünyanın geniş kesimleri gibi bunlar da ilkin bir örüntü ya da yineleme yokmuşçasına geniş bir alana yayılmış görünebilir. Ama ikili doğanın yakından gözlenmesi, sorgulanması ve yanıtlarına kulak verilmesi, hepsine ait bir örüntüyü hemen ortaya çıkaracaktır. Geniş bir alana yayılmış bir örüntüdür bu, doğru, ama yükselip alçalan dalgalar gibi bir istikrara sahiptir; yükselip alçalan gelgitler öngörülebilir, derin akıntıların haritası çıkarılabilir.

Adların tahmin edilmesine gelince, bir kişinin adını söylemek, o adın her dile getirilişinde o kişiyle ilgili bir istekte ya da kutsamada bulunmak demektir. Kendimizdeki bu ikili mizacı ego ile tini evlendirmek için adlandırırız. Bu adlandırma ve evlendirme işine -insani sözcüklerle- kendini-sevme denir. Aynı ayrı iki kişi arasında gerçekleştiğinde ise buna, birbirini-sevme adı verilir.

Manawee sürekli tahminde bulunur, ama dünyevi doğasıyla tek başına ikizlerin adlarını tahmin edemez. Sezginin temsilcisi olan köpek, Manawee'nin hizmetinde çalışır. Kadınlar genellikle bu türden bir dayanıklılığa ve derin doğalarını anlama çabasını sürdüren bir zihniyete sahip eşler ararlar. Böyle bir cevherden yapılmış bir eş bulduklarında, ona ömür boyu sadakat ve sevgi gösterirler.

Masalda ikizlerin babası, mistik çiftin muhafızı gibi davranır. O, "bir arada duran" ve ayrılmayan şeylerin bütünlüğünü sağlayan psişe içindeki, gerçek bir niteliğin simgesidir. Talibin değerini, "doğruluğunu" sınayan odur. Kadınların böyle bir gözetmene sahip olmaları iyidir.

Bu anlamda sağlıklı bir psişenin içeri girmek için başvuran yeni unsurları sınıadığı söylenebilir; psişenin, bu konuda bir bütünselliği, bir tarama süreci vardır. İçinde babacan bir gözetmen bulunduran sağlıklı

bir psişe eski bir düşünceyi, tutumu ya da kişiyi değil, sadece duyarlı olanları ya da öyle olmaya çalışanları kabul eder.

Kız kardeşlerin babası şöyle der: "Bekle. Gerçekten de asıl özü –asıl adları– bilmekle ilgilendiğine beni inandıran kadar kızlarıma sahip olamazsın." Babanın dediği şudur: Sadece sormakla kadınların sırlarına dair bir anlayışa ulaşamazsın. Önce çalışma yapmalısın. Bu konunun peşini bırakmayacağını ispatlamalısın. Kadına özgü bu ruhsal bilmecenin, hem iniş hem de muamma olan bu gayretin gerçek aslına daha yakın hissetmelisin kendini.

142

İNATÇI KÖPEK DOĞASI

Öyküdeki küçük köpek, psişik inadın nasıl işlediğini tam olarak göstermektedir. Köpekler evrenin büyücüleridir. Yalnızca varlıklarıyla bile, somurtkan insanları gülümseyen insanlara, üzgün insanları daha az üzgün insanlara dönüştürür ve ilişkiler doğururlar. Tüylü hayvan/insan Enkidu'nun fazla akılcı kral Gilgamiş'in karşısında denge oluşturduğu eski Babil efsanesi "Gilgamiş"ta olduğu gibi, köpek de erkeğin ikici doğasının bütün bir yanıdır. Ormanın doğasıdır; iz sürebilen, neyin ne olduğunu duyumsayarak bilendir.

Köpek, kız kardeşlerden hoşlanır, çünkü onu besler ve ona gülümserler. Mistik dişi, köpeğin içgüdüsel doğasını kolayca anlar ve kabul eder. Köpekler, başka şeylerin yanı sıra, kolayca ve uzun süre kalpten seveni, çaba harcamadan bağışlayıcı, uzaklara koşabileni ve gerektiğinde ölümüne savaşabileni temsil eder. Köpek doğası,³ bir eşin ikili kız kardeşin... ve Vahşi Kadın'ın kalbini nasıl kazanacağına dair somut ipuçları verir –başlıca ipucu da "geri dönmeye devam etmek"tir.

Manawee, adları tahmin etmeyi yine beceremez ve yorgun argın eve döner. Ama küçük köpek koşarak genç kadınların kulübesine geri gider ve adlarını duyana kadar onları dinler. Arketipler dünyasında köpek doğası hem psikopomp (yani, yukarıdaki dünya ile loş dünya arasında haberci) hem de ktoniktir (psişenin daha karanlık ya da daha uzak arka bölgelerine çok eski zamanlardan beri bu ad verilir). Bir eşin, ikiliği anlamak amacıyla içine girdiği duyarlılık hali budur.

Köpek kurda benzer ve her ne kadar öykünün geri kalan kısımlarında o kadar da uygar olmadığını görsek de sadece biraz daha uygarlaşmıştır. Bu küçük köpek psikopomp olarak içgüdüsel psişeyi temsil

3. Köpek bir köpekler topluluğundayken, insanların içindeki evcil hayvandan biraz farklı şekilde davranır.

eder. Bir insandan daha farklı bir şekilde işitir ve görür. Egonun kendi başına asla düşünemeyeceği düzeylere kadar gider. Egonun işitemeyeceği sözcükleri ve talimatları işitir. Ve işittiklerini izler.

Bir zamanlar San Francisco'daki bir bilim müzesinde bir köpeğin işitme gücünü taklit eden mikrofon ve kolonlarla dolu bir odaya girmiştim. Rüzgârda bir palmye yaprağı dalgalandığı zaman, kıyamet gününü çağrıştıran bir ses duyuluyordu; çok uzaklardan bir ayak sesi yaklaştığında, kulağımın dibinde bir milyon torba dolusu mısır gevreği çattırıyormuş gibi oluyordu. Köpeğin dünyası sürekli, kıyamet gününe benzer seslerle doludur... insanlar olarak hiç kaydetmediğimiz seslerle. Ama küçük köpek bunları kaydeder.

Köpekgiller "insan" işitme gücünün dışındakileri de duyar. İçgüdüsel psişenin bu kehanetimsi yönü, kadın psişesinin derin çalışmalarını, derin müziğini, derin gizemlerini içgüdüsel olarak işitir. Kadınlardaki vahşi doğa bu doğa sayesinde bilinebilir.

143

BAŞTAN ÇIKARICI İŞTAHIN AYAK SESLERİ

Kadın ve erkekler, doğalarının derin taraflarını bulmak için mücadele etseler de, birtakım gerekçelerle, çoğunlukla da çeşitli hazlar yüzünden akıllarının çelinmesi tesadüf değildir. Bazıları bu hazlara bağımlı hale gelip sonsuza kadar orada sıkışıp kalır ve işlerine asla devam edemez.

Küçük köpeğin aklı da iştah duyduğu şeyler tarafından ilk başta çelinmiştir. İştah duyulan şeyler genellikle zamanın ve libidonun çalınmasına sebep olan çekici, küçük *forajido*'lardır [hırsızlardır]. Sizinkiler de. Jung, insani iştahın bir ölçüde denetime alınması gerektiğini söylüyordu. Yoksa, sizin de göreceğiniz gibi, insan, yoldaki her kemik parçası için, bir kütüğün üstündeki her pasta dilimi için duracaktır.

Eşler, ikilikleri adlandırmaya çalışırlarken, tıpkı köpek gibi, yoldan çıkarıldıkça azimlerini yitirebilirler. Eğer kendileri de yabanıl ya da aç kalmış yaratıklarsa, bu durum çok daha kolaylaşır. Ne aramakta olduklarını da unutabilirler. Bizzat kendi bilinçdışlarından gelip de istismar amacıyla onlara kendini zorla kabul ettirmek isteyen, onları sırf zevk olsun diye ayartmak veya bir avcının zihinlerindeki boşluğunu doldurmak isteyen bir şeyin çekimine kapılabilir/saldırısına uğrayabilirler.

Sahibinin evine geri dönerken yolda çok lezzetli bir kemikle aklı çelinen köpek, süreç içinde genç kadınların adlarını unuttur. Bu bölüm, derin psişik çalışmada çok sık görülen bir durumu somutlaştırır: İştahın ayartıları birincil süreci engeller. Analizlerime katılanlardan birinin

şunları söylediğini duymadan bir ayım bile geçmez: “Şey, derin çalışmalarından uzaklaştım, çünkü cinsel olarak kızgınlaşmıştım ve ateşi söndürmek yedi günümü aldı” ya da “...Çünkü bu hafta evdeki beş yüz bitkimin budanma zamanının geldiğine karar verdim.” ya da “...Yedi tane yeni yaratıcı işe giriştim, epey zaman aldı ve sonra hiçbirinin aslında gerçek bir umut vaat etmediğine karar verdim ve hepsini bıraktım.”

Gördüğünüz gibi, yoldaki kemik hepimizi beklemektedir. Bir köpeğin pek reddedemeyeceği leziz bir kokusu vardır. En kötüsü de, çok gözde bir bağımlılık olmasıdır, bize çoktan bedel ödetmiş bir bağımlılık. Ama her defasında başarısız olsak da, yanından geçip gidene ve esas işimize tekrar koyulana kadar tekrar tekrar denemeliyiz.

144

Derin çalışmanın devinirliği cinsel uyarılmaya benzer; sıfır düzeyinden başlar, platolar halinde ivme kazanır, kalıcı ve yoğun bir hale gelir. Platolar hafif bir şekilde kesilirse (beklenmedik büyük bir gürültü düşünün) her şeye yeniden başlamak gerekir. Psişenin arketipsel katmanında çalışırken, benzer bir uyarılma gerilimi olur. Eğer gerilim kesintiye uğrarsa, neredeyse en başından başlamak gerekir. Demek ki, yolda birçok kemik vardır; özlü, güzel, ilginç, vahşice heyecanlar doğuran kemikler. Bunlar sadece çalışmanın neresinde olduğumuzu değil, başlangıçta bu çalışmanın ne olduğunu da bir şekilde unutturan bir bellek yitimine götürür bizi.

Kuran, bilge bir biçimde, yeryüzündeyken izin verildiği halde zevk almadığımız tüm hazların hesabının bizden isteneceğini söyler. Ancak, yanlış zamanda çok fazla ya da hatta bir parça iyi bir şey bile kocaman bir bilinç kaybına neden olabilir. O zaman ani bir bilgelik parlaması yerine, dalgın bir profesör gibi “Şimdi neredeyim?” diye mırıldanarak geziniriz. Kendimizi bu ayartmalardan kurtarmamız haftalar, kimi zaman aylar alır.

Öyküde, köpek koşarak kız kardeşlerin kulübesine geri döner, adlarını yeniden duyar ve bir kez daha hızla uzaklaşır. Bu köpek sağlam bir tekrar tekrar deneme içgüdüsüne sahiptir. Ama, o da ne, bu kez de hindistancevizli bir pasta aklını çeler ve adları yine unuttur. İştahın bir başka yönü yaratığa saldırmış ve onu yine ödevinden uzaklaştırmıştır. Bağışakları doymuş, ama ruhunun işi yapılmamıştır.

Bu noktada, bilinçli kalma, özellikle de psişik bağlantılar oluşturmaya çalışırken, iştahların aklı çelmesine izin vermeme sürecinin uzun bir süreç olduğunu ve buna bağlı kalmanın son derece güç olduğunu anlıyoruz. Kurnaz küçük köpeğin, vargüciyle çalıştığını görüyoruz. Ancak, derin arketipsel bilinçdışından tekrar bilinçli akla dönmek için uzun bir yol katetmek gerekir. Hem adlara doğru inmek hem de tekrar

yüzeye geri çıkmak için uzun bir yol katedilir. Yol boyunca tuzaklar varsa eğer bilgiyi bilinçte tutmak zordur.

Hindistancevizli pasta ve kemik, kendi açılarından nefis olan baştan çıkarıcı ayartıları temsil eder. Başka bir deyişle, herkesin psişesinde saptırıcı, hilekâr ve enfes öğeler vardır. Bu öğeler bilinç-karşıtıdır; şeyleri karanlıkta ve heyecan verici bir halde tutarak gelişir. Bazen ışığın vereceği heyecan için tüm bunlara katlandığımızı kendi kendimize hatırlatmamız zordur.

Öyküde köpek ışık-getirendir; gizemli ikiz doğayla bilinçli bir bağlantı kurmaya çalışmaktadır. “Bir şey” ritmik bir şekilde buna engel olmaya çalışmaktadır; görülmeyen, ama kemikleri yerleştirip pastaları yol kenarına bıraktığı belli olan bir şey... Hiç kuşkusuz bu, karanlık yabancısıdır, psişenin doğal yok edicisinin bilince karşı koyan başka bir versiyonu. Tüm insanların psişelerinde doğal olarak ortaya çıkan bu karşı koyucudan dolayı, en sağlıklı psişe bile yolunu kaybetme eğilimindedir. Gerçek ödevi hatırlamak ve kendimize bunu tekrar tekrar neredeyse bir mantra tarzında anımsatmak, bizi bilince geri götürecektir.

145
F10

ACIMASIZ OLMAYI BECERMEK

Küçük köpek, kadınların adlarını bir kez daha öğrenir ve sahibine dönmek için hızla seyirtir. Yol üstündeki ziyafeti ve çalılardan gelen ayartıcı kokuları görmezden gelir. Burada, psişenin bilincinin yükselmekte olduğunu görüyoruz. İçgüdüsel psişe kendine gem vurmaya, önceliklerini belirlemeyi ve odaklaşmayı öğrenmiştir. Yolundan döndürülmeyi reddeder. Artık kararlıdır.

Fakat boşluğun içinden karanlık bir şey aniden küçük köpeğin önüne atlar. Yabancı, köpeği sarsar ve “Bana o adları söyle! Genç kadınların adları ne, söyle ki, onları elde edebileyim!” der. Yabancı, psişenin ikiliğine ve incelikli noktalarına aldırılmaz bile. Dişi onun için, elde edilecek bir mülkiyettir, o kadar.

Yabancı, dış dünyadaki gerçek bir kişiyle ya da içerideki negatif bir kompleksle kişileştirilebilir. Hangisiyle olduğu fark etmez, çünkü yıkıcı etkileri aynıdır. Köpek bu kez ölçsüz bir mücadeleye girer. İster bir kadın, isterse de bir erkek olalım, bir olay, bir dil sürçmesi, tuhaf bir şey ortalığa çıkıp bize kim olduğumuzu unutturmaya çalıştığında dışarıdaki hayatta da aynısı yaşanır. Psişede her zaman adlarımızı çalmaya çalışan bir şey bulunur. Dış dünyada da birçok ad hırsızı vardır.

Öyküde küçük köpek kendi yaşamı için savaşıyor. Bazen derin bilge-

liğimizi sıkı sıkı elde tutmayı öğrenmemizin tek yolu, bir yabancıya ortaya çıkıvermesidir. O zaman değer verdiklerimiz için savaşmaya –ilgilendiğimiz şeyler konusunda ciddi olmak için savaşmaya, Robert Bly’nin “kendini mükemmel hissetme arzusu”⁴ dediği yüzeysel tinsel amaçlarımızı geliştirip aşmak için savaşmaya, derin bilgeliği elde tutmak için savaşmaya, başladığımız şeyleri bitirmek için savaşmaya–mecbur kalırız.

146 Küçük köpek, adları korumak için savaşır ve böylece tekrar tekrar bilinçdışına kayan bölümü fetheder. Köpek mücadeleye girince, şaşırtıcı bir şekilde adları kaybetmez, çünkü uğruna savaştığı şey budur, vahşi dişiyle ilgili bilgilerdir. Buna kim sahip olursa, kadınıninkine eşdeğer bir güç kazanır. Köpek, bu gücü layık olan insana, Manawee’ye vermek için savaşmıştır. Bu gücü kadim insan doğasının, onu kötüye kullanacak olan bir yönünden korumak için savaşmıştır. Gücün doğru ellere verilmesi, adların bulunması kadar önemlidir.

Kahraman köpek, adları Manawee’ye verir, o da genç kadınların babasına sunar. Genç kadınlar Manawee ile uzaklara gitmeye hazırdırlar. İçsel doğalarının bilinçli bilgisini keşfetmek ve korumak için öteden beri Manawee’yi beklemektedirler.

Böylece, bu doğrultuda ilerlemeyi önleyen iki şey olduğunu görürüz: İştahların aklı çelmesi ve karanlık yabancı –bu yabancı kimi zaman psişenin içindeki doğuştan gelen baskı uygulayıcıdır, kimi zaman da dış dünyadaki bir kişi ya da durum. Bunlara aldırmayan her gezgin bu yağmacı ve çapulcuları nasıl yenilgiye uğratacağını içten içe bilir. Adlara sıkı sıkıya sarılın, adlar her şeydir.

İÇERİDEKİ KADIN

Kadınlar bazen eşlerinin kendilerini anlamalarını beklerken yorulur ve huysuzlaşırlar. Şöyle derler: “Ne düşündüğümü, ne istediğimi niye bilemiyorlar?” Bu soruyu sormaktan yorgun düşerler. Ancak, bu çıkmazın bir çözümü vardır, etkili ve verimli bir çözümü.

Eğer bir kadın bu açıdan duyarlı bir eş istiyorsa, ona kadınların iki liğinin sırrını açacaktır. Ona içerideki kadından, kendisine eklendiğinde iki yapan birinden söz edecektir. Bunu yapmanın yolu, onda görüldüğü, duyulduğu, bilindiği hissini uyandıran ve aldatıcı ölçüde basit gibi görünen iki soruyu sormayı eşine öğretmesidir.

İlk soru şudur: “Ne istiyorsun?” Hemen herkes doğal olarak bu çe-

4. Robert Bly, kişisel iletişim, 1990.

şit bir soruyu sorar. Ama daha temel başka bir soru daha vardır: “Derin benliğinin arzuladığı şey nedir?”

Eğer bir kadının ikili doğası gözden kaçırılır ve kadın sadece görüldüğü biçimiyle değerlendirilirse, insan büyük bir sürprize hazır olmalıdır, çünkü kadının vahşi doğası, derinlerinden yükselip kendini göstermeye başladığında, çoğu zaman daha önce ifade ettiklerinden tamamen farklı ilgi, his ve fikirleri olduğu görülür.

Bir kadın bir ilişkiyi güvenle örmek için eşiyle ilgili olarak aynı iki soruyu soracaktır. Kadınlar olarak hem kendi doğamızın hem de diğerlerinin doğasının iki yanını da bir araya getirmeyi öğreniriz. Her iki yandan karşılıklı olarak aldığımız enformasyon sayesinde, en değerli şeyin ne olduğuna ve nasıl uygun bir tepki verileceğine çok açık bir şekilde karar verebiliriz. 147

Bir kadın kendi ikili doğasına danıştığı zaman, bilincin ötesinde olup bu yüzden de çoğu zaman içerik ve süreç açısından şaşırtıcı ve genellikle çok değerli olan malzemeye bakma, dikkatle gözden geçirip sondaj alma sürecindedir.

Bir kadını sevmek isteyen eşin, onun evcilleşmemiş doğasını da sevmesi gerekir. Eğer kadın bu öteki tarafını sevmeyen ya da sevmeyecek olan bir eş alırsa, mutlaka bir şekilde paramparça olacak ve tamir edilemeden sakat bir şekilde kalacaktır.

Aynı şekilde erkekler de, kadınlar gibi, ikili doğalarını adlandırmalıdır. En değerli sevgili, en değerli ana baba, en değerli arkadaş, en değerli “vahşi-adam,” öğrenmeyi isteyendir. Öğrenmekten zevk almayanlar, yeni fikirlere ya da deneyimlerin çekimine kapılmayanlar şu an bulundukları konumu aşip gelişemezler. Acının köklerini besleyen tek bir güç varsa, o da bu anın ötesinde öğrenmeyi reddetmektir.

Biliyoruz ki, Vahşi Adam kendi dünyevi kadını aramaktadır. Ürkütücü olsun ya da olmasın, bir başkasının vahşi ruhu tarafından harekete geçirilmeye izin vermek en derin sevgi eylemidir. İnsanların “kaybetmek”ten çok korktukları bir dünyada, diğer bir insani ruhun tanrısallığında çözülmenin karşısına dikilmiş koruyucu duvarlar da bir o kadar fazladır.

Vahşi Kadın’a uygun olan eş, ruhsal bir inadı ve dayanıklılığı olan, kendi içgüdüsel doğasını bir kadının ruhsal hayatının örtüsü altına göz atmak ve orada görüp duyduklarını kavramak için gönderebilen bir eşdir. Anlamaya çalışmak için geri dönmeyi sürdüren, yol üstündeki çekim odaklarının kendisini alıkoymasına izin vermeyen adam, iyi bir eşdir.

Öyleyse, erkeğin vahşi görevi kadının gerçek adlarını bulmak, bu bilgiyi onun üzerinde güç kazanmak için değil, tersine, onun yapıldığı

tanrısal özü anlayıp kavramak, bunun üzerinden akıp geçmesine, onu şaşırtmasına, sarsmasına, hatta korkutmasına izin vermek için kullanmaktır. Ve onunla birlikte kalmaktır. Ve adlarını birer şarkı gibi yüksek sesle onun üstüne söylemektir. Bu, kadının gözlerini ısıtacaktır. Bu, erkeğin de gözlerini ısıtacaktır.

148 Fakat bu bizi hemen rahatlatmasın, ikilikleri adlandırmanın başka bir yönü daha vardır; daha ürktücü, ama bütün sevgililer için çok önemli olan bir yönü. Bir kadının ikili doğasının bir tarafına Hayat denebilirse, Hayat'ın "ikiz" kız kardeşi de Ölüm denen güçtür. Ölüm denen güç, vahşi doğanın iki manyetik çatalından biridir. Eğer ikilikleri adlandırmayı öğrenirsek, sonunda tam da Ölüm doğasının çıplak kafatasına toslarız. Sadece kahramanların buna dayanabileceklerini söylerler. Mutlaka vahşi adam da buna dayanabilir. Kesinlikle Vahşi Kadın da buna dayanabilir. Aslında onlar bu sayede bütünüyle değişime uğrarlar.

Öyleyse, şimdi lütfen İskelet Kadın'la tanışın.

V Avlanma: Gönül yalnız bir avcıyken

149

İSKELET KADIN: SEVGİNİN HAYAT/ÖLÜM/HAYAT DOĞASIYLA YÜZLEŞMEK

Kurtlar, ilişkilerde son derece iyidir. Kurtları gözlemleyen herkes, onların birbirlerine ne kadar derin bir bağlılık duyduklarını görür. Eşler, ilişkilerini çoğu zaman yaşam boyu sürdürürler. Geçinemeseler de, uyuşmazlıklar olsa da, bağlılıkları sert kışlar, verimli ilkbaharlar, uzun yürüyüşler, yeni yavrular, eski avcılar, sürü dansları ve grup şarkıları boyunca devam eder. İnsanların ilişkilerdeki ihtiyaçları da bundan farklı değildir.

Kurtların içgüdüsel hayatları sadakati, ömür boyu süren güven ve adanma bağlarını içerirken, insanlar kimi zaman ilişkilerin bu boyut-

larında sorunlar yaşar. Kurtlar arasındaki güçlü bağları belirleyen şeyin ne olduğunu tarif etmek için arketipsel terimler kullanacak olsaydık, ilişkilerindeki bütünselliğin, tüm doğanın kadim örüntüleriyle uyum içinde olmalarından kaynaklandığını söyleyebilirdik – ben buna Hayat/Ölüm/ Hayat döngüsü diyorum.

Hayat/Ölüm/Hayat doğası bir canlanma, gelişim, çöküş ve ölüm döngüsüdür, bunu da her zaman yeniden-canlanmış izler. Bu döngü, bütün fiziksel hayatı ve psikolojik hayatın bütün yönlerini etkiler. Her şeyde (hem Güneş'te, novalarda ve Ay'da, hem de insanlar ile hücreler ve atomlar gibi en küçük yaratıkların işlerinde) bu ardı arkası kesilmeyen dalgalanıp durulma hali bulunur.

150

İnsanlardan farklı olarak kurtlar, hayatın, enerjinin, gücün, besinin, ve fırsatların iniş çıkışlarını şaşırtıcı bulmaz, bunları birer ceza olarak görmezler. Zirveler ve vadiler oradadır ve kurtlar buralara mümkün olduğunca verimli, olabildiğince çaba harcamadan inip çıkarlar. İçgüdüsel doğanın, tüm olumlu nimetlerden ve tüm olumsuz sonuçlardan geçerek yaşamlarını sürdürme ve bu arada da kendisiyle ve diğerleriyle ilişkiyi koruma gibi mucizevi bir yetenekleri vardır.

Kurtlar arasında doğanın ve yazgının döngüleri incelik ve zekâyla karşılaşılır. Eşler birbirine kenetlenme ve olabildiğince uzun bir ömür sürme azmine sahiptir. Ama insanların, kurtların bu son derece akılcı, korunaklı ve duyarlı tarzında yaşamaları ve sadakat göstermeleri için en çok korktukları şeyle karşılaşmaları gerekir. Çevrede hiçbir çıkış yolu yoktur, bunu birazdan göreceğiz. Bayan Ölüm'le birlikte uyumak gerekir.

Bilgece öykülerde sevgi sadece iki sevgili arasında romantik bir buluşmadır. Örneğin, kutuplara yakın bölgelerde anlatılan bazı öykülerde, sevgi iki varlığın birleşmesi olarak anlatılır. Bu birlik ikisinin güçlerini bir araya getirerek birinin ya da ikisinin ruh-dünyasıyla iletişime girmesini, hayat ve ölümle dans eder gibi yazgıya katılmasını sağlar.

Size anlatmak üzere olduğum öykü, sevgiye dair bir avlanma öyküsüdür. Soğuk kuzey bölgelerinde ortaya çıkmıştır. Bu öyküyü anlamak için orada, dünyadaki en sert koşullardan ve en zorlu avlanma kültürlerinden birine sahip olan bu bölgede, sevginin basit bir ego-zevkinin ürünü olan bir flört ya da kovalamaca değil, dayanıklılığın psikik gücünden oluşan gözle görülür bir bağ, cömertlik ve sadeliğe, en karmaşık ve en yalın günlere ve gecelere egemen olan bir birlik anlamına geldiğini görmemiz gerekir. İki varlığın birleşmesi kendi başına bir *angakok* büyüü olarak görülür. Her iki taraf da, potansiyel güçlerini bu ilişki sayesinde tanıyabilir.

Fakat bu tür bir birlikteliğin de şartları vardır. Bu kalıcı sevgiyi yaratmak için, kişi, birlikteliğe üçüncü bir ortağı davet eder. Bu üçüncü ortağa ben İskelet Kadın diyorum. Ona Bayan Ölüm de denebilir, bu haliyle sayısız kılığından birine bürünmüş olan başka bir Hayat/Ölüm/ Hayat figürüdür. Bu şekliyle Bayan Ölüm bir hastalık değil, bir Tanrıçadır.

Bir ilişkide, döngülerin ne zaman başlayıp bittiğini bilen kâhin rolündedir.¹ Bu durumda ilişkinin vahşi boyutudur; erkeklerin en çok korktuğu boyut budur. Bundan kimi zaman kadınlar da korkar, çünkü dönüştürücü olana inanç kaybolduğu zaman, doğal yükseliş ve çöküş döngülerinden de korkulur.

Kalıcı sevgiyi yaratmak için İskelet Kadın ilişkiye kabul edilmeli ve her iki sevgili tarafından da kucaklanmalıdır. İşte, Inuitler'in eski çağlarında geçen ve bana Mary Ukalat tarafından verilen kısa, beş dize-lik bir şiirden, özgün bir edebi öyküye dönüştürülen İskelet Kadın. İşte onu kucaklama ustalığının psikik aşamaları. Bu masalın dumanlarından yükselen imgelere bir göz atalım.

151

İskelet Kadın

Kimse ne olduğunu artık hatırlamasa da, babasının onaylamadığı bir şey yapmış. Babası onu sürükleyip uçurumun kıyısına götürerek denize atmış. Balıklar etlerini yiyip bitirmiş ve gözlerini oymuş. Denizin altında yatarken iskeleti akıntılarla dönüp duruyormuş.

Bir gün bir balıkçı balık tutmaya gelmiş. Evet, aslında pek çok balıkçı, bir zamanlar bu körfeze gelirmiş. Ama bu balıkçı sürüklenerek evinden çok fazla uzaklaşmış ve bu koyun perili olduğunu söyleyen yöre balıkçılarının oradan uzak durduklarını bilmiyormuş.

Balıkçının oltası suyun dibinde sürüklenirken, başka yer yokmuş gibi İskelet Kadın'ın kaburga kemiklerine takılmış. Balıkçı, "Hey, gerçekten de büyük bir tane yakaladım! Av diye buna derim!" diye düşünmüş. Bir yandan da aklından bu balığın ne kadar çok insanı besleyeceği, ne kadar süre dayanacağı ve kendisinin de ne kadar uzun bir süre avlanma derdinden kurtulacağını geçiriyormuş. Oltanın ucundaki bu büyük ağırlıkla mücadele ederken, deniz, şaklayan köpüklerle harekete

1. Bu, ilişkinin sona erdiğini değil, ilişkinin bazı yönlerinin deri döktüğünü, kabuk değiştiğini, iz bırakmadan kaybolduğunu, bulunacak bir adres bırakmadığını ve sonra ansızın farklı bir şekil, renk ve dokuyla tekrar görüldüğünü gösterir.

geçmiş, kayığı hoplayıp zıplatmaya başlamış, çünkü aşağıdaki kadın kendini oltadan kurtarmaya uğraşıyormuş. Ama çıkarmaya uğraştıkça olta ipine iyice dolanıyormuş. Ne yaparsa yapsın amansızca yukarıya doğru sürüklenmiş, kaburga kemiklerinden tutularak çekilmiş.

Avcı ağını çıkarmakla meşgulumuş, bu yüzden, kadının dalgaların üstünde yükselen kel kafasını görmemiş, kafatasının göz kürelerinde ışıldayan küçük mercan yaratıklarını görmemiş, yaşlı fildişi rengindeki dişlerindeki kabuklu hayvanları görmemiş. Ağna doğru döndüğünde kadının bütün bedeni olduğu gibi yüzeye çıkmış ve uzun ön dişleriyle kayığının burnunda sallanıyormuş.

152 "Olamaz!" diye bağırması adam ve kalbi dizlerine inmiş, gözleri dehşetle kafasının arkasına saklanmış ve kulakları parlak kırmızı bir ışık yaymış. "Ahh!" diye feryat etmiş, onu küreğiyle pruvadan iteklemiş ve kıyıya doğru çılgınca kürek çekmeye başlamış. Kadının oltasına sarılmış olduğunu fark edememiş; avını, ayakları üzerinde dikilmiş bir halde kıyıya giden yol boyunca peşinden gelirken görünce daha da korkmuş. Kayığına ne kadar zikzak yaptıırırsa yaptıırsın, tam arkasında duruyormuş; nefesi, buhar bulutları şeklinde suyu döndürüyor, kolları onu derinlere çekecekmiş gibi havayı dövüyormuş.

Karaya ulaştığı sırada "Agghhhhhh!" diye çığlık atıyormuş. Bir sıçrayışta kayığından atlamış, balık oltasını sıkıca kavrayıp koşmaya başlamış, İskelet Kadın'ın mercan beyazlığındaki cesedi ise hâlâ olta ipine takılıymış ve tam arkasında hoplayıp zıplıyormuş. Kayaların üstüne doğru seyirtmiş, kadın da onu izlemiş. Donmuş tundralara koşmuş, o da aynısını yapmış. Kurutmak için serilen etlerin üzerinde koşarak ayak-kabılarıyla çıtır çıtır ezmiş.

Bütün bunlar olurken o istifini hiç bozmamış, dahası, arkada sürüklenirken bir yandan da donmuş balıklardan bir kısmını kapmış. Balıkları yemeye başlamış, çünkü uzun, ama çok uzun bir zamandan beri boğazından bir lokma geçmemiş. Sonunda adam kar-evine ulaşmış ve hemen tünele dalmış. Emekleyerek içeri doğru yolunu kazıyormuş. Soluk soluğa ve hıçkırıklarla ağlayarak karanlıkta oraya uzanmış, kalbi bir davul, güçlü bir davul gibi vuruyormuş. Sonunda güvendeymiş, Ah fazlasıyla güvendeymiş, evet evet güvendeymiş, Tanrılara şükürler olsun, Raven'e, evet Raven'e şükürler olsun, evet ve son derece cömert Sedna'ya... sonunda... güvendeymiş.

Adam, balina yağı lambasını yaktığında, kadının da kardan zemini- nin üstünde tepetaklak bir halde yattığını hayal edin; bir topuğu omzunun üstünde, bir dizi göğüs kafesinin içinde, bir ayağı dirseğinin üs-

tünde... Daha sonra bunun ne olduğunu söyleyemezdi, belki de ateşin ışığı, kadının çehresini yumuşatmıştı ya da yalnız bir adam olması... Ama adamın solumasına bir şefkat hissi gelmiş, yavaşça kirli ellerini uzatmış ve bir annenin çocuğuna söylediği kadar yumuşak sözcüklerle onu olta ipinden kurtarmaya başlamış.

"Ah, nay nay nay." Önce ayak parmaklarını çözmüş, sonra da ayak bileklerini. "Oh, nay nay nay." Gece çökene kadar durmadan çalışmış, onu sıcak tutacak kürklerle giydirene kadar, İskelet Kadın'ın kemikleri, bir insanda olması gerektiği gibi tümüyle düzene girene kadar.

Deri kol ağızlarında çakmak taşı aramış ve saçının bir kısmını biraz daha ateş yakmak için kullanmış. Olta çubuğunun değerli tahtasını 153 yağlarken ve bağırsaktan yapılan ipini onarıırken zaman zaman ona bakıyormuş. Kürkler içindeki kadın da, bu avcı onu dışarı çıkarıp kayalara fırlatmasın ve tamamen parçalara ayırmasın diye tek kelime etmiyormuş – cesaret edemiyormuş buna.

Adamın gözleri kapanıyormuş, uyku tulumunun içine girmiş ve anında rüya görmeye başlamış. Bilirsiniz, bazen uyuyan insanlar düş gördüklerinde gözlerinden bir damla gözyaşı sızar; buna ne tür bir düşün neden olduğunu asla bilmeyiz, ama bunun ya bir üzüntü ya da özlem düşü olduğunu biliriz. Adamın başına gelen de buymuş.

İskelet Kadın ateşin ışığında parlayan gözyaşını görmüş ve ansızın çoooook susamış. Şangır şungur sesler çıkarken bir yandan da emekleyerek uyuyan adamın üstüne doğru eğilmiş ve ağzını onun gözyaşına dayamış. Tek bir gözyaşı bir nehir gibiymiş ve kadın içmiş, içmiş, içmiş, ta ki çok uzun yıllar boyunca süren susuzluğu dinene kadar.

Sonra onun yanına uzanarak uyuyan adamın içine girmiş ve kalbini, o güçlü davulu çıkarmış. Kalkıp oturmuş ve davulun iki tarafına güm güm vurmuş: *Bom, Bomm!...Bom, Bomm!*

Davul çalarken yüksek sesle şarkı söylemeye başlamış: "Et, et, et! Et, et, et!" Ne kadar şarkı söylerse, vücudu da o kadar çok etle dolmuş. Saçlar, güzel gözler ve güzel tombul eller için de şarkı söylemiş. Bacaklarının arasındaki yarık, bedenini sıcak tutmaya yetecek kadar uzun göğüsler ve bir kadının ihtiyaç duyduğu her şey için şarkı söylemiş.

Nihayet bitirdiğinde şarkılar söyleyerek uyuyan adamın elbiselerini çıkarmış ve onun yanına, yatağına süzölmüş, bedenine sokulmuş. Büyük davulu, adamın kalbini bedenine geri yerleştirmiş ve uyandıklarında birbirlerine dolanmış, birlikte geçirdikleri gece nedeniyle şimdi başka bir şekilde, iyi ve kalıcı bir şekilde iç içe geçmiş bir haldeymişler.

Kadının yaşadığı ilk talihsizliğin nasıl meydana geldiğini anımsayamayan insanlar, balıkçıyla birlikte uzaklara gittiğini ve suyun altındaki hayatı sırasında tanıdığı yaratıklar sayesinde daima iyi bir şekilde beslendiklerini anlatırlar. İnsanlar bu anlatılanların doğru olduğunu ve ekleyecek bir şeyleri olmadığını söylerler. ❸

SEVGİNİN EVİNDEKİ ÖLÜM

154 Birçok sevgi ilişkisinin başarısız olmasının nedeni, İskelet Kadın'la yüzleşmemek ve onu çözmemektir. Sevmek için sadece güçlü değil, akıllı da olmak gerekir. Güç, tinden gelir, akıl ise İskelet Kadın'la yaşanan deneyimlerden.

Masalda gördüğümüz gibi, hayat boyu beslenmek istiyorsak, Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla karşılaşp bir ilişki geliştirmemiz gerekir. Bunu yaptığımızda, fanteziler için olta atmayı bırakıp, oyalanmaktan vazgeçer, doğru ilişkileri yaratan zorunlu ölümleri ve şaşırtıcı doğumları makul buluruz. İskelet Kadın'la yüzleştığımızda, tutkunun "elde edilecek" bir şey değil, döngüler halinde üretilen ve tükenen bir şey olduğunu öğreniriz. Benzersiz, özverili bir sevgiyi yaratan şeyin bütün iniş ve çıkışlar boyunca, bütün sonlar ve başlangıçlar boyunca birlikte paylaşılan bir yaşantı olduğunu gösteren İskelet Kadın'dır.

Bu öykü, modern sevginin sorunu olan Hayat/Ölüm/Hayat doğasından, özellikle de Ölüm boyutundan duyulan korkularla ilgili yerinde bir metafordur. Batı kültürünün büyük bir bölümünde Ölüm doğasının özgün niteliğinin üstü, öteki yarısı olan Hayat'tan kopup ayrılana kadar çeşitli dogma ve öğretilerle örtülmüştür. Yanlış bir şekilde, vahşi doğanın en derin ve temel boyutlarından birinin çarpık bir biçimini kabul etmek üzere eğitiliyoruz. Bize, ölümü her zaman daha fazla ölümün izlediği öğretili. Hayır, bu doğru değil, ölüm her zaman yeni hayatın kuluçkasına yatmaktadır, varoluş, kemiklere kadar parçalandığı zaman bile.

Ölüm ve Hayat arketipleri karşıtlıklar olarak değil, bir madalyonun iki yüzü gibi görülmelidir. Doğrudur, tek bir sevgi ilişkisi içinde birçok son bulunur. Ancak, iki kişi birbirini sevdiğinde yaratılan varlığın güzel katmanlarından birinde bir şekilde hem bir kalp hem de bir nefes vardır. Kalbin bir tarafı boşalırken, öteki tarafı dolar. Bir nefes tükenirken, diğeri başlar.

Hayat/Ölüm/Hayat gücünün ölüm ötesinde bir kısmı olmadığına inanan insanın, bağlanmaktan korkması şaşırtıcı değildir. Sadece bir son yaşamak bile bu insanları dehşete düşürür. Verandadan iç odalara geçmeye dayanamazlar. Korku doludurlar, çünkü orada, sevgi evinin kahvaltı odasında, Bayan Ölüm'ün ayaklarını hafif hafif yere vurduğunu, eldivenlerini açıp katladığını hissederek. Önünde bir tarafında yaşayanların, ötekinde ise ölmekte olanların yer aldığı bir iş listesi vardır. İşini yapmak, bir dengeyi sürdürmek amacındadır.

Hayat/Ölüm/Hayat gücüyle ilgili arketip, pek çok modern kültürde büyük ölçüde yanlış anlaşılmıştır. Bazıları, Bayan Ölüm'ün önemli bir yaratıcılık örüntüsünü temsil ettiğini anlamaktan çok uzaktır. Hayat, onun sevecen hizmetleri yoluyla yenilenir. Çoğu folklorda dişi ölüm figürleri genellikle çok duygusal şekillerde algılanır: Elinde bir tırpan taşır, kuşku duymayanları "biçer," kurbanlarını öper, cesetlerini arkasında saçılmış bir halde bırakır ya da insanları boğar ve sonra gece boyunca uzun uzun feryat eder. 155

Ama hayat ve ölüm çarkı konusundaki öğretileri koruyan Doğu Hindistan'daki ve Mayalar'daki gibi diğer kültürlerde Bayan Ölüm zaten ölmekte olanı kucaklar, acılarını hafifletir ve rahatlatır. *Curanderis-ma*'da bebeğin doğabilmesi için önce kafası gelecek şekilde rahimdeki konumunu değiştirdiği söylenir. Ebenin ellerine kılavuzluk ettiği, göğüslerde anne sütünün yollarını açtığı, ayrıca yalnız başına ağlayan herkesi teselli ettiği söylenir. Onu bütün döngüsüyle tanıyanlar, onu kötölemek yerine, onun büyüklüğüne ve derslerine saygı duyarlar.

Arketipsel olarak Hayat/Ölüm/Hayat doğası içgüdüsel doğanın temel bir bileşenidir. Dünyadaki hemen tüm mit ve folklorlarda *Dama del Muerte* [Bayan Ölüm]; *Coatlicue*; *Hel*; *Berchta*; *Ku'an Yin*; *Baba Yaga*; Beyazlı Kadın; Merhametli Yasemin ve Yunanlar tarafından *Graee* [Gri Bayanlar] denen bir grup kadın olarak kişileştirilir. Gecebulutundan yapılmış arabasındaki *Banshee*'den, nehirdeki ağlayan kadının *La Llorona*'ya, bir kanat ucuyla insanlara değerek onları vecde sokan karanlık meleğinden, ölüm kaçınılmaz hale geldiğinde ortaya çıkan bataklık ateşine kadar tüm öyküler eski yaratılış Tanrıçasının kişileştirmelerinin kalıntılarıyla doludur.²

2. Meksika'nın kırsal bölgelerine yaptığım ziyaretlerden biri sırasında diş ağrısı çekmeye başlamıştım. Bir *boticario* beni diş ağrısını geçirmekle tanınan bir kadına gönderdi. İlaçlarını uygularken, bana bir yandan da *txat'i*yi [büyük tin-kadını] anlattı. Anlattıklarına bakılırsa *txat'i*'nin bir Hayat/Ölüm/Hayat Tanrıçası olduğu açıktır, ama bugüne kadar akademik literatürde ona ilişkin bir göndermeye rastlamadım. *Mi abuelita*, la *curandera* bana diğer şeyler arasında, *txat'i*'nin hem göğüs hem de mezar olan büyük bir şifacı olduğunu da anlatmıştı. *Txat'i* yanında bir tarafa çevrilince be-

Hayat/Ölüm/Hayat doğasına dair bilgilerimizin çoğu ölüm korkumuzla karışmıştır. O yüzden bu doğanın döngülerine göre davranma yeteneğimiz çok zayıftır. Bu güçler bize "bir şey yapmaz." Bunlar bizi, önemseydiğimiz şeylerden yoksun bırakan hırsızlar değildir. Bu doğa, değer verdiklerimizi ezip geçen ve sonra da kaçan bir sürücü değildir.

Hayır, hayır, Hayat/Ölüm/Hayat güçleri kendi doğamızın bir parçasıdır; adımları bilen, Hayat ve Ölüm dansını bilen içsel otoritenin bir parçasıdır. Bir şeyin ne zaman doğabileceğini, doğacak olduğunu ve doğması gerektiğini ve ne zaman ölmesi gerektiğini bilen yönlerimizden oluşur. Onun bize derin bir öğretmen olması için temposunu öğrenmemiz yeter. Gizemci ve coşumcu Meksikalı şair Rosario Castellanos, hayatı ve ölümü yöneten güçlere teslim olma konusunda şöyle yazar:

... dadme la muerte que me falta ...
... bana ihtiyaç duyduğum ölümü ver ...

Şairler, ölüm olmazsa, hiçbir şeyin değeri olmadığını bilirler. Ölüm olmazsa bir ders olmaz, ölüm olmazsa elmasın ısıldayacağı bir karanlık olmaz. Erginlenmiş olanlar Bayan Ölüm'den korkmazlar, ama kültür çoğu zaman İskelet Kadın'ı uçuruma yuvarlamaya özendirir bizi, çünkü o sadece korkunç olmakla kalmaz, yol ve yöntemlerini öğrenmek de çok zaman alır. Ruhsuz bir dünya derhal ve sonsuza kadar yanacakmış gibi görünen bir filaman bulmak için daha hızlı, daha çabuk çırpınmaya teşvik eder. Ancak, aradığımız mucize zaman ister; bulmak için, hayata geçirmek için zaman ister.

Hiç durmayan bir devridaim makinesi bulmaya yönelik modern arayış, hiç durmayan bir sevgi makinesi bulmaya yönelik arayışla yarışır. Sevmeye çalışan insanların kafalarının karışıp rahat edememeleri, "Kırmızı Ayakkabılar" öyküsündeki gibi çılgın bir dansa kapılmaları, bu delice dansı durduramamaları ve yüreklerinin en derinlerinde en çok sevdikleri şeyleri es geçip gitmeleri şaşırtıcı değildir.

Ancak, insani zaafı, korkuları ve tuhaflıkları hesaba katan başka bir yol, daha iyi bir yol vardır. Ve bireyleşme döngülerinde çok sık rastlandığı gibi, çoğumuz işte bu yolda takılıp tökezleriz.

sinleri alıp dağıtan, öte tarafa çevrilince ise yeni ölenlerin ruhu için bir kap haline gelen bir bakır çanak taşır. *Txat'i* doğumun, sevişmenin ve ölümün gözetleyicisidir.

SEVGİNİN İLK EVRELERİ

Hazinenin tesadüfen bulunması: Tüm masallarda, insanın içinde yaşadığı kültürün ya da kendi içsel hayatının hastalıklarını ya da sağlıklı yönlerini bir ayna gibi yansıtan malzemeler bulunur. Yine masallarda, hem içerideki hem de dış dünyalardaki dengenin sürdürülmesine yönelik evre ve dersleri anlatan mitik temalar da bulunur.

İskelet Kadın, tek bir psişe içindeki hareketleri temsil eden bir masal olarak yorumlanabilse de, bir ruha, diğerini derinden ve iyi bir şekilde sevmeyi öğreten yedi ödevlik bir dizi şeklinde anlaşılmasının çok daha değerli olacağını düşünüyorum. Bu ödevler şunlardır: Başlangıçta ne bulduğumuzu kavrayamasak da, başka birini tinsel bir hazine olarak keşfetmek. Ardından, çoğu sevgi ilişkisinde iki taraf için de bir umutlar ve korkular dönemi olan kovalama ve gizlenme gelir. Sonraki adım, ilişkinin Hayat/Ölüm/Hayat boyutlarının çözülmesi, anlaşılması ve bu ödevde dönmük merhamet geliştirilmesidir. Sonrasında, güven içinde gevşeme, bir başkası varken dinlenebilme gelir ve bunu hem düşlerin, hem de geçmiş üzüntülerin paylaşıldığı bir dönem izler; sevgiye dair arkaik yaralar iyileşmeye başlamıştır. Ardından yeni hayat üzerine şarkılar söylemek üzere kalbin kullanılması ve son olarak da beden ile ruhun iç içe sokulması vardır.

İlk ödev, hazinenin bulunması, dünyanın dört bir yanındaki düzine-lerce masalda denizin altından bir yaratığın yakalanmasıyla anlatılır. Anlatıda böyle bir olay olduğunda biliriz ki, üstdünyada yaşayanlar ile altdünyada yaşayanlar ya da oraya itilenler arasında çok geçmeden büyük bir mücadele başlayacaktır. Bu masalda balıkçıya beklentilerinden çok daha büyük bir av takılır. Ağını toplamak için dönerken, "Hey, büyük bir tane," diye düşünür.

Bugüne kadar görüp görebileceği en korkunç hazineyi yukarı çıkarıldığını, şu an için başa çıkabileceğinden daha fazlasını çektiğini anlamaz. Onunla uzlaşması gerekeceğini, bütün güçlerinin sınanmak üzere olduğunu bilmez. Daha da kötüsü, bilmediğini bilmez. Başlangıçta bütün sevgililerin durumu budur: Yarasalar kadar kördürler.

Aklı ermeyen insanlarda, sevgiye, öyküdeki balıkçının ava yaklaştığı gibi yaklaşma eğilimi vardır: "Ah, büyük bir tane yakaladığımı umarım, beni gelecekte uzun bir süre besleyecek, beni heyecanlandıracak, hayatımı kolaylaştıracak bir tane, eve döndüğümde diğer bütün avcılara övünebileceğim bir tane..."

Safdil ya da çok aç avcının doğal hareket tarzı budur. Çok genç, erginlenmemiş, aç ve yaralı olanların değerleri ödül bulma ve kazanma

çevresinde yoğunlaşmıştır. Çok genç olanlar aslında daha ne aradıklarını bile bilmezler, aç olanlar yiyecek ararlar, yaralı olanlar da önceki kayıpları için teselli peşindedirler. Yine de hepsi “tesadüfen” hazineye rastlayacaklardır.

İnsan, psişenin büyük güçleriyle, bu durumda Hayat/Ölüm/Hayat kadınıyla, dostsa ve safdil bir kişiliği varsa, avladığından fazlasını bulacağından emin olabilir. Çoğu zaman derin doğadan beslenme fantezisi taşırız; bu bir sevgi ilişkisiyle de olabilir, bir iş ya da para sayesinde de; ve bu türden bir beslenmenin uzun bir süre devam etmesini umarız. Daha fazla bir şey yapmak istemeyiz. Aslında daha fazlayı bırakın, bazen hiçbir şey yapmadan beslenmekten hoşlanırsınız. Gerçekte, bu yol-
158 la değerli hiçbir şey gelişmediğini de biliriz. Ama bir şekilde isteriz.

Öylece yan gelip yatarak mükemmel bir sevginin düşünüyü kurmak kolaydır. Değerli bir şey, o da biz farkında olmadan, acımasız bir biçimde de olsa oltamıza takılmasa asla kurtulamayacağımız bir uyuşukluktur bu. Safdil ve yaralı olanlar için psişenin yöntemlerindeki mucize şudur: Gönülsüz, kayıtsız, niyetsiz, hatta umutsuz olsanız bile; istemeseniz, değersiz bulsanız, hazırlıksız olsanız bile tesadüfen hazineye takılıp tökezlersiniz. O zaman ruhunuzun işi yukarı çıkını görmezden gelmemek, şekli ne kadar olağandışı olursa olsun, hazineyi hazine olarak kabullenmek ve daha sonra ne yapacağınızı dikkatle değerlendirmektir.

Balıkçı motifi, arketipsel açıdan avcı motifıyla bazı simgesel özellikleri paylaşır. Bu ikisi diğer birçok şeyin yanında, ayrıca, bilmeye çalışan, kendini içgüdüsel doğayla kaynaştırarak beslemeye uğraşan insanların psikolojik öğelerini de temsil eder. Hayattaki gibi öykülerde de avcı ve balıkçı araştırmalarına üç yoldan biriyle başlar: Kutsal bir şekilde, kötü niyetli bir şekilde ya da beceriksiz bir şekilde. İskelet Kadının öyküsünde balıkçının bir parça beceriksiz tarafta olduğunu görebiliriz. Kötü niyetli değildir, ama tam olarak kutsal bir tutumu ya da amacı da yoktur.

Kimi zaman sevgililer de bu şekilde başlarlar. Bir ilişkinin başlangıcında sadece biraz heyecan ya da biraz “geceyi geçirmeme yardım et” antidepresanı için balık avlarlar. Bunun ayırdına varmadan, istemeden de olsa kendilerinin ve diğerinin psişesindeki İskelet Kadın’ın ikamet ettiği bir alana girerler. Egoları eğlence için balık avlamakla birlikte, bu psişik mekân İskelet Kadın için kutsanmış bir yerdir. Bu suları tararsak, İskelet Kadın’ın kesinlikle oltaya takılacağından emin olabiliriz.

Balıkçı basit bir beslenme ve geçim peşinde olduğunu düşünürken, aslında bütün temel, dışı doğayı, ihmal edilmiş Hayat/Ölüm/Hayat do-

ğasını yukarı çekmektedir. O görmezden gelinemez, çünkü nerede yeni hayat başlıyorsa Ölüm Kraliçesi orada ortaya çıkar. Ortaya çıktığında da, en azından o an için, insanlar kendilerinden geçerek korkuyla dikkat kesilirler.

Girişteki okyanus altında yatan kadın motifinde İskelet Kadın, Sedna’ya,³ İnuit mitolojisindeki bir Hayat/Ölüm/Hayat figürüne benzer. Sedna, İnuit altdünyasında yaşayan çok biçimsiz bir yaratılış Tanrıçasıdır. Sedna’nın babası onu kayığının kenarından fırlatıp atmıştır, çünkü o, kabilenin diğer saygılı kızlarından farklı olarak bir köpek-adamla kaçmıştır. “Elsiz Kız” masalındaki baba gibi, Sedna’nın babası da onun ellerini kesmiştir. Parmakları ve uzuvları denizin dibine gömülmüş, orada balık, fok ve İnuitleri, sonra da hep besleyen diğer hayat
159 formları haline gelmiştir.

Sedna’dan kalanlar denizin dibine gömülmüştür. Sedna orada tamamen kemiklere ve upuzun saçlara dönüşmüştür. İnuit törenlerinde yeryüzü şamanları aşağıya, ona doğru yüzer ve onun hurlayan köpek-kocasını ve koruyucusunu sakinleştirmek için barış-yiyeceği götürürler. Şamanlar ona şarkı söylerken upuzun saçlarını tarar, yukarıdaki bir kişinin ruhunu ya da bedenini iyileştirmesi için yalvarırlar, çünkü o büyük *angakok*, yani büyücüdür; Hayat ve Ölüm’ün kuzeydeki büyük kapısıdır.

Suyun altında yatarak çok uzun bir süre geçiren İskelet Kadın, bir kadının kullanılmamış ve kötü kullanılmış bir Hayat/Ölüm/Hayat kuvveti olarak da anlaşılabilir. Canlı ve dirilmiş şekliyle doğum ve ölümlerin, matem ve kutlamaların hayat döngülerini tamamlamaya yönelik sezgisel ve duygusal yetenekleri yönetir. Çevresindeki olgulara dikkatle bakar. Bir yerin, bir şeyin, bir eylemin, bir grubun ya da bir ilişkinin ölme vaktinin ne zaman olduğunu söyleyebilir. Bu yetenek, bu psikolojik duyarlılık, bir başkasını sevmeye yoluyla onu bilincine çıkaranları beklemektedir.

Her kadın ve erkeğin bir parçası, bütün sevgi ilişkilerinde Ölümün de payı olması gerektiği bilgisine direnir. Sevginin ölmesiyle ilgili yanılsamalarımız olmadan da sevebileceğimizi düşünürüz. Yüzeysel beklentilerimiz ölmeden de devam edebileceğimizi sanarız. En gözde heyecanlar ve ürpertilerimiz asla ölmeyecekmiş gibi yola devam ederiz. Ama sevgide psişik olarak her şey yıpranır, her şey. Ego, bunun böyle olmasını istemez. Ancak, olması beklenen budur; derin ve vahşi bir do-

3. Sedna öyküsünün birçok versiyonu vardır. Suyun altında yaşayan güçlü bir tanrıdır ve hastalara ve ölmekte olanlara sağlıklarını ve hayatlarını geri vermesini isteyen şifacılar tarafından sevilir.

ğası olan biri, inkâr etmeden bu ödeve doğru yönelir.

Ne ölür? Yanılsamalar ölür, beklentiler ölür, her şeye sahip olma hır-sı, sadece güzel olan her şeye sahip olma isteği, tüm bunlar ölür. Sevgi her zaman Ölüm doğasına doğru bir inişe neden olduğundan, böyle bir bağlanmanın niye bol miktarda benlik-gücü ve ruh-gücü gerektirdiğini anlayabiliriz. İnsan sevgiye bağlandığında, İskelet Kadın'ın özünün ve onun bütün öğretilerinin yeniden canlanmasına da bağlanmış olur.

Öyküdeki balıkçı, yakalamış olduğu şeyin doğasını geç kavrar. Başlangıçta bu herkes için geçerlidir. Bilinçdışında balık avladığınızda ne yaptığınızı anlamanız zordur. Deneyimsizseniz, aşağılarda Ölüm doğasının yaşadığını bilemezsiniz. Neyle uğraştığınızı anladınız mı, onu hemen geri atma itkisi duyarsınız. Vahşi kızlarını kayıktan denize atan mitik babalara benzeriz.

İlişkilerin beklenti evresinden, oltanın ucunda gerçekten ne olduğuyula yüzleşme evresine geçtiği zamanlarda bazen bocaladığını biliriz. Bu, ana babayla gençler arasındaki, arkadaşlar arasındaki, ömür boyu ya da sadece kısa bir süre devam eden ilişkilerdeki sevgililer arasındaki ilişkiler için olduğu kadar, bir anneyle on sekiz aylık çocuğu arasındaki ilişki için de geçerlidir. Tamamen iyi niyetle başlayan ilişki, iniş çıkışlarla kanat çırparak havada durmaya çalışır, kimi zaman "bir tane" evresi bittiğinde de tökezler. Sonra bir fanteziyi canlandırmak yerine, daha ciddi ve ustalık isteyen, daha meydan okuyucu ilişki başlar ve bu aşamada aklın devreye sokulması gerekir.

Suyun altında yatan İskelet Kadın, derin içgüdüsel hayatın hareket-siz şeklini temsil eder. Bu durumda bile o Hayatı yaratmayı, Ölümü yaratmayı ezbere bilir. Eğer sevgililer zorlama bir neşeli hayat, sonu gelmez hazlar ve öldürücü yoğunluktaki diğer biçimler için ısrar ederlerse, eğer her zaman cinsel yıldırım ve şimşekler (*Donner und Blitz*) deneyimlensin ya da hep çok hoş şeyler olsun ve hiç çekişme yaşanmasın diye ısrar ederlerse, Hayat/Ölüm/Hayat doğası, uçuşunun tam kıyısına sürüklenip tekrar denizde boğulur.

Sevgi ilişkisinde hayatın ve ölümün bütün döngülerine izin ver-meyi reddetmek, İskelet Kadın doğasının psikik mekânından kopup boğul-masına neden olur. O zaman sevgi ilişkisi, ne pahasına olursa olsun sürmek için gergin bir "asla üzülmeylem, hep neşelenelim" yüzü takır. İlişkinin ruhu gözden uzaklaşarak batar, suyun altında anlamsız ve yararsız bir şekilde sürüklenmeye koyulur.

İki sevgiliden biri ya da her ikisi, İskelet Kadın'a katlanamazsa ya da onu anlamazsa, İskelet Kadın da her zaman uçuşundan aşağı atılır. Dönüştürücü döngülerin kullanımını, yani şeylerin ölmesi ve başkala-

ıyla değiştirilmesi gerektiği zamanı yanlış anladığımızda da yine uçuşundan aşağı atılır. Sevgililer bu Hayat/Ölüm/Hayat süreçlerine katla-namazlarsa, birbirlerini hormonal isteklerin ötesinde sevezmezler.

Bu gizemli doğanın uçuşuna atılması, her zaman kadın sevgiliyi ve erkeklerdeki ruhsal kuvveti gerçek bir sevgiden ve beslenmeden yok-sun bırakır, onu bir iskelete dönüştürür. Genellikle biyolojik ve duygu-sal döngülere daha fazla önem veren kadının ilgi merkezine, hayat ve ölüm döngüleri yerleşir. Daha önce süregiden hayatta bir çöküş yaşan-madan yeni bir hayat pek mümkün olmadığından, her şeyi psişeyi ıslıl ıslıl aydınlatan bir zirvede tutmakta ısrar eden sevgililer, günlerini gide-rek artan bir şekilde kemikleşen bir ilişkinin cenderesinde geçirirler. Sevgiyi sadece olumlu biçimiyle yaşatma arzusu, sonunda sevginin ¹⁶¹ azalıp temelli ölmesine yol açar. _{FII}

Balıkçının yapması gereken şey, Bayan Ölüm'le, onun kucaklayı-sıyla, hayat ve ölüm döngüleriyle yüzleşmektir. Bir sualtı yaratığının yakalanıp salıverildiği, ama bunun karşılığında minnettarlıkla balıkçı-nın bir isteğini yerine getirdiği diğer masallardan farklı olarak, Bayan Ölüm'ün gitmesine izin verilmez, Bayan Ölüm nezaketle herhangi bir isteği yerine getirmez. Siz hoşlansanız da, hoşlanmasanız da yüzeye çı-kar, çünkü o olmadan hayata dair hiçbir gerçek bilgi olamaz ve bu bil-gi olmadan da ne sadakat, ne gerçek sevgi ne de adanma olabilir. Sev-ginin bir bedeli vardır. Bu bedel, cesarettir. Göreceğimiz gibi, bu bedel uzaklara gitmektir.

Cinsiyet ayrımı olmaksızın, sevgililerde her zaman belli bir fenomenin varlığına tanık olmuşumdur. Şuna benzer bir süreç gelişiyor: İki insan birbirlerine duydukları sevgiye önem verip vermediklerini gör-mek için bir dansa başlıyorlar. Ansızın oltaya rastlantı eseri İskelet Ka-dın yakalanıyor. İlişkide bir şey azalmaya başlıyor ve entropiye doğru kayıyor. Genellikle cinsel heyecanın sancılı hazı azalıyor, diğerinin zaafı, yaralanmış alt yanı görülüyor ya da "tamamen ödül malzemesi" olmadığı anlaşıyor ki, bu tam da dazlak ve sarı dişli yaşlı kız, yüzeye doğru yükselirken yaşanıyor.

Korkutucu gelse de, bu, cesaret göstermek ve sevgiyi tanımak için gerçek bir fırsatın yakalandığı ilk andır. Sevmek, onunla birlikte kal-mak demektir. Fantezi dünyasından çıkıp kalıcı bir sevginin mümkün olduğu; yüz yüze, kemik kemiğe bir adanma sevgisinin mümkün oldu-ğu bir dünyaya girmek demektir. Sevmek, her bir hücreniz "Kaç!" der-ken, kalmak demektir.

Sevgililer Hayat/Ölüm/Hayat doğasına katlanabildiklerinde, onu bir süreklilik olarak -iki gündüz arasındaki bir gece olarak- ve hayat bo-

yu süren bir sevgiyi yaratan güç olarak anlayabildiklerinde, ilişkide İskelet Kadın ile yüzleşebilirler. O zaman birlikte güçlenirler ve ikisinin de, biri maddi diğeri de öteki, tinsel dünya olmak üzere yaşadıkları iki dünyayı derinlemesine anlamaları beklenir.

Yirmi yıldan uzun süren meslek hayatım sırasında kadın ve erkekler mutlu bir dehşet ifadesiyle “Biriyle tanıştım –hiç niyetim yoktu, sadece kendi işime bakıyordum, etrafı ilgilenmiyordum– ve gülm! Büyüyük harf B ile başlayan biriyle tanıştım. Şimdi ne yapacağım?” diyerek divanına saklandılar. Yeni ilişkiyi beslemeye devam ettikçe, çökmeye başlarlar. Büzülürler, endişelenirler. Bu kişinin sevgisiyle ilgili bir kaygı mı taşırlar? Hayır. Korkarlar, çünkü tutkularının dalgaları altından yükselen dazlak kafatasını görmeye başlarlar. Eyvah! Ne yapacaklar?

Onlara bunun büyüü bir an olduğunu söylüyorum. Bu onları pek yatıştırmıyor. Onlara şimdi harika bir şey göreceğimizi söylüyorum. Pek inanmıyorlar. Onlara beklemelerini söylüyorum, bunu yapabiliyorlar, ama zar zor. Ben daha analizlerimden yola çıkarak anlamadan önce, sevgi ilişkilerinin gemisi giderek daha hızlı yol alır. Kıyıya yanaşır ve onlar da siz ağzınızı bile açmadan hayatlarını kurtarmak için kaşırlar ve analist olarak ben de araya bir iki kelime sokuşturmaya çalışarak yanlarında koşarım, bu arada, arkada kimin hoplayıp zıpladığını tahmin edin bakalım?

Çoğu, İskelet Kadın ile ilk kez karşılaştığında, rüzgâr gibi ve mümkün olduğunca uzaklara kaçma dürtüsü duyuyor. Kaçmak bile sürecin bir parçasıdır. Böyle yapmak tamamen insani bir şey, ama uzun süreler için ve sonsuza kadar olmamak kaydıyla.

Kovalamak ve saklanmak: Ölüm doğasının tuhaf bir alışkanlığı vardır; tıpkı “büyük bir balık” tuttuğumuzda hissettiğimiz gibi, sevgi ilişkilerinde de tam bir sevgili kazandığımızı hissettiğimiz anda yüze çıkar. Hayat/Ölüm/Hayat doğası, su yüzüne böyle anlarda çıkarak herkesi korkutup kaçıtır. Böyle zamanlarda, sevginin ilgili her iki taraf için de neden “işleyemeyeceği,” işlemeyeceği, işlememesi gerektiği konusunda birçok çarpıtma süregider. Oyuklara tüm dalışlar burada yapılır. Bu, görünmez olma çabasıdır. Bu görünmez olma çabası sevgili için midir? Hayır. Amaç, İskelet Kadın’a görünmemektir. Bütün kaçmalar ve saklanmalar bunun içindir. Ama gördüğümüz gibi, saklanacak bir yer yoktur.

Akılcı psişe, derinlerde bir şey tutmaya gider, ama onu yakalamakla kalmaz ve o kadar sarsılır ki, buna dayanamaz. Sevgililer bir şey on-

ları kovalıyormuş gibi hissederler. Kimi zaman kovalayanın öteki olduğunu düşünürler. Aslında İskelet Kadın’dır. Başlangıçta gerçekten sevmeyi öğrenirken, birçok şeyi yanlış anlarız. Ötekinin bizi kovaladığını düşünürüz, bu sırada aslında başka bir insanla özel bir ilişki kurma niyetimiz, İskelet Kadın’ı öyle bir oltasına takar ki, bizden kurtulamaz. Sevgi nerede doğarsa, Hayat/Ölüm/Hayat gücü de her zaman orada yüze çıkacaktır. Her zaman.

İşte balıkçı ile İskelet Kadın’ın tamamen birbirlerine dolanmış hal-leri. İskelet Kadın dehşete düşmüş durumdaki balıkçının arkasında çarpa çarpa yol alırken, hayata ilksel bir katılımı da başlatır; acıkır ve kurutulmuş balıkları yer. Daha sonra giderek canlılık kazandıkça, susuzluğunu balıkçının gözyaşıyla giderir.

Bu tuhaf fenomeni bütün sevgi ilişkilerinde görüyoruz: Erkek ne kadar hızlı koşarsa, kadın da hızını o kadar artırır. Sevgililerden herhangi biri ilişkiden kaçmaya çalıştığında, ilişki paradoksal olarak daha fazla hayatla dolar. Ve yaratılan hayat çoğaldıkça, balıkçı da o kadar çok dehşete düşer. Daha çok koştukça da, daha fazla hayat yaratılır. Bu fenomen hayatın en önemli traji-komedilerinden biridir.

Böyle bir durumdaki biri düşünde yumuşak bedeni bir dolap gibi açılan bir kadın/sevgiliyle tanıştığını görmüştü. Beden boşluğunun içinde parlayıp titreyen embriyolar, raflarda üzerlerinden kan damlayan hançerler ve baharın ilk yeşilinin rengiyle doldurulmuş torbalar vardı. Düş göreni duraksatmıştı bu, çünkü Hayat/Ölüm/Hayat doğası üzerine bir düşü.

İskelet Kadın’ın içinin bu şekilde görülmesi, acemi sevgililerin ol-talarını kaptıkları gibi onunla aralarındaki mesafeyi olabildiğince çok açmak çabasıyla baş döndürücü bir hızla dağ bayır kaçmasına neden olur. İskelet Kadın büyük ve gizemlidir, göz kamaştırıcı bir şekilde tan-rısaldır. Psişik olarak bir ufuktan diğerine, cennetten cehenneme uzanır. Kucaklanamayacak kadar büyüktür. Yine de insanların onu kucak-lamak için koşması şaşırtıcı değildir. Korkulan şey güçlendirebilir, iyi-leştirebilir.

Kaçıp kovalama evresi, sevgililerin, sevgiye ait Hayat/Ölüm/Hayat döngüleri karşısında hissettikleri korkularını akılcı hale getirmeye çalıştıkları zamandır. Şöyle derler: “Başka biriyle daha iyi yapabilirim,” “(boşluğu doldurun) ...mden vazgeçmek istemiyorum,” “Hayatımı de-ğiştirmek istemiyorum,” “Yaralarımın veya başka birinin yaralarıyla karşılaşmak istemiyorum,” “Henüz hazır değilim” ya da “Bundan son-ra neye benzeyeceğimi veya nasıl hissedeceğimi bütün ayrıntılarıyla bilmeden dönmek istemiyorum.”

Bu, düşüncelerin tümüyle karmakarışık olduğu, sığınacak bir yer bulmak için umutsuz bir dalış yapıldığı ve sadece sefil bir dehşetten dolayı değil, el üstünde tutmak ve tutulmaktan dolayı da kalbin çarptığı bir zamandır. Bayan Ölüm'ün tuzağına düşmek! Eyvah! Hayat/Ölüm/Hayat gücüyle yüz yüze karşılaşmanın dehşeti! İki kere Eyvah!

164

Kimileri, sevgiliyle aralarındaki ilişkiden kaçıp uzaklaştıklarını düşünme yanılgısına düşerler. Kaçtıkları bu değildir. Sevgiden ya da ilişkinin baskılarından kaçıyor değildirler aslında. Gizemli Hayat/Ölüm/Hayat gücünden koşarak uzaklaşmaya çalışıyorlardır. Psikoloji buna "yakınlık korkusu, bağlanma korkusu" tanısı koyar. Ama bunlar sadece belirtilerdir. Daha derinlerdeki mesele yanlış bir inanış ve güvensizlik meselesidir. Sonsuza kadar kaçanlar, vahşi ve bütünsel doğanın döngüleriyle uyumlu, hakiki bir yaşam sürdürmekten korkanlardır.

Bu sırada Ölüm Kadını, adamı su boyunca, aklın bilinç ile bilinçdışı ülkesinin sınırları boyunca kovalar. Bilinçli psişe yakaladığı şeyin farkına varır ve umutsuzca onu bırakıp kaçmaya çalışır. Hayatlarımızda bunu sürekli yaparız. Korkunç bir şey başını yukarı çıkarır. Dikkat etmeyiz ve bunun bir ganimet olduğunu düşünerek yukarı doğru çekmeye devam ederiz. O bir hazinedir, ama bizim tasavvur ettiğimiz türden bir hazine değildir. Ne yazık ki, bize bu hazineden korkmamız öğretilmiştir. Bu yüzden ondan kaçmaya, onu fırlatmaya çalışırız ya da onu süsleyip püsleyerek olmadığı bir hale sokarız. Ama bu bir işe yaramaz. Sonunda hepimizin cadıyı öpmesi gerekir.

Aynı süreç, sevgi ilişkilerinde de geçerlidir. Sadece güzelliği isteriz, ama sonunda onun yerine "kötü adam"la karşılaşırız. İskelet Kadını'ı iterek uzaklaştırırız, ama o yoluna devam eder. Kaçarız. O izler. Bulmayı istediğimizi söyleyip durduğumuz büyük öğretmen odur. O geldiğinde de, "Hayır, bu öğretmeni değil!" diye çılgık atarız. Farklı birini isteriz. Çok fena. Herkesin bulduğu öğretmen odur.

Öğrenci hazır olduğu zaman öğretmen ortaya çıkar, diye bir deyiş vardır. Ego değil, ruh hazır olduğunda içerideki öğretmenin yüzeye çıktığı anlamına gelir bu. Bu öğretmen, ruh ne zaman çağırırsa gelir ve Tanrıya şükür, ego hiçbir zaman tamamen hazır değildir. Bu öğretmeni bize getirmek sadece egonun hazır olmasına bağlı olsaydı, esasında hayat boyu öğretmensiz kalırdık. Bizler, kutlu yaratıklarız, çünkü ruh, egolarımızın durmadan değişen kanılarına bakmadan arzusunu iletme-ye devam eder.

İnsanlar sevgi ilişkilerinde bir şeyler birbirine karıştığı ve korkutucu bir hale geldiği zaman sonun yakın olmasından korkarlar, ama durum böyle değildir. Bu arketipsel bir konu olduğundan ve İskelet Ka-

dın da Yazgı'nın işini yaptığından, kahraman ufuktan başlayarak yola çıkmalıdır, Ölüm kadını tam arkadan gelmelidir, acemi sevgili küçük kulübesine dalmalı ve soluk soluğa kalmış bir halde güvende olduğunu ummalıdır. İskelet Kadın da onu güvenli sığınağına kadar takip etmelidir. Adam onu çözüp açmalıdır vb.

Modern sevgililer için "mesafe koyma" fikri balıkçının güvende olduğunu düşündüğü küçük kar-evi gibidir. Kimi zaman, bu ölüm doğasıyla karşılaşma korkusu çarpıtılarak "mazeretler bulma," İskelet Kadın ile başa çıkmak zorunda kalmadan ilişkinin sadece haz verici yanlarını sürdürme yönünde bir çalışmaya dönüşür. Ama bu asla işe yaramaz.

Bu, "mesafe koyma"yan sevgililerin yoğun kaygı duymalarına neden olur, çünkü İskelet Kadın ile tanışmak isteyen kendileridir. Hazırlanmış ve güçlenmişlerdir, korkularını dengede tutmaya çalışmaktadırlar. Şimdi tam bu gizemi çözmeye hazırlarken, tam birinin ya da diğerrinin kalbi davul gibi çalarken ve bir hayatı şarkılamak üzerelerken, sevgililerden biri, "Daha değil, daha değil," ya da "Hayır, asla," diye bağırır.

Yalnızlık ve yenilenme ihtiyacıyla "mesafe koyma" ile İskelet Kadın ile kaçınılmaz ilişkiyi önlemek için "mesafe koyma" arzusu arasında çok büyük bir farklılık vardır. Ama Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla alışverişe girme ve onu kabullenme anlamına gelen bu ilişki, sevmeye yeneğini güçlendirmek için atılan bir sonraki adımdır. Onunla ilişkiye girenler uzun vadeli bir sevmeye becerisi kazanırlar. Giremeyenler kazanamazlar. Bir üçüncü yol yoktur.⁴

Bütün "hazır olmamalar," bütün "zamana ihtiyacım varlar" anlaşılabilir, ama sadece kısa bir süre için. Gerçek şu ki, asla bir "tamamen hazır olma" söz konusu değildir, asla bir gerçekten "doğru zaman" yoktur. Bilinçdışına her inişte olduğu gibi, öyle bir zaman gelir ki, sadece en iyisi umularak burun sıkı sıkıya kapatılır ve en derin sulara atılır. Eğer böyle olmasaydı, kadın kahraman, erkek kahraman ve cesaret sözcüklerini yaratmaya ihtiyaç duymazdık.

Hayat/Ölüm/Hayat doğasını öğrenme işi yerine getirilmelidir. İtilen İskelet Kadın suyun altına batır, ama tekrar tekrar yükselecek ve tekrar tekrar takip edecektir. Bunu yapmak onun işidir. Öğrenmek bizim işimizdir. Sevmek isteniyorsa, etrafından dolaşamaz. Onu kucaklama

4. "Mesafe bırakmak" yalnızlık için mutlaka geçerli bir ihtiyaç olabilir, ama belki de zamanımızın en popüler "beyaz yalanı"dır. Sıkıntı veren şeyi konuşmak yerine arada "mesafe bırakılır." Bu, beşinci keredir yinelenen "Ev ödevimi köpek yedi," ya da "Büyük annem öldü," mazeretinin erişkin versiyonudur.

165

işi bir görevdir. Meydan okuyan bir görev olmazsa, bir dönüşüm de olmaz. Bir görev olmazsa, gerçek bir doyum hissi de olmaz. Hazzı sevmek bir şey getirmez. Gerçekten sevmek, kendi korkusunu yenebilen bir kahraman ister.

Pek çok kişinin bu "kaçma-ve-saklanma" aşamasına gelmesi için iyi yamandır. Ne yazık ki, bazıları buraya tekrar tekrar gelir. Bu oyuna giriş deliği tamamen tırmalama izleriyle doludur. Ama sevmeyi önemseyenler balıkçıya özenirler. Ateşi yakmaya ve Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla yüzleşmeye gayret ederler. Korktukları şey üzerinde düşünür ve ona paradoksal olarak inanç ve şaşkınlıkla karşılık verirler.

166

İskeleti çözmek: İskelet Kadın öyküsü bir "talip imtihanı" teması da içerir. Talip imtihanında sevgililerin hakiki niyet ve güçlerini kanıtlamaları gerekir ki, bunlar genellikle güçlü ve korkunç bir tanrısallık türü ile yüzleşebilecek *cojone*'leri ya da *ovario*'larının olduğunu gösterir. Burada bu tanrısallığa Hayat/Ölüm/Hayat doğası adını versem de, başkaları benliğin bir yüzü ya da Sevginin tini, hatta Tanrı veya *Gracia* [tinsel bir enerji] diyebilir ya da herhangi başka bir ad verebilir.

Balıkçı, İskelet Kadını çözmekle gerçek niyetini, gücünü ve ona giderek artan bağlılığını gösterir. İyice eğilerek ona iyice bakar ve onda, ne olduğunu bilmediği bir şeyin parıltısını görür. Nefes nefese, hıçkırma hıçkırma ağlayarak ondan kaçmıştı. Oysa şimdi ona dokunmayı düşünür. İskelet Kadın salt varlığıyla bile bir şekilde onun kalbine dokunmaktadır. Hayat/Ölüm/Hayat doğasının psişedeki yalnızlığını, bir hatası olmadığı halde sürekli fırlatılıp atıldığını kavradığımızda... belki biz de onun derin sıkıntılarını dokunaklı bulabiliriz.

Yapmakta olduğumuz sevmekse, endişeli ya da korkmuş bile olsak, Ölüm doğasının kemiklerini çözmeye gönüllü oluruz. Bütün bunların nasıl bir araya geldiğini görmek isteriz. Bir başkasındaki ve kendimizdeki güzel-olmayana⁵ dokunmak isteriz. Bu meydan okuyuşun arkasında, Benliğin kurnazca bir sınavı vardır. Birinin karakterini sınamak için güzel olanın çirkin görüldüğü masallarda, bu çok daha açık bir şekilde görülür.

"Elmaslar, Yakutlar ve İnciler" masalında, güzel, ama itilip kakılmış bir üvey kız, zengin bir yabancı için kuyudan su çeker ve karşılığında, konuştuğu zaman ağzından saçılan elmas, yakut ve incilerle

5. Ve Henüz-Güzel-Olmayana da.

ödüllendirilir. Üvey anne kendi tembel kızlarından da aynı kuyunun başında durmalarını, zengin yabancıyı beklemelerini ister. Ama bu kez paçavralar içindeki bir yabancı yaklaşır. Bir tas su dilendiğinde, kötü kızlar kibirlere reddederler. Yabancı da onları, ağızlarından bundan sonra hep yılan, kurbağa ve kertenkeleler çıkacak şekilde ödüllendirir.

Derin psişede olduğu gibi peri masalı adaletinde de, kusurlu gibi görünenlere karşı nazik olmak iyilikle ödüllendirilir; güzel olmayan biri için iyilik yapmayı reddetmek aşağılanıp cezalandırılır. Sevgi gibi büyük duygu durumlarında da aynısı olur. Kendimizi güzel-olmayanla temas kuracak kadar genişletir ya da yayarsak, ödüllendiriliriz. Güzel-olmayanı küçük görüp reddedersek, gerçek hayattan koparılır ve soğukta dışarıda kalırız.

167

Kimileri için daha yüksek, daha güzel düşünceler üretmek ve bizi olumlu olarak aşan şeylerle temas kurmak, çok da olumlu olmayanlarla temas kurmaktan, onlara yardım etmekten ve desteklemekten daha kolaydır. Öykünün de gösterdiği gibi, güzel-olmayandan yüz çevirmek ve hatalı bir şekilde bu konuda kendini haklı hissetmek daha da kolaydır. İskelet Kadın'la uğraşmak böyle bir sevgi sorunu doğurur.

Güzel-olmayan nedir? Sevmeye duyduğumuz kendi gizli açlığımız güzel-olmayandır. Sevmeyi beceremememiz ve istismar etmemiz güzel-olmayandır. Sadakati ve adanmayı ihmal etmemiz sevimsizdir, ruhların ayrılığı anlayışımız çirkindir, psikolojik sığillerimiz, yetersizliklerimiz, yanlış anlayışlarımız ve bebedeksi fantezilerimiz güzel-olmayandır. Ayrıca, doğuran, yıkan, kuluçkaya yatan ve yeniden doğuran Hayat/Ölüm/Hayat doğası kültürlerimiz tarafından güzel-olmayan olarak değerlendirilir.

İskelet Kadın'ı çözmek, bu kavramsal hatayı anlamak ve düzeltmektir. İskelet Kadın'ı çözmek, sevginin daima ısıldayan mumlar ve daima çoğalmak anlamına gelmediğini anlamaktır. İskelet Kadın'ı çözmek, kendini yenilemenin karanlığında korkuyu değil, cesareti bulmak demektir. Eski yaralar için merhem demektir. Görme ve olma yollarımızı, ruhsal kılığı değil, ruhsal sağlığı yansıtacak şekilde değiştirmek demektir.

Sevmek için, o temel ve o-kadar-da-sevimli-olmayan kemikli kadına dokunur, bu doğa anlayışını kendimiz için çözer, onu tekrar düzene sokar ve hayata döndürürüz. Bilinçdışını yüzeye çıkarmak, hatta tesa-düfen onu çekerek eve götürmek de yeterli değildir. Ondan çok uzun süre korkmak ya da onu hor görmek, sevginin gelişimini sektmeye uğrattır.

İskelet Kadın'ın gizeminin çözülmesi, büyüü (yani, tükenileceği,

sonsuz kadar ölü kalınacağı korkusunu) bozmaya başlar. Arketipsel olarak bir şeyin çözülmesi bir iniş; altdünyaya ya da meselelerin tamamen yeni yöntemlerle açığa çıkarıldığı yere inen bir labirenti izlemeyi gerektirir. İzlenen bu süreç ilk başta karışık gibi görünür, ama aslında yenilenme için derin bir yol ağı vardır. Peri masallarında kemeri gevşetmek, düğümü çözmek, bağı koparmak ve açmak daha önce bize kapalı olan bir şeyi anlamaya başlamak, onun uygulama alanlarını ve kullarımlarını görmek, büyücü misali bilici bir ruh haline kavuşmak demektir.

168 Balıkçı, İskelet Kadın'ı çözdüğü zaman, Hayatın ve Ölümün sözlerinin bilgisine "ilk elden" ulaşmaya başlar. İskelet, Hayat/Ölüm/Hayat doğası için mükemmel bir imgedir. Psişik bir imge olarak iskelet, bir-biriyle sürekli ve uyumlu bir ilişki içinde olan yüzlerce irili ufaklı, tuhaf biçimli çubuk ve tokmaklardan oluşmuştur. Bir kemik döndüğü zaman, algılanamaz düzeyde bile olsa, diğer kemikler de döner. Hayat/Ölüm/Hayat döngüleri tamı tamına buna benzer. Hayat hareket ettiği zaman, Ölümün kemikleri de buna uygun olarak hareket eder. Ölüm hareket ettiği zaman, Hayatın kemikleri de dönmeye başlar.

Yine, küçücük bir kemik yerinden çıktığında, ufak bir parçası kopduğunda, ayrıldığında ya da burkulduğunda, toplamın bütünlüğü zedelenir. Tek başına ya da bir ilişki içindeki Hayat/Ölüm/Hayat doğası bastırıldığında da, aynı şey olur. İnsanın hayatı hareketi aksatır, durdurur, topallatır, engeller. Bu yapı ve döngüler incindiğinde, libido da her zaman kesintiye uğrar. O zaman sevgi olanaksız hale gelir. Suyun altında yatarız; sadece ileri geri hareket eden kemikler olarak.

Bu doğayı çözmek, onun zaaflarını, alışkanlıklarını ve hareketlerini öğrenmek demektir. Hayatın ve ölümün döngülerini öğrenmek, onları ezberlemek ve böylece tüm bunların nasıl bir araya geldiklerini, tıpkı iskeletin tek bir organizma olması gibi, hepsinin nasıl tek bir organizma gibi davrandıklarını görmek demektir.

Korku, bir işi yapmamak için yetersiz bir mazerettir. Hepimiz korkarız. Bu yeni bir şey değildir. Canlısınız, korkarsınız. İnuitler'deki Raven hilebazın biridir. Gelişmemiş tarafıyla çok iştahlı bir yaratıktır. Sadece hazdan hoşlanır, tüm belirsizliklerden ve belirsizliğin getirdiği korkudan kaçınmaya çalışır. Hem çok ihtiyatlıdır hem de çok açgözlü. Bir şey gözüne ilk anda tatmin edici görünmezse, korkar. Tatmin edici olduğunda da saldırır.

Parlak deniz kabuklarını, gümüş boncukları, bitmeyen erzakları, dedikoduyu ve şöminenin üstündeki sıcak uykuları sever. Müstakbel sevgili, "kesin bir şey" isteyen Raven'e benziyor olabilir. Raven gibi, ego

da tutkunun sona ermesinden korkar ve yemeğin bitmesini, ateşin sönmelerini, günün sona ermesini ve hazzın tükenmesini önlemeye çalışır. Ego gibi Raven de kurnazlaşır ve bunu kendi zararına olmak üzere yapar, çünkü ruhunu unuttuğunda gücünü de yitirir.

Ego, eğer Hayat/Ölüm/Hayat doğasını hayatlarımıza kabul edersek bir daha asla mutlu olamayacağımızdan korkar. Peki her zaman bu kadar mükemmel bir mutluluğa sahip miydik? Hayır. Ama gelişmemiş ego çok basittir, toplumsallaşmamış bir çocuk gibidir, özellikle de gamdan tasadan uzak olmayan bir çocuk gibi; hangi dilimin en büyük, hangi yatağın en yumuşak, hangi sevgilinin en yakışıklı olduğunu görmek için gözleyip duran bir çocuktur.

169 Ruhtan gelen yaşantıyı, salt egodan gelen yaşantıdan ayıran üç şey vardır: Yeni yöntemleri hissetme ve öğrenme yeteneği, kötü de olsa yoldan ayrılmama azmi ve zamanla derin sevgiyi öğrenme sabrı. Ego ise, şiddetli bir öğrenmeden kaçınma isteği ve eğilimine sahiptir. Ego sabır için biçilmiş kaftan değildir. İlişkide sebat etmek Raven'e ait bir güç değildir. Öyleyse, bir başkasına duyulan sevgi, değişip duran egodan değil, daha çok vahşi ruhtan gelir.

Kemikleri çözmek, Bayan Ölüm'ün anlamını öğrenmek, onunla birlikte kalma direncine sahip olmak için şair Adrienne Rich'in dediği gibi "vahşi bir sabır" gerekir. Bunun için kas-bağlamış bir kahraman olmak gerektiğini düşünmek yanlış olur. Buna gerek yoktur. Ölmeye, doğmaya ve ölmeye ve yeniden doğmaya istekli bir yürek yeterlidir.

İskelet Kadın'ın çözülmesi, onun kadim ve bilinmeyen bir zamanın ötesinde yaşlı olduğunu gösterir. Enerjiye karşı mesafeyi ölçen odur, zamana karşı libidoyu tartan odur, tıne karşı sağkalımı değerlendiren odur, yani Bayan Ölüm'dür. Bu konuda düşünür, inceler, değerlendirir, sonra da onu bir iki kıvılcımla ya da söndürülemeyen bir ateşin ansızın parlayan aleviyle beslemek veya biraz tıkamak, sınırlamak ya da hayatını tümüyle söndürmek için harekete geçer. Gerekeni o bilir. En uygun zamanı o bilir.

Onu çözmekle, daha sonra olacakları hissetme, doğanın psişesinin tüm yönlerinin birbirleriyle nasıl bir ilişkide olduğunu, bizim buna nasıl katılabileceğimizi daha iyi kavrama yeteneği kazanırız. Onu çözmek, kendine ve ötekine dair anlaşılır bir bilgiye ulaşmak demektir. Evreleri, gelecek planlarını, kuluçkaya yatma, doğurma ve dönüşüm

6. Akıldan çıkmayan "Integrity" (Bütünlük) şiirinden. Adrienne Rich, *The Fact of a Doorframe, Poems Selected and New*, 1950-1984. New York: W W. Norton, 1984.

dönemlerini dinginlik içinde ve ölçülü bir zarafetle izleme yeteneğimizi güçlendirmek demektir.

Böylece, eskiden sevgi konusunda bu anlamda çok beceriksiz olan bir sevgili, İskelet Kadın'ı gözlemleyerek ve onun kemiklerini tasnif ederek bu konuda çok daha iyi bir hale gelir. İnsan Hayat/Ölüm/Hayat örüntülerini araştırmaya başladıkça, ilişkinin döngülerini de eksikliği izleyen çoğalma ve bolluğu izleyen kıtlık açısından öngörebilir.

İskelet Kadın'ı çözmüş olan kişi sabrı tanır, nasıl bekleyeceğini daha iyi bilir. Boşluk karşısında şaşırılmaz ya da korkmaz. Muradına ermenin getirdiği hazzın altında ezilmez. Elde etme, "hemen sahip olma" gereksinimleri, ilişkinin döngülerinin bir arada nasıl işlediğini gözlemlemeye, onun bütün boyutlarını anlamaya yönelik daha incelikli bir beceriye dönüşür. Şiddetin güzelliğiyle, bilinmeyenin güzelliğiyle, güzel-olmayanın güzelliğiyle ilişkiye girmekten korkmaz. Ve bütün bunları öğrenip üzerinde çalışarak en hakiki vahşi sevgili haline gelir.

Bir erkek bu işleri nasıl öğrenir? Herhangi biri bunları nasıl öğrenir? İçsel sese (bu, ego değildir) kulak vererek Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla doğrudan diyalog içine girin. Hayat/Ölüm/Hayat doğasına sevgiyle ve sevmeye ilgili doğrudan sorular sorup sonra da onun yanıtlarını dinleyerek öğrenin. Hepsinin sayesinde kafamızın arkasında durmadan "Bu aptalca... Tüm bunları sadece uyduruyorum," diye dırdır eden sesin yanlış yönlendirilmelerine kapılmamayı öğreniriz. Bu sesi görmezden gelmeyi ve onun ötesinde işitilenleri dinlemeyi öğreniriz. İşittiklerimizi -bizi keskin bir farkındalık haline, derin bir bağlılığa, duru bir ruhsal anlayışa yaklaştıran tüm bu şeyleri- izlemeyi öğreniriz.

Sürekli olarak Hayat/Ölüm/Hayat doğasını çözmeye yönelik düşünsel ve gündelik alıştırmalar yapmak yararlıdır. Balıkçı, çözmeye yardımcı olması için mütemadiyen küçük, tek satırlık bir şarkı söyler. Farkındalığa yardımcı olacak, İskelet Kadın'ın doğasını çözmeye yardım edecek bir şarkıdır bu. Onun hangi şarkıyı söylediğini bilmiyoruz. Sadece tahmin edebiliriz. Bu doğayı çözerken şöyle bir şarkı söylememiz iyi olur: Daha fazla hayat üretmek için bugüne daha çok hangi ölümü vermeliyim? Neyin ölmesi gerektiğini biliyor, ama buna izin vermekte duraksıyor muyum? Sevmem için bende ölmesi gereken nedir? Hangi güzel-olmayandan korkuyorum? Güzel-olmayanın gücü bugün benim ne işime yarar? Bugün ölmesi gereken nedir? Yaşaması gereken nedir? Hangi hayatın doğmasından korkuyorum? Şimdi değilse, ne zaman?

Gerçeğin alev alışı hissedene kadar bilincin şarkısını söylersek, pişenin karanlığına bir tutam ateş atmış oluruz ve böylece ne yaptığımızı görürüz... gerçekten ne yaptığımızı, ne yaptığımızı düşünmek is-

tediğimizi değil. Böylece duyguları çözülen insan, sevginin ve hayatın neden kemiklerle birlikte yaşaması gerektiğini anlamaya başlar.

İskelet Kadın'la yüzleşmek için ne güneş kahraman rolü üstlenmek gerekir, ne silahlı savaşlar yapmak ne de hayatını vahşi bir şekilde tehlikeye atmak. Sadece onu çözmeye özen göstermek yeterlidir. Hayat/Ölüm/Hayat doğasını bilmeye yönelik bu güç, kaçabilecekleri uzaklıkların ötesine giden, kendilerini güvende hissetme arzusunun ötesine geçen sevgilileri bekler.

Bu hayat ve ölüm bilgisini arayan eskiler, ona Paha Biçilmez İnci, Taklit Edilemez Hazine diyorlardı. Bu gizlerin iplerini elinde tutmak ve çözmek, Yazgıya ve Zamana dair, her şeyin zamanına dair, kendi zamanları içindeki her şeye dair, engebeyle sallanan, düz yerde kayıp giden her şeye dair güçlü bir bilme yeteneği sağlar. Sevgiyi bundan daha çok koruyan, daha çok besleyen, daha çok güçlendiren bir bilgi yoktur.

İskelet Kadın'la birlikte ateşin yanında oturan, onu düşünüp ona yönelik duyguların ortaya çıkmasına izin veren sevgiliyi bekleyen budur. O da, güzel-olmayan yanına dokunacak ve Hayat/Ölüm/Hayat doğasını şefkatle çezecek olanları bekler.

Güven uykusu: İlişkinin bu aşamasında sevgili, bir masumiyet durumuna; henüz duygusal unsurlara karşı korku ve hayranlıkla karışık bir saygı duyduğu bir duruma; istek, umut ve düşlerle dolu olduğu bir duruma geri döner. Masumiyet, safillikten farklıdır. Geldiğim ıssız yerlerde eski bir söz vardır: "Cehalet hiçbir şey bilmemek ve iynin cazibesine kapılmaktır. Masumiyetse her şeyi bilmek ve yine de iynin cazibesine kapılmaktır."

Şimdi ne kadar uzaklardan geldiğimizi görelim. Balıkçı-avcı, Hayat/Ölüm/Hayat doğasını yüzeye çıkarmıştır. Kendi isteği dışında onun tarafından "izlenmiştir." Ama onunla yüzleşmeyi bilmiştir; onun dolaşık durumuna acımış ve ona dokunmuştur. Tüm bunlar onu tamamen ona katılmaya götürmektedir. Tüm bunlar onu bir dönüşüme, sevgiye götürmektedir.

Uyku metaforu psikik bilinçsizlik haline de işaret edebilir, ama burada yaratma ve yenilenmeyi simgelemektedir. Uyku yeniden doğum simgesidir. Yaratılış mitlerinde, bir süreliğine bir dönüşüm meydana gelirken, ruhlar uyumaya giderler, çünkü uykuda yeniden yaratılırız, yenileniriz.

... cefa tarazlarını düzelter, her günün yaşamını sona erdiren uyku, sıkıntıların, güçlüklerin yıkanıp yorgunluk giderdiği su, zihin yaralarına şifa olan merhem, doğanın en büyük ikramı, yaşam denen ziyafetin baş yemeği...

–Shakespeare, *Macbeth*, II, ii, 36
(Çev.: Orhan Burian)

En katılmış, yaşayan en zalim ve acımasız kişilere bile, uyurken ve kalktığı sırada bakışlarınızı yöneltirseniz, onlarda bir an için bozulmamış çocuk tinini, saf masumiyeti görürsünüz. Uykuda yeniden bir şirink haline gireriz. Uykuda yeniden yaratılırız. İçeriden dışarıya doğru, masumlar kadar taze ve yeni olarak yeniden bütünleniriz.

172 Siniklik ve korumacılık yayararak, çok genç olan çoğu insanda ve çok yaşlı olanların birçoğunda görülen şaşkınlık haline yeniden bürünerek, bu bilgece masumiyet haline gireriz. Kamçılanmış köpeklerin, kovalanan av hayvanlarının, bir midenin üstündeki ağzın, kızgın ve yaralı insanların değil, bilge ve sevecen bir tinin gözlerinden bakma pratiğidir bu. Masumiyet, uyudukça yenilenen bir durumdur. Ne yazık ki, pek çok kişi onu her gün uyanırken yorganıyla birlikte bir yana fırlatıp atar. Uyanık bir masumiyeti yanımıza almak ve sıcaklık için onu örtünmek daha iyi olurdu.

İlk başlarda bu duruma geri dönmek yıllar içinde yorgun düşmüş bakış açılarını, açılması on yıllar alan nasırlaşmış ve özenli siperleri kazıyarak temizlemeyi gerektirse de, bir kez geri dönüldü mü, bir daha uğraşmaya ve durmadan kazmaya gerek kalmaz. Uyanık bir masumiyete geri dönmek çok fazla zahmet istemez; bir tuğlayı şuradan alıp oraya götürmek gibidir, çünkü tinin sizi bulmasına izin vermek için orada öylece durmuş uzun bir süredir beklemektedir. Aradığınız her şeyin de sizi aramakta olduğu; öylece durursanız, sakince oturup beklerseniz onun sizi bulacağı söylenir. O uzun bir süreden beri sizi beklemektedir. Yanınıza geldiğinde bir yere kıpırdamayın, arkanıza yaslanıp dinlenin. Daha sonra olacakları bekleyin.

Ölüm doğasına yaklaşmanın yolu budur; kurnazca ve açığözce değil, ama tinin verdiği güvenle. *Masum* (innocent) sözcüğü genellikle hiçbir şey bilmeyen birini, bir budalayı anlatmak için kullanılır. Ama sözcüğün kökleri incinmeden ya da yaralanmadan uzak olmayı ifade eder. İspanyolca'daki *inocente* sözcüğünden, bir başkasına zarar vermemeye çalışan, ama kendine gelen herhangi bir incinmeyi ya da zararını da iyileştirebilen biri anlaşılır.

La inocente genellikle bir *curandera* şifacısına, incinmiş ya da zarar görmüş başka insanları iyileştiren kişiye verilen addır. Masum ol-

mak meselenin ne olduğunu açıkça görebilmek ve onu onarabilmek demektir. Bunlar, masumiyetin arkasındaki güçlü fikirlerdir. Yalnızca başkalarına ya da kendine zarar vermekten kaçınmaya dair bir tutum değil, kendini (ve başkalarını) onarma ve yeniden kurma yeteneği olarak da değerlendirilir. Bunun üzerinde düşünün. Sevginin bütün döngüleri için ne büyük bir lütuftur bu!

Bu masum uyku metaforu yoluyla, balıkçı kadının varlığında dinlenmeye çekilecek ve yeniden canlanacak kadar Hayat/Ölüm/Hayat doğasına güvenir. Onu daha derin bir anlayışa, daha yüksek bir olgunluk düzeyine götürecektir. Onu bir geçiş aşamasına girmektedir. Sevgililer bu duruma girdiklerinde, içlerindeki güçlere; güven, bağlılık ve masumiyetin derin gücüne sahip olan güçlere teslim olmaktadır. Bu tinsel uyku sırasında, seven kişi, ruhunun işlerinin yapılacağına ve her şeyin olması gerektiği gibi olacağına güvenir. Seven bu kişi, ihtiyatın uykusu yerine, bilgeliğin uykusunu uyur.

Tehlike yakinken gerçek bir ihtiyatlılık vardır ve daha önce yaralanmış olmaktan kaynaklanan yersiz bir ihtiyatlılık söz konusudur. Bu ikincisi, hem kadın hem de erkeklerin, içtenlikten ve özenden hoşlanacaklarını hissetseler bile alıngan ve ilgisiz davranmalarına neden olur. “Aldatılmaktan” ya da “tuzağa düşmekten” korkan kişiler –ya da durmadan “özgür olma” isteklerini bağırp çağırarak dile getirenler– altının parmaklarının arasından kayıp gitmesine izin verenlerdir.

Bir erkeğin ona tutkuyla bağlı “iyi bir kadın”a sahip olduğunu, kendisinin de onu sevdiğini söylediğine pek çok kez şahit olduysam da, bu erkeklerin onun hakkında gerçekten ne hissettiklerini görecektense kadar kendilerini “bırakamadıklarını” da gördüm. Böyle bir kişi için dönüm noktası “...sa bile” sevmeye kendini bıraktığı zamandır... sancıları olsa bile, sinirli olsa bile, daha önce yaralanmış olsa bile, bilinmeyen korksa bile...

Kimi zaman kişinin cesaretlenmesine hiçbir sözcük yardım edemez. Kimi zaman sadece atlamanız gerekir. Bir erkeğin hayatının bir noktasında sevginin onu alıp götürdüğü yere güveneceği, verimli, ama haritada gösterilmemiş arazilerde değil de, psişenin kurumuş, çatlak nehir yatağında tuzağa düşmekten daha çok korkacağı bir zaman olmalıdır. Bir hayat çok fazla kontrollü olduğu zaman, kontrol edilemeyecek kadar az hayat kalır.

Masumiyetin bu evresinde, balıkçı genç ruh haline geri döner, çünkü uykusunda yara izleri kaybolmuştur, dün ya da daha öncesinde ne olduğuna dair bir anısı yoktur. Uykuda bir yer ya da konum kazanmaya çalışmamaktadır. Uykusunda yenilenmektedir.

Eril psişede iyiye inanan, hayat konusunda hiçbir kuşkusu bulunmayan, sadece akılcı olmakla kalmayıp ölmekten de korkmayan bir yaratık, yarası olmayan bir erkek vardır. Kimileri bunu savaşçı benlik olarak tanımlasa da, bu doğru değildir. O bir tin benliktir, eziyet çekmiş, yaralanmış ve kovulmuş olmasına bakmadan sevmeye devam eden genç bir tindir, çünkü o yalnız başına kendini iyileştirendir, kendini onarandır.

174 Kadınlar bir erkekte onun farkında olmadığı, pusuya yatmış bu yaratığı gördüklerini doğrularlar. Bu genç tinin iyileştirme gücünü kendi psişesine çevirme yeteneği o kadar etkileyicidir ki, büyülenmemek imkânsızdır. Güven duygusu, sevgilisinin onu incitmemesine bağlı değildir. Onunki, başına gelen her yarayı iyileştirebilen bir güvendir, yeni hayatın eskiyi izlediği bir güven. Bütün bu şeylerde daha derin bir anlam bulunduğuna duyulan güven, küçük gibi görünen olayların anlamsız olmadıklarına duyulan güven, hayatın bütün bu şeylerinin –eski püskü, yırtık pırtık, oynak ve uçucu– hayatın enerjisi olarak kullanılabilmesine duyulan güven.

Kimi zaman bir erkek daha da özgürleşip İskelet Kadın'a yakınlaştıkça, sevgilisinin korkuları da artar ve onun da çözme, gözlemleme, masumiyeti geri veren uyku ve Hayat/Ölüm/Hayat doğasına güvenmeyi öğrenme konularında üzerine düşen kimi işler vardır. İkisi de yeterince ve iyi bir biçimde erginlendiklerinde, birlikte herhangi bir yarayı sarma, herhangi bir acıdan kurtulma güçleri de olur.

Kimi zaman, yanımızda biri varken “uyumak”tan, psişik bir masumiyete geri dönmekten ve yanımızdaki kişinin bizden yararlanmasından korkarız. Bu tür kişiler her çeşit motifi ötekine yansıtır ve aslında kendilerine güvenmezler. Ancak, güvenmedikleri sevgilileri değildir; Hayat/Ölüm/Hayat doğasıdır. Güvenmeye ihtiyaç duydukları bu Ölüm doğasıdır. Tıpkı uykuda olduğu gibi, en vahşi biçimindeki Hayat/Ölüm/Hayat doğası da zarif bir soluk verme (bitiş) ve soluk alma (başlangıç) kadar yalındır. Güvenilmesi gereken tek şey, bir bitiş olduğunda başka bir başlangıcın da olacağıdır.

Bunu yapmak için, eğer şanslıysak, zayıflayıp çöker ve onun çekişine boyun eğerek güvene kayarız. Daha meşakkatli bir yol ise, kendimizi, zorla güven veren bir ruh haline atmaktır –kendimizi bütün koşulları, bütün eğer ve şayetleri ortadan kaldırmaya zorlamaktır. Ancak, genellikle kendimizi güvenecek kadar güçlü hissedene kadar beklemenin anlamı yoktur, çünkü o gün asla gelmeyecektir. Öyleyse evet, kültür tarafından bize Hayat/Ölüm/Hayat doğası konusunda inanmamız

öğretilen şeylerin yanlış, içgüdülerimizinse doğru olması ihtimalini göze alırız.

Sevginin serpilip gelişmesi için, eşler, karşılına çıkan her ne olursa olsun bunun dönüştürücü olacağına güvenmelidirler. Erkek ya da kadın, her biri insanı bilge bir masumiyete geri götüren uyku durumuna, Hayat/Ölüm/Hayat deneyiminin daha derin sarmallarını olması gerektiği gibi yaratan ve yeniden yaratan o duruma girmeye bırakmalıdır kendini.

Gözyaşını vermek: Balıkçı uyurken, gözlerinden bir gözyaşı süzülür. İskelet Kadın bunu fark eder, susuzluk çekmektedir ve adamın gözünün fincanından içmek için beceriksizce emekleyerek ona doğru ilerler. Böyle bir gözyaşının ortaya çıkmasına yol açabilecek ne gibi bir düşünüş görüyor acaba, diye sorarsanız kendimize.

Gözyaşları yaratıcı gücü taşır. Mitlerde gözyaşı vermek yoğun bir yaratmaya ve yürekte bir yeniden birleşmeye zemin hazırlar. Şifalı bitkiler folklorunda, gözyaşları, öğeleri bağlayan, fikirleri bir araya getiren, ruhları birleştiren bir zambak olarak kullanılır. Peri masallarında gözyaşları fırlatıldığında hırsızları korkutup kaçıtır ya da nehirlerin taşmasına neden olur. Ortaya saçıldıklarında tinleri çağırırlar. Vücuda döktüklerinde yaraları iyileştirir ve yeniden görmeyi sağlarlar. Dokunduklarında gebeliğe neden olurlar.

Kişi bunu Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla ilişkisine kadar götürmeye cesaret ettiğinde ağlanan gözyaşı, hem kendisi hem de öteki için iç içe geçmiş tutkunun ve merhametin gözyaşı olur. Özellikle erkekler için ve bazı “sert” kadın türleri için ağlanacak en haşın gözyaşıdır bu.

Bu tutkunun ve merhametin gözyaşı, çoğu zaman tesadüfen hazinenin bulunmasından sonra, korkulu bir kovalamacadan sonra, çözüp açmadan sonra ağlanır –çünkü tükenmeye, savunmaların çözülmesine, kendiyle yüzleşmeye, kemiklere ayrılmaya, bilgiye ve rahatlamaya duyulan arzuya yol açan şey bunların bileşimidir. Bunlar bir ruhun gerçekten istediği şey için gözyaşı dökmesine ve her ikisinin hem kaybına, hem de sevgisine ağlamasına neden olur.

Nasıl ki, İskelet Kadın kesin olarak yüzeye getirildiyse, şimdi de bu gözyaşı, erkekteki bu duygu yüzeye getirilir. Kendisiyle birlikte diğerini de sevmeye yönelik bir talimattır bu. Şimdi gündüz dünyasının bütün oltalarından, iğnelerinden ve bıçaklarından soyulan erkek, yanında yatması, en derin duygularından içip beslenmesi için İskelet Kadın'ı kendine çeker. Girdiği bu yeni biçimle adam susuz olan diğerini besleyebilir.

Adamın ağlaması, kadının ruhunu çağırır – psikik dünyanın çok uzağındaki fikir ve güçler döktüğü gözyaşının sıcaklığıyla bir araya gelir. Yaratıcı olarak, yol olarak su simgesinin tarihi çok eski ve zengindir. İlkbahar, gözyaşı yağmurları olarak gelir. Altdünyanın girişi bir gözyaşı çağlayanının üstündedir. Herhangi biri tarafından yürekten atılan bir gözyaşı, yakınlaşmaya çağıran bir çığlık olarak anlaşılır. Ve balıkçı böyle ağladıkça, kadın da ona iyice sokulur. Adamın gözyaşları olmasaydı, kadın sadece kemiklerden ibaret kalacaktı. Gözyaşları olmasaydı, sevmek için asla uyanamayacaktı.

176 Müstakbel bir sevgili, kendi yaralarının hissedilmesine ve sarılmasına izin verdiği zaman, kendi iyiliğine duyduğu inancı yitirmekten doğan kendine zarar verme davranışlarını görebildiği zaman, Hayat/Ölüm/Hayat doğasının besleyici ve canlandırıcı döngülerinden koptuğunu hissettiği zaman, düş görenin gözyaşları çıkagelir. O zaman, ağlar, çünkü yalnızlığını, o psikik mekâna, o vahşi bilme gücüne yönelik keskin sıla özlemini hissederek.

Bu şifa veren erkektir, anlayarak büyüyen erkektir. Kendisi için ilaç yapma işini bizzat üstlenir, “silinecek öteki”ni besleme görevini üstlenir. Gözyaşları aracılığıyla yaratmaya başlar.

Bir başkasını sevmek yetmez, başkasının hayatında “bir engel olmamak” yetmez. “Destekleyici,” “onlar için orada” vb olmak yetmez. Amaç, hem kişinin kendi hayatındaki hem de umumi düzlemdeki hayat ve ölüm usülleri konusunda çok bilgili olmaktır. Ve bilen bir erkek olmanın tek yolu, İskelet Kadın’ın kemiklerinde okula gitmektir. O ki, derin duyguların sinyali, “Yarayı kabul ediyorum” diyen o gözyaşını beklemektedir.

Bu kabullenme, Hayat/Ölüm/Hayat doğasını besler, yeni başlayan bir erkekte, bağlanmanın kurulmasını ve derin bilgeliği sağlar. Hepimiz başka birinin bizim şifacımız, gerilim kaynağımız, dolgu madde-miz olabileceğini düşünme yanılgısına düşeriz. Bunun böyle olmadığını görmek epey zaman alır; bunun nedeni ise, çoğunlukla yaraya içeriden bakmak yerine onu kendi dışımıza yansıtmaktır.

Bir kadının, bir erkekte kendi yansıtılmalarını çözmesi ve yarasıyla yüzleşmesinden daha çok isteyebileceği bir şey yoktur herhalde. Bir erkek yarasıyla yüzleştiğinde, gözyaşı doğal olarak çıkagelir ve onun içteki ve dıştaki bağlılıkları giderek daha duru ve güçlü bir hal alır. Kendi şifacısı haline gelir; artık daha derin benliği için yalnız değildir. Artık ağır kesicisi olsunlar diye kadınların kapısını çalmaz.

Bunu iyi anlatan bir öykü vardır. Yunan mitlerinde Philoctetes adlı bir adam vardı. Onun Herkül’ün büyütlü yayını ve okunu miras aldığı

söylenir. Philoctetes savaş sırasında ayağından yaralandı. Ancak, bu yara iyileşmek yerine büyüyerek o kadar pis kokmaya başladı ve adamın acılı haykırışları o kadar korkunç bir hal aldı ki, arkadaşları onu Midilli adasına götürüp ölüme terk ettiler.

Philoctetes, Herkül’ün yayını küçük av hayvanlarını vurmak için kullanarak karnını zar zor doyuruyordu. Ama yarası çürümeye devam ediyordu ve koku o kadar arttı ki, adanın pek yakınında olmayan denizciler bile uzaktan geçmeyi yeğliyorlardı. Ancak, büyütlü ok ve yayı ondan çalmak amacıyla bir grup adam Philoctetes’in yarasının kokusuna dayanmayı göze almayı kararlaştırdı.

Adamlar kura çektiler ve görev en genç olanlarına düştü.⁷ Büyük olanlar hızlı olması ve gecenin örtüsü altında yolculuk yapması için onu yüreklendirdiler. Ve böylece genç adam yelken açtı. Ama rüzgârda denizin kokusunu örten öyle iğrenç başka bir koku geliyordu ki, adamın rahatça nefes alması için yüzüne deniz suyuyla ıslatılmış bir bez sarması gerekiyordu. Ancak hiçbir şey, kulaklarını Philoctetes’in korkunç çığlıklarından koruyamıyordu.

Ay bulutla örtülmüştü. Kayığını kıyıya bağlayıp can çekişen Philoctetes’in yanına sürünerek yaklaşırken “güzel” diye düşünüyordu. Değerli ok ve yaya uzanırken ay ansızın, ışığını ölmekte olan yaşlı adamın avurtları çökmüş yüzüne saçtı. Ve genç adamdaki bir şey –bunun ne olduğunu bilmiyordu– ansızın onu gözyaşlarına boğdu. Genç adam çok yoğun bir merhamet ve bağışlama duygusunun altında ezilmişti.

Genç adam, Philoctetes’in oklarını ve yayını çalmak yerine yaşlı adamın yarasını temizledi, sardı ve onunla birlikte kaldı, onu besledi, yıkadı, ateş yaktı ve yarı-tanrı hekim Aesculapius tarafından iyileştirilebileceği Truva’ya götürüne kadar yaşlı adama baktı. Öykü burada sona erer.

Pis kokan yaranın farkına varılmasına yanıt olarak merhametin gözyaşı dökülür. Pis kokan yaranın her kişi için farklı şekil ve kaynakları vardır. Kimileri için bu, binbir zorlukla dağın zirvesine doğru tırmanarak bir ömür geçirmek demektir –sonunda geç de olsa yanlış dağa çıkmak için çabaladığımızı anlarız. Kimileri için de çocuklukta yaşanan çözülmemiş ve derman bulmamış istismarları ifade eder.

Başkaları için hayatta ya da sevgide bir tür ezici kayıptır. Genç bir adam ilk aşkını yitirdiği için acı çekiyordu, kimseden bir destek görmüyordu ve bundan nasıl kurtulacağını bilmiyordu. Yıllarca kalbi kırık bir

7. Büyük olanın yarasını saran genç, alemizde anlatılan “Pis Kokan Yara” adlı öyküden alınmıştır.

halde, ama incinmediğini iddia ederek dolaştı durdu. Bir adam profesyonel bir beyzbol takımının acemi oyuncusuydu. Bir kaza sonucu ayağı öyle kalıcı bir şekilde incindi ki, ömür boyu kurduğu düş bir gecede kayboldu. Pis kokan yara sadece trajedi değildi, sadece incinme değildi, yirmi yıl boyunca yaraya döktüğü tek ilaç, kin, madde suiistimali ve kendini içkiye vurmak oldu. Erkeklerin buna benzer yaraları olduğunda, kokusunu rahatlıkla alabilirsiniz. Hiçbir kadın, hiçbir sevgi, hiçbir ihtimam böyle bir yarayı iyileştiremez, ancak kendine merhamet duyma, ancak kişinin kendi yaralı haline özen göstermesi iyileşmeyi sağlayabilir.

178

Erkek, gözyaşlarıyla ağladığında, acısıyla karşılaşır ve ne zaman ona değiştiğini bilir. Yaradan ötürü hayatının nasıl korunaklı bir şekilde devam ettiğini görür. Ondan dolayı hangi hayatı kaçırdığını görür. Hayata, kendisine ve bir başkasına duyduğu sevgiyi nasıl sakatladığını görür.

Peri masallarında gözyaşları insanları değiştirir, onlara neyin önemli olduğunu anımsatır ve asıl ruhlarını kurtarır. Yalnızca katı kalplilik, ağlamayı ve birleşmeyi engeller. Uzun süre önce tercüme ettiğim bir deyişte, aslında bu bir duadır, Sufiler Tanrıdan kalplerini kırmasını dilerler: "Kalbimi parçala ki, Sınırsız Sevgi için yeni bir oda yaratılabil-sin."

Balıkçıyı İskelet Kadın'ı çözmeye sevk eden içsel şefkat duygusu, onun diğer unutulmuş özelemleri de hissetmesini, kendine acıma hissini canlandırmasını sağlar. Bir masumiyet durumunda olduğundan, yani her şeyin mümkün olduğunu düşündüğünden, ruhunun arzularını dile getirmekten korkmaz. İstemekten korkmaz, çünkü ihtiyaçlarının karşılanacağına inanır. Ruhunun tatmin edileceğine inanması onun için çok büyük bir rahatlaktır. Balıkçı, gerçek duygularını ağlayarak dışavurduğunda, Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla yeniden birleşme çabaları, aşamalar kaydeder.

Balıkçının gözyaşı, İskelet Kadın'ı ona çeker; susamasına neden olur, daha fazla katılma arzusu duymasına neden olur. Peri masallarında olduğu gibi, gözyaşları, olguları bize çağırır, onları düzeltir, kaybolan kısmı ya da parçayı temin eder. Afrika masalı "Altın Şelale"de bir büyücü kaçak bir köle kızı ağlayarak saklar; o kadar çok gözyaşı döker ki, kızın altına saklanabileceği bir çağlayan yaratır. Afrika masalı "Kemik Çıngırak"ta ölmüş şifacıların ruhları çocukların gözyaşları yeryüzüne saçılarak çağrılır. Bize tekrar tekrar bu yüce duygunun gücü hatırlatılır. Gözyaşlarında çekim gücü vardır ve gözyaşının kendi içinde bize rehberlik eden güçlü imgeler vardır. Gözyaşları yalnızca duygula-

rı temsil etmez, sayelerinde alternatif bir görüş, başka bir bakış açısı kazandığımız merceklerdir de.

Öyküde, balıkçı kalbini kırılmaya bırakır -kırılıp dağılmaya değil, kırılıp açılmaya. *La teta'*nın, sütannenin, sevgisi değildir istediği, paranın sevgisi değildir, gücün, şöhretin ya da cinselliğin sevgisi de değildir. Öylece rastladığı bir sevgidir, her zaman içinde taşıdığı, ama daha önce asla kabul etmediği bir sevgi.

Bir erkek bu ilişkiyi kavradıkça, ruhu daha derinlemesine ve daha açık seçik bir biçimde yerine oturur. Gözyaşı gelir. Kadın içer. Şimdi başka bir şey gelişecek ve içinden yeniden doğacaktır, kadına verdiği ise: Engin ve okyanussal bir yürek.

179

SEVGİNİN SONRAKİ EVRELERİ

Davul gibi yürek ve yüksek sesle şarkı söylemek: Bir davulun derisinin ya da gövdesinin, kimin ve neyin var edileceğini belirlediği söylenir. Çalanı ve dinleyenleri (bazı geleneklerde "yolcular" da denir) çeşitli yerlere taşıyan kimi davulların yolculuğa çıkaran davullar olduğuna inanılır. Başka davullar da başka yönlerden güçlüdür.

İnsan kemiğinden yapılan davulların, ölümü çağırdığı söylenir. Bazı hayvanların postundan yapılan davullar bu hayvana özgü ruhları çağırır. Özellikle güzel olan davullar Güzelliği çağırır. Üzerlerine ziller takılmış davullar çocuk-ruhları ve fırtınayı çağırır. Sesi alçak olan davullar bu tonu duyabilen ruhları çağırır. Sesi yüksek olan davullar, bu tonu duyabilen ruhları çağırır vb.

Yürekten yapılan davullar da insan yüreğiyle ilgili olan ruhları çağıracaktır. Yürek, özü simgeler. Yürek, insan ve hayvanların yaşamak için sahip olmaları gereken birkaç temel organdan biridir. Bir böbreğini aln, insan yaşar. İlaveten her iki bacağına, mesanesini, bir akciğerini, bir kolunu ve dalağını aln; insan yaşar -belki buna yaşamak denmez, ama yine de hayatını devam ettirebilir. Bazı beyin işlevlerini yok edin, insan yine yaşar. Yüreği çıkarın, kişi hemen ölür.

Yürek, psikolojik ve fizyolojik merkezdir. Tanrıların insanlara öğrettiklerini içeren Hindu *Tantra*'larında yürek, *Anahata chakra*'dır, yani başka bir insana yönelik duyguları, kendine yönelik duyguları, yeryüzüne yönelik duyguları ve Tanrı'ya yönelik duyguları kuşatan sinir merkezidir. Bir çocuğun sevdiği gibi sevmemizi sağlayan yürektir; tüm benliğimizle, çekincesizce ve alay, küçümseme ya da koruyuculuk ka-buğu olmadan.

İskelet Kadın, balıkçının yüreğini kullandığı zaman, bütün psişenin merkezi motorunu, şu anda önemli olan tek şeyi, saf ve masum duyguları yaratabilen tek şeyi kullanmaktadır. Düşünen ve yaratanın akıl olduğunu söylerler. Bu öykü başka bir şey söylemektedir. Düşünenin ve İskelet Kadın'ın yaratmasını sağlayan maddeyi yaratmak için molekülleri, atomları, duyguları, özelemleri ve başka gerekli her şeyi bir yere çağırmanın yürek olduğunu öne sürmektedir.

Öykü şu vaadi içermektedir: İskelet Kadın'ın hayatınızda daha da elle tutulur hale gelmesine izin verin, o zaman o da karşılığında sizin hayatınızı genişletecektir. Onu dolaşık ve yanlış anlaşılmış halinden kurtarıp, hem öğretmen hem de sevgili olarak gördüğünüzde, o da mütefiğiniz ve ortağınız olacaktır.

İnsanın yüreğini yeni yaratılar için, yeni hayat için, Hayat/Ölüm/Hayat güçleri için vermesi, duygu alemine bir inıştır. Bu bizim için zor olabilir, özellikle hayal kırıklıkları ya da üzüntüler yüzünden yaralanmışsak. Fakat amaç davul çalmayı sürdürmek, İskelet Kadın'ı tümüyle hayata getirmek, 'her zaman bize yakın olan'a yakınlaşmaktır.

Bir erkek bütün yüreğini verdiğinde şaşırtıcı bir güç haline gelir – bir ilham vericiye dönüşür, ki bu, geçmişte sadece kadınlara ayrılan bir roldür. İskelet Kadın onunla yattığında, üretkenleşir, eril bir ortamda dişil güçlerle donanır. Yeni hayatın ve zorunlu ölümlerin tohumlarını taşır. Hem kendi içinde, hem de yakınındakilerde yeni işlere ilham verir.

Yıllar boyunca bunu başkalarında gördüğüm gibi kendim de yaşadım. Sevdiğinizin size inanması sayesinde; işinize, tasarıma, konunuza beslediği içten duygular sayesinde değerli bir şey yarattığınızda bu eşsiz bir olaydır. Şaşırtıcı bir fenomendir bu. İlle de bir sevgiliyle sınırlı olması da gerekmez; yüreğini derin bir tarzda size veren herhangi biri sayesinde de ortaya çıkabilir.

Demek ki, erkeğin Hayat/Ölüm/Hayat doğasına bağlılığı, sonuçta ona benzeri olmayan düzinelerce fikir, hayat oyunları ve durumları, müzik parçaları ve renkler ve imgeler verecektir –çünkü Vahşi Kadın arketipiyle ilişkili olan Hayat/Ölüm/Hayat doğasının elinde var olan her şey ve var olacak her şey bulunur. İskelet Kadın yarattığında, şarkılar onda ete bürünür, kalbini kullandığı kişi bunu hisseder, yaratmayla dolar, yaratmayla dolup taşar.

Öykü, psişeden kaynaklanan ve davul çalma ve şarkı söyleme simgeleriyle temsil edilen bir gücü de göstermektedir. Mitlerde, şarkılar yaraları iyileştirir ve oyunu sona erdirmek için kullanılır. Kişiler adlarının şarkıya dökülmesi yoluyla çağrılır. Sancı geçer, büyülu nefesler

bedeni onarır. Ölüler şarkı aracılığıyla çağrılır ya da dirilir.

Bütün yaratılışın yüksek sesle söylenen bir ses ya da sözcükle, bir solukta fısıldanan ya da konuşulan bir sesle ya da sözcükle birlikte olduğu söylenir. Mitlerde şarkı söylemenin gizemli bir kaynaktan çıktığı düşünülür; yaratılışın tümüne, bütün hayvan ve insanlara, bütün ağaç ve bitkilere ve onu duyan her şeye akıl veren bir kaynaktan. Öykü anlatıcılığında "özsuyu" sahibi olan her şeyin şarkı söyleme gücü de olduğu söylenir.

Yaratılış ilahisi psişik değişime yol açar. Buna ilişkin gelenek çok geniş bir alana yayılmıştır: İzlanda'da, Wichita ve Micmaclar arasında sevgi-oluşturan şarkılar vardır. İrlanda'da büyülu güç, büyülu şarkıyla çağrılır. Bir İzlanda öyküsünde bir kişi sarp buzların üstüne düşer ve bir bacağı kopar, ama şarkı söyleyerek yenilenir.

Hemen hemen bütün kültürlerde yaratılış sırasında insanlara şarkılar veren tanrılar, bunları kullanmanın tanrıları herhangi bir anda geri çağıracağını, şarkının hem ihtiyaç duydukları şeyleri getireceğini, hem de istemedikleri şeyleri değiştireceğini ya da bertaraf edeceğini söylerler. Şarkının bu şekilde verilmesi, insanların tanrıları ve büyük güçleri insani çevrelere çağırmasını sağlayan merhametli bir davranıştır. Şarkı, bunu konuşulan sesin yapamayacağı bir şekilde yerine getiren özel bir dildir.

Şarkılar başlangıçtan bu yana, davul gibi, sıradışı bir bilinç hali, bir aşkınlık durumu, bir ibadet hali yaratmak için kullanılmıştır. Bütün insanlar ve pek çok hayvan, bilinçlerinin ses tarafından değiştirilmesine duyarlıdır. Bazı sesler, örneğin damlayan bir musluk ya da ısrarcı bir araba kornası, bizi kaygılandırabilir, hatta kızdırabilir. Bazı sesler de, örneğin okyanusun gürlemesi ya da ağaçlardaki rüzgâr, içimizi güzel hislerle doldurabilir. Patırtılar –ayak seslerindeki gibi– bir yılanın olumsuz bir gerilim hissetmesine neden olur. Ama yumuşak bir sesle şarkı söylemek aynı yılanı dans ettirebilir.

Pneuma [nefes] sözcüğü, *psişe* sözcüğüyle aynı kökenleri paylaşır; ikisi de ruh için kullanılan sözcükler olarak düşünülür. O halde, bir masalda ya da mitosta şarkı olduğu zaman, tanrıların, eldeki meseleye bilgilerini ve güçlerini üfleme (soluk) için çağırıldıklarını biliriz. O zaman biliriz ki, ruhlar dünyasındaki güçler, sanatlarıyla meşgul ruhlar, iş başındadır.

Demek ki, şarkı söylemek ve yüreği davul olarak kullanmak, psişenin fazla kullanılmayan ya da görülmeyen katmanlarını uyandıran gizemli eylemlerdir. Üstümüzden akıp geçen pnöma ya da nefes, bazı girişleri sarsarak açar, başka türlü ulaşılamayan bazı yetileri ortaya çıkar.

rır. Her bir kişi için hangi şarkının söyleneceğini, hangi davulun vurulacağını söyleyemeyiz, çünkü bunlar bu işe katılan insanlarda böylesi tuhaf ve alışılmadık kapılar açarlar. Bununla birlikte, her ne yapılsa yapılsın, o işin tanrısal ve çekici olacağından emin olunabilir.

Beden ile ruhun dans edışı: Kadınlar, bedenleri sayesinde Hayat/Ölüm/Hayat doğasına çok yakın yaşarlar. Kadınların içgüdüsel akılları yerinde olduğunda; sevmek, yaratma, inanma ve arzulamaya ilişkin fikir ve itkileri de doğar; hayatlarını yaşarlar, solarlar ve ölürlere ve yeniden doğarlar. Kadınların bu bilgiyi bilinçli ya da bilinçsiz olarak hayatlarının her ay dönmelerinde uyguladıkları söylenebilir. Kimileri için döngüleri anlatan bu ay göktekidir. Kimileri için de kendi psişelerinde yaşayan bir İskelet Kadın'dır.

Bir kadın, ta etinden ve kanından, karnındaki kırmızı vazonun dolup boşalma döngülerinden, zirvelerin solup bittiğini ve geride kalan şeylerin beklenmedik şekillerde ve esinlenmiş yöntemlerle yeniden doğduğunu, bunun da yok olup giderek hiçliğe dönüştüğünü, ama tekrar tam bir zaferle yeniden tasarlandığını fiziksel olarak, duygusal olarak ve tinsel olarak anlar. Görebileceğiniz gibi, İskelet Kadın'ın döngüleri, kadının her yanında, altında ve içinde seyrini sürdürür. Zaten başka türlü olamaz.

Kimi zaman Hayat/Ölüm/Hayat doğasından kaçmayı hâlâ sürdüren erkekler, böyle bir kadından korkarlar, çünkü onun İskelet Kadın'ın doğal bir müttefiki olduğunu hissederler. Ama bu her zaman böyle değildir. Tinsel bir dönüştürücü olarak ölüm simgesi, Bayan Ölüm'ün yakın bir akraba olarak, kişinin kendi kız kardeşi, erkek kardeşi, babası, annesi ya da sevgilisi olarak içtenlikle karşılandığı bir zamanın kalıntısıdır. Dişil imgelemde Ölüm Kadın, Ölüm Ana ya da Ölüm Bakiresi her zaman, döngüler halinde olmak üzere, kaderin, yaratıcının, hasat bakiresinin, annenin, nehir-yürüyüşçüsünün ve yeniden yaratanın taşıyıcısı şeklinde anlaşılır.

Kimi zaman Hayat/Ölüm/Hayat doğasından kaçanlar, sevgiyi sadece bir lütuf olarak düşünmekte ısrar ederler. Ancak, en tam halinde sevgi, bir dizi ölüm ve yeniden doğumdur. Sevginin bir evresinin, bir yönünün gitmesine izin verir ve bir başkasına gireriz. Tutku ölür ve geri gelir. Acı, kovalanarak uzaklaştırılır ve başka bir zaman tekrar yüzeye çıkar. Sevmek –hepsi de aynı ilişkide olmak üzere– sayısız sonu ve sayısız başlangıcı kucaklamak ve aynı zamanda bunlara göğüs germek demektir.

Aşırı uygarlaşmış kültürümüzün dönüştürücü olana katlanmakta ço-

ğu zaman güçlük çekmesi, süreci daha da karmaşıktır. Ama Hayat/Ölüm/Hayat doğasını kucaklayacak daha iyi tutumlar da vardır. Dünyanın her yerinde, farklı adlar verilse de, birçoğu bu doğayı *un baile con La Muerte*, ölümle dans; bir dansçı olarak Ölüm ve onun dans ortağı olarak Hayat şeklinde görür.

Benim yetiştiğim Büyük Göller'in yukarısındaki kumul bölgede hâlâ *thee, hast* ve *thus*'in İncil lehçesiyle konuşan insanlar yaşardı. Biricik oğlunu II. Dünya Savaşı'nda kaybetmiş bir anne olan çocukluk arkadaşım, gümüş saçlı Arle Scheffeler, bu arkaik düzyazıya hep bağlı kaldı. Bir yaz gecesi, ona oğlunu hâlâ özleyip özlemediğini sormaya cesaret ettim ve o nazıkçe bir çocuğun anlayabileceği terimlerle hayata ve ölüme dair anlayışını açıkladı. Esrarlı bir şekilde "Ölüm Sürgüsü"⁸ adını verdiği öykü, genel hatlarıyla şöyle bir şeydi: Bir kadın, Ölüm adlı bir yolcuyu ateşinin başına buyur eder. Yaşlı kadın korkmaz. Ölümü hem hayat-verici, hem de ölüm-satıcısı olarak tanıyor gibi görünmektedir. Ölümün, bütün gözyaşlarının ve kahkahaların nedeni olduğundan emindir.

Ölüme yürekten hoş geldin der, onu, "bütün fışkıran ekinlerim, bütün solan tarlalarım, bütün doğan çocuklarım, ölen çocuklarım" sevdiğini söyler. Onu tanıdığını ve arkadaşı olduğunu söyler: "Çok fazla ağlamama ve dans etmeme neden oldun, Ölüm. Öyleyse şimdi sıra kimdeyse seslen! Sonraki adımları biliyorum!"

Sevgiyi üretmek için, eğer seveceksek, *bailamos con La Muerte*, Ölümle dans ederiz. Orada akış olacaktır, arınma olacaktır, canlı doğum ve ölü doğum ve yeni bir şeyi yeniden doğurma olacaktır. Sevmek, adımları öğrenmektir. Sevgi üretmek, dansı dans etmektir.

Enerji, duygu, yakınlık, yalnızlık, arzu, usanç, hepsi nispeten sıkıca paketlenmiş döngüler halinde yükselip alçalır. Kişinin yanında olma ve ayrılma arzusu artıp azalır. Hayat/Ölüm/Hayat doğası bize yalnızca bunları dans etmeyi öğretmekle kalmaz, rahatsızlığın çözümünün her zaman karşısında yattığını da öğretir; öyleyse can sıkıntısının tedavisi yeni eylemlerdir, yalnızlığın tedavisi yakınlıktır, kendini cenderede hissetmenin tedavisi münzeviliktir.

Bu dansa dair bilgisi olmayan bir kişi, çeşitli dinginlik anlarında yeni ve kişisel eylemlere duyulan ihtiyacı çok fazla para harcayarak, tehlikeli işler yaparak, pervasız seçimlerde bulunarak, yeni bir sevgili bularak dışavurma eğilimindedir. Bu aptalca ya da ahmakça bir yoldur. Bu, bilmeyenlerin yoludur.

8. Bu, daha açık bir ifadeyle, genellikle "ateşböceği mevsiminde üç akşam" süren çok uzun bir öykünün özetidir.

Başlangıçta hepimiz Hayat/Ölüm/Hayat doğasının ölüm yanından kaçabileceğimizi düşünürüz. Gerçek şu ki, bunu yapamayız. O tam arkamızda hoplayıp zıplayarak paldır küldür bir halde evlerimizin, bilincimizin içlerine kadar bizi izler. Başka bir yol kalmadığında bu karanlık doğayı öğreniriz. O zaman dünyanın adil bir yer olmadığını, şansların yitirildiğini, fırsatların biz davet etmeden geldiğini, biz istesek de istemesek de, Hayat/Ölüm/Hayat döngülerinin geçerli olduğunu kabul ederiz. Ama eğer nefes alır gibi yaşarsak, onun içeri girmesine ve çıkmasına izin verirsek, yanlış yapamayız.

184 Bu öyküde biri avcının, öteki İskelet Kadın'ın olmak üzere iki dönüşüm vardır. Modern terimlerle avcının dönüşümü şuna benzer bir şekilde gerçekleşir: Önce bilinçsiz bir avcıdır. "Merhaba, sadece benim. Burada balık tutuyorum ve kafam işimle meşgul." Sonra korkan ve kaçan avcı olur. "Ne? Beni mi istiyorsun? Ah, sanırım artık gitmem gerek." Şimdiyse durumu yeniden değerlendirmekte ve duygularını çözmeye başlayıp onunla ilişki kurmanın bir yolunu bulmaktadır. "Ruhumun sana çekildiğini hissediyorum. Gerçekten kimsin sen, nasıl bir araya gelirsin?"

Sonra da uyur. "Sana güveneceğim. Masumiyeti sergilemekten geri durmam." Ve derin duygularının gözyaşı salınıp, kadını besler. "Uzun süre seni bekledim." Yüreği onu bütün olarak yaratmak için ödünç verilir. "İşte, kalbimi al ve hayatımda kendine can ver." Ve böylece, karşılığında avcı-balıkçı da sevilir. Gerçekten sevmeyi öğrenen bir kişinin tipik dönüşümü budur.

İskelet Kadın'ın dönüşümleri biraz farklı bir seyir izler. Öncelikle Hayat/Ölüm/Hayat doğası olarak insanlarla ilişkilerinin oltaya ilk yakalandığı andan itibaren sona ermesine alışkındır. Kendisiyle birlikte yola çıkacak olanları lütuflara boğması şaşırtıcı değildir, çünkü insanların, oltaların ipini kesip hızla karaya koşuşturmasına alışkındır.

Önce uzaklaştırılır ve kovulur. Sonra tesadüfen ondan korkan biri tarafından yakalanır. Cansızmış gibi görünen bir durumdan hayata geri dönmeye başlar; yemek yer, onu yukarı çıkarandan içer, onun yüreğinin gücüyle, onunla...ve kendisiyle yüzleşmenin gücüyle kendini dönüştürür. Bir iskelet olmaktan çıkıp canlı bir varlığa dönüşür. Erkek tarafından sevilir ve o da onu sever. Erkek onu güçlendirdikçe, o da onu güçlendirir. Doğanın büyük çarkı olan İskelet Kadın ile insan olan adam, birlikte uyum içinde yaşarlar.

Öyküde, Ölümün sevgi istediğini görüyoruz. Onun gözyaşlarını-duygularını- ve yüreğini ister. Onunla sevişmek ister. Hayat/Ölüm/Hayat doğasının sevgililerden istediği bu doğayı cepheden karşılama-

larıdır; ne bayılmaları ne de aldatmalarıdır; birbirlerine bağlılıklarının "birlikte olmak"tan çok daha fazlası olmasıdır; sevgilerinin bu doğayı karşılayacak, bu doğayı sevecek, bu doğayla birlikte dans edecek şekilde birlikte öğrenmelerine ve ortak güçlerine dayanmasıdır.

İskelet Kadın, kendisi için şarkı söyleyerek dinç bir beden diler. İskelet Kadın'ın şarkıladığı bu beden her bakımdan işlevseldir; bazı kültürlerde kimileri tarafından idolleştirilen kadın-etinin parçaları değildir bu, daha çok bütün kadının bedenidir; bebekleri besleyebilen, sevişebilen, dans edip şarkı söyleyebilen, doğurabilen ve ölmeden kanayabilen bir beden.

Kendi üzerine bu şekilde etin şarkısını söyleme bir başka yaygın folk motifidir. Afrika, Papua, Yahudi, Hispanik ve İnuit öykülerinde kemikler bir insana dönüşür. Mejicaña *Coatlícue*, yetişkin insanları yeraltındaki ölümlerin kemiklerinden yaratır. Bir Tlingit şamanı sevdiği kadının giysilerini şarkılarla çıkarır. Dünyanın her yerindeki öykülerde büyü, şarkılardan kaynaklanır. Şarkı söylemek, çoğalma getirir.

Yine dünyanın her yerinde çeşitli periler, Nympheler ve devanaları omuzlarının üstünden atabilecekleri kadar büyük göğüslere sahiptirler. İskandinav'da, Keltler arasında ve kutuba yakın bölgelerde öyküler kadınların diledikleri zaman bedenlerini yaratabileceklerini anlatır.

Öyküden anlıyoruz ki, bedeninin verilmesi sevginin son evrelerinden biridir. Bu da olması gerektiği gibidir. Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla karşılaşmanın ilk evrelerine egemen olmak ve gerçek beden-bedene deneyimleri sonraya bırakmak iyidir. Kadınları uyarıyorum, tesadüfen karşılaşmaktan derhal bedenini vermeye geçmek isteyen bir sevgiliye kapılmayın. Bütün evreler üzerinde ısrar edin. O zaman son evre kendi başının çaresine bakacak ve beden birliğinin zamanı kendi doğru zamanında gelecektir.

Beden evresinde birlik başladığı zaman Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla yüzleşme süreci daha sonra da tamamlanabilir...ama halledilmesi gereken daha çok şey vardır. Bu daha çetin bir iştir, çünkü temel çalışmasının yapılabilmesi için haz-egosunun şehvi ilgilerinden uzaklaştırılması gerekir. Manawee öyküsündeki küçük köpeğin durumu, sinirlerin zevkten trampet çaldığı anlarda insanın hangi yolda olduğunu hatırlamasının ne kadar zor olduğunu gösteriyor.

Demek ki, sevgi üretmek nefesle eti, tinle maddeyi birbirine katmaktır; biri diğerine uyar. Bu masalda fani ile ölümsüzün çiftleşmesi yaşanır. Bu süregidecek olan bir sevgi ilişkisinde de geçerlidir. Tanımlama, hatta karar verme yeteneğimizin çok az olduğu, ama derinden yaşadığımız ölümsüz bir ruh-ruha bağlantı vardır burada. Hindistan'da

anlatılan çok güzel bir masalda, bir ölümlü davula öyle bir vurur ki, periler Tanrıça İndra'nın önünde dans edebilirler. Bu hizmetinden ötürü davul çalana bir peri eş armağan edilir. Sevgi ilişkisinde de buna benzer bir şey vardır; kendisi için gizemli olan psişik dışıl dünyayla işbirliği içinde ilişkiye girecek olan erkeğe bir ödül verilir.

Öykünün sonunda balıkçı Hayat/Ölüm/Hayat doğasıyla nefes nefese, ten tenedir. Bunun taşıdığı anlam her erkek için farklıdır. Adamın, kadınla ilişkisinin böylesine derinleşmesini nasıl yaşantıladığı da kendine özgü bir süreçtir. Sadece şunu biliyoruz ki, sevmek için cadıyı öpmekle yetinmemeli ve daha fazlasını da yapmalıyız. Onunla sevişmeliyiz.

186

Ama öykü, insanın korktuğu şeyle işbirliğine dönük zengin bir ilişkiye nasıl girdiğini de anlatmaktadır. Kadın, tam da onun yüreğini ödünç vermesi gereken şeydir. Adam, İskelet Kadın'ın temsil ettiği psikolojik ve tinsel olanla kaynaştığında, ona olabileceği kadar yakın bir hale gelir ve bu, onun kendi dışıl sevgilisine olabileceği kadar yakın olmasını sağlar. Bu yüce hayat ve sevgi danışmanını bulmak için sadece koşmayı bırakmak değil, bir çözme işi de yapmak gerekir; yaramızla ve merhamete duyduğumuz özlemle yüzleşmemiz, bütün yüreğimizi, sürece vermemiz gerekir.

Böylece, sonunda kendini ete büründüren İskelet Kadın bütün yaratma sürecini sahneler, ama Batılıların hayat ve ölüme dair düşünmeyi öğrendikleri gibi bir bebek olarak başlamak yerine, kadim kemikler olarak başlar işe ve hayatını buradan yola çıkarak ete büründürür. Adama yeni hayatı yaratmayı öğretir. Ona, yüreğin yolunun yaratmanın da yolu olduğunu gösterir. Ona, yaratmanın bir dizi doğum ve ölüm olduğunu gösterir. Korumacılığın hiçbir şey yaratmadığını, bencilliğin hiçbir şey yaratmadığını, yapışıp kalmanın ve feryat etmenin hiçbir etkisinin olmadığını gösterir. Ancak gitmesine izin vermek; yüreğini, büyük davulu, vahşi doğanın büyük aletini sunmak, ancak bunlar yaratır.

Sevgi ilişkisi işte bu şekilde işlemek ister, bir taraf diğerini böyle dönüştürür. Her birinin gücü ve kuvveti çözülür, paylaşılır. Adam ona yürek davulunu verir. Kadın da ona tasavvur edilebilir en karmaşık ritim ve duyguların bilgisini verir. Birlikte ne avlayacaklarını kim bilebilir? Tek bildiğimiz şu ki, yaşamlarının sonuna dek besleneceklerdir.

VI Sürüsünü bulmak: Kutsama olarak aidiyet

187

ÇİRKİN ÖRDEK YAVRUSU

Kimi zaman hayat, Vahşi Kadın için daha başından yanlış gitmeye başlar. Birçok kadının çocukken kendilerini dikkatlice süzüp "Bu küçük yabancı aileye sızmayı nasıl becerdi?" diye kafa patlatan ana babası olmuştur. Kimi ana babanın ise akıllı hep bir karış havadadır, çocuğu görmezden gelir, istismar eder ya da ona buz gibi gözlerle bakar.

Bu deneyimi yaşamış olan kadınlar, cesaretlerini kaybetmesinler. Buna sizin hatalarınız yol açmadı, ama siz de yaramaz bir çocuğa ve yanlarından ayrılmayan bir belaya dönüşerek intikamınızı bir güzel aldınız. Belki bugün bile çat kapı geldiğinizde onlarda sefil bir korku uyandırabilirsiniz. Masum bir intikam olduğu düşünüldüğünde, bunun

pek o kadar aşağılık bir şey sayılmayacağı ortadadır.

Artık size vermedikleri şeyler üzerinde zaman harcamayı bırakıp, zamanınızı daha çok ait olduğunuz insanları bulmaya ayırmalısınız. Belki de özgün ailenize ait değilsiniz. Genetik olarak ailenizin bir üyesi olsanız da, huy bakımından belki de başka bir insan grubuna aitsiniz. Ya da ailenize üstünkörü bir şekilde ait olabilirsiniz, bu sırada ruhunuz sızrayarak dışarı çıkar, yoldan aşağı koşar ve başka bir yerde oburca, şapır şupur tinsel kurabiyeler yiyerek mutlu olur.

Hans Christian Andersen¹ öksüz çocuklar konusunda düzinelerce edebi öykü yazdı. Kaybolmuş ve ihmal edilmiş çocukların en büyük baş savunucusuydu ve insanın kendi türünü arayıp bulması taraftarıydı.

“Çirkin Ördek Yavrusu” adlı öykünün Andersen’e ait versiyonu ilk kez 1845’te yayımlandı. Masalın altında yatan temel motif, sıradışı ve sahipsiz olanlarla ilgiliydi; yani tam bir Vahşi Kadın yarı-tarihi. Son iki yüzyıldır “Çirkin Ördek Yavrusu” ardı sıra gelen, “dışlanmış” kuşakları kendi yaşam ortamlarını bulana kadar direnmeye cesaretlendiren birkaç öyküden biri oldu.

Buna psikolojik ve tinsel kök öykü diyorum. Bir kök öykü, insani gelişim açısından öyle temel bir gerçek içerir ki, bu olguyla bütünleşmeden daha fazla bir ilerleme sağlanamaz ve bu konu kavranana kadar psikolojik gelişim tamamlanamaz. Öyleyse, şimdi *falusias meselök* [ailemdeki kırsal anlatıcılar] tarafından özgün olarak Macar dilinde anlatılan² ilginç versiyona dayanarak edebi bir öykü şeklinde yazdığım “Çirkin Ördek Yavrusu”na kulak verelim.

1. Bazı Jungcu analistler Andersen’in “nevrotik” olduğu, bu yüzden çalışmalarının incelenmeye değmediği kanısındadır, ama ben onun çalışmalarını, özellikle de ayrıntılı hale getirmeyi seçtiği *öykü temalarını*, onları ayrıntılandırma *yöntemi* bir yana, çok önemli buluyorum, çünkü bunlar küçük çocukların ıstırabını, ruhsal Benliğin ıstırabını betimlemektedir. Genç ruhun böyle kesilmesi, biçilmesi, doğranması sadece Andersen’in yaşadığı zaman ve yere özgü bir konu *değildir*. Ruh ilgilendiren, dünyanın her yanındaki can alıcı bir konu olmaya devam etmektedir. Çocukların, erişkinlerin ve yaşlıların ruh ve tinlerinin kötüye kullanılması, romantik idealleştirmelerle küçümsenecek bir konu haline getirilebilir, ama Andersen’in bununla cesurca yüzleştiğini görüyorum. Genelde klasik psikoloji sınıflar ve kültürler arasında çocuk istismarının derinlik ve genişliğiyle ilgili toplumsal anlayışı yok sayar. Masallarsa, insanların birbirlerine bilerek verdikleri zararlarla ilgili gerçeklerin açığa çıkarılmasında psikolojiden önce gelir.

2. Kırsal anlatıcı, hem sizizmlle çok yüklenmiş olma eğilimindedir, hem de iyi bir sağduyuya ve gece dünyasına dair bir duyuya sahip olup bunu koruyan biridir. Bu tanıma göre, asfaltlarla kaplı bir metropolde yetişen eğitilmiş biri de yontulmamış olabilir. Sözcük, kişinin fiziksel hayat alanından çok, ruh haliyle ilgilidir. Burada yazdığım *Çirkin Ördek Yavrusu*’nu çocukken “Üç Kati”den, hepsi de köylü olan ana babamın büyük teyzelerinden duydum.

Hasat zamanı yaklaşmıştı. Yaşlı kadınlar ekin demetlerinden yeşil oyuncak bebekler yapıyorlardı. Yaşlı erkekler yorganları onarıyorlardı. Kız çocukları beyaz elbiselerini kan kırmızısı çiçeklerle süslüyorlardı. Oğlan çocukları altın renkli samanları savururken şarkılar söylüyorlardı. Kadınlar, gelen kış için kalın kazaklar örüyorlardı. Erkekler tarlaların verdiği ürünlerin kazılıp sürülmesine, kesilip çapalanmasına yardım ediyorlardı. Rüzgâr, yaprakları her gün biraz daha, biraz daha gevşetmeye yeni yeni başlıyordu. Ve nehrin aşağısında bir anne ördek, yumurtalarla dolu yuvasının üstünde kuluçkaya yatmıştı.

Her şey, bu anne ördek için olması gerektiği gibi gidiyordu ve sonunda yumurtaları birer birer titreyip sarsılmaya başladı, kabukları çatladı ve bütün yeni yavruları sendeleyerek dışarı çıktı. Ama bir yumurta kırılmadan kalmıştı, bu çok büyük bir yumurtaydı. Orada öylece, bir taş gibi duruyordu.

Yaşlı bir ördek oradan geçiyordu. Anne ördek ona yeni çocuklarını gösterdi: “Ne kadar da güzeller, değil mi?” diye övündü. Ama yaşlı ördeğin aklı, çatlamamış olan yumurtaya takıldı ve anne ördeği o yumurtanın üstünde artık oturmaktan caydırmaya çalıştı.

“Bu bir hindi yumurtası,” diye bağırdı yaşlı ördek. “Hiç de uygun bir yumurta türü değil. Biliyorsun, bir hindiyi suya sokamazsın.” O biliyordu, çünkü denemişti.

Ama anne ördek çok uzun zamandır oturduğunu, biraz daha otursa incilerinin dökülmeyeceğini düşünerek, “Beni endişelendiren bu değil,” dedi. “Bu yavruların hergele babalarının beni bir kez bile görmeye gelmediğini biliyor musun?”

Ama en nihayetinde büyük yumurta da titreyip sallanmaya başladı. Sonunda kırıldı ve kocaman, çirkin bir yaratık yuvarlanarak dışarı çıktı. Cildi kıvrımlı kırmızı ve mavi çizgili damarlarla doluydu. Ayağı soluk mor renkteydi. Gözleri ise açık pembe.

Anne ördek başını kaldırıp boynunu uzattı ve dikkatle ona baktı. Yapabileceği bir şey yoktu, çirkin olduğu belliydi. “Belki gerçekten de bir hindidir,” diyerek endişesini dile getirdi. Ama çirkin ördek yavrusu, diğer yavrularla birlikte suya indiğinde anne ördek doğru düzgün yüzüğünü gördü. “Evet, çok tuhaf görünse de o da benimkilerden biri. Üstelik, uygun ışıktaki bakıldığında... yakışıklı bile sayılabilir.”

Böylece, onu çiftliğin avlusundaki diğer yaratıklara tanıttı, ama onunla henüz tanışmamış olan başka bir ördek, avluyu koşarak geçti ve

çirkin ördek yavrusunu tam ensesinden ısırdı. Anne ördek "Dur!" diye bağırdı. Ama zorba hızlı hızlı konuştu: "Tamam da, çok tuhaf ve çirkin görünüyor. Biraz itilip kakılması gerek."

Ve bacağına kırmızı bir çaput olan kraliçe ördek, "Ah, bir yavru sürüsü daha! Sanki beslemek için yeterince ağzımız yokmuş gibi. Ya şu ilerdeki, şu büyük çirkin şey, evet, o kesinlikle bir hata olmalı," dedi.

"O bir hata değil" dedi anne ördek. "O yakında çok güçlü olacak. Sadece yumurtada çok uzun süre kaldı, buna rağmen çok da biçimsiz değil. Öyle olsa bile düzelecek. Göreceksiniz." Çirkin ördek yavrusunun tüylerini düzeltti ve kâkülünü yaladı.

190 Ama diğerleri çirkin ördek yavrusunun canını sıkmak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Üstüne pike yaptılar, ısırdılar, gagaladılar, tısladılar ve bağırıp çağırdılar. Ve zaman geçtikçe ona verdikleri eziyet de giderek arttı. Saklandı, kaçtı, sağa sola zikzaklar çizdi, ama kurtulamadı. Ördek yavrusu bu duruma düşen her yaratık gibi perişan bir haldeydi.

Önceleri annesi onu savunuyordu, ama daha sonra o bile giderek bütün bunlardan yorgun düştü ve kızgınlıkla bağırdı: "Keşke hemen defolup gitsen!" Ve böylece çirkin ördek yavrusu kaçarak uzaklaştı. Tüylerinin çoğu yolunmuş ve son derece bakımsız bir görünümde bir bataklığa ulaşana kadar koştu, koştu. Orada boynunu uzatarak suyun kıyısına yattı ve ara sıra sudan küçük yudumlar içti.

Sazların arasından iki erkek kaz onu seyrediyordu. Gençtiler ve son derece gürbüz görünüyorlardı. "Hey sen, çirkin ördek," diye kıs kıs güldüler. "Bir sonraki kente bizle gelmek ister misin? Orada genç ve evlenmemiş kazlardan oluşan bir sürü var, tam seçmelik."

Ansızın silah sesleri çınladı, erkek kazlar bir patlama sesiyle yere kapaklandılar ve bataklık suyu onların kanlarıyla kırmızıya boyandı. Çirkin ördek yavrusu saklanmak için suya daldı; her taraf silah sesleri, du-man ve köpek havlamalarıyla doldu.

Sonunda bataklık sakinleşti ve ördek yavrusu koşarak kaçabileceği kadar uzaklara kaçtı. Gece inerken berbat bir mezbeleğe geldi; kapı bir ipe tutturulmuştu ve duvar gediklerle kaplıydı. Burada tarak görmemiş kedisi ve şaşt tavuğuyla birlikte yaşlı ve pasaklı bir kadın yaşıyordu. Kedi, fareleri yakalayarak yaşlı kadından yiyeceğini kazanıyordu. Tavuk da, yumurtlayarak boğazını doyuruyordu.

Yaşlı kadın bir ördek bulduğu için kendini şanslı hissetti. Belki yumurtlar, diye düşündü, eğer yumurtlamazsa onu öldürüp yiyebilirdi. Böylece ördek oraya yerleşti, ama ona, "Yumurtlayamıyorsan ve bir şey

yakalayamıyorsan, sen ne işe yararsın?" diye soran kedi ve tavuğun eziyetlerine maruz kaldı.

"En sevdiğim şey," diye iç çekti ördek yavrusu, "'altında' olmaktır, altında olduğum şey ister engin mavi gökyüzü olsun, isterse serin mavi sular, fark etmez." Kedi, suyun altında olmayı anlayamıyor ve aptalca düşleri yüzünden ördek yavrusunu eleştiriyordu. Tavuk da tüylerini tamamen ıslatmaya anlam veremiyor ve o da ördek yavrusuyla dalga geçiyordu. Sonunda ördek yavrusu orada da huzur bulamayacağını anladı ve başka bir yerde rahat yüzü görüp göremeyeceğini anlamak üzere oradan ayrıldı.

Giderken bir gölcüğe rastladı. Orada yüzerken, hava da giderek soğumuştur. Başının üzerinde bir sürü uçuyordu. Bunlar, bugüne kadar gördüğü en güzel yaratıklardı. Aşağıya bakıp ona seslendiler. Onların sesini duymak yüreğini hoplattı. Yüreğinin parçalandığını hissetti. Daha önce hiç çıkarmadığı bir sesle bağırarak yanıtladı. Böylesine güzel yaratıkları daha önce hiç görmemişti ve yine hiçbir zaman kendini bundan daha fazla terk edilmiş hissetmemiştir. 191

Görüş alanından çıkana kadar onları seyretmek için suyun içinde döndü durdu, sonra da gölün dibine daldı ve oraya büzülüp kaldı, titriyordu. Kendisini kaybetmişti, çünkü bu büyük beyaz kuşlara umutsuz bir sevgi duyuyordu, anlam veremediği bir sevgi.

Daha soğuk bir rüzgâr esmeye başladı, günler boyunca giderek sertleşti ve kar, buza kesti. Yaşlı adamlar süt kovalarındaki buzı kırdılar ve yaşlı kadınlar geceye uzun uzun yün eğirerek girdiler. Anneler mum ışığında bir kerede üç ağız doyurdular ve erkekler gece yarısında beyaz göklerin altında koyun aradılar. Genç erkekler süt sağmaya gitmek için bellerine kadar kara gömüldüler ve kızlar yemek pişirirlerken ateşin alevlerinde, yakışıklı genç erkeklerin yüzlerini gördüklerini hayal ettiler. Ve aşağılarda, yakındaki gölcükte, ördek yavrusunun buzda kendine bir yer açmak için daireler şeklinde giderek daha hızlı yüzmesi gerekti.

Bir sabah ördek yavrusu kendini buzun üzerinde kaskatı kesilmiş bir halde buldu ve o zaman öleceğini düşündü. İki yaban ördeği uçarak aşağı indi. Ördeği uzun uzun incelediler. "Çirkinsin," diye gürlediler, "Çok kötü, ne kadar da üzücü! Senin gibi biri için hiçbir şey yapılamaz." Ve uçarak uzaklaştılar.

Şans eseri oradan bir çiftçi geçiyordu ve buzı sopasıyla kırarak ördek yavrusunu kurtardı. Ördek yavrusunu kucağına aldı ve ceketinin altına sokarak eve doğru yürüdü. Çiftçinin evinde çocuklar ördeğe doğ-

ru uzandılar, ama o korkmuştu. Yukarıya, çatı kirişlerine doğru uçtu, bütün tozları tereyağının üzerine düşürdü. Oradan, süt kabının içine daldı, tamamen ıslanmış ve sersemlemiş bir şekilde dışarı çıkmaya uğraşırken un fıçısına yuvarlandı. Çiftçinin karısı süpürgesiyle onu kovalarken, çocuklar da kahkahayla çığlık attılar.

Ördek yavrusu kanat çırparak kedinin kapısından geçti ve sonunda dışarı çıktı, yarı baygın bir halde karların üzerine uzandı. Oradan bir başka gölcüğe, sonra bir başka eve, bir başka gölcüğe, bir başka eve varana kadar çırpınıp durdu ve bütün kış bu şekilde geçti, hayatla ölüm arasında gidip geldi.

192 Neyse ki, ilkbaharın nazik soluğu tekrar geldi ve yaşlı kadınlar kuştüyü yatakları dışarı atıp çırpıtlar ve yaşlı erkekler uzun iç çamaşırlarını çıkardılar. Babalar, yıldızlı gökyüzü altında avlularında volta atarken, geceye yeni bebekler geldi. Gündüzleri genç kızlar saçlarına fulyalar taktılar ve genç erkekler kızların ayak bileklerini incelediler. Ve yakındaki bir gölcükte su giderek ısındı ve orada yüzmekte olan çirkin ördek yavrusu, kanatlarını uzatarak gerindi.

Kanatları ne kadar güçlü ve kocamandı! Onu yerden çok yükseklere çıkardılar. Beyaz cüppeleri içindeki meyve bahçelerini, çiftçilerin toprağı sürüşlerini, doğanın bütün yavrularının yumurtadan çıkışını, yuvarlanmalarını, zırlamalarını ve yüzüşlerini havadan gördü. Üç kuğunun gölcükte tıptı tıptı yürümelerini de. Bunlar, önceki sonbaharda gördüğü güzel yaratıkların aynısıydı, kalbinin o denli çok acımasına neden olanların aynısı. Kendini onlara katılmaktan alıkoymadı.

Ya benden hoşlanmış gibi davranıp, onlara katılmamla birlikte bana gülerken uçup giderlerse? diye düşündü ördek yavrusu. Ama aşağıya doğru süzüldü ve gölcüğün üstüne kondu, kalbi küt küt atıyordu.

Görür görmez, kuğular ona doğru yüzmeye başladılar. Hiç kuşku yok, sonum geldi, diye düşündü ördek yavrusu, ama öldürüleceksem avcılar, çiftçi karıları ya da uzun kışlar tarafından değil, bu güzel yaratıklar tarafından öldürüleyim daha iyi! Ve darbeyi bekleyerek boynunu eğdi.

Ama o da ne! Sudaki yansımasında her şeyiyle bir kuğu gördü: Kar gibi tüyleri, çakal eriği gibi gözleri ve diğer her şeyiyle bir kuğu. Çirkin ördek yavrusu, önce kendini tanıyamadı, çünkü tıpatıp o güzel yabancılar, uzaktan çok beğenmiş olduğu yabancılara benziyordu.

Ve en nihayetinde onlardan biri olduğu anlaşıldı. Yumurtası kazara bir ördek ailesinin içine yuvarlanmıştı. O bir kuğuydu, göz kamaştırıcı bir kuğu! Ve hayatında ilk kez kendi türünden olanlar yanına geldiler,

ona kanatlarının ucuyla nazıkçe ve sevgiyle dokundular. Gagalarıyla onun tüylerini düzelttiler ve selamlayarak etrafında yüzüp durdular.

Ve ekmek parçalarıyla kuğuları beslemeye gelen çocuklar bağırıştılar: "Yeni bir tane var!" Ve tüm çocukların yapacağı gibi, herkese anlatmak için koştular. Ve yaşlı kadınlar suya indiler, uzun gümüş saçlarını çözdüler. Ve genç erkekler derin yeşil suyu avuçlarına alıp taç yaprakları gibi kızaran genç kızlara fırlattılar. Erkekler süt sağmayı sadece temiz havayı içlerine çekmek için bıraktılar. Kadınlar onarım işlerini sadece eşleriyle şakalaşmak için bıraktılar. Ve yaşlı erkekler, savaşın ne kadar uzun ve hayatın ne kadar kısa olduğuna dair öyküler anlattılar.

Ve hayat ve tutku ve zaman geçip gittiğinden, hepsi tek tek dans ederek uzaklaştılar, genç erkekler, genç kadınlar, hepsi dans ederek 193 uzaklaştılar. Ve yaşlı olanlar, kocalar, karılar, hepsi dans ederek F13 uzaklaştılar. Çocuklar ve kuğular hepsi dans ederek uzaklaştılar... ta ki sadece bizi geride bırakana kadar... ve ilkbaharı... ve nehrin aşağılarında başka bir anne ördek, yumurtalarla dolu yuvasının üstünde kuluçkaya yattı. ♀

Toplumdan dışlanma sorunu çok eski bir sorundur. Birçok masal ve mit, toplumun dışına atılma teması etrafında gelişir. Bu tür masalarda esas kahraman, çoğu zaman dokunaklı bir dikkatsizliğin sonucunda, kendi dışında gelişen olaylar yüzünden eziyet görür. "Uyuyan Güz"de on üçüncü peri unutulur ve vaftiz sırasındaki ad verme törenine çağırılmaz, sonuçta çocuk lanetlenir ve lanetlenme ise herkesi şu ya da bu şekilde toplum dışına iter. Kimi zaman, "Akıllı Vasalisa"daki üvey annenin üvey kızını karanlık ormana yollamasında olduğu gibi, dışlanma düpedüz kötülük ve zor yoluyla da yapılır.

Dışlanma kimi zaman da safdil bir hatanın sonucu olarak ortaya çıkar. Yunan Tanrısı Hephaestus, kocası Zeus'la yaptığı bir tartışmada annesi Hera'nın tarafını tutmuştu. Zeus bu nedenle çileden çıkmış ve Hephaestus'u Olympus Dağı'ndan fırlatıp atarak onu kovmuş ve sakatlamıştı.

Kimi zaman, bir miktar altın kazanmak için belli bir süre hayvan olarak gezmeyi kabul eden ve sonra ruhunun kılık değiştirmiş bir şekilde şeytana verildiğini fark eden adamın masalında olduğu gibi, dışlanma, insanın anlamadığı bir pazarlık yapmasından da kaynaklanabilir.

"Çirkin Ördek Yavrusu" teması evrenselidir. "Dışlanma"ya dair bütün öyküler aynı anlam çekirdeğini içerir, ama hepsi, hem öykünün kül-

türel zeminini, hem de bireysel anlatıcının şiir gücünü gösteren süsleme ve eklemelerle çevrilidir.

Bizim ilgilendiğimiz asıl anlamlar şunlardır: Öyküdeki ördek yavrusu vahşi doğanın simgesidir. Bu doğanın özelliği, zor koşullarda yetiştirmeye zorlandığında, ne olursa olsun içgüdüsel olarak devam etmeye çalışmasıdır. Vahşi doğa, içgüdüsel olarak bekler ve direnir, kimi zaman belli teamüller dahilinde, kimi zamansa nezaketten pek nasibini almamış olarak, sonuna kadar direnmesini sürdürür. Ve bunun için Tanrı'ya şükürler olsun. Devam etmek ve dayanmak en büyük güçlerinden biridir.

194 Öykünün diğer önemli boyutu şudur: Bir kişinin gerek içgüdüsel, gerekse tinsel bir kimlik olan kendine özgü ruh hali, psişik bir onay ve kabullenmeyle çevrildiğinde, o kişi daha önce hiç olmayan bir canlılık ve güç hisseder. Kendi gerçek psişik ailesini arayıp bulmak, kişiye canlılık ve aidiyet hissi getirir.

Diğerlerine benzemeyen çocuğun dışlanması: Öyküde, köyün çeşitli yaratıkları "çirkin" ördek yavrusunu dikkatle süzer; onun kabul edilemez olduğunu şu ya da bu şekilde ilan ederler. O gerçekte çirkin değilse de, diğerlerine benzememektedir. O kadar farklıdır ki, yeşil bezelye tepsisinde siyah bir fasulye gibidir. Anne ördek, önceleri çocuğu olduğuna inandığı bu ördek yavrusunu savunmaya çalışır. Ama sonunda duygusal açıdan derin bir bölünme yaşar ve bu tuhaf, yabancı çocuğa ilgi göstermekten kaçınır.

Kardeşleri ve toplumunun diğer üyeleri ona doğru atılırlar, onu galar ve eziyet ederler. Amaçları, onu kovarak uzaklaştırmaktır. Ve çirkin ördek yavrusunun kalbi gerçekten kırılır, kendi kendini reddettiği bir aşamaya gelir. Bu korkunç bir şeydir, çünkü aslında farklı görünmekten ve biraz farklı davranmaktan başka bunu hak edecek hiçbir şey yapmamıştır. Doğrusunu söylemek gerekirse, henüz gelişiminin yarı yolundayken, baş edilmesi güç bir psikolojik karmaşadan mustarip bir ördek yavrusu ortaya çıkmıştır.

Güçlü bir içgüdüsel doğa sergileyen kız çocukları, çoğu zaman hayatlarının erken dönemlerinde epey acı çekerler. Bebekliklerinden başlayarak teslim alınırlar, evcilleştirilirler, hatalı, ama hatasını kabul etmeyen uygunsuz, yetersiz kişiler oldukları söylenir. Vahşi doğaları erkenden kendini gösterir. Meraklıdır, beceriklidir ve çok çeşitli ince gariplikleri vardır; eğer geliştirilirse hayatlarının geri kalan kısımlarında yaratıcılıklarının temelini oluşturacak garipliklerdir bunlar. Yara-

tıcı hayatın, ruhun besini ve suyu olduğu düşünülürse, bu temel gelişimin çok sancılı bir önemi vardır.

Genel olarak, kişinin erken bir dönemde dışlanması nedeni, kendi hataları değildir. Bu durumu hızlandıran şeyler yanlış anlama, cehaletin acımasızlığı ya da başkalarının bilerek yaptığı kötülüklerdir. O zaman, psişenin temel benliği erken bir dönemde yaralanır. Böyle olduğunda kız çocuğu ailesinin ve kültürün kendisine yansıttığı negatif imgelerin tümüyle doğru olduğuna ve dahası, bunların yanlışlıktan, kanaatten ve kişisel tercihlerden tümüyle bağımsız olduğuna inanmaya başlar. Zayıf, çirkin, kabul edilemez olduğuna ve bunu ne kadar tersine çevirmeye çalışırsa çalışsın, bu gerçeğin değişmeyeceğine inanmaya başlar.

Bir kız tam da "Çirkin Ördek Yavrusu"nda gördüğümüz nedenlerle dışlanır. Birçok kültürde kız çocuk doğduğunda bir beklenti oluşur, belli tipte bir kişi olduğu ya da olacağı, geleneksel bir tarzda davranacağı, ailenin değerleriyle aynı olmasa bile, en azından bu değerlere dayanan ve her halükârda dengeyi sarsmayacak olan belli bir değerler kümesine sahip olacağı düşünülür. Ana babadan biri ya da ikisi birden "melek çocuk," yani mükemmel uyum gösteren çocuk arzusu besliyor, bu beklentiler çok dar sınırlar içinde tanımlanır.

Kimi ana babaların fantezisi, sahip oldukları her çocuğun mükemmel olacağı, yalnızca onların hal ve hareketlerini yansıtacağı yönündedir. Çocuk eğer vahşi huylu olursa, ne yazık ki, ana babanın yineleyen psişik cerrahi girişimlerine tekrar tekrar maruz kalabilir, çünkü çocuğu yeniden yaratmaya, ruhunun ondan istediği şeyleri değiştirmeye çalışırlar. Ruhunu görmeyi istese de, çevresindeki kültür görmemeyi gerektirmektedir. Ruhunu gerçeği söylemek istese de, suskun kalmaya zorlanır.

Çocuğun ne ruhu, ne de psişesi buna uyum gösterebilir. Hangi tarz otorite tanımlarsa tanımlasın, "uygun" olmaya zorlamak çocuğu uzaklaştırır, yeraltına iter ya da bir beslenme ve huzur yeri bulmak için uzun süre dolaşıp durmaya sevk eder.

Kültür –görünüm, boy, dayanıklılık, şekil, güç toplama, ekonomi, mertlik, kadınsılık, iyi çocuk, iyi davranış, dinsel inanç– herhangi bir alandaki başarıyı ya da arzu edilen mükemmellik biçimini dar sınırlar içinde tanımladığında, kendini bu ölçütlere göre ayarlama gereği, o kültürün bütün üyelerinin psişelerinde içselleştirilir. Böylece toplumdan dışlanan Vahşi Kadın'ın sorunları genellikle, içsel ve kişisel sorunlar ile dışsal ve kültürel sorunlar olmak üzere ikiye katlanır.

Burada, dışlananın içsel sorunları üzerinde duralım, çünkü insan,

kendisi olma ve nereye ait olduğunu bulma konusunda uygun bir güç -mükemmel değil, orta derecede ve işe yarar bir güç- geliştirdiğinde, dışardaki toplumu ve kültürel bilinci ustalıklı etkileyebilir. Orta derecede güç nedir? Size annelik eden içsel annenin, bir sonraki adımda ne yapacağı konusunda yüzde yüz güven duymamasıdır. Yüzde yetmiş beş oranında güven duyması oldukça iyidir. Yüzde yetmiş beş gayet iyi bir miktardır. Unutmayın, bir çiçeğin ister yarısı, ister dörtte üçü, isterse tamamı açmış olsun, çiçek açıyor deriz.

196 ANNE TÜRLERİ

Öyküdeki anneyi dışsal annenin simgesi olarak da yorumlayabilirsek de, şu anda yetişkin olanların çoğu, gerçek annelerinden miras olarak aldıkları bir anne, içsel bir anne taşır. Bu içsel anne, kişinin kendi annesiyle çocukken yaşadığı deneyimlere benzer bir şekilde davranan ve tepki veren psişe bölümüdür. Ayrıca bu içsel anne, yalnızca annemizle kişisel yaşantılarımızdan değil, hayatımızdaki diğer annelik figürlerinden, hatta çocukluğumuz sırasında kültürün iyi anne ve kötü anne olarak sunduğu imgelerden de yapılmıştır.

Çoğu erişkin için, eğer bir zamanlar anneye sorunlar yaşanmışsa, bugün bu sorunlar yoksa bile, psişede, erken çocukluktaki anneye yaşananlarla aynı görünen, aynı onun gibi davranan ve aynı tepkiler veren bir anne kopyası vardır. Bir kadının içinde yetiştiği kültür, annelerin rolleri konusunda daha bilinçli düşünce biçimlerine doğru bir evrim geçirmiş olabilir, ama içsel anne, bir annenin neye benzemesi ve nasıl davranması gerektiği konusunda o kişinin çocukken yaşadığı kültürle aynı değer ve fikirlere sahip olacaktır.³

Derinlik psikolojisinde bütün bu labirente *anne karmaşası* denir. Bir kadının psişesinin temel boyutlarından biri olan anne karmaşasını tanımak, bazı yönlerini güçlendirmek, bazılarını düzeltirken bazılarını da sökmek ve gerektiğinde bir kez daha baştan başlamak gerekir.

Öyküdeki anne ördeğin bazı nitelikleri vardır. Bunları tek tek çözümleneceğiz. O, ikircimli bir annenin, çökmüş bir annenin ve annelik görmemiş bir annenin ve aynı zamanda bunların hepsinin temsilcisidir. Bu annelik yapılarını inceleyerek biz de kendi içsel anne karmaşamızın bize özgü nitelikleri sağlam bir şekilde destekleyip desteklemediğini

3. Bir erişkinin analize girmesinin ya da kendi-kendini analizden geçirmesinin temel nedenlerinden biri budur: La Llorona öykülerindeki gibi, nehrin olabildiğince temiz tutulması için ana babayla ilgili kültürel, tarihsel ve arketipsel etkenleri sınıflandırıp düzenlemek gerekir.

veya uzun ve gecikmiş bir uyum sürecine ihtiyaç duyup duymadığını değerlendirmeye başlayabiliriz.

İKİRCİMLİ ANNE: Öykümüzde, anne ördek, içgüdülerinden uzaktır, zorla koparılmıştır. Farklı bir çocuğa sahip olduğu için alay konusu olur. Duygusal açıdan ikiye bölünmüştür, bunun sonucunda çöker ve bu tuhaf çocuktan ilgisini esirger. Başlangıçta taviz vermemeye çalışsa da, ördek yavrusunun "ötekiliği," annenin kendi topluluğu içindeki güvenliğini tehlikeye atmaya başlar ve o da başını içeri çekip derinlere dalar.

Bir annenin -tamamen olmasa da kısmen- buna benzer bir karar vermeye zorlandığını görmediniz mi? Anne, çocuğunun yanında yer almak yerine, köyünün arzularına boyun eğer. Günümüzde bile anneler hâlâ kendilerinden önce yaşamış kadınların yüzlerce yıllık yerleşik korkularını gösterirler: Toplumun dışında bırakılanlar en iyi olasılıkla görmezden gelinip kuşkuyla karşılanır, en kötü halde de peşlerine düşülüp yok edilirler. Böyle ortamlardaki bir kadın genellikle kızını dış dünyada "uygun bir şekilde" davranacak biçimde şekillendirmeye çalışır, böylece kızını ve kendisini saldırılardan kurtarmayı umut eder.

O zaman da, hem çocuğun hem de annenin bölündüğü bir durum çıkar ortaya. "Çirkin Ördek Yavrusu"nda anne ördek, psişik olarak bölünmüştür ve bu onun farklı yönlere doğru çekilmesine neden olur ki, zaten ikircim de böyle bir şeydir. Bir dönem ateş altında kalmış her anne bunu bilir. Köyü tarafından kabullenilme arzusu bir yanından çeker, kendini koruma isteği başka bir yanından. Kendisinin ve çocuğunun köy tarafından cezalandırılacağı, kötülük göreceği ya da öldürüleceği korkusu karşısında vereceği yanıt ise, üçüncü yanından çekistirir. Bu korku, anormal bir psişik ya da fiziksel şiddet tehdidi karşısında aslında normal bir yanıttır. Çekilen dördüncü yanı ise, annenin çocuğuna duyduğu içgüdüsel sevgi ve çocuğun korunmasıyla ilgilidir.

Cezalandırıcı kültürlerde annelerin, çocuklarını sevmek ile egemen sınıf (köyü) tarafından kabullenilmek arasında bölünmesi seyrek değildir. Bu simgesel bir çocuk da olabilir, yaratıcı ya da biyolojik bir çocuk da. Kadınlar, onaylanmayan çocuklarını korumaya çalıştıkları için psişik ve tinsel olarak ölmüşlerdir. Bu çocuk yine onların sanatları olabilir, sevgilileri olabilir, politikaları, yavruları ya da ruhsal hayatları olabilir. Kadınlar uç durumlarda köyün yasaklarına karşı çıktıkları ve

onaylanmayan çocuğu korudukları için asılmış, yakılmış ve öldürülmüşlerdir.

Farklı bir çocuğa sahip olan annenin kötü niyetli bir kültüre karşı koyması için Sisyphos'un sabrına, Kiklop'un korkunçluğuna ve Kaliban'ın⁴ sert postuna sahip olması gerekir. Bir kadının içine doğduğu ve altında yaşadığı en yıkıcı kültürel koşullar, insanın ruhuna danışmadan boyun eğmesinde ısrar eden; sevecen bağışlama törenleri olmayan; bir kadını ruhu ile toplum arasında seçim yapmaya zorlayan; ekonomik zümreler ya da kast sistemleri nedeniyle başkalarına merhameti engelleyen; bedenini "temizlenmesi" gereken bir şey ya da emirle düzene sokulacak bir tapınak olarak görüldüğü; yeni, olağandışı ya da farklı olanın hiçbir zevk uyandırmadığı; merak ve yaratıcılığın ödüllendirilmek yerine cezalandırılıp küçümsendiği ya da ancak bu kişi kadın değilse ödüllendirildiği; bedene acı verici eylemlerin uygulandığı ve buna kutsal dendiği ya da ne zaman bir kadın cezalandırılırsa, Alice Miller'ın dediği gibi, bunun "onun kendi iyiliği için"⁵ yapıldığı; ruhun kendi başına bir varlık olarak kabul edilmediği toplumlarda görülür.

Bir kadın, kendi psişesinde bu ikircimli anne yapısına sahip olduğu zaman, kendini çok kolay teslim olurken bulur; mesafe koymaktan, saygı talep etmekten, istediğini yapma hakkını ortaya koymaktan, bunu öğrenmekten, kendi başına yaşamaktan korkarken bulur.

Bu sorunlar ister içsel bir yapıdan, isterse dışsal kültürden kaynaklansın, annelik işlevinin bu tür baskılara direnmesi için, kadın bazı sert niteliklere, birçok kültürde erkekçe olarak değerlendirilen niteliklere sahip olmalıdır. Kuşaklar boyunca kendisine ve yavrusuna saygı duyulmasını sağlamak isteyen annelerin, ne yazık ki, açık bir şekilde kendilerine yasaklanmış olan hiddet, korkusuzluk ve korkunçluk niteliklerine ihtiyaçları olmuştur.

Bir annenin psişe ve ruh ihtiyaçları açısından ana kültür akımından az ya da çok farklı olan bir çocuğu mutlu bir şekilde büyütmek için, kendi kahramansı niteliklerine güvenerek işe başlaması gerekir. Mitlerdeki kadın kahramanlar gibi, eğer izin verilmemişse, bu nitelikleri bulup elde etmeli, korumalı, doğru zamanda göstermeli, kendisinin ve

4. Sisyphos, Kiklop ve Kaliban: Yunan mitlerinin bu üç eril figürü, dayanıklılıkları, kızgınlıkları ve kalın derileriyle tanınır. Kadınların her yönden gelişmesine izin verilmeyen kültürlerde çoğu zaman bu erkeksi denemelerin gelişimi ketlenir. Kadınlarda erkeksi gelişimin psişik ve kültürel olarak aşağılanması halinde, kadınlar kadeh, stetoskop, resim fırçası, kese ipi, politik görev vb tutmaktan alıkonurlar.

5. Bkz. Alice Miller'ın çalışmaları: *Drama of the Gifted Child*, [Yetenekli Çocuğun Dramı, çev.: Emine Avcı, Profil Yayıncılık, 2006], *For Your Own Good, Thou Shalt Not Be Aware*, (Bkz. Kaynakça).

inandığı şeylerin yanında olmalıdır. Bunun için hazırlıklı olmanın, derin bir cesaret gösterisinde bulunup, sonra buna uygun hareket etmekten başka bir yolu neredeyse yoktur. Çok eski zamanlardan beri önemli bir kahramanlık eylemi, aptallaştırıcı ikircimin tedavisinde işe yarar mıdır.

ÇÖKMÜŞ ANNE: Sonunda anne ördek, dünyaya gelmesine yardım ettiği çocuğun taciz edilmesine daha fazla katlanamaz. Ama burada asıl ilginç olan, "yabancı" çocuğu korumaya çalıştıkça, toplumun kendisine yaşattığı eziyete tahammül edememesidir. Böylece çöker. Küçük ördek yavrusuna, "Keşke uzaklara gitsen," diye bağırır. Ve eziyet gören ördek yavrusu kaçarak uzaklaşır.

Bir anne, psikolojik olarak çöktüğü zaman, kendisine dair duygularını yitirmiş demektir. Bu, kendisinin çocuk olmayı hak ettiğini düşünen habis narsist bir anne olabilir. Daha büyük bir olasılıkla, vahşi Benliğinden kopmuştur; psişik ya da fiziksel bazı gerçek tehditlerden ötürü korkuyla içine çökmüştür.

İnsanlar, böyle bir çöküntü yaşadıklarında, genellikle üç duygu durumundan birine kayarlar: Bulanıklık içindedirler (kafaları karışıktır), çamura batmışlardır (kimsenin sıkıntılarını sempatiyle paylaşmadığını hissederek) ya da çukurun dibindedirler (eski bir yaralanmayı, genellikle çocukken başlarına gelen, hesabı görülmemiş ve düzeltilmemiş bir adaletsizliği duygusal olarak tekrar yaşarlar).

Bir anneyi çöktürmenin yolu, onu duygusal olarak bölmektir. Ezel den beri en sık görülen yol, onu, çocuğunu sevmek ile eğer kurallara uymazsa kendisine ve çocuğuna köyün vereceği zararlardan korkmak arasında bir seçim yapmaya zorlamak olmuştur. William Styron'ın *Sophie's Choice* [Sofi'nin Seçimi] adlı kitabında kadın kahraman Sophie, Nazi toplama kampında bir mahkûmdur. Kollarında iki çocukla Nazi komutanın önünde durmaktadır. Komutan, eğer seçim yapmayı reddederse her iki çocuğunun da öldürüleceğini söyleyerek, Sophie'yi hangi çocuğun yaşayacağını ve hangisinin öleceğini seçmeye zorlar.

Böyle bir seçim yapmaya zorlanmak, aklın alamayacağı bir şey gibi görünse de, bu, annelerin çağlar boyu yapmaya zorlandıkları psişik bir seçimdir. Kurallara uy ve çocuğunu öldür, yoksa olacaktaklardan sen sorumlusun. Böyle sürer gider. Bir anne, çocuğu ile kültür arasında bir seçime zorlandığında, bu kültürde iğrendirici, zalimce ve düşüncesizce bir şeyler var demektir. Yasaklamalarına uymak için sizden ruhunuza zarar vermenizi talep eden bir kültür, gerçekte çok hasta bir kültürdür. Bu

"kültür," kadının içinde yaşadığı kültür olabileceği gibi, bundan daha kahredici olmak üzere, kendi zihninde taşıdığı ve uyum gösterdiği bir kültür de olabilir.

Dünyanın her yanında bunun sayısız edebi örneği vardır.⁶ En iğrenç örneklerinden bazılarının görüldüğü Amerika'da, kadınları sevdiklerinden zorla koparmak gelenek olmuştur. XVIII. XIX. ve XX. yüzyıllarda aile üyelerinin birbirlerinden koparılıp köleliğe zorlandıkları uzun ve çirkin bir tarih yaşanmıştır. Son birkaç yüzyılda, annelere sağaşa uğruna oğullarını ulusa teslim edip bundan memnun olmaları gerektiği söylenmiştir. Bugün hâlâ devam eden mecburi "yeniden iskânlar" vardır.⁷

200

Dünyanın dört bir yanında çeşitli tarzlarda ve çeşitli zamanlarda bir annenin sevdiklerini canı nasıl isterse öyle sevip korumasına izin verilmemesi gerektiğini söyleyen yasaklamalar olmuştur.

Kadınların ruhsal hayatlarının üzerinde pek-konuşulmayan baskılarından biri, Birleşik Devletler dahil, dünyanın her yanındaki milyonlarca evli olmayan (ya da hiç evlenmemiş) annelerle ilgilidir. Yalnızca bu yüzyılda, bu anneler kültürel töreler yüzünden durumlarını ya da çocuklarını gizlemeye, yavrularını öldürmeye ya da teslim etmeye veya sahte kimlikler altında, hakarete uğramış ve yetkilerini kaybetmiş yurttaşlar olarak bir yarım-hayat sürdürmeye zorlanmıştır.⁸

6. Bir kadını kendi çalışma ve yaşama tarzından koparmaya ilişkin örneklerin konuyu iyice vurgulamak için dramatik olması gerekmez. Bunun en yakın örneklerinden biri, kadının (ya da erkeğin) evde para kazanmasını, böylece iş dünyasına, ocağa, çocuklarına; hepsine birden aynı zamanda yakın durmasını zorlaştıran ya da olanaksız kılan yasalardır. İnsanı iş, aile ve kişisel hayatın kaynaşmasından alıkoyan yasaların değiştirilmesinin zamanı çoktan geçmiştir.

7. Dünyada hâlâ çok fazla kölelik vardır. Kimi zaman böyle adlandırılmaz, ama bir kişi "terk etmek"te özgür olmadığında, "kaçarsa" cezalandırılacak olduğunda, bu köleliktir. Birinin her aklına estiğinde insanlar "kapı dışına konuyorsa," bu da bir kölelik durumunu gösterir. Eğer bir kişi kendi çıkarları uğruna değil de, temel varlığını korumak ya da sürdürmek amacıyla acı verici işlere ya da alçaltıcı seçimlere zorlanıyorsa, bu da bir kölelik oluşturur. Her tür kölelik koşulları altında aileler ve tinler bozulur ve sonsuza kadar değilse bile, yıllarca kaybedilir.

Bugün hâlâ sözcük anlamıyla kölelik de mevcuttur. Karayipler'deki bir adadan yeni dönen biri bana oradaki lüks otellerden birinde gördüklerini anlatmıştı: Ortadoğu'lu bir prens birkaç kadın kölenin de bulunduğu mayetiyle otele gelmiş. Bütün otel personeli prens ve mayetinin o sırada otelde konuk olan Birleşik Devletler'deki Sivil Haklar hareketinin önde gelen siyahi liderlerinden birinin yoluna çıkmasını önlemek için, oradan oraya koşturup durmuşlar.

8. Bunların içinde yaşları on ikiden başlayan küçük yaşlardaki çocuk anneler, yeni-yetmeler, daha büyük kadınlar, bir aşk gecesinde ya da zevk gecesinde gebe kalarlar kadar ensest-tecavüzünün kurbanları da vardır. Bunların hiçbirisi annelik görmemiş ve hepsi de kötü niyetli saldırılara uğramıştır, çünkü kültürlerinin dengesi hem çocuğu hem de anneyi iftiralara ve dışlamaya zarara uğratabilecek bir şekilde kurulmuştur.

Kuşaklar boyunca kadınlar bir erkekle evlenmek yoluyla meşrulaşan insan rolünü oynamayı kabullendiler. Bir erkek, öyle olduğunu söylemedikçe, bir insanın kabul edilemez olduğu fikrine rıza gösterdiler. Bu "erkeksi" koruma olmaksızın, anne incinebilir bir haldedir. Bu durumda "Çirkin Ördek Yavrusu"nda babadan sadece bir kez, o da anne ördeğin çirkin ördek yumurtasının üstünde kuluçkaya yattığı sırada söz edilmesi ironiktir. Anne, yavrusunun babasından yakındır: "O hergele bir kez bile beni görmeye gelmedi." Uzun bir süredir kültürümüzde baba —ne yazık ki ve hangi nedenle olursa olsun⁹— herhangi biri için, en kötüsü, kendisi için bile, "orada olma" konusunda yeteneksiz ya da gönülsüzdür. Pek çok vahşi huylu kız çocuğu için babanın çökmüş bir adam, her gece kendisini ceketle birlikte dolaba asan bir gölgeden ibaret olduğu kolayca söylenebilir.

201

Bir kadının psişesinde ve/veya kültürünün içinde çökmekte-olan- anne yapısı bulunduğu, o kadın kendi değeri konusunda sallantıdadır. Dışarının talepleri ile ruhun taleplerini yerine getirme arasında yapacağı seçimlerin, bir ölüm kalım meselesi olduğunu hissedebilir. Kendisini, hiçbir yere ait olmayan eziyet çekmiş bir yabancı gibi hissedebilir —dışlananlar için bu normaldir, ama normal olmayan şey oturup buna ağlamak ve hiçbir şey yapmamaktır. İnsanın ayağa kalkıp nereye ait olduğunu aramaya çıkması gerekir. Dışlananlar için bir sonraki adım her zaman budur; içselleştirilmiş, çöken bir anneye sahip olan bir kadın içinse atılacak en esaslı adımdır. Bir kadının çöken bir annesi varsa, aynı duruma düşmemek için direnmelidir.

ÇOCUK ANNE VE ANNELİK GÖRMEMİŞ ANNE: Görebileceğimiz gibi, masalda, anne ördekle çizilen imge çok incelmemiş ve safdil bir imgedir. Kuşkusuz, kırılğan annenin en sık görülen türü, annelik görmemiş annedir. Öyküde, bebekleri olsun diye o kadar ısrarcı olan bu anne, sonunda çocuğundan vazgeçmektedir. Bir insanın ve/veya psişik annenin bu şekilde davranabilmesinin birçok nedeni vardır. Bizzat kendisi annelik görmemiş bir kadın olabilir. Psişik olarak çok genç ya da çok safdil olan, kırılğan annelerden biri olabilir.

Psişik olarak belki öylesine altüst olmuştur ki, kendisini bir bebek tarafından bile seviemez bulur. Belki de ailesi ya da kültürü tarafından o kadar eziyet görmüştür ki, yeni annelik haline eşlik eden "ışık saçan anne" arketipinin eteğinin ucuna bile dokunacak değerde görmez ken-

9. Bu konuda yayınları olan birtakım yazarlar vardır. Bkz. Robert Bly, Guy Corneau, Douglas Gillette, Sam Keen, John Lee, Robert L. Moore.

dini. Görüyorsunuz, bu konuda iki yol yoktur: Bir anne kendi çocuğuna annelik ederken, kendisi de annelik görmüş olmalıdır. Bir kadının çocuğuyla ilişkisinde başkasına devrolunamaz tinsel ve fiziksel bir bağ bulunsa da, içgüdüsel Vahşi Kadın'ın dünyasında, kadın birdenbire kendi kendini biçimlendirmiş dünyevi bir anne haline gelemmez.

202 Eski çağlarda vahşi doğanın kutsamaları normalde daha genç anneleri yetiştiren kadınların ellerinden ve sözcüklerinden geçerek gelirdi. Özellikle ilk kez anne olanların içlerinde, deneyimli bir yaşlı kocakarı değil, bir çocuk-anne vardır. Çocuk-anne herhangi bir yaşta olabilir, on sekiz ya da kırk, fark etmez. Her yeni anne, bir çocuk-anne olarak işe başlar. Çocuk-anne, bebek sahibi olabilecek kadar yaşlıdır ve kendisini doğru yerlere yönelten yerli yerinde içgüdülere de sahiptir, ama özünde kendi çocuklarının anneliğini yaparken onu teşvik eden, cesaretlendiren ve destekleyen daha yaşlı bir kadına ya da kadınlara ihtiyaç duyar.

Çağlar boyunca bu rol, kabilenin ya da köyün daha yaşlı kadınları tarafından yerine getirilmiştir. Daha sonra dinsel kurumlar tarafından "vaftiz annesi" rolüne havale edilen bu insan "Tanrıça-anneler," özellikle genç anneleri besleyen temel bir kadın-kadına besleme sistemi oluşturuyor, onlara bunun karşılığında, yavrularının ruhlarını ve psişelerini nasıl besleyeceklerini öğretiyorlardı. Tanrıça-anne rolü daha fazla entelektüelleştirilmiş bir hale geldiğinde "vaftiz annesi," çocuğun Kilisenin düsturlarından uzaklaşmamasını güvenceye alan birini ifade etmeye başladı. Bu aktarım sırasında çok şey kaybedildi.

Yaşlı kadınlar genç anneleri aynı şeyle donatabilecek olan içgüdüsel bilgi ve davranışlar deposuydu. Kadınlar bu bilgiyi birbirlerine sözcükler yoluyla verseler de, başka araçlar da kullanabilirler. Neyin nasıl olacağına ilişkin karmaşık mesajlar bile sıradan bir bakış, avuç içiyle bir dokunuş, bir mırıltı ya da özel türden bir "senin üstüne titriyorum" kucaklaması yoluyla gönderilebilir.

İçgüdüsel benlik, ardından gelenleri her zaman kutsar ve yardım eder. Sağlıklı yaratıklar arasında ve sağlıklı insanlar arasında yol budur. Bu yolla çocuk-anne kendisini şakalarla, esprilerle, armağanlarla ve öykülerle karşılayan olgun anneler çevresine giden eşğin içinden süzülür.

Bu kadın-kadına çevre, bir zamanlar Vahşi Kadın'ın bölgesiydi ve üyeliği herkese açıktı; buraya herkes girebilirdi. Fakat bugün bundan bize kalan tek şey, tüm doğum şakalarının, annelik armağanlarının ve üremeye ilgili öykülerin iki saatlik bir zamana sıkıştırıldığı "bebeğin

yılanması" adı verilen bir paçavradan ibarettir ve kadınların bütün hayatları boyunca bir anne olarak bu duyguları artık bir daha yaşamayacaklardır.

Endüstrileşmiş ülkelerin çoğunda bugün genç anneler tamamen kendi başlarına kuluçkaya yatmakta, yavrularını doğurmakta ve onlara yararlı olmaya çalışmaktadır. Bu, çok geniş boyutlu bir trajedidir. Birçok kadın kırılğan annelere, çocuk-annelere ve annelik görmemiş annelere doğduğundan, kendileri de içlerinde benzer bir "kendi kendine annelik yapma" tarzına sahip olabilirler.

203 Psişesinde veya içinde yaşadığı kültür tarafından göklere çıkarılmış ve işyeri ile aile ortamlarında desteklenmiş bir çocuk-anne ya da annelik görmemiş anne yapısına sahip olan bir kadın, muhtemelen safdıl önsözlerden, uygun zamanları görememekten, özellikle de şu andan itibaren bir saat, bir hafta, bir ay, bir yıl, beş yıl, on yıl sonra ne olacağını hayal etmeye dönük içgüdüsel yeteneğinin zayıf düşmesinden mustariptir.

İçinde çocuk-anne bulunan bir kadın, annelik taslayan bir çocuk havası verir. Bu durumdaki kadınlar genellikle ayrımsız bir "her şey çok yaşasın" tutumuna, hiper-anneliğin "her şeyi yap, herkes için her şey ol" ruhuna sahiptirler. Çocuklarına rehberlik edemez ve onları destekleyemezler. "Çirkin Ördek Yavrusu" öyküsündeki, evde bir yaratık bulunmasından çok heyecanlanan, ama ona nasıl en iyi şekilde bakacaklarını bilmeyen çiftçinin çocukları gibi, çocuk-anne de çocuğunu hırpalanmış ve perişan bir halde yalnız bırakır. Bunu kavrayamayan çocuk-anne, bazen yıkıcı bir özen göstererek, bazen de olağan bir özeni bile ihmal ederek yavrusuna işkence eder.

Kimi zaman zayıf annenin kendisi de ördekler tarafından büyütülen bir kuğudur. Yavrusuna faydası dokunabilecek kadar kısa bir sürede gerçek kimliğini bulamamıştır. Bu durumda, kızı ergenlik sürecinde kadınlığın vahşi doğasının gizemiyle karşılaşırken, anne de kendisini sempati sancıları çekip kuğu olmaya dönük istekler taşıırken bulur. Kızın kimlik arayışı, annenin sonunda kendi yitik benliği için "bakire" yolculuğuna çıkmasına bile neden olabilir. Böylece o evin içinde anneyle kızı arasında bodrumda el ele tutuşup yukarı çağırılmayı bekleyen iki vahşi ruh olacaktır.

Demek ki bunlar, anne kendi içgüdüsel doğasından koptuğunda, ters gidebilen şeylerdir. Ama çok sert ya da çok uzun süre iç çekmeyin, çünkü bütün bunların çaresi de vardır.

GÜÇLÜ ANNE, GÜÇLÜ ÇOCUK: Çare, içerideki genç anneye annelik yapmayı öğretmektir. Bu, dış dünyadaki daha yaşlı ve akıllı, tercihen çelik gibi sınırlara sahip olan gerçek kadınlardan öğrenilebilir; onlar tüm çileleri çekip tüm yollardan geçtikleri için ateşte güçlenmişlerdir. Şimdi bile bedeli ne olursa olsun gözleri *görmekte*, kulakları *duymakta*, dilleri *konusmaktadır* ve iyi yüreklidirler.

204 Dünyadaki en harika anneye sahip olmuş olsanız bile, eninde sonunda birden fazla anneniz olabilir. Kendi kızlarıma sık sık söylediğim gibi: "Bir anneye doğdunuz, ama şansınız varsa birden çok anneniz olacak. Ve onların arasında, ihtiyaç duyduklarınızın çoğunu bulacaksınız." *Todas las madres* [tüm anneler] ile büyük olasılıkla süregiden ilişkiler yaşayacaksınız, çünkü rehberlik ve öğüt alma ihtiyacının asla sonu gelmeyeceği gibi, kadınların derin yaratıcı hayatının bakış açısından yola çıkıldığında, asla sonu gelmemelidir de.¹⁰

Kadınlar arasındaki ilişkiler, ister kadınlar aynı nesli paylaşsın ya da psişik can yoldaşı olsun, ister analistle analize katılan, öğretmenle çırak ya da akraba ruhlar arasında olsun, en önemli türden akrabalık ilişkileridir.

Bugün psikoloji alanında kalem oynatanlardan bazıları, bütün anne matrisinin bir çırpıda terk edilmesi gerektiği, eğer bu başarılamazsa, bunun insanı sonsuza kadar bozacağı çığırkanlığını yaparken, bazıları da annenin küçümsenmesinin bireyin ruhsal sağlığı için yararlı olduğunu söylemektedir, oysa aslında Vahşi Anne yapısı ve kavramı asla terk edilemez ve asla terk edilmemelidir. Çünkü böyle olursa, bir kadın, kendi derin doğasını, içinde bütün bilgilerin, bütün tohum torbalarının, bütün onarım iğnelerinin, iş ve dinlenme için bütün çarelerin ve sevgi ile umudun bulunduğu doğayı da terk etmiş demektir.

Anneden kurtulmak yerine, vahşi ve bilge bir anne arıyoruz. Ondan ayrılmayız, ayrılmayız. Bu ruhani anneyle ilişkimiz durmadan dönmeyi ve durmadan değişmeyi amaçlar ve bu bir paradokstur. Bu anne, bizim içine doğduğumuz okuldur, içinde öğrenci olduğumuz bir okul, bizim öğretmen olduğumuz bir okul; bunların hepsi hem aynı zamanda hem de hayatımızın geri kalanında meydana gelir. Çocuklarımız olsun ya da olmasın, ister bahçemizi, ister bilimin dallarını, isterse şiirin fırınlarını yetiştirelim, her zaman başka bir yere giden yolumuzun üs-

10. Yaşlanmayla ilgili en saçma efsanelerden biri de şudur: Kadın o kadar eksiksiz bir hale gelir ki, hiçbir şeye ihtiyaç duymaz ve başka herkes için her şeyin kaynağı olur. Hayır, ne kadar yaşlanırsa yaşlansın, kadın bir ağaç gibi suya ve havaya ihtiyaç duymaya devam eder. Yaşlı kadın aynı bir ağaç gibidir; onun sonu, tamamlanması olmaz, tersine, kökü ve dallarıyla görkemlidir, uygun bir bakımla daha fazla çiçeklenir.

tüne çıkan Vahşi Anne'ye hafifçe sürtünürüz. Ve olması gereken de budur.

Peki, kendi çocukluğunda gerçekten yıkıcı annelik deneyimi yaşamış olan kadın için ne diyeceğiz? Elbette bu dönem silinemez, ama onarılabılır. Sevimli hale getirilemez, ama güçlü ve uygun bir şekilde yeniden inşa edilebilir. Birçokları için, o kadar korkutucu olan içsel annenin yeniden inşası değildir; psişik olarak kişinin kendi annesi öldüğü için, temel bir şeyin o zaman tekrar öleceği, asla hayata geri getirilemeyeceği ve bir daha hiçbir besin alamayacağı korkusudur. Size şunu söyleyebilirim ki, huzur içinde olun, ölü değilsiniz, ölümcül bir şekilde yaralanmadınız.

205 Doğadaki gibi, ruh ve tin de şaşırtıcı kaynaklara sahiptir. Kurtlar ve diğer yaratıklar gibi, ruh ve tin de çok az şeyle ve bazen çok uzun bir süre hiçbir şey olmadan gelişip serpilebilir. Bana göre bu durum en büyük mucizedir. Bir keresinde bir sıra leylak dikiyordum. İçlerinden büyük bir tanesi, esrarengiz bir nedenden dolayı ölmüştü, ama diğerleri ilkbaharda mor renkli dallarla kaplanmıştı. Ben toprağı kazarken ölü olan, yer fıstığı gevreği gibi çatlayıp ezilmişti. Köklerinin onunla aynı sıradaki diğer bütün canlı leylaklara bağlı olduğunu gördüm.

Daha da şaşırtıcısı ise, ölü olanın "anne" olmasıydı. En kalın ve eski köklere o sahipti. Kendisi *botas arribas* (deyim yerindeyse, sepetlenmiş) olsa da, tüm koca bebekleri sağlıklıydı. Leylaklar, emici sistem diye bilinen bir sistemle yeniden çoğalırlar, öyle ki, her ağaç ilk ana babanın kök yavrusudur. Bu sistemde anne yetersiz kalsa bile, yavru yaşamını sürdürebilir. Hiç annelik görmeyen ya da az görenler kadar, eziyet verici bir annelik görenlerin de psişik gelişim şekli ve onlara sunulan vaat budur. Anne şöyle ya da böyle yıkılsa bile, sunacak bir şeyi olmasa bile, yavru bağımsız bir şekilde büyüyebilir ve daha da serpilebilir.

Kötü arkadaş: Çirkin ördek yavrusu dinlenecek bir yer bulmaya çalışarak oradan oraya gider. Tam olarak nereye gideceğine dair içgüdü-sü bütünüyle gelişmemiş olsa da, ihtiyaç duyduğu şeyi bulana kadar dolaşma içgüdü-sü pekâlâ sağlamdır. Ancak, kimi zaman çirkin ördek yavrusu sendromunda bir tür patoloji daha vardır. İyice tanıdıktan sonra bile, yanlış kapı çalınmaya devam edilir. Başlangıçta doğru kapının hangisi olduğu hiç bilinmiyorsa, hangi kapıların doğru kapı olduğu nasıl bilinebilir, bunu kestirmek zordur. Yine de, yanlış kapılar, kendini zi durmadan dışlanmış hissetmenize neden olanlardır.

Bu duruma, dışlanma karşısında “sevgiyi hep yanlış yerlerde aramak” denir. Bir kadın, dışlanmaktan kurtulmak için durmadan yineleyen takıntılı davranışlara –doyurucu olmayan, hayatiyeti devam ettirmek yerine düşüşe neden olan bir davranışın tekrarına- döndüğü zaman, aslında daha çok zedelenmeye neden olmaktadır, çünkü ilk yaralanma haline dikkat edilmemekte ve kadın her saldırıyla birlikte yeni yaralanmalara uğramaktadır.

206

Bu, kollarınızda derin yaralar varken burnunuza önemsiz ilaçlar sürmeye benzer. Farklı kadınlar farklı “yanlış ilaç” türleri seçerler. Bazıları kötü arkadaşlar, zarar veren ya da ruhu zedeleyen aşırı hoşgörüler, kadını önce yükseltip sonra da parça parça eden ve yerin altına gömen şeyler gibi, açıkça yanlış olanları seçerler.

Bu kötü seçimlerin çözümleri birkaç katmanlıdır. Kadın eğer kendi kendine oturup yüreğine bakabilseydi, orada, yetenek, hüner ve sınırlamalarının saygıyla kabullenilmesine duyulan gereksinimi gördü. O halde iyileşmeye başlamak için, cılız ve yanlış bir düzelme hissinin kırık bir bacağa iyi geleceğini düşünüp kendinizi kandırmayı bırakın. Yaranız konusunda gerçeği söyleyin ve sonra buna uygulanacak çarenin aslına sadık bir portresini çıkarın. En kolay olanına ya da el altındaki en kolay ulaşılabilenine yapışmayın hemen. Doğru ilaç için ısrar edin. Onu tanıyacaksınız, çünkü o hayatınızı daha zayıf değil, daha güçlü kılacaktır.

Doğru görünmeme: Dışlanan biri, çirkin ördek yavrusu gibi, doğru davranışları sergileyebileceği, ama buna rağmen doğru gibi görünmediği durumlardan uzak durmayı öğrenir. Örneğin, ördek yavrusu gayet iyi yüzebilse de bu durum yine de doğru görünmez. Buna karşın, bir kadın doğru görünebilir, ama doğru davranmayabilir. Ne olduklarını gizleyemeyen (ve yüreklerinde gizlemek de istemeyen) kişiler hakkındadır, doğu Texan’dan (“Bunları üstüne giyebilirsin, ama çıkaramazsın.”) İspanya’ya kadar (“O, eteğinin altında kara post taşıyan bir kadındı.”)¹¹ yayılmış pek çok söz vardır.

Öyküde ördek yavrusu aptalca,¹² hiçbir şeyi doğru dürüst yapamayan biri gibi davranmaya başlar... Kanat çırparak tereyağını toza bular, un çuvalının içine düşer ki, ondan önce de zaten süt testisinden çıkmıştır. Hepimizin böyle zamanları olmuştur. Hiçbir şeyi doğru dürüst ya-

11. Bana da, İberyalı bir kadın, dostum ve ruh akrabam olan Faldiz anlatmıştı.

12. Jung bu sözcüğü masallarda sonunda hemen her zaman iradesini kullanan masum budalayı anırtmak için kullanırdı.

pamayız. Bunu düzeltmeye çalışırız. Onun yerine işler daha da sarp sarar. Ördek yavrusunun bu evde işi yoktu. Ama insan çaresiz olduğunda neler yaşandığını görüyorsunuz. Yanlış şeyler için yanlış yerlere gideriz. Sevgili merhum arkadaşlarımdan birinin sık sık söylediği gibi: “Koç yuvasında süt bulamazsınız.”¹³

İnsanın, ait olmadığı gruplarla bile arasında köprüler kurması yararlıdır ve aynı şekilde nazik olmaya çalışmak da önemlidir, ama yeterince çaba göstermemek, biri sırf doğru davranıyor diye, vahşi *criatura*’nın bütün iniş çıkışlarına engel olmayı beceriyor diye gerçekten de hoş, ölçülü, itaatkâr ve ağırbaşlı bir hanımefendi sayılabileceğine çok fazla inanmamak da bir tür zorunluluktur. Psişedeki Vahşi Kadın bağlantısını koparan da bu tür davranışlardır; egonun, her şeye rağmen sahip olma arzusudur. O zaman hayat dolu bir kadın yerine, pençeleri çıkarılmış hoş bir kadına sahip olursunuz. O zaman terbiyeli, iyi niyetli, iyi olmaya can atan ve ürkek bir kadına sahip olursunuz. Hayır, neyseniz o olmanız ve diğer yaratıkları da neyseler o olmaya bırakmanız daha iyi, daha zarif ve çok daha yürekten bir davranıştır.

207

Duyguların donması, yaratıcılığın donması: Kadınlar, dışlanmayla başka vesilelerle de karşı karşıya gelirler. Gölcüğün buzlarında donan ördek yavrusu gibi, onlar da donup kalırlar. Donup kalmak bir kişinin yapabileceği en kötü şeydir. Soğukluk, yaratıcılığa, ilişkiye ve bizzat hayata verilen ölüm öpücüğüdür. Bazı kadınlar soğuk olmak sanki bir başarıymış gibi davranırlar. Oysa bu bir başarı değildir. Bu, savunmaya yönelik bir öfke eylemidir.

Arketipsel psikolojide soğuk olmak, duygulardan yoksun olmaktır. Donmuş çocuklara, hissedemeyen çocuklara, buzda donmuş cesetlere dair öyküler vardır; bu sırada hiçbir şey hareket edemez, hiçbir şey olmaz, hiçbir şey doğamaz. Bir insanın donması, özellikle kendine, ama bazen de, hatta daha çok, başkalarına karşı bilerek duygusuzlaşması demektir. Gerçi bu bir kendini koruma mekanizmasıdır, ama ruhsal-psişe için müşkül bir durumdur, çünkü ruh, buz gibi olma haline değil, tersine, sıcaklığa yanıt verir. Buz gibi bir tutum, bir kadının yaratıcı ateşini söndürür. Yaratıcı işlevi ketler.

Bu ciddi bir sorundur, ancak öykü bize bir fikir verir. Buz kırılmalı ve ruh donmuş halden çıkarılmalıdır.

Örneğin, yazarlar kendilerini had safhada kurumuş hissettiklerinde, ıslanmanın yolunun yazmak olduğunu bilirler. Ama buzda sıkışıp kal-

13. Jan Vanderburgh’dan, karşılıklı konuşma.

mişlarsa yazamazlar. Resim yapmak için can atan ressamı vardır, ama kendi kendilerine, “Haydi oradan. Çalışmaların çok tuhaf ve çirkin,” derler. Henüz üzerinde duracak sağlam bir basamak bulamamış ya da yaratıcı hayatlarını geliştirmekte yaşlı savaş atları gibi davranan sanatçılar vardır, ama yine de kaleme, fırçaya, daktilo şeridine, harflere her uzandıklarında, “Sen bir beladan başka bir şey değilsin, işlerin marjinal ve hiçbir şekilde kabul edilemez – çünkü bizzat sen marjinal ve kabul edilemezsin,” dendiğini duyarlar.

208 Peki çözüm nedir? Çirkin ördek yavrusunun yaptıklarını yapın. İlerleyin, didinip çabalayarak yol alın. Hemen kalemi elinize alın, sayfanın üstüne koyun ve sızlanmayı bırakın. Yazın. Fırçayı elinize alın ve değişmek için kendinize karşı acımasız olun ve resim yapın. Dansçılar, rahat elbiselerinizi giyin, saçlarınıza, belinize ya da bileklerinize kurdelerinizi bağlayın ve vücudunuza buradan uzaklaşıp gitmesini söyleyin. Dans edin. Aktrisler, oyun yazarları, şairler, müzisyenler ya da başkaları. Genel olarak, sadece konuşmayı bırakın. Şarkıcı değilseniz, tek bir söz daha etmeyin. Kendinizi ister tavanı olan bir odaya, isterse gökyüzünün altında açık bir araziye kapatın. Sanatınızı yapın. Genelde bir şey hareket ediyorsa donmaz. Öyleyse hareket edin. Hareket etmeye devam edin.

Yoldan geçen yabancı: Öyküde, ördeği eve götüren çiftçi, dışlanmayla ilgili arketipsel bir motiften çok, öyküyü iletirmek için kullanılan yazınsal bir araç gibi görünse de, burada değerli bulduğum bir düşünce vardır. Bizi buzdan çıkaran, hatta psikik olarak bizi duygu eksikliğinden kurtaran kişinin, mensubu olduğumuz aileden biri olması şart değildir. Öyküdeki gibi, belki de hiç beklemediğimiz bir anda karşımıza çıkan sihirli, ama gelip geçici olaylardan bir yenisi, yoldan geçen bir yabancının sunduğu bir tür nezaket eylemidir.

İnsan çaresiz kaldığında ve artık bu duruma katlanamaz hale geldiğinde ortaya çıkan psişenin beslenmesiyle ilgili bir başka örnektir bu. Bu durumlarda umut veren bir şey sizi desteklemek için yoktan var olur ve sonra da sizi “Bu bir insan mıydı, yoksa hayalet mi” şaşkınlığı içinde bırakarak geceye karışır. Belki de kapının önünden geçerken çok ihtiyaç duyduğunuz bir şeyi getiren ani bir talih rüzgârıdır. Belki de bir soluklanma, baskının bir an gevşemesi, küçük bir dinlenme ve dinginlik ortamı kadar basit bir şeydir.

Şu anda bir masaldan değil, gerçek hayattan söz ediyoruz. Her ne olursa olsun, bu an, tinin şu ya da bu şekilde bizi beslediği, bizi çekip

çıkardığı, bize gizli geçitleri, saklanma yerlerini, kaçış yollarını gösterdiği bir andır. Ve üzgün olduğumuzda, kendimizi fırtınalı bir karanlıkta ya da karanlık bir dinginlik içinde hissettiğimizde gelen bu şey, bizi kanaldan geçirip sonraki adıma, dışlanmanın gücünü öğrenmek doğrultusundaki bir sonraki evreye iten şeydir.

Lütf olarak dışlanma: Eğer her kalıba uymaya çalıştıysanız ve bunu beceremediyseniz, şanslı olduğunuz söylenebilir. Bir şekilde dışlanmış biri olabilirsiniz, ama öte yandan ruhunuzu korumuşsunuz. İnsan durmadan uymaya çalışıp başarısız kaldığında, ortaya tuhaf bir fenomen çıkar. Yaban kişi kovulur, ama aynı zamanda psikik ve gerçek 209 F14 akrabalarının –ki bunlar bir çalışma alanı, bir sanat biçimi, bir insan topluluğu olabilir– kollarına da itilmiş olur. İnsanın ait olmadığı bir yerde kalması, bir süre kaybolmuş bir şekilde dolaşıp durarak istediği psikik ve ruhsal akrabalığı aramasından daha kötüdür. Kişinin istediği şeyleri araması asla bir hata değildir. Asla.

Bütün bu dönme devriminde ve gerilimde yararlı bir şey vardır. Ördek yavrusundaki bir şey tavlantıdadır, bu dışlanma sayesinde güçlenmektedir. Gerçi bu durum herhangi bir nedenle herhangi bir kişi için istenecek bir durum değildir, ama etkisi, saf doğal karbonun basınç altında elmas oluşturmaya benzer – sonunda psişenin şaşaalı bir büyüklük ve saydamlığa ulaşmasını sağlar.

Simyanın bir boyutu vardır ki, orada kurşunun ana maddesi dövülüp ufalanır. Dışlanma, eğlence olsun diye arzu edilecek bir şey değildir, ama bundan beklenmedik bir kazanç elde edilir; dışlanmanın armağanları çoktur. Döverek, zayıflığı söker atar. Mızımlığı ortadan kaldırır, keskin içgörü sağlar, sezgiyi yükseltir, “içerideki”nin asla elde edemeyeceği bir keskin gözlem ve perspektif gücü sağlar.

Olumsuz boyutları olsa da, vahşi psişe dışlanmaya katlanabilir. Bize kendi gerçek doğamızı özgürleştirecek çok daha fazla şey istetir ve dengimiz olacak bir kültüre özlem duymamıza önyak olur. Bu istek, bu özlem bile insanın devam etmesi için yeter sebeplerdir. Bir kadının bakmaya devam etmesini sağlar ve eğer kadın onu yüreklendiren bir kültür bulamazsa, o zaman genellikle onu kendi başına kurmaya karar verir. Ve bu iyidir, çünkü eğer bu kültürü kendisi inşa ederse, uzun bir süredir arayış içinde olan başkaları da günün birinde gizemli bir şekilde ortaya çıkıp coşkuyla öteden beri aradıklarının bu olduğunu ilan ederler.

Dünyanın tüyleri taranmamış kedileri ve şaşı tavukları: Tüyleri taranmamış kedi ve şaşı tavuk, ördek yavrusunun özlemlerini aptalca ve anlamsız bulur. Bu durum, kendileri gibi olmayanları hakir görenlerin hassaslığı ve değerlerine ilişkin çok doğru bir bakış açısı sunar. Kim bir kediden, sudan hoşlanmasını bekleyebilir? Kim bir tavuğun yüzmeye gitmesini bekleyebilir? Elbette kimse. Ama çok sık olarak, dışlananın bakış açısından bakıldığında, insanların aynı olmadığı hallerde, aşağı görülen dışlanandır. Ayrıca başkalarının sınırlılıkları ve/veya amaç ve itkileri de uygun bir şekilde tartılıp değerlendirilmez.

210 Pekâlâ, bir insana daha az, ötekine daha çok –ya da tartışmanın amaçları açısından vermemiz gerekenden daha çok– önem vermek istemediğimizden, sadece şunu söyleyelim ki, ördek yavrusu burada binlerce dışlanmış kadınla aynı şeyleri –kendine benzemeyen kişilerle temelden uyumsuzluk– yaşamıştır. Çoğu kadın fazla nazik ve teslimiyetçi davranıp sanki bu uyumsuzluk kişisel olarak onların hatasıymış gibi alttan alsa da, bu durum hiç kimsenin kendi hatası değildir.

Böyle olduğunda, mesafe koyduğu için özür dilemeye hazır olan kadınlar görürüz. Sadece, “Hayır, teşekkür ederim,” deyip ayrılmaktan korkan kadınlar görürüz. Daha kedilerin yüzemeyeceğini ve tavukların suyun altına dalamayacağını anlamadan, onlara tekrar hatalı olduklarını söyleyen birine kulak veren kadınlar görürüz.

Kabul etmeliyim ki, kimi zaman mesleğimi uygularken çeşitli kişilik tipolojilerini tavuklar ve kediler, ördekler, kuğular ve benzeri biçimlerde betimlemeyi yararlı buluyorum. Yeri geldiğinde hastamdan bir an için kuğu olduğunu, ama bunun farkında olmadığını varsaymasını isteyebiliyorum. Siz de bir an için ördekler tarafından yetiştirildiğinizi ya da şu anda ördeklerle kuşatılmış olduğunuzu varsayın.

Ördek ya da kuğularda, eminim, yanlış bir şey yoktur. Ama ördekler ördektir, kuğular da kuğu. Kimi zaman konuyu açmak için başka hayvan metaforlarına da başvurmam gerekiyor. Ya fare insanlar tarafından yetiştirildiyse? Ama ya, sözgelimi, bir kuğusanız? Kuğular ve fareler genellikle birbirlerinin yiyeceklerinden nefret ederler. Her biri diğerinin tuhaf koktuğunu düşünür. Birlikte zaman geçirmekle ilgilenmezler ve eğer bunu yapmışlarsa, sürekli olarak birbirlerini rahatsız ederler.

Peki ya bir kuğuyken bir fareymişsiniz gibi davranmanız gerekseydi? Ya gri, tüylü ve ufakmışsınız gibi yapmanız gerekseydi? Ya kuyruk-taşıma gününe havada saklayacağınız uzun, yılan gibi bir kuyruğunuz olmadan katılsaydınız? Ya nereye giderseniz gidin bir fare gibi yürümeye çalışsaydınız, ama onun yerine paytak paytak yürüseydiniz?

Ya bir fare gibi konuşmaya çalışsaydınız, ama onun yerine her seferinde bir kaz sesi çıkarsaydınız? Dünyadaki en sefil yaratık olmaz mıydınız?

Yanıt, kuşkusuz evettir. Öyleyse her şey böylesine doğru olduğu halde kadınlar neden kendilerini ait olmadıkları şekillere sokmak için eğilip bükülmeye çalışıp dururlar? Bu soruna dair yıllar süren klinik gözlemlerimden yola çıkarak genellikle bunun nedeninin derinlere yerleşmiş bir mazohizm ya da habis bir şekilde kendine zarar vermeye adanmışlık veya bu yapıda herhangi bir şey olmadığını söylemeliyim. Bunun nedeni çoğu zaman kadınların sadece bilmemesidir. Annelik görmemiş olmasıdır.

211 *Tu puedes saber muchas cosas* [pek çok şey bilebilirsin], ama bu *sentido* [kavrama yetisine sahip olmak] anlamına gelmez, diye bir söz vardır. Ördek yavrusu “olguları” biliyor gibi görünmektedir, ama kavrayış yetisi yoktur. Annelik görmemiştir, yani en temel düzeyde öğrenim görmemiştir. Unutmayın ki, yavrunun doğuştan gelen yetilerini genişleterek öğreten annedir. Yavrularına avlanmayı öğreten anne hayvanlar onlara tam olarak “nasıl avlanılacağını” öğretmezler, çünkü bu zaten onların kemiklerine işlenmiştir. Ama onlara neye dikkat edeceklerini, neye özen göstereceklerini öğretirler; anneleri onlara gösterene kadar bilmedikleri şeyleri öğretirler, böylece yeni öğrendiklerini ve doğuştan gelen bilgilerlerini faaliyete geçirirler.

Bu, dışlanan kadın için de aynıdır. Eğer o bir çirkin ördek yavrusuyorsa, eğer annelik görmemişse, içgüdüleri keskinleşmemiştir. Bunun yerine deneme yanılma ile öğrenir. Genellikle pek çok deneme ve daha da çok yanılma ile. Ama umut vardır, çünkü görüyorsunuz, dışlanan asla vazgeçmez. Rehberi, kokuyu bulana kadar, izleri bulana kadar, evi bulana kadar gitmeye devam eder.

Kurtlar hiçbir zaman, bir kokuyu kaybedip onu tekrar bulmak için dolanıp durdukları zaman olduklarından daha tuhaf görünmezler: Havada zıplarlar, daireler çizerek koşarlar, burunlarıyla toprağı didiklerler, yeri tımarlarlar, ileri doğru koşarlar, ardından geri geri koşarlar, sonra da kıvıltısız kahırlar. Sanki akıllarını yitirmiş gibi görünürler. Ama aslında yaptıkları şey, bulabilecekleri bütün ipuçlarını toplamaktır. Bu ipuçlarını dişleyerek havadan yere indirirler, akciğerlerini yer düzeyindeki ve omuz düzeyindeki kokularla doldururlar, yakında oradan kimin geçtiğini bulmak için havayı tadarlar; kulakları çanak antenler gibi döner, uzaklardan gelen iletileri toplar. Tüm bu ipuçlarını bir yerde yığıldıktan sonra ne yapacaklarını iyi bilirler.

Bir kadın en çok değer verdiği hayatla temasını yitirip onu yeniden

yakalamaya çalışarak oraya buraya koşuşturduğunda, savruk ve özensiz görünse de, aslında çoğu zaman bilgi toplamakta, bunun bir tadına bakmakta, şuna bir pençe atarak yakalamaktadır. Çok çok ona ne yapmakta olduğunu kısaca açıklayabilirsiniz. Sonra, kendi başına bırakın. Elde ettiği ipuçlarından gelen bütün bilgileri işler işlemez, tekrar bilinçli bir şekilde hareket edecektir. O zaman tüyleri taranmamış kedi ve şaşı tavuk kulübüne üye olma arzusu da azalarak yok olacaktır.

Ne olursa olsun hatırlamak ve devam etmek: Hepimizin kendi türümüze, kendi vahşi türümüze duyduğumuz bir özlem vardır. Hatırlayacaksınız, ördek yavrusu acımasız işkencelere uğradıktan sonra kaçmıştı. Sonra çenebaz kazlarla karşılaşmıştı ve avcılar tarafından neredeyse öldürülecekti. Çiftlik avlusundan ve çiftçinin evinden kovalanmıştı ve sonunda tükenmiş bir halde gölün kıyısında tir tir titremişti. Aramızda onun duygularını tanımayan hiçbir kadın yoktur. Ve tüm bunlara karşın umudumuzu kaybetmememize, devam etmemize, umutla yol almamızı sağlayan sadece bu özlemdir işte.

Vahşi psişenin hepimize vaat ettiği şey buradadır. Bir zamanlar zıt olduğumuz harika bir dünyadan sadece haberdar olmuş, onu bir an için hissetmiş ya da düşünü görmüşüzdür, henüz ona temas etmemiş ya da sadece geçici olarak temas etmiş de olabiliriz veya kendimizi onun bir parçası olarak tanımlamayabiliriz, ama onun anısı bize rehberlik eder, hayatımızın geri kalanında bizi ait olduğumuz yere götüren bir fener işlevi görür. Çirkin ördek yavrusunda da, gökyüzüne doğru yükselen kuşları gördüğünde bir bilme özlemi harekete geçer ve bu andan itibaren bu görüyü anımsamak bile ona umut veren tek şey olur.

Bıçağın kemiğe dayandığı ve artık intiharı düşünen bir kadınla çalışıyordum. Verandasına ağını kuran bir örümcek gözüne çarpmıştı. Bu küçük hayvancıkta, bu kadının ruhunun etrafındaki buzu kırıp onu tekrar özgürleştiren ve büyüten şeyin tam olarak ne olduğunu asla bilemeyeceğiz. Ama hem psikanalist, hem de *cantadora* olarak çoğu kere en iyileştirici şeylerin doğadan, özellikle de çok kolay ulaşılabilir ve basit olanlardan çıktığına inanıyorum. Doğanın ilaçları güçlü ve yalındır; karpuzun yeşil kabuğu üzerindeki uğurböceği, bir pamuk ipliğindeki nar bülbulü, mükemmel çiçekler açmış bir yabancı ot, kayan bir yıldız, hatta sokaktaki kırık bir cam parçasında yansıyan gökkuşağı, doğru ilaç olabilir. Devamlılık garip bir şeydir: Muazzam bir enerji açığa çıkarır, beş dakika durgun suyu düşünmek bile onu bir ay boyunca besleyebilir.

Kurtların, ne kadar hasta olurlarsa olsunlar, ne kadar köşeye sıkış-

mış olurlarsa olsunlar, ne kadar yalnız, korkmuş ya da zayıflamış olurlarsa olsunlar, devam ettiklerini görmek ilginçtir. Kırık bir bacakla bile uzun adımlarla koşarlar. Sürünün korumasına sığınmak üzere ötekilerin yanına giderler. Onları üzen ne olursa olsun gayretle bekler, atlatır, yener ve dayanırlar. Her şeylerini nefes üstüne nefes almaya verirler. İyi bir yer, iyileştirici bir yer, serpilip gelişmek için bir yer bulana kadar, gerekirse ördek yavrusu gibi kendilerini oradan oraya sürüklerler.

Vahşi doğanın alameti farikası, onun bu devam etme yeteneğidir. Sabır gösterir. Bu bizim yaptığımız bir şey değildir, aksine tabii bir şekilde ve doğuştan olduğumuz bir şeydir. Gelişemediğimiz zaman, tekrar gelişene kadar devam ederiz. İster yaratıcı hayatımızdan koparılp atılalım, ister bir kültür ya da dinin dışına çıkarılalım, isterse aileden dışlanmış, bir grup tarafından sürülmüş olalım ya da hareket, düşünce ve duygularımız üzerine yaptırımlar konmuş olsun, içsel vahşi hayat sürer ve biz de yola devam ederiz. Vahşi doğa herhangi bir özel etnik gruba ait yaratılıştan gelen bir özellik değildir. Benin, Kamerun ve Yeni Gine'li kadınların öz doğasıdır. Litvanya, Hollanda ve Sierra Leone'li kadınlardadır. Guatemalalı kadınların, Haitili kadınların, Polinezyalı kadınların merkezidir. Bir ülke söyleyin. Bir ırk söyleyin. Bir din söyleyin. Bir kabile söyleyin. Bir kent, köy, uzak, ıssız bir yer söyleyin. Kadınların en ortak noktası işte bu Vahşi Kadın, vahşi ruhtur. Hepsi vahşi-olanı özlemeye ve izlemeye devam eder.

Böylece, kadınlar, gerektiğinde, hapishane duvarlarına mavi gökyüzünün resmini çizebilirler. Çileler yanarsa, daha fazlasını eğirirler. Ekinler tahrip olursa, hemen daha fazlasını ekerler. Hiçbir şeyin bulunmadığı yerlere kapılar çizer, bu kapıları açar, oradan yeni yollara ve yeni hayatlara geçerler. Vahşi doğa sebat edip hüküm sürdüğü için, kadınlar da sebat edip hüküm sürerler.

Ördek yavrusu ölümün eşliğinden dönmüştür. Yalnız, üşümüş, donmuş, sıkıntılı, kovalanmış, ateş edilmiş, umudunu kesmiş, besinsiz, yoldan çıkarak sınırların dışına atılmış, hayatın ve ölümün kenarında daha sonra ne olacağını bilemez halde bulmuştur kendini. Ve şimdi öykünün en önemli kısmı gelmektedir: İlkbahar yaklaşır, yeni hayat hızlanır, yeni bir fırsat, yeni bir deneme mümkün olur. Yaratıcı hayatınız için, yalnızlığınız için, olma ve yapma zamanınız için, asıl hayatınız için en önemli şey devam etmek, direnmektir; devam etmek, çünkü vahşi doğanın vaadi şudur: Kıştan sonra, *her zaman ilkbahar gelir*.

Ruha duyulan sevgi: Diren. Devam et. İşini yap. Kendi yolunu bulacaksın. Masalın sonunda, kuğular, ördek yavrusu onları tanımadan önce onun kendilerinden biri olduğunu anlarlar. Bu, dışlanan kadınlar için çok tipiktir. Bütün o acı dolu dolaşıp durmalardan sonra, sınırı geçip yurt topraklarına ulaşmayı becerirler, ama genellikle insanların bakışlarının küçük düşürücü olmaktan çıktığını ve hayranlık ya da ilgi içermediği durumlarda en azından nötr olduğunu bir süreliğine de olsa kavramazlar.

Artık kendi psikik topraklarında olduklarına göre, çılgınca mutlu oldukları düşünülebilir. Ama hayır. En azından bir süre için had safhada güvensizdirler. Bu insanlar gerçekten bana mı bakıyorlar? Burada gerçekten güvende miyim? Kovalanacak mıyım? Gerçekten şimdi iki gözümü yumup da uyuyabilir miyim? Bir ... kuğu gibi davranmak doğru mu? Bir müddet sonra bu kuşku zarıflayarak kaybolur ve sonra tekrar kendine gelme, kendine özgü güzelliği –yani, yapıldığımız vahşi ruhu– kabullenme evresi başlar.

Bir kadının, hayatının bir noktasında ya da bütün hayatı boyunca çirkin ördek yavrusu mevkiinde zaman geçirip geçirmediğinin belki de en iyi ya da en güvenilir ölçütü, içten bir komplimanı sindirememesidir. Bu bir alçakgönüllülük meselesi olabilir ya da utangaçlığa verilebilir –çok fazla ciddi yaralar özensizce “utangaçlıktan başka bir şey değil”¹⁴ diye kayıtlardan çıkarılmıştır–, ama çoğu zaman bir komplimanın kekelemeye neden olmasının nedeni, kadının zihninde otomatik ve hoş olmayan bir diyalogu başlatmasıdır.

Eğer onun ne kadar sevimli ya da sanatının ne kadar güzel olduğunu söyler veya ruhunun rol aldığı, ilham ettiği ya da içinde yer aldığı başka bir komplimanda bulunursanız, ruhundaki bir şey bunu hak ettiğini ve komplimanı yapanın, yani sizin, daha işin başında böyle bir şey düşündüğünüz için bir aptal olduğunuzu söyler. Ruh güzelliğinin, ancak kendisi olmayı becerdiği zaman ışıldadığını anlamak yerine, konuyu değiştirir ve besini hızla ruhsal-benlikten uzaklaştırır. Oysa ruhsal-benlik kabul edilmekle, görülmekle serpilip gelişir.

Demek ki, dışlanmış birinin kendini bulduktan sonra yapacağı son iş budur: Yalnız kendi bireyselliğini, belli türden bir kişi olarak kendine özgü kimliğini kabul etmekle kalmayıp, ruhunun biçimini ve o vah-

14. Jungcu psikolojide ciddi bir rahatsızlığa tanı konmasını engelleyebilen bir rahatsızlık vardır; buna göre içedönüklük, kişinin ölümcül suskunluğunun derecesine bakmaksızın normal bir durum sayılır. Aslında, içedönüklük sanılan ölümcül sessizlik, çoğu zaman derin travmaları gizler. Bir kadın “utangaç” ya da iyice “içedönük” veya acı verici bir şekilde “alçakgönüllü” olduğunda altına bakıp bunun doğuştan mı, yoksa yaralanmaya mı bağlı olduğunu görmek önemlidir.

şi yaratığa yakın yaşamanın bizi ve değdiği her şeyi dönüştürdüğünü de kabullenmek...

Kendi vahşi güzelliğimizi kabullendiğimizde, artık o da bakış açısının bir parçasıdır ve bir daha bundan ne etkilenecek kadar haberdar oluruz ne de onu yüzüstü bırakır ya da reddederiz. Bir kurt, sıçradığı zaman ne kadar güzel olduğunu bilir mi? Bir aslan, oturduğunda ne kadar güzel bir şekil oluşturduğunu bilir mi? Bir kuş, gürültüyle kanatlarını açtığında duyduğu ses karşısında hayranlıkla karışık bir duygu hisseder mi? Biz de onlardan öğrenerek sadece kendi gerçek tarzımızla davranır ve doğal güzelliğimizden geri çekilmez ya da saklanmayız. Yaratıklar gibi, biz de olduğumuz gibiyizdir ve doğru olan da budur.

Kadınlar için bu arayış ve buluş, vahşi olana, doğuştan kendileri olana duydukları gizemli tutkuya dayanır. Bu özlemin nesnesini biz Vahşi Kadın olarak adlandırdık– kadınlar onu adıyla tanımasalar, nerede yaşadığını bilmeseler bile, ona doğru çekilirler: Bütün yürekleriyle onu severler. Onu özlerler ve bu özlem hem harekete geçme gücü, hem de harekete geçmenin kendisidir. Vahşi Kadın’ı aramamızı ve bulmamızı sağlayan bu özlemdir. Bu ilk bakışta tasavvur edilebileceği kadar zor değildir, çünkü Vahşi Kadın da bizi aramaktadır. Biz onun yavrusuyuz.

Yanlış Zigot

Mesleki uygulama yıllarım boyunca bu ait olma sorununun kimi zaman daha hafif bir tarafından ele alınması gerekliliği ortaya çıktı, çünkü hafiflik, kadının acısının bir kısmını silkeler ve dindirir. Esas olarak dışlanan biriyle ilgili malzemelere daha güçlendirici bir metaforla bakmalarına yardımcı olmak için, tedavinin başlangıcında hastalarıma “Yanlış Zigot” adlı benim bir öykümü anlatıyorum. Öykü şöyle gelişir:

Seninki gibi tuhaf bir ailede dünyaya gelmeyi nasıl becerdiğine hiç şaşırın mı? Hayatını, dışlanan biri, biraz tuhaf ya da farklı bir kişi olarak yaşadysan, eğer yalnızsan, ortalamanın kenarında yaşayan biriysen, acı çekmişsindir. Yine de, bütün bunlardan uzaklaşmanın, farklı bir bakış açısı denemenin, tekrar kendi türünün topraklarına göçmenin zamanı da gelir.

Artık daha fazla acı çekilmesine izin verme, nerede yanlış olduğunu kestirmeye daha fazla çalışma. Her kime doğduysan, neden ona doğduğun

artık gizemli bir durum değildir, *finis, terminado*, sona ermiştir. Bir an pruvada dinlen ve yurdundan gelen rüzgârda kendini tazele.

Yıllarca Vahşi Kadın arketipinin mitsel hayatını taşıyan kadınlar sessizce ağladılar: "Neden bu kadar farklıyım? Neden böyle garip (ya da ilgisiz) bir aileye doğdum?" Hayatlarının nerede fıskırmasını istedilerse, birileri hiçbir şey büyümeyecek şekilde toprağı tuzlamak için oradaydı. Doğal arzularına gem vurmak için konan bütün yasaklar yüzünden işkence çektiler. Doğanın çocukları olanlar, çatılar altında saklandılar. Bilim insanı olanlara, anne olmaları söylendi. Anne olmak isteyenlere, tamamen kalıba uymalarının iyi olacağı söylendi. Bir şey icat etmek istediklerinde, pratik olmaları söylendi. Yaratmak istediklerinde, bir kadının ev işlerinin hiç bitmediği söylendi.

Kimi zaman en gözde standartlara göre iyi olmayı denediler ve çok uzun bir zaman boyunca gerçekten ne istediklerini, nasıl yaşamaya ihtiyaç duyduklarını kavramadılar. Sonra da bir hayata sahip olmak amacıyla ailelerini terk etmenin, ölüme kadar süreceği yeminiyle umut bağladıkları bir evlilik yapmanın, daha aptallaştırıcı, ama daha iyi amaçlı bir şeye sığrama tahtası vazifesi görecektir işleri seçmenin acı verici yönlerini deneyimlediler. Yol boyunca, her yana saçılmış düşler bırakıldılar.

Kadınlar genellikle gün içindeki zamanlarının yüzde seksenini yaratıcı hayatlarını sekteye uğratan işler yapmaya harcayarak duyarlı olmayan çalışan sanatçılardı. Senaryoların sonu olmasa da, değişmeden kalan bir şey vardır: Çok erken bir dönemden itibaren negatif bir edayla "farklı" olarak gösterildiler. Aslında tutkuluydular, bireydiler, araştırmacıydılar ve doğru içgüdüsel zihinlere sahiptiler.

Öyleyse Neden ben, Neden bu aile, Neden bu kadar farklıyım'ın yanıtı tabii ki bu soruların hiçbir yanıtının olmamasıdır. Yine de, ego-nun, gitmesine izin vermeden önce çiğneyip duracağı bir şeye ihtiyacı vardır, bu nedenle nedenlerini göz önüne almadan üç yanıt öneriyorum. (Analize giren, beğendiği herhangi birini seçebilir, ama en az birini seçmelidir. Çoğu sonuncuyu seçer, ama herhangi bir tanesi yeterlidir.) Hazırlanın. İşte yanıtlar.

Şimdi olduğumuz şekilde dünyaya gelmemizin ve böyle tuhaf ailelere doğmamızın nedeni, 1) Sadece öyle olmasıdır (buna hemen hemen kimse inanmaz), 2) Benliğin bir planı vardır ve bizim bezelye beyinlerimiz bunu çözemeyecek kadar küçüktür (birçoğu bunu umut verici bir fikir olarak görür), 3) Yanlış Zigot Sendromu nedeniyle böyledir (şey...evet, belki..., ama nedir bu?).

Aileniz sizin bir yabancı olduğunuzu düşünüyor. Tüyleriniz var, pullarınız var. Sizin iyi vakit geçirme fikriniz, orman, vahşi yerler, içsel hayat, dışarıdaki ihtişam demek. Onların iyi vakit geçirme fikri havluları katlamaktan ibaret. Sizin için ailenizde durum böyleyse, o zaman siz bir Yanlış Zigot Sendromu kurbanısınız.

Aileniz zaman içinde yavaş hareket ediyor, siz rüzgâr gibi atılıyorsunuz; onlar gürültücü ve siz sakinsiniz ya da onlar suskun ve siz şarkı söylüyorsunuz. Sadece bildiğiniz için biliyorsunuz. Onlar kanıt ve üç yüz sayfalık tez istiyorlar. Emin olun, bu bir Yanlış Zigot Sendromudur.

Bunu hiç duymadınız mı? Pekâlâ, Zigot Perisi bir gece kasabanızın üstünde uçuyordu ve sepetindeki bütün küçük zigotlar heyecanla hop-layıp zıplıyordu.

Aslında sizi anlayacak ana babalar için ayrılmıştınız, ama Zigot Perisi türbülansa düştü ve hoop, siz de sepetinden çıkarak yanlış eve düştünüz. Tepetaklak indiriniz ve kendinizi, sizin için düşünülmemiş bir ailenin tam ortasında buldunuz. "Gerçek" aileniz üç kilometre uzakta kaldı.

Sizin olmayan ve üç kilometre ötede yaşayan bir aileye âşık olmanızın nedeni bu. Her zaman Bay ve Bayan falanca filancanın gerçek ana babanız olmasını istiyordunuz. Zaten büyük olasılıkla onların olması amaçlanmıştı.

Bir televizyon tohumları ailesinden geliyor olsanız bile, koridorları dans ederek geçmeniz için nedeni budur. Eve her gelişinizde ya da evi her arayışınızda ana babanızın alarma geçmesinin nedeni budur. Endişeleniyorlar: "Bundan sonra ne yapacak? Son seferinde bizi utandırmıştı, şimdi ne yapacağını sadece Tanrı bilir. Eyvah!" Geldiğinizi gördüklerinde gözlerini kapatırlar ve bunun nedeni ışığınızın gözlerini kamaştırması değildir.

Sizin bütün istediğiniz sevgidir. Onların istediği huzur.

Ailenizin üyeleri kendi gerekçeleri nedeniyle (tercihleri, masumiyetleri, yaraları, bün-yeleri, zihinsel hastalıkları ya da eğitilmiş cehaletleri nedeniyle) bilinçdışıyla ilişkilerinde kendiliğindenlik açısından o kadar iyi değildirler, elbette sizin evi ziyaretiniz (şeyleri birbirine karıştıran) düzenbaz arketipini tetikler. Bu yüzden siz daha ekmeği bile bölmeden, düzenbaz, saçlarından birkaç teli ailenizin karavanasına düşürmek için can atarak çılgınca dans eder.

Ailenizin keyfini kaçırmayı amaçlamasınız da, ne olursa olsun keyifleri kaçacaktır. Siz ortaya çıktığınızda, herkes ve her şey tamamen çıldırıyor gibi görünmektedir.

Eğer ana babalar daima alınganlık gösteriyor ve çocuklar da kendilerini sanki hiçbir zaman doğru bir şey yapmıyormuş gibi hissediyorlarsa, bu, aile içindeki vahşi zıgotlarla ilgili güvenilir bir işarettir.

Vahşi olmayan aile sadece bir şey istese de, Yanlış Zıgot bunun ne olduğunu hiçbir zaman tahmin edemez, etse bile bu onun saçlarını ünlere nidalarıyla dimdik edecektir.

Hazırlanın, size bu büyük sırrı söyleyeceğim. Onların sizden gerçekten istedikleri o gizemli ve muazzam şey şudur:

Vahşi olmayanlar tutarlılık isterler.

218 Dün nasılsanız bugün de tam tamına aynı olmanızı isterler. Günlerin akışıyla değişmenizi değil, Toz Bulutunun başlangıcındaki gibi kalmanızı isterler.

Aileye tutarlılık isteyip istemediklerini sorun. Olumlu yanıt vereceklerdir. Her şeyde mi? Hayır, diyeceklerdir, sadece önemli olan şeylerde. Onların değer sistemlerinde önemli olan bu şeyler her ne olursa olsun, çoğu zaman kadınların vahşi doğaları için lanetlenmiş şeylerdir. Ne yazık ki, onlar için "önemli olan şeyler" vahşi çocuk için "önemli olan şeyler"le birbirini tutmaz. ☞

Davranış biçimi olarak tutarlılık, Vahşi Kadın için olanaksız bir durumdur, çünkü onun gücü, değişime uyum sağlaması, yeniliği, dans etmesi, uluması, hırlaması, derin içgüdüsel hayatı, yaratıcı ateşidir. Tekbiçimlilik yoluyla değil, ama yaratıcı hayatı yoluyla; tutarlı algıları, çabuk kavrayışı, esnekliği ve becerikliliği yoluyla tutarlılık gösterir.

Vahşi Kadın'ı vahşi kadın yapan şeyin ne olduğunu tek bir şeyle adlandırsaydık, bu onun tepki gösterme yetisi (duyarlılığı) olurdu. Tepki (*response*) sözcüğü Latince "ahdetmek, söz vermek"ten gelir -ve bu onun güçlü tarafıdır. Onun duyarlı ve becerikli tepkileri, yaratıcı güçler için tutarlı bir vaat ve ahittir. Bu yaratıcı güçler *Duende* [tutkunun arkasındaki cin-ruhu], Güzellik, Sanat ya da Dans veya Hayat olabilir. Onun bize vaadi, eğer engel olmazsak, bizi yaşatmaktır. Tamamen canlı, duyarlı ve tutarlı bir şekilde yaşatmaktır.

Bu şekilde Yanlış Zıgot, sadakatini ailesine değil, içsel Benliğe sunar. Kendisini parçalanmış hissetmesinin nedeni budur. Kurt annesinin, onun kuyruğunu, dünyevi annesinin ise kollarını tuttuğu söylenilebilir. Acıyla haykırdığından bu yana, dişlerini gösterip kendisini ya da başkalarını ısırıldığından bu yana çok geçmemiştir ve sonunda ölümüne

susmuştur. Gözlerine bakarsınız ve *ojos del cielo*'yu [gökyüzü gözlerini], artık burada olmayan bir kişinin gözlerini görürsünüz.

Çocuklar için toplumsallaşma önemli bir şey olmakla birlikte, içindeki *criaturayı* öldürmek, çocuğu öldürmektir. Batı Afrikalılar bir çocuğa sert davranmanın, onun ruhunun bedeninden geri çekilmesine neden olduğunu bilirler; bu kimi zaman sadece bir metre öteye de olabilir, birkaç günlük yol uzaklığına da...

Çocuğun ruhunun gereksinimleri, güvenlik ve fiziksel bakım ihtiyaçlarıyla ve dikkatle incelenmiş "uygar davranış" konusundaki anlayışlarla dengelenmelidir, ama çok fazla terbiyeli davrananlar için her zaman endişelenirim; bunların gözlerinde çoğu zaman "solgun bir ruhun" bakışları vardır. Sağlıklı bir ruh çoğu günler personadan parlar ve diğerlerinin üzerine ışıır. Büyük yaralanmaların bulunduğu yerlerdeyse, ruh da sıvışır.

Kimi zaman o kadar uzağa sürüklenir ya da tüyer ki, tekrar gönlünü yapmak için ustaca yatıştırılması gerekir. Böyle bir ruhun geri dönene kadar güvenmesi için, aradan uzun bir süre geçmesi gerekse de, bu başarılabilir. Ruhu tekrar elde etmek için gereken unsurlar yalnız bir alçakgönüllülük, dayanma gücü, şefkat, şirinlik, öfkenin boşaltılması ve mizah yeteneğidir. Bunlar bir araya geldiklerinde ruhu tekrar evine çağırır bir şarkı oluştururlar.

Ruhun gereksinimleri nelerdir? Bunlar iki bölgede bulunur: Doğa ve yaratıcılık. Bu bölgelerde *Na'ashjé'ii Asdzáá* [Örümcek Kadın], Dinneh'in büyük yaratıcı ruhu yaşar. O, halkına koruma bahşeder. Başka şeylerin yanında, güzelliğin sevilmesini öğretmek de onun ilgi alanındadır.

Ruhun gereksinimleri bir kadının hayatının en önemli unsurunu, yani tutkuyu oluşturan şu üç yaşlı (ya da hangi günde olunduğuna bağlı olarak genç) kız kardeşin -Clotho, Lachesis ve Atropos'un- kulübesinde bulunur. Bunlar bir kadının hayatının dönemlerini örер, biri tamamlanıp sonraki başladıkça, bunları birbirine bağlarlar. Bu kızkardeşler, her ikisi de psişenin çeşitli yönlerini yeniden bulma, avlama ve izleme yeteneğini temsil eden kadın avcı ruhların, yani Diana ve Artemis'in yaşadığı ormanda ikamet ederler.

Ruhun ihtiyaçları, çömelip dört ayağı üzerinde doğuran Azteklerin kendine-yeterlilik tanrıçası *Coatlicue* tarafından yönetilir. O, yalnız kadının hayatına dair dersler verir. O bir bebek yapıcısıdır, yani hayat için yeni bir potansiyel üretir, ama aynı zamanda eteğine kafatasları takan bir ölüm anadır; yürüdüğü zaman çingıraklıyanlar gibi ses çıkarır, çünkü bunlar kafatasından oluşan çingıraklardır ve kafatası çingırakla-

rı aynı zamanda yağmur gibi de ses çıkardığı için, sempatik rezonans yoluyla yeryüzüne yağmur çekebilir. O, tüm yalnız kadınların koruyucusudur ve bu kadar *magia* ile, bu kadar güçlü düşünce ve fikirlerle dolu olanlar köyü çok fazla afallatmamak için, kim-bilir-nerede denen yerin kenarında yaşamalıdır. *Coatllicue*, dışlanmış kadınların özel koruyucusudur.

220 Ruhun temel besini nedir? Pekâlâ, bu, yaratıktan yaratığa değişir, ama işte bazı bileşimler: Bunları psikik makrobiyotikler olarak düşünün. Kimi kadınlar için hava, gece, gün ışığı ve ağaçlar zorunludur. Kimileri için kelimeler, kâğıt ve kitaplar doyum veren biricik şeylerdir. Kimileri için renk, biçim, gölge ve kil mutlaklıdır. Kimi kadınlar sıçramalı, eğilmeli ve koşmalıdır, çünkü ruhları dansı arzular. Ancak, kimileri de sadece ağaç altındaki huzuru özler.

Yine de uğraşılması gereken başka bir sorun daha vardır. Yanlış Zigotlar hayatta kalmayı öğrenirler. Gelişmenize yardım edemeyenler arasında yıllar geçirmek çetin bir iştir. Bir kişinin hayatta kalmasını bilen biri olduğunu söyleyebilmek bir marifettir. Birçokları için güç, adın bizzat kendisindedir. Ancak bireyleşme sürecinde tehdidin ya da travmanın epey geçmişte kaldığı bir an gelir. İşte o an hayatta kalma halinden sonraki evreye geçme, iyileşme ve *serpilme* zamanıdır.

Eğer serpilmeye doğru gitmeden sadece hayatta kalan olmaya devam edersek, kendimizi kısıtlarız ve dünyada kendimize ayırdığımız enerji ve gücü yarıdan aza indiririz. Hayatta kalan olmaktan o kadar büyük gurur duyulabilir ki, bu durum daha fazla yaratıcı gelişimin önünde bir tehlike haline gelir. Kimi zaman insanlar hayatta kalan statüsünün ötesine devam etmeye korkarlar, çünkü o salt bir statüdür, ayırt edici bir işarettir, bir "Buraya ne kahırlı yollardan geldim!" başarısıdır.

Hayatta kalmayı, hayatın başyapıtı yapmak yerine birçok rozetten biri olarak kullanmak daha iyidir. İnsanlar yaşamış oldukları, gerçekten yaşamış ve muzaffer oldukları için güzel hatıralar, madalyalar ve süslemeler almayı hak ederler. Tehdit geçtikten sonra da kendimizi hayatımızın en korkunç zamanları sırasında alınan isimlerle adlandırmaya devam edersek, burada potansiyel bir tuzak kendini gösterir. Bu durumun kısıtlayıcı bir zihin kurgusu yaratma olasılığı vardır. Ruhsal kimliği sadece kötü zamanların kahramanlıkları, kayıpları ve zaferleri üzerinde inşa etmenin bir yararı yoktur. Hayatta kalma hali bir kadını kurutulmuş sığır eti kadar sertleştirebilirse de, bir noktadan sonra sadece onunla ittifak kurmak, yeni gelişmeleri ketlemeye başlar.

Bir kadın, işe yaradığı zamanlar geride kaldığı halde durmadan "Ben hayatta kalmış biriyim," diye ısrar ediyorsa, bizi bekleyen görev

açıktır. Hayatta kalma arketipine sınıksız sarılan elini gevşetmeliyiz. Yoksa başka bir şey büyüyemez. Bunu susuz, gün ışısız ve besinsiz olmasına karşın cesur ve huysuz küçük bir yaprak üretmeyi beceren, dayanıklı, küçük bir bitkiye benzetiyorum. Her şeye rağmen.

Ama serpilip gelişmek, artık kötü zamanlar arkada kaldığına göre, kendimize gürleşme, beslenme, ışık alma fırsatları tanımak ve orada dallarımızın gür ve sağlıklı çiçek ve yapraklarla kaplanacağı bir şekilde canlanmak demektir. Özgür yaratıklar olarak büyümemiz için kendi kendimize meydan okuyan adlar vermek daha iyidir. Serpilip gelişme budur. Bizim için amaçlanan budur.

İster Purim, ister Advent, isterse ayı yere indirme töreni olsun, törenler hayatlarımızı bir perspektife sokma yollarından biridir. Tören, insanların hayatlarındaki gölge ve hayaletleri bir araya çağırır, ayıklar ve dinlendirir. *El Día de los Muertos* kutlamalarında, kadınların hayatta kalmaktan serpilmeye geçmesine yardımcı olmak için uygulanabilecek kendine özgü bir imge vardır. Bu imge, *ofrendas* ritüeline dayanır. Bu hayattan geçenler için sunaklar olan *ofrendas* ritüelleri ile artık bu dünyada olmayan sevilen kişilere övgüler, anımlıklar ve derin saygı ifadeleri sunulur. Kahraman çocuğa ağıt yakmak yerine, bir zamanlar oldukları çocuğa bir *ofrenda* yapmanın birçok kadın için daha yararlı olduğunu düşünüyorum.

Kimi kadınlar nesneleri, yazıları, elbiseleri, oyuncakları, kimileri olayların hatıralarını ve çocukluktan kalan canlandırılacak başka simgeleri seçerler. *Ofrenda*'yı kendi yöntemlerince düzenler, öyküyü onunla birlikte ya da onsuz anlatır, sonra da istedikleri bir süre boyunca bir kenara bırakırlar. Bu, onların geçmişte karşılaştıkları güçlüklerini, cesaretlerinin ve zorlukları yenmiş olmalarının kanıtıdır.¹⁵

Geçmiş bu şekilde bakarak birkaç şey başarılmış olur: İnsanın yaşamış olduklarını, bunlardan ortaya çıkardıklarını, takdir edilmeyi hak eden edimlerini belli bir plana göre düzenleyerek geçmiş zamanların sevecen bir temsilini, perspektifini kazandırır. Kişiyi özgürleştiren, bir şey olmak değil, o şeyi takdir etmektir.

Zamanının ötesinde hayatta kalan bir çocuk olmak, yaralı arketipiyle çok fazla özdeşleşmeye yol açabilir. Yarayı kavramak ve yine de onu anılaştırmak, serpilmenin ortaya çıkmasına izin verir. Serpilme bu dünyada bizim için amaçlanan şeydir. Salt hayatta kalmak değil, serpilip gelişmek de kadınlar olarak bizim doğuştan gelen hakkımızdır.

15. Jungcu bir sosyal hizmet alanında çalışan ve sanatçı olan Houstonlu Carolina Delgado, bireyin psikik durumunu açıklamak için projektif bir araç olarak kum tepsi gibi *ofrenda*'lar kullanır.

Sizi, kara koyun, başıboş buzağı, yalnız kurt diye çağırırlarsa, sinmeyin ve kendinizi küçültmeyin. Anlayışı kıt olanlar, uyumsuzların toplum üstünde yıkıcı bir etkileri olduğunu söylerler. Ama yüzyıllar boyunca kanıtlanmıştır ki, farklı olmak toplumun kıyısında durmak demektir; özgün bir katkı, kültürüne yararlı ve şaşırtıcı bir katkı yapmayı neredeyse garantilemek demektir.¹⁶

Rehberlik aradığınızda küçük yürekliilere asla kulak vermeyin. Onlara karşı nazik olun, onları kutsamalara boğun, hoş tutun, ama öğütlerini dinlemeyin.

Eğer size bir ara meydan okuyan, adam olmaz, şımarık, kurnaz, asi, itaatsiz, isyankâr denmişse, doğru yoldasınız. Vahşi Kadın, yakınlardadır.

Eğer size hiç böyle şeyler söylenmemişse, henüz vakit vardır. Vahşi Kadın'ınızı alıştırma yaparak güçlendirin. *Ándele!* Ve sil baştan.

16. "Farklı" kadınlar listesi çok uzundur. Son birkaç yüzyıldaki rol modellerini düşünün; büyük olasılıkla hayata kıydan başlamış ya da bir alt gruptan veya ana akımın dışından çıkmışlardır.

VII Neşeli beden: Vahşi et

Kurtların koşup oynarken bedenlerini birbirlerine uydurma tarzlarından etkilenmiştim; yaşlı kurtlar kendi tarzlarında, gençler kendi, sıksalar, şişkolar, uzun bacaklılar, kuyruğu kesikler, sarkık kulaklılar, kırılan bacakları çarpık bir şekilde iyileşenler hep kendi tarzlarına sahipti. Hepsinin kendi beden yapıları ve güçleri, kendi güzellikleri vardır. Ne, kim ve nasıl olduklarına göre yaşar ve oynarlar. Olmadıkları şeyi olmaya çalışmazlar.

Yukarıda, kuzey topraklarında sadece üç bacağı olan yaşlı bir kurt görmüştüm; böğürtlenlerin dal budak saldırdığı bir buz tabakasındaki derin yarıktan geçebilen tek kurttu. Bir keresinde, gördüğüm bir bozkurt öylesine bir hızla çömelip sıçırıyordu ki, ardında havada bir saniyeliğine asılı kalan gümüş bir kavis görüntüsü bırakıyordu. Zarif bir tanesini

hatırlıyorum, yeni anne olmuştu ve karnı hâlâ şişti. Bir dansçının inceliğiyle, yosun birikintilerinin arasından geçiyordu.

Ancak, güzelliklerine ve güçlü kalma yeteneklerine rağmen, kurtlardan kimi zaman şöyle söz edilir: "Ah, çok açsın, dişlerin çok keskin, arzuların çok yoğun." Kurtlar gibi, kadınlarla ilgili olarak da bazen sadece belli huyları, sadece belli, kısıtlı arzuları kabul edilebilirmiş gibi konuşulur. Bu tavra genellikle, kadının büyüklüğü, boyu, yürüyüşü ve şeklinin, tek ya da istisnai bir ideale uygun olup olmadığına göre, ahlâki bir iyilik ya da kötülük tutumu eklenir. Tek bir güzellik ve davranış idealine uyan huy, tavır ve çerçevelere sokulmaya çalışılan kadınlar, hem beden hem de ruh açısından tutsak düşer ve bir daha özgürleşmezler.

İçgüdüsel psişede beden bir duyarga, bilişimsel bir ağ, -kalp damar, solunum, hareket sistemi ve özerk sistemler ile duygusal ve sezgisel sistemler de içeren- sayısız iletişim sistemine sahip bir haberci olarak değerlendirilir. İngesel dünyada beden, güçlü bir araçtır; bizimle birlikte yaşayan bir tin, kendi başına bir hayat tapınmasıdır. Peri masallarında insanüstü nitelik ve yeteneklere sahip olan büyülü nesneler şeklinde kişileştirilen beden, biri fani dünyada işitmek için, diğeri ruhu duymak için iki tip kulağa; biri normal görme için, öteki uzağı görmek için iki tip göze; kasların gücü ve ruhun görülmez kuvveti olmak üzere iki tür kuvvete sahip olduğu düşünülür. Beden konusundaki benzeri ikili anlatımların listesi uzar gider.

Feldenkrais yönteminde, Ayurveda'da ve diğerlerinde, beden çalışması sistemlerinde, beden ağışılmaştan farklı olarak, beş değil altı duyuya sahip olduğu düşünülür. Beden, çevresinde olup bitenleri kaydetmek için derisini, derin fasyalarını ve etini kullanır. Rosetta taşı gibi, nasıl okunacağını bilenler için beden, verilen hayatın, alınan hayatın, umulan hayatın, iyileşen hayatın canlı bir kayıdır. Anlık tepkileri kaydetme, derinden hissetme ve ileriye duyumsamaya yönelik açık yeteneğinden dolayı ona değer verilir.

Beden, çokdilli bir varlıktır. Rengi ve ısıyla, tanınmanın heyecanıyla, sevginin parıltısıyla, acının külüyle, uyarılmanın ateşiyle, inançsızlığın soğukluğuyla konuşur. Kimi zaman iki yana salınarak, kimi zaman titreyerek, kimi zaman küçük adımlar atarak aralıksız süren ufak danslarıyla konuşur. Kalbin hoplamasıyla, şevkin azalmasıyla, kaygılarını bastırmasıyla ve umudun yükselişiyle konuşur.

Beden anımsar, kemikler anımsar, eklemler anımsar, hatta küçük parmak anımsar. Bellek, hücrelere resimler ve duygular şeklinde yerleşmiştir. Suyla dolu bir sünger gibi, etin sıkıştırıldığı, burulduğu, hat-

ta ona hafifçe dokunulduğu her yerde, bir anı nehir gibi taşarak dışarı çıkar.

Bedenin güzelliğini ve değerini bu ihtişamından soyutlamak, bedeni, hak ettiği tını, hak ettiği şekli, sonsuz mutluluk hakkı olmadan yaşamaya zorlamaktır. Güzelliği, günün modasına uymadığı için çirkin ya da kabul edilemez olarak değerlendirmek, vahşi doğaya ait olan doğal neşeyi derinden yaralar.

Kadınların, tını yaralayan ve vahşi ruhla ilişkiyi koparan psikolojik ve fiziksel standartları reddetmek için haklı nedenleri vardır. Kadınların içgüdüsel doğasının bedene ve ruha herhangi bir görünüş ölçüsüne göre değil, canlı, duyarlı ve dayanıklı olma yeteneğinden dolayı değer verdiği açıktır. Böylece, kültürün herhangi bir katmanı tarafından güzel olarak değerlendirilen kişiler ya da şeyler gözardı edilmez, aksine bütün güzellik, şekil ve işlev biçimlerini kucaklayan daha büyük bir daire çizilir.

BEDEN KONUŞMASI

Bir keresinde bir arkadaşımınla birlikte dost ve akrabalarımızın atalardan kalma kutsamalarını keşfetmek çevresinde dönen "Beden Konuşması" adlı iki kişilik bir öykü anlatma yöntemi uyguladık. Afrikalı-Amerikalı *griot* olan Opalango porsuk ağacı gibi uzun ve dal gibi incektir. Ben *una Mexicana*'yım, yere yakın büyüdüm ve kocaman bir bedenim var. O, uzun boylu olduğu için alay edilmekle kalmamış, çocukluğunda ona ön dişleri arasındaki açıklığın, yalancılığının göstergesi olduğu söylenmişti. Bana da, beden biçimim ve iriliğimin daima değersiz ve aşağı olmamla ve kendimi kontrol gücüne sahip olmayışımla ilgili olduğu söylendi.

Beden üzerine bu eşzamanlı anlatılarda, o büyük "onlar"a göre bedenlerimiz şunun için çok fazla, bunun için çok yetersiz diye hayatımız boyunca maruz kaldığımız taşlardan ve oklardan söz ediyorduk. Anlatımızda, zevk almamıza izin verilmeyen bedenlerimiz üzerine bir yas şarkısı söylüyorduk. Sallanıyor, dans ediyor, birbirimize bakıyorduk. Her ikimiz de diğerinin inanılmazcasına güzel ve gizemli göründüğünü düşünüyorduk, zaten kim aksini düşünebilirdi ki?

Yetişkinliğinde Batı Afrika'daki Gambiya'ya seyahat edip atalarından bazıların bulduğunu duyunca ne şaşırılmışım! O da ne! Kabilesinde porsuk ağacı gibi upuzun, dal gibi incecik ve ön dişlerinin arası açık olan birçok kişi vardı. Söylediklerine göre bu açıklığa *Sakaya Yallah*

diyorlardı, yani "Tanrı'nın açıklığı"... Ve bunu, bilgeliğin bir işareti olarak görüyorlardı.

Yetişkinliğimde Meksika'daki Tehuantepec Boğazı'na seyahat edip atalarımın bazılarını bulduğumu anlattığımda o da en az benim kadar hayrete düşmüştü. O da ne! Güçlü, işveli ve ihtişamlı cüsseleri olan dev gibi kadınlardan oluşan bir kabileydi bu! Sırtına hafifçe vurup beni aniden kendilerine çekmiş ve fütursuzca, yeterince şişman olmadığımı söylemişlerdi. Yeterince yemiyor muydum? Hasta mıydım? İş daha sıkı tutmam gerektiğini anlattılar, çünkü kadınlar *La Tierra*'ydılar, yer-yüzünün kendisi gibi yuvarlak yapılmışlardı, çünkü yeryüzü çok fazla şeyi içine alıyordu.²

226

Böylece, yaptığımız uygulamada, tıpkı hayatımızdaki gibi, hem baskıcı hem de çökkün başlayan yaşantılarımız ve kişisel öykülerimiz neşeye ve güçlü bir benlik duygusuyla sona erer. Opalanga boyunun uzunluğunun güzelliğini meydana getirdiğini, gülümsemesinin bir belgelik gülümsemesi olduğunu ve Tanrı'nın sesinin her zaman dudaklarına yakın durduğunu anlar. Ben de bedenimin topraktan kopuk olmadığını, ayaklarımın bastığım yeri tutmak için ve bedenimin ise çok şey taşıyacak bir kap şeklinde yapıldığını anlarım. Birleşik Devletler kültürü dışında yaşayan güçlü insanlardan, bedene yeniden değer vermeyi, gizemli bedeni küçük görecektir ya da kadın bedeninin bir bilme aracı olduğunu görmezden gelecek fikirleri ve dili reddetmeyi öğrendik.³

1. Tehuana kadınları, yalnızca bebek ve erkeklerine değil, yalnızca dede ve ninelerine değil, yalnızca yiyecek, elbise ve ev hayvanlarına değil, birbirlerine de her zaman dokunur ve değeri. Dokunmayı çok seven bir kültürdür bu, insanların çiçek açmasını sağlıyor gibidir.

Aynı şekilde, oynayan kurtları seyrederek, bir tür yuvarlanma dansıyla birbirlerine vurduklarını görürüz. Ten yoluyla iletilen bu bağlantı, "Sen aitsin, biz aitz," gibi bir şeyler söyler.

2. Tecrit edilmiş çeşitli yerli grupları arasında yapılan gayri resmi gözlemlere bakılırsa, kabilenin temel grupları erkeklerle ve kadınlara, bunlar sadece bir süreliğine kabilede yaşayan ve çekirdek kabilenin değerlerine her zaman uymak zorunda olmayan yalnız kişiler bile olsa, cesametini ve yaşına bakmadan, saygıyla yaklaşırlar. Kimi zaman şu ya da bu konuda birbirlerini rahatsız ederler, ama bu kötü niyetli ya da ayrımcı bir tutum değildir. Bedene, cinse ve yaşa yönelik bu yaklaşım daha geniş, daha farklı yapıda bir sevgi ve bakış açısidir.

3. Bazıları eski tarzda ya da kesinlikle "aborijinal, eski ya da kadim" değerlerle yaşamaya duyulan saygının duygusal (geçmiş zamanlara aşırı duygusal bir istek duyma, mantıksız masalsi bir fantezi) olduğunu savunmuştur. Bu akıl yürütme, geçmiş zamanlarda kadınların zor bir hayat sürdürdüklerini, hastalıkların yaygın olduğunu vb. söyler. Geçmiş ve bugünkü dünyalarda kadınların çok (çoğu zaman istismara açık koşullarda) çalışması gerektiği, kötü muamele gördükleri, hastalıkların yaygın olduğu doğrudur. Bunlar doğrudur ve erkekler için de geçerlidir.

Bununla birlikte, yerli gruplarda ve benim kendi halkımda (hem Latin hem de Macar kökenli bu insanlar kesinlikle kabile tarzında yaşar, klan oluşturur, totemler yapar,

Çok farklı güzellik türleriyle dolu olan bir dünyadan daha çok zevk almak, hayattan zevk almaktır. Tüm kadınların buna hakkı vardır. Sadece bir tür güzelliği desteklemek, bir biçimde doğayı yeterince gözlemlemektir. Tek bir ötücü kuş türü, tek bir çam ağacı türü, tek bir kurt türü olamaz. Bir tür bebek, bir tür adam, bir tür kadın olamaz. Bir tür göğüs, bir tür bel, bir tür ten olamaz.

Meksika'daki iri kadınlarla yaşadıklarım, kadınların büyüklükleri ve biçimleriyle ve özellikle de ağırlıklarıyla ilgili tüm analitik önermeler kümesini sorgulamama neden oldu. Özellikle eski bir psikanalitik önerme gülünç ve hatalı gibi görünüyordu: Tüm iri kadınların bir şeyi açıklık duydukları; "içlerinde, dışarı çıkmak için feryat eden narin yapıları birinin bulunduğu" düşüncesi. Bu "feryat eden narin kadın" metaforunu, Tehuana kabilesinin görkemli kadınlarından birine çitlattığımda, bana biraz endişeyle baktı: "Bir iblisin etkisi altına girmeyi" mi kastediyordum? "Böyle kötü bir şeyi kim bir kadının içine koymuş olabilir?" diye sordu. Doğuştan iri olduğu için "şifacılar"ın ya da başka herhangi birinin o kadının içinde feryat eden başka bir kadın bulunduğunu düşünmesi onun anlayışının ötesindeydi.

227

Beden büyüklüğünü ve beden imgesini çarpıtan baskıcı ve yıkıcı yeme bozuklukları gerçek ve trajik olmakla birlikte, bunlar çoğu kadın için norm değildir. İri ya da ufak, geniş ya da dar, kısa ya da uzun olan kadınların böyle olmalarının nedeni büyük olasılıkla akrabalarından beden şekillerini miras almış olmalarıdır; şu andaki akrabalarınınkini değilse bile, bir ya da iki kuşak geridekilerin bedenlerini miras alırlar. Bir kadının miras aldığı fiziksel özelliklerini yermek ya da yargılamak, kuşaklar boyunca kaygılı ve nörotik kadınlar yaratmaktır. Bir kadının miras aldığı biçim üzerine yıkıcı ve dışlayıcı yargılarda bulunmak, onu çok önemli ve değerli bazı psikolojik ve tinsel hazinelerden yoksun bir

yün eğirir, dokur, eker, diker, üretirlerdi), hayat ne kadar zor olursa olsun ya da ne kadar güçleşirse güçleşsin -kazıp çıkarmamız ya da yeniden öğrenmemiz gerekse bile-, eski değerlerin her yönüyle ruhu ve psişeyi desteklediklerini görüyorum. "Eski tarz" denen niteliklerimizin birçoğu, hiçbir zaman bozulmayan bir beslenme şeklidir ve aslında kullandıkça zenginleşir.

Her şeye kutsal ya da kutsal olmayan bir şekilde yaklaşılabilir, ama bazı "kadim değerleri" beğenmekte ya da onlara özenmekte duygusalıktan çok açık bir duyarlılık bulunduğunu düşünüyorum. Çoğu durumda eski ve ruhani değerler mirasına saldırmak, bir kez daha kadını anasoyl kuşakların mirasından koparmaya çalışmaktır. Geçmiş bilgilerden, bugünkü güçten ve fikirlerin geleceğinden, hepsinden birden almak, ruha huzur verir.

4. Eğer kadınların bedenlerinde bir "kötü ruh" olsaydı, bu büyük ölçüde doğal beden konusunda kafası çok karışık olan bir kültür tarafından içimize sokulurdu. Bir kadının kendisinin en kötü düşmanı olabileceği doğru olmakla birlikte, çocuk kendi bedeninden nefret ederek doğmaz, tersine, bir bebeği gözlemlersek göreceğimiz gibi, bedenini keşfetmek ve kullanmaktan kesin bir zevk alarak doğar.

rakır. Onu, kendi ataları tarafından verilmiş olan beden tipinden duyduğu gururdan yoksun bırakır. Ona bu bedensel mirası küçük görmesi öğretilirse, o da ailesinin geri kalanıyla kurduğu kadınsı bedensel özdeşimini kıyasıya eleştirip ondan uzaklaşır.

Eğer ona kendi bedeninden nefret etmesi öğretilirse, annesinin onunkıyla aynı şekle sahip olan bedenini nasıl sevebilir? Ya büyükannesinin bedenini, peki ya kızlarının bedenlerini? Atalarının beden yapılarını ve biçimlerini miras almış olan, ona yakın diğer kadınların (ve erkeklerin) bedenlerini nasıl sevebilir? Bir kadına bu şekilde saldırmak, onun kendi halkıyla ilişkisinden duyduğu haklı gururu yok eder ve onu boyu, endamı, şekli ne olursa olsun, bedeninde hissettiği doğal ritimden yoksun bırakır. Kadınların bedenlerine yönelik saldırı, özünde, kendisinden öncekilere olduğu kadar ondan sonra gelecek olanlara da yönelik uzun menzilli bir saldırdır.⁶

Bedenin kabul edilebilirliği ile ilgili acımasız yargılar, kamburu çıkmış uzun boylu kızlardan, cambaz ayaklığı üzerindeki kısa kadınlardan, yastaymış gibi giyinen iri kadınlardan, engerek yılanları gibi tıslayarak dışarı çıkmaya çalışan incecik kadınlardan ve çeşitli şekillerde gizlenmiş daha başka kadınlardan oluşan bir ulus yaratır. Bir kadının doğal bedeniyle arasındaki içgüdüsel yakınlığın yok edilmesi, onu kandırıp güvenini elinden alır. İyi bir insan olup olmadığı konusunda düşünüp durmasına neden olur ve benlik-değerini kim olduğu üzerine değer, nasıl görüldüğüne dayandırır. Tüketilen besinler, tartı değerleri ya da mezura ölçümleri konusunda endişelenerek enerjisini tüketmeye zorlar. Zihnini sürekli meşgul tutar; yaptığı, planladığı ve öngördüğü her şeyi etkiler. İçgüdüsel dünyada bir kadının görünüşü bu kadar meşgul yaşaması düşünülemez bile.

Sağlıklı ve güçlü kalmak, beden için olabildiğince besleyici olmak çok önemlidir.⁷ Ayrıca birçok kadının, özünde "aç" olduğu konusunda

5. Ya da bu bağlamda, babasının.

6. Yıllarca insanların (özellikle de kadınların) bedeninin büyüklüğü ve şekli konusunda çok büyük miktarda malzeme sorgulanmadan yazılmış ve dolaşıma girmiştir. Çok az istisnaıyla bu çalışmaların çoğunluğu çeşitli şekil yapılarından rahatsız olmuş ya da iğrenmiş gibi görünen yazarlardan kaynaklanır. Şekil yapısına bakmaksızın zihinsel olarak sağlıklı olan, özellikle de sağlıklı ve şişman olan kadınlardan aynı şeyleri duymak önemlidir. Bu kitabın alanına girmese de, "içeride haykıran kadın," esasında kültürün derin bir yansıması ve içeatımı gibi görünmektedir. Bunun çok yakından incelenmesi ve daha derin kültürel önyargılar ve patolojiler açısından anlaşılması gerekir; bunların içinde büyüklükten başka birçok fikir vardır: Kültürdeki hipertrofik cinsellik, ruhsal açlık, beden şekillerindeki hiyerarşik yapılar ve kastlar vb. Deyim yerindeyse, kültürü analistin divanına yatırmak iyi olurdu.

7. Arketipsel bir açıdan bakıldığında, belki de fiziksel bedeni heykel gibi biçimlendirmekle uğraşmak, insanın kendi dünyasının (ya da dünyanın) denetimden çıkmasıyla

hemfikir olmam gerekir. Ama kadınlar belli bir büyüklük, biçim ya da boy için veya klişelere uymak için açlık çekmekten çok, kendilerini kuşatan kültürden temel bir saygı görememenin açlığını çekerler. İçerideki "aç," saygı görmeyi, kabul edilmeyi⁸ ve en azından klişeleştirilmeden karşılanmayı özlemektedir. Eğer gerçekten "dışarı çıkmak için feryat eden" bir kadın varsa, bu feryadı başkalarının onun kendi bedenine, yüzüne, yaşına yönelik saygısız yansıtımalarının sona ermesi içindir.

Kadınların bedensel çeşitliliklerinin hastalıklı kılınması birçok psikoloji kuramcısı, en belirgin olarak da Freud tarafından onaylanan büyük bir yanlışlık ve önyargılılık halidir. Örneğin, babası Sigmund Freud üzerine yazdığı kitabında Martin Freud, bütün ailenin şişman insanların nasıl faal bir şekilde küçümseyip alay ettiğini anlatır.⁹ Freud'un görüşlerinin gerekçeleri, bu çalışmanın kapsadığı alanın ötesindedir, bununla birlikte, böyle bir tutumun, kadınların bedenlerine yönelik dengeli bir bakış açısı geliştirmesine nasıl yardımcı olduğunu anlamak zordur.

Ancak, psikoloji alanındaki farklı uygulamaların doğal bedene karşı bu yanlış ve önyargılı tutumu elden ele aktarmaya devam ettiklerini, kadınları sürekli bedenleri üstünde odaklaşmaya özendirdiklerini ve böylece onları verili şekilleriyle daha derin ve güzel ilişkiler kurma şansından yoksun bıraktıklarını söylemek yeterlidir. Bedenlerine ilişkin olarak hissettikleri yoğun kaygılar, kadınları yaratıcı hayatlarından ve başka şeylerle ilgilenme gücünden büyük ölçüde yoksun bırakmaktadır.

Bedeni biçimlendirmeye yönelik bu özendirme, bizzat yeryüzünün etinin katmanlarının yontulmasına, yakılmasına, kabuğunun soyulmasına, kemiklerine dek ayrılmasına çok benzemektedir. Kadınların psikolojilerinde ve bedenlerinde bir yara varsa, kültürün kendisinde ve hatta Doğanın kendisinde buna uygun düşen bir yara vardır. Gerçek bir bütüncül psikolojide, bütün dünyalar ayrı ayrı değil, karşılıklı bağımlı varlıklar olarak anlaşılır. Kültürümüzde kadının doğal bedeninin yontulmasına dair bir sorun varken, çevremizdeki doğanın yontulmasına ve yine kültürün günün modasına uygun parçalara yontulmasına dair buna denk düşen bir sorunun bulunması şaşırtıcı değildir. Bir kadın, kültürün ve yeryüzünün parçalanmasını bir gecede durduramayabilir, ama kendi bedenine bunu yapmayı bırakabilir.

ilgilidir; öyle ki, insanlar dış dünya yerine kendi bedenlerinin ufak mülklerini denetlemeye çalışırlar.

8. Eşitlik anlamında olduğu kadar, alayın kesilmesi olarak da kabul edilmiştir.

9. Martin Freud, *Glory Reflected: Sigmund Freud, Man and Father* (New York: Vanguard Press, 1958).

Vahşi doğa, bedenın, kültürün ve toprağın acı çekmesini asla önermez. Vahşi doğa, değerini kanıtlamak, "kontrolünü" göstermek, karakterini ispatlamak, görsel olarak daha hoş, mali olarak daha değerli olmak için, biçimin dövülmesine asla rıza göstermez.

Bir kadın "Değiş" diyerek kültürü daha bilinçli kılamaz. Ama kendisine yönelik tutumunu değiştirebilir ve böylece de değersizleştirici yansıtımların kaldırılıp atılmasını sağlayabilir. Bunu, bedenini geri alarak yapar; doğal bedeninin sevincini terk ederek değil, mutluluğun sadece belli bir şekle ya da yaşa sahip olanlara bağışlandığı şeklindeki popüler yanılsamaya aldanarak değil, herhangi bir şeyi yapmak için bekleyerek ya da geri adım atarak değil, gerçek hayatını geri alarak ve onu tüm kapasitesiyle yaşayarak yapar. Bu dinamik kendini kabullenme ve kendine değer verme tutumu, kültürdeki bakış açılarının değişimini başlatacaktır.

PERİ MASALLARINDAKİ BEDEN

Bedenin zaaflarını ve vahşiliğini anlatan birçok mit ve masal vardır: Değerli madenlerle uğraşan, topal Yunanlı Hephaestus; iki bedene sahip olan Meksikalı *Hartar*; denizden-doğan-Venüs; çirkin, ama yeni hayat yaratabilen küçük terzi; kuvvetleri için elde edilmeye çalışılan Büyük Dağların kadınları; büyülü bir şekilde yolculuk yapabilen Thumbeline ve daha pek çoğu.

Peri masallarında bazı büyülü nesneler, taşıyıcı ve duysal yeteneklere sahiptir. Bunlar büyülü yaprak, sihirli halı, bulut gibi beden için uygun metaforlardır. Kimi zaman da pelerin, ayakkabı, kalkan, şapka ve miğfer gibi nesneler, görünmezlik, üstünlük, uzağı görme vb güçler verir. Bunlar, arketipsel olarak akraba olup fiziksel bedenın derinleşmiş bir içgörüye, işitme ve uçuşma gücüne ya da gerek ruh, gerekse beden için bir tür korumaya sahip olmasını sağlar.

Atlı arabaların bulunmasından, hayvanların taşıma ve binme için evcilleştirilmesinden önce, kutsal bedeni temsil eden motifin büyülü nesne olduğu görülmektedir. Giyim eşyaları, nazarlıklar, tılsımlar ve diğer nesneler belli bir şekilde ilişkilendirildiklerinde insanları nehrin ya da dünyanın öte tarafına taşıyorlardı.

Sihirli halı, doğal bedenın duysal ve psişik değerini gösteren mükemmel bir simgedir. Uçan halı motifinin görüldüğü peri masalları, kültürümüzde bedene yönelik çok-da-bilinçli-olmayan tutumu taklit etmektedir. İlkın, sihirli halının çok sıradan olduğu ve çok da değerli ol-

madığı düşünülür. Ama onun sık dokunmuş tüyleri üstüne oturup "Yüksel" diyenler için halı aniden titrer, biraz yükselir, havada süzülür ve sonra hızla uçarak uzaklaşır; binen kişiyi farklı bir yere, merkeze, farklı bir bakış açısına ve bilgiye taşır.¹⁰ Bedenın de -ömeğın, müzik dinleme, sevilen birinin sesini duyma ya da belli bir kokuyu alma gibi- uyanıklık, farkındalık ve duysal deneyim hallerinde, bizi başka yerlere taşıma yeteneğı vardır.

Mitlerde olduğu gibi peri masallarında da halı bir yer değiştirme şeklini, ama belli bir yer değiştirme şeklini -hem dünyayı hem de aşağıdaki hayatı görerek incelememizi sağlayan bir yer değiştirme şeklini- gösterir. Ortadoğu öykülerinde halı, şamanların ruhsal uçuşları için araçtır. Bedenimiz, kendimizi ondan kurtarmaya çabaladığımız ve ağzı dili olmayan budala bir varlık değildir. Doğru açıdan bakılırsa, öteki dünyalara ve deneyimlere giden bir roket gemisi, bir dizi atomik yonca yaprağı, bir nörolojik göbekler yumağıdır.

Beden için, sihirli halının yanı sıra, başka simgeler de vardır. Bunlardan birini, üçle ilgili bir öyküyü bana Fahtah Kelly anlatmıştı. Bu öykünün sade bir adı vardır: "Sihirli Halı Masalı."¹¹ Masalda, padişah üç oğlunu "yeryüzündeki en güzel nesneyi" aramaya gönderir. Hangi kardeşin en büyük hazineyi bulduğu kabul edilirse, o, bütün krallığı kazanacaktır. Bir kardeş, aramalarının sonunda, içinden ne istenirse görülebilen bir fildişi asa getirir. Bir kardeş, kokusu her hastalığı iyileştirebilen bir elma getirir. Üçüncü kardeş de, bir yeri sadece düşünmekle bile insanı oraya götürebilen sihirli bir halı getirir.

"Pekâlâ, en önemlisi hangisi?" diye sorar padişah. "Uzağı görebilmek mi? İyileştirebilmek mi? Yoksa ruhsal olarak uçabilmek mi?"

Sırayla, her kardeş bulduğu nesneyi göklere çıkarır. Ancak padişah, sonunda elini sallayarak şöyle der: "Bunların hiçbirinden daha önemli değildir, biri olmadan ötekilerin hiçbir yararı olmaz." Ve krallık, üç kardeş arasında eşit olarak paylaştırılır.

Bu masal, bedenın gerçek canlılığının ne olduğunu tasavvur etmemize izin veren güçlü imgeler barındırmaktadır. Bu masal (ve bunun gibi diğerleri) bedende gizlenmiş olan sezgi, içgörü, duysal iyileşme ve esrime haline dair muazzam güçleri anlatmaktadır.¹² Bedeni biz ol-

10. Sihirli halı öykülerinde, halının durumuna dair birçok farklı anlatım vardır: Kâh kırmızı, mavi, eski, yeni olur, kâh İran, Doğu Hindistan halısı olur; İstanbul'dan gelir, öfkesini ondan alan küçük, yaşlı bir bayan tarafından satın alınır vb.

11. Sihirli halı Ortadoğu'nun harika masallarında merkezi bir arketipsel motiftir. Birine "Prens Hüseyin'in Halısı" denir, "Prens Ahmet'in Öyküsü"ne benzer ve *Birbir Gece Masalları* içinde de geçer.

12. Bedende bir iyilik duygusuna (hatta bazıları buna bir neşe duygusu der) neden

madan da bir şekilde işini yapan ve ona doğru biçimde “davranırsak” bize kendimizi “iyi hissettirecek” olan bu “öteki” olarak düşünme eğilimindeyiz. Birçok insan, bedenine sanki bir köleymiş gibi davranır ya da belki iyi davranırsa bile, bir köleden farksız olarak istek ve geçici heveslerini yerine getirmesini talep eder.

232 Bazıları ruhun bedeni bilgilendirdiğini söyler. Peki ya bir an için beden ruhun bilgilendirdiğini, ruhun dünyevi hayata uyum sağlamasına yardım ettiğini, cümleleri çözümlediğini, tercüme ettiğini, boş bir sayfa, mürekkep ve kalem verdiğini, onlarla ruhun hayatlarımızın üstüne yazılar yazdığını hayal etseydik? Sözgelimi, kılık değiştirenlerle ilgili masallarda olduğu gibi, beden ya kendi başına bir Tanrı, bir öğretmen, bir usta, ehliyetli bir rehberse? Peki o zaman ne olacak? Verecek ve öğretecek çok şeyi olan bu öğretmeni cezalandırarak bir ömür geçirmek akıllıca mıdır? Başkalarının bedenlerimizi çekistirmesine, yargılamasına, eksikler bulmasına izin vererek bir ömür geçirmek ister miyiz? Doğru diye dayatılanları reddedip derinleri dinleyecek, güçlü ve kutsal bir varlık olarak göreceğimiz bedene gerçekten kulak verecek kadar güçlü müyüz?¹³

Kültürümüzün, bedeni sadece heykel gibi gören anlayışı yanlıştır. Beden, mermer değildir. Onun yapıma amacı bu değildir. Onun amacı, içindeki tını ve ruhu korumak, taşımak, desteklemek ve ateşlemektir, bellek için bir depo olmaktır, bizi –en üstün psikik besin olan– duygularla doldurmaktır. Bizi kaldırıp yükseltmektir; bizi var olduğumuzu, burada olduğumuzu kanıtlayacak duygularla doldurmaktır; bize zemin, ağırlık vermektir. Onu, tını yükselmek amacıyla süzülerek terk ettiğimiz bir yer olarak düşünmek yanlıştır. Beden, bu deneyimlerin fırlatıcısıdır. Beden olmazsa eşikleri geçme duygusu olmazdı, yükselme duygusu olmazdı, yükseklik, ağırlık duygusu olmazdı. Bunların tümü bedenden kaynaklanan duygulardır. Beden, bir roket fırlatıcısıdır. Onun ön kapsülünde ruh pencereden dışarıya, gizemli ve yıldızlı geceye bakar ve gözleri kamaşır.

oluyor gibi görünen doğal maddeler vardır. Serotonin gibi bazı maddeler iyi belgelenmiştir. Geleneksel olarak bu hallere ibadet, meditasyon, tefekkür, içgörü, sezginin kullanılması, esrime hali, dans, bazı fiziksel etkinlikler, şarkılar ve ruhun gireceği diğer derin durumlarla ulaşılır.

13. Kültürlerarası araştırmalarda ana akımın dışına itilmiş, ama yine de bu halde bile bütünlüklerini sağlayıp sürdüren gruplardan etkilenmişim. Ağırbaşlılığını sürdüren dışlanmış grubun sonunda hep bir zamanlar onu dışarı atan ana akım tarafından bizat beğenildiğini ve aranıp bulunduğunu görmek hayranlık vericidir.

İçgüdüsel dünyada sağlıklı bedeni ne oluşturur? En temel düzeyde –göğsün, karnın, cildin olduğu her yerde, duyguları taşıyan sinir hücrelerinin olduğu her yerde– sorun, hangi biçim, hangi büyüklük, hangi renk, hangi yaş değil, ama hissediyor mu, amaçlandığı gibi çalışıyor mu, tepki verebiliyor mu, bir duygular yelpazesi algılıyor mu, sorunudur. Korkuyor mu, acıdan ya da korkudan felç mi olmuş, eski bir travmadan dolayı uyumuş mu, yoksa kendi müziğine sahip mi, Baubo gibi karnından duyuyor mu, sahip olduğu pek çok görme yoluyla bakıyor mu sorunudur.

233 Yirmili yaşlarımın başındayken beni etkileyen iki deneyim yaşadım. O zamana kadar bana beden konusunda öğretilmiş olan her şeye ters düşen deneyimlerdi bunlar. Bir hafta boyunca süren bir kadınlar toplantısı sırasında bir gece vakti sıcak pınarların yanındaki ateşin başında, otuz beş yaşlarında çıplak bir kadın gördüm; göğüsleri çocuk yetiştirmekten boşalmış, karnı çocuk doğurmaktan çizgi çizgi olmuştu. Çok gençtim, onun güzel ve ince cildine yönelik saldırıların beni üzdüğünü hatırlıyorum. Biri marakalar ve davullar çalıyordu ve o dans etmeye başladı; saçları, göğüsleri, cildi, kolları ve bacakları, hepsi farklı yönlerde hareket ediyordu. Ne kadar güzeldi, ne kadar canlıydı. Zarafeti yürek paralayıcıydı. “Kasıklarındaki ateş” sözü beni her zaman gülmüştü: Ama o gece bunu gördüm. Kadının kalçalarındaki gücü gördüm. Görmezden gelmem gerektiği öğretilen şeyi, içeriden hareket geçtiğinde bir kadının bedeninin ne denli güçlü olduğunu gördüm. Aradan geçen neredeyse otuz yıla rağmen, o geceki dans edişini hâlâ görebiliyorum ve bedenim gücü beni hâlâ afallatıyor.

İkinci uyanışım çok daha yaşlı bir kadınla ilgiliydi. Kalçaları genel standartlara göre çok fazla armut biçimliydi, memeleri buna mukabil çok küçüktü ve uyluklarının her yanında ince, mor renkli küçük damarlar ve ciddi bir cerrahi müdahaleden kalma, göğüs kafesinden omurgasına kadar bedenini dolaşan ve bir elmanın soyuluşunu çağrıştıran uzun bir yara izi vardı. Beli, belki dört kulaç genişliğindeydi.

O zamanlar, erkeklerin sanki bir bal peteğiymiş gibi onun etrafında neden vızıldayıp durdukları bir muammaydı. Onun armut kalçalarından bir ısırık almak istiyorlardı, o yara izini yalamak, o göğsü tutmak, yalaklarını onun örümceğimsi damarları üstüne koymak istiyorlardı. Gülmemesi göz kamaştırıcıydı, yürüyüşü çok güzeldi ve gözleri ise baktıkları şeyleri gerçekten içlerine alıyordu. Bana görmezden gelmem öğretilmiş olan şeyi, bedendeki gücü tekrar gördüm. Bedenin kültürel gü-

cü, onun güzelliğidir, ama bedendeki güç nadirdir, çünkü çoğu kişi ete eziyet ederek ya da ondan utanarak, onu kovarak bu gücü uzaklaştırmıştır.

Vahşi Kadın kendi bedeninin tanrısallığını bu ışık altında soruşturabilir ve onu hayat boyu taşımaya mahkûm edildiğimiz bir halter olarak, şımartılmış olsun ya da olmasın, hayat boyu bizi taşıyan bir yük hayvanı olarak değil, sayesinde her türlü şeyi öğrenip bilebileceğimiz bir dizi kapı, bir dizi düş ve şiir olarak anlayabilir. Vahşi psişede beden, kendi başına bir varlık olarak anlaşılır, bizi seven, bize bağımlı olan bir varlık; kimi zaman bizim anne olduğumuz, kimi zaman da onun bize anne olduğu bir varlık.

234

La Mariposa, Kelebek Kadın

Size, bedenin gücünü başka bir şekilde göstermek için bir öykü anlatmalıyım, gerçek ve epey uzun bir öykü.

Yıllar boyunca turistler "manevi döngü"nü (Anıtlar Vadisi, Chaco Kanyonu, Mesa Verde, Kayenta, Keams Kanyonu, Boyalı Çöl ve Chelly Kanyonu) tamamlamak için acele içinde, büyük Amerikan çölünden yıldırım gibi geçtiler. Büyük Kanyon Ana'nın pelvisine şöyle bir bakarlar, başlarını sallar, omuzlarını silker ve bir dahaki yaza çöle tekrar saldırmak için, bakmak, biraz daha bakmak, seyretmek, biraz daha seyretmek için evlerine koştururlar.

Tüm bunların altında insanların, zamanın başlangıcından bu yana tanrısal yaşantılara duyduğu aynı açlık yatar. Ama kimi zaman bu açlık, abartılı düzeylere çıkar, çünkü birçok insan atalarını kaybetmiştir.¹⁴ Çoğu zaman bunlar, dedelerinden ve ninelerinden öncekilerin adlarını bilmezler. Özellikle de aile öykülerini kaybetmişlerdir. Tinsel açıdan bu durum üzüntüye... ve açlığa neden olur. Bu yüzden birçok kişi ruh adına önemli olan bir şeyleri yeniden yaratmaya çalışmaktadır.

Yıllar boyunca turistler New Mexico'da "ıssızlığın" ortasında, kocaman tozlu bir düzlük olan Puye'ye de geldiler. Burada *Anasazi* [eski insanlar] bir zamanlar birbirlerine düzlüklerden seslenirlerdi. Tarihöncesi bir denizin oradaki kaya duvarlara, binlerce sırtan, pis pis bakan ve inleyen ağız ve göz resimleri oyduğu söylenir.

14. Temasın yitirilmesine yol açan pek çok nedenden biri, insanın eş, dost ve akrabalarının nerede gömülü olduklarını artık bilmemesidir.

Diné, Jicarilla Apache, güneydeki Ute, Hopi, Zuni, Santa Clara, Santa Domingo, Laguna, Picuris, Tesuque, bütün bu çöl kabileleri burada bir araya gelirler. Çam ağaçlarına, geyiklere, kartallara ve *Katsina*'lara [güçlü ruhlara] geri dönmek için dans ettikleri yer burasıdır.

Buraya ziyaretçiler de gelir; bunların bir kısmı tinsel plasentadan kopmuş bir halde, oluşum mitlerinin özlemini çekerek. Eski Tanrıları da unutmuşlardır. Unutmamış olanları seyretmeye gelirler.

Puye'ye çıkan yol, at toynakları ve mokasenler için yapılmıştır. Ama zaman içinde otomobiller giderek güçlenmiştir ve artık hem yerliler hem de ziyaretçiler buraya her türden araba, kamyon, kamyonet ve ciplerle gelirler. Araç homurtuları ve dumanlar, yolu yavaş ilerleyen ve tozlu bir geçit resmine çevirir.

235

Herkes *trochimochi* [ister istemez] yamru yumru tümsekler üstüne park eder. Öğleye doğru düzlüğün yamacı bin arabalık bir yığına benzer. Bazıları arabalarından çıkarken bitkileri kolaylıkla çiğneyip kendilerine yol açabileceklerini düşünerek, altı ayak boyundaki hatmi çiçeklerinin yakınına park ederler. Ama yüzlerce yıl yaşındaki hatmi çiçekleri yaşlı demir kadınlara benzer. Onlara yakın park edenler arabalarında kısılr kalırlar.

Güneş öğleye doğru kızgın bir ocağa döner. Herkes ateş kesilmiş ayakbıllarıyla zar zor yürür; yağmur yağar diye (yağar) şemsiyeler, yorulurlar diye (yorulurlar) katlanır bir alüminyum sandalye ve ziyaretçiyseler, belki bir kamera (izin verilirse) yüklenmiştir, boyunlarında sarmısak demetleri gibi sarkan yığınla film kutusu asılıdır.

Ziyaretçiler, kutsal olanlardan küfür sayılanlara kadar her türden beklentiyle gelirler. Kimsenin göremeyeceği bir şeyi, vahşinin en vahşi olanını, canlı bir tanrısallığı, *La Mariposa*'yı, Kelebek Kadın'ı görme-ye gelirler.

Günün son olayı Kelebek Dansı'dır. Herkes büyük bir zevkle bu tek-kişilik dansı bekler. Dansı bir kadın yapar, ama o ne kadındır. Güneş batmaya başlarken, kırk poundluk resmi turkuvaz giysisiyle göz kamaştırıcı yaşlı bir adam gelir. Çaylak görmüş piliç gibi cıyaklayan hoparlörlerle 1930'lardan kalma krom mikrofona fısıldar: "Ve bundan sonraki dans'mız Kelebek dansı olacak." Kot pantolonunun paçaları üzerinde topallayarak uzaklaşır.

Gösterinin anons edilip perdelerin açıldığı ve dansçıların sallanarak çıktığı bir bale resitalinden farklı olarak, burada, Puye'de, diğer kabile danslarındaki gibi dansın anons edilmesiyle dansçının ortaya çıkması arasındaki zaman yirmi dakikadan sonsuza kadar uzayabilir. Dans-

çı nerededir? Belki kampçıları derleyip topluyordur. 40 derecenin üstünde hava sıcaklıkları sık görülür, bu yüzden bedene sürülen boyalar terle çizgi çizgi olduğundan, son dakika rötuşları gerekmektedir. Dansçının büyükbabasına ait olan bir dansçı kemeri, yolu yarıp arenaya düşerse, dansçı hiç görünmeyecektir, çünkü kemerin ruhunun dinlenmeye ihtiyacı vardır. Dansçılar gecikirler, çünkü radyo Taos, KKIT'deki (bu isim Kit Carson'un anısına verilmiştir) "Tony Lujan'ın Yerli Saati"nde güzel bir şarkı çalmaktadır.

236 Kimi zaman dansçılardan biri anonsu duymaz ve bir habercinin gidip çağırması gerekir. Derken dansçı elbette her zaman arena yolu üzerindeki bütün akrabalarla konuşmalı ve mutlaka küçük yeğenlerinin görünüşünü düzeltmek için duraklamalıdır. Kuşkulu kuşkulu bakan, kule gibi yüksek ve bir parça Tomás Amca'yı anımsatan *Katsina* hayaleti ya da Yazie Teyze'ye çok benziyor gibi görünen bir ekin dansçısı gören küçük çocuklar çok korkarlar. Son olarak dansçının, arabanın susturucusu havayı rüzgâr yönünde bir kilometre boyunca kara bir dumanla boğarken, ayaklarını bir pikabın arkasından sallandırmış bir halde Tesuque otoyolundan çıkıverme olasılığı da her zaman vardır.

Telaşlı bir merakla Kelebek Dansı'nı bekleyen herkes, bir yandan da, bir omuzları çıplak, yanaklarına parlak pembe halkalar çizilmiş, eski kırmızı-ve-siyah giysileriyle dans eden Zuni kızlarının güzelliği ve kelebek kızlar hakkında gevezelik eder. Kollarına ve bacaklarına çam dalları bağlanmış bir şekilde dans eden delikanlı geyik-dansçıları överler.

Zaman geçer.

Geçer.

Ve geçer.

İnsanlar ceplerindeki bozuklukları şingırdatırlar. Dişlerini emerler. Ziyaretçiler bu olağanüstü kelebek dansçısını görmek için sabırsızlanırlar.

Sonra beklenmedik bir şekilde (çünkü herkes sıkıntıdan kaşlarını çatmıştır), davulcunun kolları kutsal kelebek ritmini vurmaya başlar ve şarkıcılar olanca güçleriyle Tanrılara yakarmaya başlarlar.

Ziyaretçiler için kelebek nefis bir şeydir. "Ey kırılğan güzellik" diye düş görürler. Bu yüzden Maria Lujan zıplayarak dışarı çıktığında mec-buren sarsılırlar.¹⁵ Ve o kocamandır, gerçekten *iridir*, Willendorf Venüsü gibi, Günlerin Anası gibi, bileğinin tek bir kıvrılışıyla Mexico City'yi inşa eden Diego Rivera'nın efsanevi büyüklükteki kadını gibi kocamandır.

15. Mahremiyetini korumak için takılan ad.

Ve Maria Lujan, ah, çok yaşlıdır, çok, çok yaşlı, topraktan geri gelen bir kadın gibi, eski nehir gibi yaşlı, orman sınırındaki yaşlı çamlar kadar yaşlıdır.

Omuzlarından biri çıplaktır. Kırmızı-ve-siyah *mantası* [battaniye elbisesi] içinde, onunla birlikte zıplar. Ağır bedeni ve çok sıksa bacakları, görünüşünü, şekere saplanmış ve zıplayıp duran bir örümceğe benzetir.

Kâh bir ayağı üstünde zıplar, kâh öteki. Kuştüyü yelpazesini ileri geri dalgalandırır. O, zayıfı kuvvetlendirmek için gelen Kelebeektir. O, çoğunun o kadar da kuvvetli olmadığını düşündüğü şeydir: Yaşlılıktır, kelebeektir, dişidir.

Kelebek Bakire'nin saçları yere değer. On mısır demeti kadar kalındır ve taş grisidir. Ve okul oyunlarında melek olan küçük çocukların üstünde gördüğünüz türden kelebek kanatları takar. Kalçaları iki kiloluk sağlam sepetler gibidir ve butlarının tepesindeki etli raflar iki çocuğun bineceği kadar geniştir.

Zıplar, zıplar, zıplar, bir tavşan gibi değil, geride yankılar bırakan adımlar atarak.

"Buradayım, burada, burada..."

"Buradayım, burada, burada..."

"Seni uyandırmak için, seni, seni!"

Kuştüyü yelpazesini yukarı aşağı sallar, yeryüzüne ve yeryüzünün insanlarına kelebeğin tozaklayan ruhunu yayar. Denizkabuğundan bilezikleri yılanlar gibi çingırdar, zilli jartiyerleri yağmur gibi çınlar. Kocaman karnı ve küçük bacaklarıyla gölgesi, dans çemberinin bir yanından ötekine dans eder. Ayakları arkasında küçük toz yumakları bırakır.

Kabileler saygılı ve ilgilidirler. Ama bazı ziyaretçiler birbirlerine bakarak homurdanırlar: "Bu o mu? Kelebek Bakire *bu mu?*" Şaşırmışlardır, hatta kimileri düşkürlüğüne uğramıştır. Tin dünyasının kurtların kadın, ayıların koca, iri kıyım yaşlı kadınların kelebek oldukları bir yer olduğunu artık hatırlıyor gibi görünmemektedirler.

Evet, Vahşi Kadın/Kelebek Kadın'ın yaşlı ve iri olması yerindedir, çünkü o bir göğsünde gökgürültüsü dünyasını, ötekinde altdünyayı taşır. Sırtı, bütün ürünleri, besinleri ve hayvanları taşıyan Yeryüzü gezegeni gibi eğridir. Boynunun arkası gündeğümünü ve günbatımını taşır. Sol kalçası bütün çadır direklerini, sağ kalçası dünyanın bütün dişi kurtlarını taşır. Karnı, doğacak olan tüm bebekleri taşır.

Kelebek Kadın, dişi dölleyici kuvvettir. Tıpkı ruhun gece düşleriyle zihni döllemesi gibi, tıpkı arketiplerin dünyevi dünyayı döllemesi gi-

bi, o da polenleri bir yerden başka bir yere taşıyarak çapraz dölleme yapar. O, merkezdir. Şuradan biraz alıp oraya koyarak, karşıtları bir araya getirir. Dönüşüm, bundan daha karmaşık değildir. Onun öğrettiği şey budur. Kelebeğin çalışma tarzı budur. Ruhun çalışma tarzı budur.

Kelebek Kadın sadece eziyet çekenlerin, aziz olanların ya da sadece efsanevi güçleri olanların dönüşüme uğrayabileceği yönündeki hatalı fikri düzeltir. Benliğin dönmek için dağları taşıması gerekmez. Biraz yeterlidir. Biraz, çok yol kateder. Biraz, çok şey değiştirir. Dölleyici kuvvet, dağların hareketinin yerini alır.

238 Kelebek Bakire, yeryüzünün ruhlarının tozlarını savurur: Bu, düşündüğünüzden daha kolaydır, der. Kuştüyü yelpazesini sallamaktadır ve zıplamaktadır, çünkü orada olan herkesin, Yerli Amerikalıların, küçük çocukların, ziyaretçilerin, herkesin üzerine tinsel polenler saçmaktadır. Bütün bedenini bir kutsama olarak kullanmaktadır; yaşlı, narin, kocaman, kısa bacaklı, kısa boyunlu, benekli bedenini... Bu, vahşi doğasıyla bağlantıda olan kadındır, içgüdüsel olanın çevirmenidir, dölleyici kuvvettir, onarıcıdır, eski fikirlerin anımsatıcısıdır. *La voz mitológica*'dır. Kişileştirilmiş Vahşi Kadın'dır.

Kelebek dansçısı yaşlı olmalıdır, çünkü yaşlı olan ruhu temsil eder. Geniş kalçalı, etli butludur, çünkü çok şey taşır. Gri saçları başkalarına dokunmayla ilgili tabuları artık gözetmeye ihtiyacı olmadığını onaylar. Onun herkese dokunmasına izin vardır: Oğlanlara, bebeklere, erkeklere, kadınlara, kız çocuklarına, yaşlılara, hastalara ve ölümlere. Kelebek Kadın herkese dokunabilir. Her şeye dokunmak, nihayet onun ayrıcalığıdır. Bu onun gücüdür. Onunki, *La Mariposa*'nın, kelebeğin bedenidir. ☘

Beden, toprak gibidir. Kendine yeten bir arazidir. Aşırı yapılaşmaya, parsellere bölünmeye, kesilip koparılmaya, altının oyulmasına ve gücünün kırılmasına her arazi parçası gibi duyarlıdır. Vahşi Kadın, ıslah projelerinden kolaylıkla etkilenmez. Onun için sorun nasıl şekilleneceği değil, nasıl hissedeceğidir. Şekli ne olursa olsun, göğsün hissetme ve besleme işlevi vardır. Besliyor mu? Hissediyor mu? O iyi bir göğüştür.

Kalçalar bir nedenden ötürü geniştirler, içlerinde yeni hayat için satenli fildişinden bir beşik vardır. Bir kadının kalçaları, bedeninin hem yuvarısı hem de aşağısı için avara demiridir; ana kapıdır, rahat bir yastık,

sevginin tutamakları, çocukların arkasına saklanacakları bir yerdir. Bacaklar bizi götürmek, kimi zaman ileri doğru iteklemek için düşünülmüştür; kalkmamıza yardımcı olan makaralardır, *anillo*'dur, bir sevgiliyi kuşatmaya yarayan halkalardır. Çok fazla bu, ya da çok fazla şü olamazlar. Neyseler odurlar.

Bedenlerde, "olması beklenen" herhangi bir şey yoktur. Sorun, şeklin büyüklüğü ya da yıllar, hatta her şeyden iki tane olması da değildir, çünkü bazıları öyle değildir. Vahşi soru şudur: Bu beden hissediyor mu, zevkle, yürekle, ruhla, vahşi olanla doğru bağlantısı var mı? Mutluluğa, sevince sahip mi? Kendi tarzınca hareket edebiliyor mu, dans edebiliyor mu, hafif hafif sallanabiliyor mu, çalkalanabiliyor mu, girebiliyor mu? Başka hiçbir şey önemli değildir.

Çocukken sınıfça Chicago'daki Doğa Tarihi Müzesi'ne gitmiştik. Orada Malvina Hoffman'ın heykellerini gördüm; büyük bir salonda, düzinelerce, gerçek ebatlarında, siyah bronz heykeller... Dünyanın en çıplak insan bedenlerini yontmuştu ve vahşi bir görüye sahipti.

Sevgisini, avcının ince baldırına, iki yetişkin çocuğu olan annenin uzun göğüslerine, bakirenin göğsündeki etten konilere, yaşlı adamın uyluklarının ortasında asılı taşaklara, gözlerden daha büyük delikleri olan burunlara, atmaca gibi kancalı burunlara, bir köşe gibi düz burunlara savurganca vermişti. Semafor gibi kulaklara ve çeneye kadar inmiş, ceviz kadar küçük kulaklara âşıktı. Bir yılan sepeti gibi örgülü, çözülmeyen bir kurdele gibi dalgalı ya da ateş otu gibi dümdüz her saç telini seviyordu. Bedene *dair* vahşi bir sevgisi vardı. Bedendeki gücü anlıyordu.

Ntozake Shange'nin *Gökkuşağı Çıktığında İntiharı Düşünen Renkli Kızlar İçin*¹⁶ kitabında bir dize vardır. Oyunda mor giysili kadın, kültürün görmezden geldiği ya da alçalttığı bütün psişik ve fiziksel yönleriyle başa çıkmak için mücadele ettikten sonra konuşur. Kendisini şu bilgece ve huzur veren sözlerle özetler:

sahip olduğum şeyler burada...
şiiirler
koca kalçalar
küçük memeler
&

sonsuz sevgi

16. Ntozake Shange, *For Colored Girls Who Have Considered Suicide When the Rainbow is Enuf* (New York: MacMillan, 1976).

Bu, bedeninin gücüdür, gücümüzdür, Vahşi Kadın'ın gücüdür. Mitlerde ve peri masallarında tanrılar ve diğer büyük ruhlar, kutsallıklarını gizleyen çeşitli şekillerde görünerek insanların kalplerini sınarlar. Cüppeler içinde, paçavralarla, gümüş kuşaklarla ya da çamurlu ayaklarla görünürler. Yaşlı ağaçlar kadar kara ya da gül yapraklarından yapılmış gibi pullu bir deriyle, narin bir çocuk olarak, limon sarısı bir yaşlı kadın olarak, konuşamayan bir adam olarak ya da konuşabilen bir hayvan olarak görünürler. Büyük güçler tüm bu değişen şekilleriyle ruhun büyüklüğünü tanımayı henüz öğrenip öğrenmediklerini görmek için insanları sınamaktadır.

240 Vahşi Kadın, pek çok büyüklük, şekil, renk ve durumda görünür. Girdiği birçok kılık içinde vahşi ruhu yine de tanıyabilmek için, uyanık kalın.

VIII

Kendini korumak: Kurt kapanlarını, kafesleri ve zehirli yemleri tanımak

241
F16

YABANIL KADIN

Oxford İngilizce Sözlüğü'ne göre yabanıl (*feral*) sözcüğü Latince *fer'*den türer, yani "vahşi hayvan"dan. Genel kullanımda yabanıl olan, bir zamanlar vahşi olup sonra evcilleştirilen ve yeniden doğal ya da yabanı haline geri dönen yaratıktır.

Yabanıl kadını, bir zamanlar doğal bir psikik durumda –yani, doğru vahşi akla sahip– olan, daha sonra, bir dizi olay sonucu, ele geçirilen, böylece aşırı evcilleşerek olması gereken içgüdüleri ölgünleşen kadın olarak tanımlıyorum. Bu kadın, özgün vahşi doğasına geri dönme fırsatını bulduğunda, her türden tuzağa ve zehre doğru çok kolaylıkla atlar. Döngüleri ve koruyucu sistemleri tahrifata uğramıştır, bu yüzden

doğal vahşi hali risk altındadır. Artık uyanık ve tetikte olmadığından da, kolayca av olur.

İçgüdü kaybı kendine özgü bir yol izler. Bu yolun rotasını incelemek ve onu bugünkü haliyle bellek esastır, böylelikle hem kendimizin hem de kızlarımızın temel doğalarının hazinelerini koruyabiliriz. Psikik ormanlarda, orman tabanının yapraklı yeşilliğinin hemen altında yatan ve paslı demirden yapılmış birçok kurt kapanı vardır. Psikolojik açıdan aynı şey, geniş anlamıyla, içinde yaşadığımız dünya için de geçerlidir. İlişkiler, insanlar ve çekici riskler gibi karşılarında zaaf duyduğumuz çeşitli yabancı yemler vardır, ama o güzel görünüşlü yemin içinde belli bir hedef için iyice sivriltilmiş bir şey bulunur, ısıtır ısıtmaz ruhumuzu öldüren bir şey.

Her yaştan yabancı kadınlar, özellikle de gençler, uzun kıtlık dönemlerini ve sürgünleri telafi etmek yönünde çok güçlü bir dürtüye sahiptirler. Besleyici, kalıcı ya da dayanıklı olmayan insanları ve hedeflere ulaşmak için akılsızca ve aşırı bir gayret gösterdikleri için kendilerini tehlikeye atmış olurlar. Nerede ya da hangi zamanda yaşarlarsa yaşasınlar, her zaman için onları bekleyen kafesler; kadınların kandırılarak ya da itilerek içine atılacakları çok küçük hayatlar vardır.

Eğer ele geçirildiyse, *hambre del alma*'ya [ruhun açlığına] katlandıysanız, tuzağa düştüyseniz ve özellikle bir yaratma dürtüsüne sahipseniz, muhtemelen yabancı bir kadınızdır ya da hâlâ öylesiniz. Yabancı kadın genellikle ruhani şeylere son derece açıktır ve ruhunun açlık çektiği şey olduğuna inanarak, sivri bir çubuğun ucunda gizlenen her zehri yutar.

Bazı yabancı kadınlar çok kısa bir süreliğine de olsa kendilerinden geçerek istemeden ve daha çok da tökezleyerek bu tuzaklara düşseler de, sadece ufak post kayıplarıyla son anda tuzaklardan sıyrılmasını bilirler; bazıları tuzaklar tarafından parçalanır, bazıları da kendilerini çözüp yaralarına tek başlarına bakacakları bir mağaraya kadar sürünerek gitmeyi becerirler.

Bir kadının esaret ve kıtlık içinde geçirdiği zamanlardan ötürü sendelemesine neden olan bu tuzak ve ayartılara meydan vermemek için bunları önceden görebilmeli ve kaçınabilmeliyiz. Yeniden içgörü ve dikkat geliştirebilmeliyiz. Stırılmayı ve yön değiştirmeyi öğrenmeliyiz. Doğru dönüşleri bulabilmek için, yanlış olanları görebilmemiz gerekir.

Yaşlı kadınların öğretici masallarından birinin kalıntıları olduğuna inandığım ve aç kalmış yabancı kadının düştüğü kötü durumu açıklayan bir masal vardır. "Şeytanın Dans Eden Ayakkabıları," "Şeytanın

Kıpkırmızı Ayakkabıları" ve "Kırmızı Ayakkabılar" gibi çeşitli adlarla bilinir. Hans Christian Andersen de bu eski masala dair kendi yorumunu yazmış ve bu sonuncu ismi koymuştur. Gerçek bir anlatıcı gibi, öykünün özünü büyük ölçüde kendi etnik aklı ve duyarlılığıyla kuşatmıştır.

Aşağıdaki öykü "Kırmızı Ayakkabılar"ın bir Macar-Alman versiyonudur. Tereza Teyzem çocukluğumda bize bu öyküyü sık sık anlatırdı. Burada öyküyü, onun inayetiyle kullanıyorum. Kendi yaratıcı ve edebi tarzıyla her zaman söze şöyle başlardı: "Ayakkabılarına bak ve sade oldukları için şükret... çünkü birinin fazla kırmızı ayakkabıları varsa, çok dikkatli yaşaması gerekir."

Kırmızı Ayakkabılar

Bir zamanlar ayakkabıları olmayan öksüz bir çocuk varmış. Fakat çocuk, bulduğu bütün kumaş parçalarını biriktirmiş ve bir süre sonra kendisine bir çift kırmızı ayakkabı dikmiş. Görünüşleri kabaymış, ama onları seviyormuş. Günleri, hava iyice kararana kadar dikenli koruluklarda yiyecek toplamakla geçse de, ayakkabılar ona kendisini zengin hissettiriyormuş.

Bir gün paçavralar içinde ve kırmızı ayakkabılarıyla yoldan aşağı yorgun argın yürürken, yanında aniden yaldızlı bir at arabası durmuş. İçinde yaşlı bir kadın varmış. Onu eve götürüp kendi küçük kızını gibi davranacağını söylemiş. Böylece yaşlı zengin kadının evine gitmişler. Çocuğun saçları yıkanıp taranmış. Temiz beyaz iç çamaşırları, güzel bir yün elbise, beyaz çoraplar ve parlak siyah ayakkabılar verilmiş. Çocuk, eski giysilerini, özellikle de kırmızı ayakkabılarını sorduğunda, yaşlı kadın giysilerinin çok kirli ve ayakkabılarının çok gülünç olduğunu, bu yüzden onları ateşe attığını, orada yanarak kül olduklarını söylemiş.

Çocuk çok üzülmüş, çünkü çevresindeki bütün zenginliklere rağmen kendi elleriyle yaptığı basit kırmızı ayakkabılar ona en büyük mutluluğu veriyormuş. Şimdi hep uslu uslu oturmak, sekmeden yürümek ve kendisiyle konuşulmadan konuşmamak zorundaymış, ama yüreğinde gizli bir ateş yanmaya başlamış ve eski kırmızı ayakkabılarını her şeyden daha çok özlemeye devam ediyormuş.

Masumlar Günü'nde kilise topluluğuna kabul edilecek kadar büyü-

düğünde, yaşlı kadın bu özel gün için hazırlanmış bir çift ayakkabı almak üzere onu yaşlı ve sakat bir ayakkabıcıya götürmüştü. Ayakkabıcının sandığında, en güzel deriden yapılmış bir çift kırmızı ayakkabı duruyordu; ayakkabılar adeta ışık saçıyorlardı. Gerçi kırmızı ayakkabılar kilise için tam bir rezaletmiş, ama yalnızca yüreğindeki özlem ve açlıkla seçim yapan çocuk, kırmızı ayakkabıları seçmişti. Yaşlı kadının gözleri o kadar bozukmuş ki, ayakkabıların rengini görememişti ve parasını ödeyerek onları satın almıştı. Yaşlı ayakkabıcı çocuğa göz kırparak ayakkabıları paketlemişti.

244 Ertesi gün kilise üyeleri şaşkınlıkla çocuğun ayağındaki ayakkabıları süzüyordu. Kırmızı ayakkabılar, parlatılmış elmalar gibi, yürek gibi, kırmızıyla yıkanmış erikler gibi parlıyordu. Herkes bakakalmıştı; duvardaki ikonlar, hatta heykeller bile ayakkabıları uygun bulmadıklarını gösterir şekilde, bakakalmışlardı. Ama kız, ayakkabıları her şeyden çok seviyordu. Böylece papaz ses verip de koro uğuldadığı, org pompalandığı zaman çocuk hiçbir şeyin kırmızı ayakkabılarından daha güzel olmadığını düşünmüştü.

Günün sonuna doğru yaşlı kadın, koruması altındaki çocuğun kırmızı ayakkabıları hakkında bilgilendirilmişti. "Asla, ama asla bu kırmızı ayakkabıları bir daha giyme!" diye tehdit etmiş yaşlı kadın. Ama ertesi pazar çocuk kırmızı ayakkabılarını siyahlara tercih etmekten kendini alamamış ve yaşlı kadınla küçük kız her zamanki gibi kiliseye doğru yola koyulmuşlardı.

Kilisenin kapısında kolu askıda olan yaşlı bir asker varmış. Dar bir ceket giymiş ve kırmızı bir sakalı varmış. Saygıyla eğilmiş ve çocuğun ayakkabılarındaki tozu fırçalamak için izin istemişti. Çocuk ayağını uzatmış ve o da kızın ayak tabanlarını kaşıdıran küçük bir dans şarkısı ritmiyle ayakkabıların altına hafifçe vurmuş. "Dansa kalmayı unutma," diye gülümsemişti ve göz kırpmıştı.

Herkes yine yan yan kızın kırmızı ayakkabılarına bakmış. Ama o kıpkırmızı, ahududu gibi, nar gibi parlak olan bu ayakkabıları o kadar çok seviyordu ki, pek başka bir şey düşünemiyor, ayni de pek duymıyordu. Ayaklarını kâh böyle, kâh şöyle döndürüp kırmızı ayakkabılarına hayran olmakla o kadar meşgul olmuş ki, koroya eşlik etmeyi unutmuştu.

Yaşlı kadınla birlikte kiliseyi terk ederken yaralı asker bağırarak: "Ne kadar güzel dans eden ayakkabılar!" Sözleri, kızın anında birkaç hızlı dönüş yapmasına neden olmuştu. Ama bir kez hareket etmeye başlayan ayaklarını durduramayan kız, çiçek tarhlarından ve kilisenin köşesin-

den dans ederek geçmiş, öyle ki sanki kontrolünü tamamen yitirmiş gibi görünüyormuştu. Bir gavotte, sonra bir *csárdás*, sonra da yol boyunca tarlalardan kendi kendine vals yaparak geçmişti.

Yaşlı kadının arabacısı oturduğu yerden atlayarak inmiş ve kızın peşinden koşmuş, onu yakalayarak tekrar arabaya getirmiş, ama kızın kırmızı ayakkabıların içindeki ayakları sanki hâlâ yere basıyormuş gibi havada dans etmeye devam ediyormuştu. Yaşlı kadın ve arabacı, asılıp çekmişler, kırmızı ayakkabıları çıkarmaya çalışmışlardı. Bütün şapkalar yere düşüp bacaklar tekmeler savururken, ortaya görülmeye değer bir manzara çıkmış, ama sonunda çocuğun ayakları sakinleşmişti.

Eve dönünce yaşlı kadın kırmızı ayakkabıları çıkararak bir rafın üstüne fırlatıp atmış ve kız, onlara bir daha dokunmaması için uyarılmış. Ama kız onları izleyip özlem duymaktan kendini alamamış. Ona göre bunlar hâlâ, yeryüzündeki en güzel şeylermiş.

Çok geçmeden, kader bu ya, yaşlı kadın yatağa düşmüştü ve doktor gider gitmez kız kırmızı ayakkabıların saklandığı odaya dalmıştı. Rafın üstünde epey yükseklerde duran ayakkabıları süzmüş. Süzüşü daha uzun bir bakışa, uzun bakışı da güçlü bir arzuya dönüşmüştü, o kadar büyük bir arzu ki, kız ayakkabıları raftan alıp ayaklarına geçirmiş ve yaptığının hiçbir zararı olmayacağını düşünmüştü. Ama ayakkabılar topuklarına ve ayak parmaklarına değer değmez, dans etme dürtüsüne yenik düşmüştü.

Ve böylece dans ederek kapıdan çıkmış, merdivenlerden inmiş ve ardı ardına hızla önce bir gavotte, sonra bir *csárdás*, sonra da büyük, cesur bir vals dönüşü yapmış. Kız, zafer duygusu içindeymiş ve sola doğru dans etmek isteyip de ayakkabılar sağa doğru dans etmekte ısrar edene kadar başının belada olduğunu kavramamış. Dönerek dans etmek istediğinde ise, ayakkabılar öne doğru dümdüz dans etmekte ısrar ediyormuş. Ve ayakkabılar kızı dans ettirirken, öteki tarafa dönmek yerine sağ tarafına, yola doğru dans etmişler ve onu çamurlu tarlalardan geçirerek karanlık ve kasvetli ormana doğru götürmüşler.

Orada bir ağaca dayanmış halde kırmızı sakalı, askıdaki kolu ve dar ceketiyle yaşlı asker duruyormuş. "Olur şey değil!" demişti. "Ne güzel dans eden ayakkabılar!" Dehşete düşen kız, ayakkabıları çekerek çıkarmaya çalışmış, ama o asıldıkça, ayakkabılar ayaklarını daha da sıkı kavramış. Bir ayağı üstünde zıplayarak ötekinden ayakkabıyı çıkarmaya çalışmış, ama yerdeki diğer ayağı bu durumda bile dans etmeyi sürdürüyor, elindeki ayak da dansın kendine düşen kısmını yapıyormuş.

Ve böylece dans etmiş, etmiş, etmiş... En yüksek tepelerde ve vadi-

ler boyunca, yağmurda, karda ve gün ışığında dans etmiş. En karanlık gecede ve güneş doğarken dans etmiş ve alacakaranlıkta hâlâ dans ediyormuş. Ama bu güzel bir dans ediş değilmiş. Korkunç bir dans edişmiş ve o kız için dur durak yokmuş.

Dans ederek bir kilise avlusuna girmiş ve oradaki korkunç bir hayalet içeri girmesine izin vermemiş. Hayalet ona şu sözleri söylemiş: "Bir hayalete, hortlağa dönüşene kadar, bir deri bir kemik kalana kadar, dans eden bağırsakların dışında senden bir şey kalmayana kadar kırmızı ayakkabılar içinde dans edeceksin. Bütün köylerden kapı kapı dolaşıp dans ederek geçeceksin, her kapıya üç kez vuracaksın ve insanlar açıp baktıklarında seni görüp kendileri adına senin yazgından ürkecekler. Kırmızı ayakkabılar dans ettikçe sen de dans edeceksin."

Kız merhamet dilemiş, ama daha fazla yalvaramadan kırmızı ayakkabıları onu uzaklara götürmüş. Fundaların üstünde dans etmiş, akarsulardan geçmiş, çalılıklardan atlamış, hiç durmaksızın dans ederek eski evine gelmiş. Evde yas tutuluyormuş. Onu eve alan yaşlı kadının o yokken öldüğünü öğrenmiş. Ancak o dans etmeye devam etmiş; yapması gerektiği gibi, dans etmiş. Sefil bir bitkinlik ve dehşet içinde kasabanın celladının yaşadığı ormana kadar dans etmiş. Ve kızın eve yaklaştığını hisseden celladın duvarındaki balta titremeye başlamış.

Kapıda hâlâ dans ederken bir yandan da cellada "Lütfen!" diye yalvarmış. "Lütfen ayakkabılarımı keserek çıkarın ve beni bu korkunç yazgıdan kurtarın." Bunun üzerine cellat kırmızı ayakkabıların bantlarını baltasıyla kesmiş. Ama ayakkabılar hâlâ ayağında duruyormuş. O zaman kız ağlayarak cellada, hayatının hiçbir değerinin olmadığını ve ayaklarını kesmesi gerektiğini söylemiş. Cellat da ayaklarını kesmiş. Ve içinde ayaklar olduğu halde kırmızı ayakkabılar dans etmeye devam ederek ormana doğru uzaklaşmış, tepelere çıkmış ve gözden kaybolmuş. Kız artık zavallı bir sakatmış ve hayatını sürdürebilmesi için başkalarına hizmet etmesi gerekiyormuş ve bir daha asla, asla kırmızı ayakkabıları arzulamamış. ❧

PERİ MASALLARINDAKİ ACIMASIZ KAYIPLAR

Peri masallarında neden böylesine acımasız bölümler olduğunu sormak fazlasıyla anlaşılardır. Bu fenomen dünyanın dört bir yanındaki mitlerde ve folklorda bulunur. Bu masalın tüyler ürpertici sonu, manevi kah-

ramanın başladığı bir dönüşümü tamamlayamadığı masal sonları için tipiktir.

Psikolojik olarak, acımasız bölüm, buyurgan bir psişik gerçeği iletir. Bu gerçek o kadar acildir –ve aynı zamanda da "Ah, humm, anlıyorum," diyerek görmezden gelen kişinin güle oynaya kendi kötü yazgısına doğru yürümesi o kadar kolaydır– ki, daha hafif sözlerle anlatılrsa, uyarılara kulak asmayabiliriz.

Modern teknolojik dünyada peri masallarının acımasız bölümlerinin yerine televizyon reklamlarındaki görüntüler geçmiştir: İçkili araba kullanılması halinde neler olduğunu göstermek için bir üyesi siyahla karalanmış bir aile fotoğrafı gösterilir, resmin üstünde kan izleri vardır ya da insanları yasadışı ilaç kullanımından caydırmak için, bir tavada kabarcıklar çıkaran bir yumurta gösterilerek ilaçların beyni ne hale getirdiği gösterilmeye çalışılır. Acımasız motif, duygusal benliğin çok ciddi bir mesaja dikkat kesilmesini sağlamak için kullanılan eski bir yöntemdir.

"Kırmızı Ayakkabılar"daki psikolojik gerçek şudur: Temel sevincine ve vahşi değerine sıkıca tutunmazsa ya da onu yeniden elde etmezse, kadının anlamlı hayatı yıpratılabilir, tehdit edilebilir, soyulabilir ya da kandırılarak elinden alınabilir. Masal, bir vahşi ruh kışığına düştüğümüzde kapılabileceğimiz tuzak ve zehirlere dikkatimizi çekmektedir. Vahşi doğayla sıkı bir işbirliği içinde olmayan kadın acıkir ve "kendini daha iyi hissetme"lerden, "beni yalnız bırak"lardan ve "lütfen –beni sev"lerden oluşan bir saplantıya düşer.

Aç kalan bir kadın, kendisine ikame olarak sunulan her şeyi kabul eder ki, bunlar sırf plasebo işlevi gören, kendisi için kesinlikle hiçbir işe yaramayan şeyler olabileceği gibi, zamanını ya da yeteneklerini korkunç bir şekilde boşa harcatan ya da hayatını fiziksel açıdan tehlikeye sokan yıkıcı ve hayati tehdit arz eden unsurlar da olabilir. Bir kadını, denetimini kaybetmiş bir halde, çılgın gibi dans ettiren –sonra da celladın kapısına sürükleyen– şeyleri seçmeye iten işte bu ruhsal kıtlık halidir.

Bu yüzden, bu masalı daha iyi anlamak için, içgüdüsel ve vahşi hayatını yitirmenin, bir kadına yolunu neredeyse tamamen nasıl kaybettirdiğini görmemiz gerekir. Sahip olduğumuz şeyleri elde tutmak, Vahşi Kadın'a geri dönen yolu bulmak için hangi hataların bir kadını böylesine tuzağa düşürdüğünü görmek gerekir. O zaman bu yolu izleyerek geri dönebilir ve onarabiliriz. O zaman yeniden bir bütün olabiliriz.

Göreceğimiz gibi, el yapımı kırmızı ayakkabıların yitirilmesi, kadının bizzat kendisinin tasarladığı hayatını ve tutkulu yaşama gücünü

kaybetmesini ve bundan böyle çok uysal bir hayat sürdürmesini temsil eder. Bu da kaçınılmaz olarak doğru algılamının kaybına, bu kayıp ise aşırılığa, aşırılık da ayağın, üstünde durduğumuz zeminin, temelimizin, özgürlüğümüzü destekleyen içgüdüsel doğamızın derin bir bölümünün kaybedilmesine yol açar.

248 “Kırmızı Ayakkabılar,” bize bir bozulmanın nasıl başladığını ve eğer kendi vahşi çıkarlarımız için duruma müdahale etmezsek sonuçta ne hale geldiğimizi göstermektedir. Şuna kuşku olmasın, bir kadın –bu iblis ne türden olursa olsun– kendi iblisine müdahale etmek ve onunla savaşmak için gayret gösterdiğinde, bu gerek arketipsel, gerekse de uzlaşma dayalı gerçeklik açısından bilinen en değerli savaşlardan biridir. Masalda olduğu gibi, kadın, kıtlık, esir düşme, içgüdülerinin yaralanması, yıkıcı seçimleri ve buna benzer diğer tüm yollarla iyice dibe vursa bile, unutmayın ki dip, psişenin yaşayan köklerinin bulunduğu yerdir. Bir kadının vahşi temelleri tam da buradadır. Yeni bir şeyi tekrar etmek ve büyütmek için en iyi topraktır dip. Bu anlamda dibe vurmak, son derece acı verici olsa da, aynı zamanda tohum ekmenin zemini.

Zehirli kırmızı ayakkabılara sahip olmayı ve bunu takiben hayatın kendimiz ve başkaları için değerini yitirmesini asla istemesek de, bu hayatın ateşli ve yıkıcı merkezinde lanetli dansını yapmış, kendini ve yaratıcı hayatını yitirmiş, ucuz (ya da pahalı) bir el sepetinde cehenneme sürüklenmiş, ama yine de her nasılsa zaman içindeki bir çatlak aracılığıyla iblisinden kaçıp bunu başkalarına anlatıncaya kadar bir sözcüğe, bir düşünceye, bir fikre tutunmuş olan bu kadındaki ateşi, bilgelikle kaynaştıran bir şey vardır.

Bu yüzden denetimsizce dans eden, bastığı zemini ve ayaklarını yitiren ve bu acıklı durumu masalın sonunda anlayan kadının özel ve değerli bir bilgeliği vardır. O bir *saguaro* yani “çölde yaşayan hoş ve güzel bir kaktüs” gibidir. Bir *saguaro* delik deşik edilebilir, oyulabilir, devrilebilir, ezilebilir, ama yine de yaşar, yine de hayat veren suyu depolar, yine de yabani bir şekilde büyüyüp zamanla kendini onarır.

Peri masalları on sayfa içinde sona erse de, yaşamlarımız daha uzun sürer. Bizler çok ciltli kitap takımlarıyız. Hayatımızın bir bölümü durvara toslayıp yansa da, her zaman bizi bekleyen bir bölüm ve sonra başka bir bölüm daha vardır. Doğrusunu yapmak, hayatlarımızı sahip olmayı hak ettiğimiz şekillerde biçimlendirmek için her zaman daha başka fırsatlarımız olacaktır. Bir başarısızlıktan nefret ederek zamanınızı harcamayın. Başarısızlık, başarıdan daha büyük bir öğretmendir. Dinleyin, öğrenin, devam edin. Bu masaldan öğrendiğimiz şey budur. Onun kadim mesajına kulak veriyoruz. Durumun daha da kötüye gitti-

ği örüntüleri öğreniyoruz, böylece üstüne basmadan ya da yakalanmadan önce, tuzakları, kafesleri ve yemleri hissedebileceğimiz bir güçle yola devam edebiliyoruz.

Başkalarına nasıl görünürse görünsün, bizim en çok değer verdiğimiz canlı hayat, en çok sevdiğimiz hayat değersizleştirildiği ve küle çevrildiği zaman ne olduğunu anlayarak, bu çok önemli masalı çözümlmeye başlayalım.

EL YAPIMI KIRMIZI AYAKKABILAR

249 Masalda, çocuğun kendisi için yaptığı, kendisini özel hissetmesini sağlayan kırmızı ayakkabıları yitirdiğini görüyoruz. Kız yoksul olsa da, yaratıcıdır; kendi yolunu bulabilecek beceriye sahiptir. Hiç ayakkabısı yokken, dışarıdaki hayatının güçlüklerine rağmen kişiliğinin ruhsal yönünü hissetmesini sağlayan ayakkabılar edinmesini bildi. El yapımı ayakkabılar, onun alt düzeydeki bir psişik varoluştan çıkıp kendi tasarladığı tutkulu bir hayata yükselişinin işaretiydi. Ayakkabıları, becerikli dişi doğasının gündelik hayatın içinde bir bütünlüğe kavuşmasına yönelik muazzam ve somut bir adımı temsil etmektedir. Hayatının kusurlu olmasının önemi yoktur. Onun yaşama sevinci vardır. Gelişip ilerleyecektir.

Peri masallarında, bu tipik biçimdeki yoksul, ama yaratıcı karakteri, manevi açıdan zengin ve yavaş yavaş bilinçlenerek uzun bir dönem içinde daha güçlü hale gelen kişileri anlatan psikolojik bir motif olarak değerlendirebiliriz. Bu karakterin tam da bizleri betimlediği söylenebilir, çünkü hepimiz yavaş, ama emin adımlarla ilerleriz.

Toplumsal açıdan, ayakkabılar bir kişilik tipini ötekinden ayırma ve tanımaya ilişkin bir mesaj yollar. Genellikle sanatçılar, sözelimi mühendislerin giydiğinden tamamen farklı ayakkabılar giyerler. Ayakkabılar neye benzediğimize, hatta kimi zaman kim olmaya özendiğimize, olmayı denediğimiz personaya dair bir şeyler anlatır.

Arketipsel ayakkabı simgeciliği eski zamanlara, ayakkabıların bir güç göstergesi olduğu zamanlara kadar gider: Yöneticilerin ayakkabısı vardı, kölelerin yoktu. Bugün bile modern dünyanın büyük bölümünde bir kişinin ayakkabı giyip giymediğine olduğu kadar, ayakkabı giyenlerin “kalantor” kimseler olup olmadığına da gözeterek söz konusu bu kişilerin zekâsına ve yeteneklerine dair keskin yargılarda bulunması öğretilir.

Masalın bu versiyonu, ayakkabıların hayatta kalma araçları olarak

görüldüğü soğuk kuzey ülkelerinde yaşananlardan kalmıştır. Ayakları kuru ve sıcak tutmak, kişiyi acı soğuk ve yağışta canlı tutar. Teyzemin, kış için sadece bir çift ayakkabısı olan birinin ayakkabılarını çalmanın cinayete eşdeğer bir suç olduğunu söylediğini anımsayabiliyorum. Eğer bir kadın gelişme ve sevinç kaynaklarını elinde tutamazsa, yaratıcı ve tutkulu doğası aynı şekilde risk altına girer. Bunlar, onun sıcaklığıdır, korunmasıdır.

Ayakkabı simgesi psikolojik bir metafor olarak anlaşılabilir; üstünde durduğumuz şeyi -ayaklarımızı- korur ve savunur. Arketipsel simgecilikte ayaklar, hareketliliği ve özgürlüğü temsil eder. Bu anlamda, ayakları örtecek ayakkabalara sahip olmak, inançlarımızın kanıtlarına ve bu inançlara göre davranmak için gereken şeylere sahip olmak demektir. Bir kadın, psişik ayakkabılar olmadan keskinlik, duyarlılık, dik-kat ve dayanıklılık gerektiren iç ya da dış koşullarla başa çıkamaz.

Hayat ve adanma birbirini tamamlar. Kırmızı, hayatın ve adanmanın rengidir. Coşkulu bir hayat yaşamak için çeşitli fedakârlıklarda bulunmamız gerekir. Eğer üniversiteye gitmek istiyorsanız, zaman ve parayı feda etmeli ve bu girişim üzerinde yoğunlaşmalısınız. Eğer yaratmak istiyorsanız, yüzeyliliği, kısmen güvenliğinizi ve çoğu zaman sevilme arzusunu feda etmeli; en yoğun içgörülerinizi, en uzun menzilli görülerinizi düzene sokmalısınız.

Çok fazla fedakârlık yapılmasına rağmen, ortaya bir yaşam gücü çıkmazsa, o zaman sorunlar başgösterir. O zaman kırmızı, hayatın kanı değil, kaybedilen kanın rengi olur. Masalda yaşanan da tam olarak budur. Çocuğun el yapımı kırmızı ayakkabıları yakıldığında canlı, parlak ve sevilen bir kırmızı yitirilir. Bu bir hasreti, bir saplantıyı ve son olarak başka tür bir kırmızıya bağımlı olma sürecini başlatır: Ani gelişmeleri, ucuz heyecanları ile ruhsuz cinselliği simgeleyen ve anlamı olmayan bir hayata götüren bir kırmızıdır bu.

Demek ki, peri masalının bütün boyutlarını tek bir kadının psişesinin bileşenleri olarak anlarsak, çocuğun kırmızı ayakkabıları yaparak büyük bir iş başardığını görebiliriz: Çocuk -sadece kendi yolundan, sağa ya da sola bakmadan büyük bir kararlılıkla gittiği- hayatı, ayakkabısız/köle bir hayat olmaktan çıkarır ve onu yaratmak için duraklayan, güzelliği fark edip sevinci hisseden, tutkuya sahip olan, doyum ve vahşi dediğimiz bütünsel doğayı oluşturan bütün şeyleri kaydedebilen bir bilinç haline taşır.

Ayakkabıların kırmızı olması, bunun, fedakârlığı da içeren coşkulu bir hayat süreci olacağını gösterir. Bu, doğru ve yerindedir. Ayakkabıların el yapımı olması ve bez parçalarının bir araya getirilmesiyle mey-

dana getirilmesi, bütün bu şeyleri safdil algılamasını kullanarak kendisi için bir araya toplayan ve her ne sebeple olursa olsun annesiz kalmış, eğitilmemiş olan çocuğun yaratıcı tını simgelediğini gösterir. Doğrusu bu, övgüye değer ve ruhani bir başarıdır. Bravo!

Eğer bu durum olduğu gibi kalabilseydi, olaylar yaratıcı benlik açısından güzel bir şekilde gelişirdi. Masalda, çocuk kendi el becerisinden hoşnuttur; bunu yapabilmesinden, arayıp toplayacak, tasarlayacak, parçaları birleştirip uyduracak, fikirlerini aşikâr kılacak sabra sahip olmasından memnundur. Başlangıçta ürünün kaba saba olmasının bir önemi yoktur; bütün kültürlerde ve her zaman, Tanrılar ilk seferinde birçok yarattığı mükemmel olarak yaratmadı. İlk deneme her zaman geliştirmeye açıktır, ikincisi de ve genellikle üçüncüsü ve dördüncüsü de öyledir. Bunun, o kişinin iyi olmasıyla ve beceriyle bir ilişkisi yoktur. Bu sadece hayattır; hatırlatır ve gelişmesini sürdürür.

Şayet çocuk yalnız bırakılırsa, başka bir çift kırmızı ayakkabı yapacak ve bunu bir başkası ve bir başkası izleyecektir, ta ki, ilkinin kaba sabalığından kurtuluncaya kadar. İlerleme gösterecektir. Ama zor koşullarda harika bir beceri ve gelişim göstermesinin ötesinde, onun açısından en gözcü gerçektir, yaptığı bu ayakkabalardan duyduğu sevinçtir ve sevinç onun hayatının kanıdır, manevi besinidir, ruhsal hayatıdır ve tüm bunların bir toplamıdır.

Sevinç, bir kadının, kâğıdın üstüne sözcükleri ilk kez öylece döktüğünde ya da tam kafasının üstüne *al punto* notlar astığında sahip olduğu duygu türüdür. Vay canına! İnanılmaz! Bu, bir kadının gebe olduğunu (bunu istediğini) anladığında sahip olduğu türden bir duygudur. Bir kadının, sevdiği insanlara hoşlanarak baktığında hissettiği türden bir sevinçtir. Bir kadının kendini direngen hissettiği, yoğun hissettiği, riske girmesini gerektiren, sınırlarını zorlayan, kendisine iyi gelen bir şey başardığında hissettiği türden bir sevinçtir - belki hoş bir şekilde, belki değil, ama o şeyi, o birini, o sanatı, o savaşı, o anı, yani hayatını o yapmıştır, o yaratmıştır. Bu, bir kadının doğal ve içgüdüsel varoluş durumudur. Vahşi Kadın bu türden bir sevinç aracılığıyla ortaya çıkar. Bu tür ruhsal durumlar onu adıyla çağırır.

Fakat öyküde, yazgının dediği olur ve bir gün bez parçalarından bir araya getirilerek yapılan basit kırmızı ayakkabıların, yani yalın yaşama sevincinin tam aksi yönünde giden yaldızlı bir araba gıcırdayarak ve sallanarak çıkagelir ve çocuğun yaşamına girer.

1. Tuzak: Yıldızlı araba, hayatın değersizleştirilmesi: Arketipsel simgecilikte atlı araba, akla gelen ilk somut anlamıyla değerlendirilen bir imgedir, bir şeyi bir yerden bir yere götüren bir nakil aracıdır. Modern düş malzemesinde ve çağdaş folklorda yerini büyük ölçüde aynı arketipsel "havayı" veren otomobil almıştır. Klasik olarak bu türden bir "taşıyıcı" nakil aracı bizi psişede bir yerden bir yere, bir fikirden ötekine, bir düşünceden diğerine ve bir çabadan başkasına taşıyan psişenin merkezi ruh hali olarak anlaşılır.

252 Burada yaşlı kadının yıldızlı arabasına binmek, yıldızlı kafese girmeye benzer; sözde daha rahat, daha sıkıntısız koşullar sunsa da, aslında kişiyi esir alır. İlk anda algılanamayan bir şekilde tuzığa düşürür, çünkü yıldız ilk başta insanın aklını başından alabilir. Bu yüzden hayat yolunda kendi yaptığımız ayakkabılarla giderken şuna benzer bir ruh halinin üzerimize çöktüğünü düşünün: "Belki de başka bir şey daha iyi olurdu; o kadar da zor olmayan bir şey; daha az zaman, enerji ve zahmet gerektiren bir şey."

Kadınların hayatında bu sık olur. Bir çabanın ortasındayızdır ve iyi ile kötü arasında gidip gelen duygular hissediyoruzdur. Bu çabamızı sürdürürken elimizden geleni yapar ve hayatımızı da buna uygun düzenlemekle yetiniriz. Ama çok geçmeden bir şey beynimizi yıkayıp, "Bu iş hayli zor. Ama şuradaki o güzel falana ya da filana bak. Şu süslenip püslenmiş şey daha kolay, daha güzel, daha çekici görünüyor," demeye başlar. Ansızın yıldızlı at arabası sallanarak durur, kapı açılır, küçük merdiven aşağı iner ve içeri gireriz. Baştan çıkarılmışızdır. Bu ayartılma düzenli bir şekilde ve kimi zaman her gün yaşanır. Bazen hayır demek zordur.

Böylece yanlış kişiyle evleniriz, çünkü ekonomik açıdan daha rahat bir hayata kavuşuruz. Üstünde çalıştığımız yeni parçayı bırakıp geri döner ve daha kolay, ama son on yıldır hor kullandığımız ve bir kenara attığımız eski ve yıpranmış parçayı kullanırız. Şu güzel şiiri daha da güzel kılmak için çabalamaz, onu bir kez daha elden geçirmek yerine, üçüncü taslağında bırakırız.

Yıldızlı araba senaryosu, kırmızı ayakkabıların basit sevincine galebe çalar. Bunu bir kadının mal mülk ve konfor arayışı olarak yorumlayabilsek de, daha çok yaratıcı hayatın temel konularında pek fazla zahmete girmek zorunda kalmamak gibi basit bir psikolojik arzuyu ifade eder. Daha kolay sahip olma arzusu tuzak değildir; bu, egonun doğal olarak arzuladığı bir şeydir. Ah... Peki ya bedeli? Tuzak, işte bu be-

deldir. Çocuk, zengin yaşlı kadınla yaşamaya gittiğinde tuzak da kendini gösterir. Orada terbiyeli ve sessiz olmalıdır... Görünür özleme, daha özgül olarak da o özlemin doyurulmasına izin verilmez. Bu, yaratıcı tin için ruhsal kılığın başlangıcıdır.

Klasik Jungcu psikoloji, ruhun kaybının özellikle orta yaşlarda, otuz beşinde ya da daha sonra ortaya çıktığını vurgular. Ama modern kültürün içinde yaşayan kadınlar için ister on sekizinde, isterse sekseninde olsunlar, ister evli isterse bekâr olsunlar, soyağaçları, eğitimleri ya da ekonomik durumları ne olursa olsun ruh kaybı gündelik bir tehliktir. Birçok "eğitimli" insan, "ilkel" insanların ruhlarını kendilerinden çalabileceklerini düşündükleri yaşantılarla ve olaylarla ilgili sonsuz listelerini -yılın yanlış bir mevsiminde bir ayının görülmesinden 253 tutun da, içinde biri öldükten sonra henüz kutsanmamış olan bir eve girmeye kadar- duyduklarında anlayışla gülümser.

Modern kültürde harikulade ve hayat verici pek çok şey olsa da, bin kilometrekare genişliğindeki kuş uçmaz kervan geçmez yerlerden ziyade hemen bir sokak ötemizde sayıca çok daha fazla kutsanmamış ölüm yerleri ve yanlış zamanda ortaya çıkmış aylar bulunur. Anlamla, tutkuyla, ruhsallıkla ve derin doğayla bağlantımıza göz kulak olmaya devam etmemiz gerekliliği en önemli psişik gerçek olmaya devam eder. Bu el yapımı ayakkabıları zorla süpürmeye, ayartmaya, uzaklaştırmaya çalışarak, "Bu dansı, çiçek ekimini, kucaklamayı, bulmayı, planlamayı, öğrenmeyi, barışmayı, temizliği... daha sonra yapacağım" türünden basit mazeretler üretmemize yol açan pek çok şey vardır. Bunların hepsi tuzaktır.

2. Tuzak: Kurumuş yaşlı kadın, kocayan kuvvet: Düş ve masal yorumunda "tutumların taşıyıcısı"na (yıldızlı arabaya) kim sahipse, psişeyi aşağıya doğru bastıran, ileri doğru zorlayan, hoşuna gittiği doğrultuda hareket ettiren ana değer o olduğu düşünülür. Bu durumda, arabaya sahip olan yaşlı kadının değerleri psişeyi yönlendirmeye başlar.

Klasik Jungcu psikolojide arketipsel yaşlılık figürü kimi zaman bir "senex" kuvveti olarak adlandırılır. Latince *senex*, "yaşlı adam" demektir. Daha uygun düşecek bir şekilde ve cinsiyet yüklemesi olmadan kullanırsak, yaşlılık simgesi, *yaşlanan kuvvet* olarak, yaşlılara özgü bir tarzda davranan kuvvet olarak anlaşılabilir.¹

1. Birbiriyle ilişkili bu sözcükler (Señora, Señor, senate ve senile) Latince *sen* (yani, yaşlı) kökünden gelir.

Masallarda bu yaşlı kuvvet, çoğu zaman tek yanlı olarak tasvir edilen yaşlı bir kişidir ve bu, o kişinin psikik sürecinin de tek yanlı bir şekilde gelişmekte olduğunu gösterir. İdeal şeklinde, yaşlı bir kadın uygun dozda huysuzluk, uzun dişlilik, dobralık, yeterli ölçüde serpilmiş işveli küstahlıkla birlikte... ağırbaşlılığı, ustalığı, bilgeliği, kendini bilmeyi, gelenek taşıyıcılığını, sınırların iyi belirlenmesini ve deneyimi simgeler.

254 Ama herhangi bir masaldaki yaşlı bir kadın, "Kırmızı Ayakkabılar"da olduğu gibi, bu nitelikleri olumsuz amaçlar için kullandığında, psişenin sıcak kalması gereken yönlerinin zamanla donmak üzere olduğu konusunda uyarırız. Psişenin içinde normalde canlı ve hayat dolu olan bir şey, kolalanıp düzlenmek, kökünden sökülme ya da tanınmayacak kadar çarpıtılmak üzeredir. Çocuk, yaşlı kadının yaldızlı arabasına, ardından da evine girdiğinde, tıpkı pençesini iki tarafı da keskin dişli bir tuzağa bilerek sokmuş gibi esir düşmekten kaçamaz.

Masalda gördüğümüz gibi, yaşlı kadın tarafından eve kabul edilmek, yeni olana değer verilmesini sağlamak yerine, yaşlılık tutumunun yeniliği tahrip etmesine neden olur. Yaşlı kadın koruması altındaki çocuğun akıl hocalığını üstlenmek yerine, onu hareketsiz kılmaya çalışır. Bu masaldaki yaşlı kadın bilge biri değildir, tersine, kendisini denemeden ya da tam anlamıyla hayata geçirmeden tek bir değer devâm edip gitmesine adanmıştır.

Kilisedeki tüm sahnelerden anladığımız kadarıyla bu tek değer, topluluğun kanaatinin her şeyden daha fazla önem taşıması ve bireysel vahşi ruhun ihtiyaçlarını gölgede bırakmasının gerekli olmasıdır. Topluluk genellikle bir bireyi çevreleyen kültür² olarak düşünülür. Bu doğru olmakla birlikte, Jung'un tanımı "bire kıyasla birçok olan"dır. Pek çok topluluktan etkileniriz, hem yakın ilişki içinde olduğumuz gruplardan, hem de üyesi olmadıklarımızdan. Bizi çevreleyen topluluklar, akademik, tinsel, mali, iş-dünyasıyla ilgili, ailevi ya da ne türden olursa olsun, hem üyelerine hem de üye olmayanlara aynı güçlü ödül ve cezaları uygular. Düşüncelerimizden sevgili seçimimize ve hayatımızın en önemli uğraşına kadar her tür şeyi etkilemeye ve denetlemeye çalışır. Tercihlerine uymayan çabaları ise küçük düşürebilir ya da engellerebilirler.

Bu masaldaki yaşlı kadın simgesi, topluluk geleneğinin katı bir koruyucusudur, sorgulanmayan statükoyu güçlendirir: "Uslu dur; pürüz çıkarma; fazla derin düşünme; büyük düşüncelerin olmasın; sadece dü-

2. Dışarıdaki kültürler kadar, içsel kültürler de vardır. Bunlar belirgin olarak aynı şekilde davranır.

şük bir profili sürdür; karbon kopya gibi ol; nazik ol; hoşlanmasan da, uymasa da, doğru büyüklükte olmasa da, incitse de 'evet' de" ve bunun gibi uyanların sözcüsüdür.

Yaşamsallıktan böylesine yoksun bir değerler sistemine uymak, ruhsal bağlantının aşırı düzeyde kaybına neden olur. Toplumsal yakınlıkları ya da etkilenmeleri bir kenara bırakarak, vahşi ruhumuz ve yaratıcı tinimiz yararına yapmamız gereken, herhangi bir toplulukla kaynaşmamak, kendimizi bizi çevreleyenlerden ayırarak onlarla aramızda bizim seçimlerimiz doğrultusunda köprüler kurmaktır. Hangi köprülerin güçlü olacağına ve rahat geçileceğine, hangilerinin eksik ve boş kalacağına biz karar veririz. İlişki kurmayı uygun gördüğümüz topluluklar, ruhsal ve yaratıcı hayatımız için en büyük desteği verenler olacaktır. 255

Eğer bir kadın üniversitede çalışıyorsa, akademik bir topluluktur. Bu topluluk ortamının ona her sunduğuyla kaynaşması gerekmez. Kadın, içinde yaşadığı ortama kendi özel çeşnisini katabilir. Bütünsel bir yaratık olarak, hayatında bunu dengeleyecek başka güçlü şeyler yaratmadıkça tek yanlı, dırdırcı, "işimi yaparım, evime giderim, geri gelirim" tipinde bir kişiye dönüşüp, giderek bozulmaktan kurtulamaz. Eğer bir kadın hangi malzemeden yapılmış olduğunu görmek için ona bakmayı ihmal eden, "Bu kişiyi yönlendiren nedir?" diye sormayı beceremeyen ve onu olumlu yönde cesaretlendirecek ya da ona meydan okuyacak çabalar göstermeyen bir örgütlenmenin, derneğin ya da ailenin bir parçası olmaya çalışıyorsa... o zaman gelişme ve yaratma yeteneği azalır. Koşullar ne kadar çetinse, o da hiçbir şeyin büyüemeyeceği tuzlu, çorak topraklara o ölçüde sürgün edilir.

Bir kadının, hayatını ve zihnini, yavan topluluk düşüncesinden ayırması ve kendine özgü yeteneklerini geliştirmesi, gösterebileceği en önemli başarılar arasındadır, çünkü bu eylemler, gerek ruhun, gerekse psişenin köleliğinin pençesine düşmesini önler. Doğası itibarıyla bireysel gelişmeyi teşvik eden bir kültür, herhangi bir grup ya da cinsiyetten hiçbir zaman bir köle sınıfı yaratmaz.

Ancak, masaldaki çocuk yaşlı kadının kuru değerlerine razı olur. O zaman yabanılaştır, doğal bir durumdan bir tutsaklık durumuna geçer. Çok geçmeden, şeytani kırmızı ayakkabıların vahşi heveslerine kapılır, ama doğuştan gelen duyumsama ve tehlikeleri algılama yeteneğinden yoksundur.

Eğer gerçek ve tutkulu hayatlarımızdan uzaklaşır ve kuru yaşlı kadının yaldızlı arabasına binersek, aslında o soğuk yaşlı mükemmeliyetçinin personasını ve ihtiraslarını benimsemiş oluruz. O zaman, tutsak dü-

şen bütün yaratıklar gibi, uygulamalarında genellikle "adı olmayan huzursuzluk" olarak nitelediğim saplantılı bir özleme sürükleyen bir kederin pençesine düşeriz. Ondan sonra da, bize kendimizi tekrar canlı hissettireceğini vaat eden ilk şeye tutunma riskiyle karşı karşıya kalırız.

Gözlerimizi dört açmamız ve daha kolay bir varoluşa, rahatsızlıktan uzak bir yola ilişkin önerileri dikkatle tartmamız gerekir; özellikle de karşılığında bizden kişisel yaratıcı sevincimizin, kendi yaktığımız bir ateş yerine bir krematoryum ateşine teslim edilmesi isteniyorsa.

256 3. *Tuzak: Hazinesinin yanması*, *Hambre del Alma*, *Ruhsal Kıt-lık*: Yanma vardır, sevince eşlik eder; yanma vardır, yok oluşa götürür. Biri dönüşümün ateşidir, ötekiyse sadece ölümün. Bizim istediğimiz, dönüşümün ateşidir. Ama birçok kadın kırmızı ayakkabılardan vazgeçer ve çok fazla temizlenip paklanmış ve çok nazik başka birinin dünyaya görüşüyle uyum sağlamaya razı olur. Değerleri, propagandaları ve felsefeleri toptan (psikolojik olanlar dahil) sindirdiğimizde, neşe kaynağı kırmızı ayakkabılarımızı yok edici ateşe atarız. Yaşamlarımızın güçsüzleşmesine, görüşümüzün zayıflayıp tinsel kemiklerimizin kırılmasına neden olacak şekilde çizer, davranır, yazar, yapar ya da olursak, kırmızı ayakkabılar yanarak küle döner.

Bu koşullar altında bir kadının hayatı solgunluğa yenik düşer, çünkü o artık *hambre del alma*, yani aç kalmış ruhtur. Bütün istediği, derin hayatını geri kazanmaktır. Bütün istediği, elleriyle yaptığı kırmızı ayakkabılardır. Bunların temsil ettiği vahşi sevinç, kötü kullanılımanın ateşinde ya da insanın kendi çalışmalarını değersizleştirmesinin ateşinde yanmış olabilir. İnsanın kendine dayattığı suskunluğun alevlerinde yanmış olabilir.

Çok, çok fazla sayıda kadın, gerekli bilince ulaşmadan önce korkunç bir söz vermişlerdir. Genç kadınlar olarak temel bir yüreklendirmeden ve destekten öyle yoksun, üzüntü ve gücenmeyle o kadar doluydular ki, kalemlerini bıraktılar, sözcüklerini kilitlediler, şarkılarını susturdular, sanat çalışmalarını durdular ve bunlara bir daha asla dokunmamaya ant içtiler. Böyle bir durumdaki kadın, istemeden de olsa, kendi eliyle yaptığı hayatıyla birlikte fırına girmiş demektir. Hayatı küle döner.

Bir kadının hayatı kendinden duyduğu nefretin ateşinde de ölüp gibidebilir, çünkü kompleksler soğuktan yakabilirler ve en azından belli bir süre için, o kadını korkutmayı başararak onun için önemli olan çalışmalara ya da hayata yakın durmasını önleyebilirler. Gitmemekle, hare-

ket etmemekle, öğrenmemekle, arayıp bulmamakla, elde etmemekle, üstlenmemekle, olmamakla yıllar harcanır.

Bir kadının kendi hayatının geleceğine ilişkin sahip olduğu hayaller, başka birinin kıskançlığının ya da birinin ona yönelik apaçık yıkıcılığının alevlerinde de öldürülebilir. Ailenin, akıl hocalarının, öğretmenlerin ve arkadaşların haset duyduklarında ille de yok edici olmaları gerekmez, ama bazıları gerek gizli gerekse o-kadar-da-gizli-olmayan şekillerde kesinlikle ve kararlı bir biçimde yıkıcıdır. Hasmane bir sevgi ilişkisine, ana babaya, öğretmene ya da arkadaşına hizmet ederken hiçbir kadın yaratıcı hayatını askıya almaktan kendini kurtaramaz.

Kişisel ruhsal-hayat yanarak kül olduğunda, kadın, yaşamsal hazinesini yitirir ve tıpkı Ölüm gibi soğuk ve kupkuru bir şekilde hareket etmeye başlar. Bilinç dışında ise kırmızı ayakkabılara, yani vahşi sevince duyduğu arzu devam etmekle kalmaz, kabarıp taşar ve sonunda gaddar ve çok aç bir halde ayaklarına takılarak onu sendeletir ve yere devirir.

Hambre del alma, acıkmış bir ruh halinde olmak, merhametsizce aç bırakılmaktır. O zaman bir kadın kendisini tekrar canlı hissettirecek herhangi bir şeyin açlığıyla yanar. Tutsak düşen bir kadının aklı başında değildir ve iyi olsun olmasın, özgün hazineye *benzer gibi görünen* her şeyi kabul eder. Kendi gerçek ruhsal-hayatı için açlık çeken bir kadın, dışarıdan "derli toplu" görünebilir, ama içeride düzinelerce yalvarıp yakaran el ve boş ağızla doludur.

Bu durumda, koşullarına ya da etkisine bakmadan, her besini yer, çünkü geçmiş kayıplarını telafi etmeye çalışmaktadır. Bu korkunç bir durum olmakla birlikte, vahşi Benlik hiç durmaksızın bizi kurtarmayı dener. Biz koşullarımızın farkına varana ve hazineyi geri almak için adımlar atana kadar fısıldar, inler, seslenir, gece düşlerimizde etsiz cetsellerimizi sürükler.

Açlıktan adeta kudurmuş olan hayvanların davranışlarına dikkat edersek, -en sık görülenleri alkol, uyuşturucular ve kötü aşklar olmak üzere- aşırılıklara batan ve ruhsal açlığın yönlendirdiği kadınları daha iyi anlarız. Aç ruhlar gibi, kurtlar da acımasız, açgözlü, masum ve korunmasız hayvanları avlayarak yaşayan, öldürmek için öldüren, ne zaman yetti deneceğini asla bilmeyen hayvanlar olarak tasvir edilir. Görebileceğiniz gibi, kurtların masallarda ve gerçek hayatta çok menfi ve aslında hiç de hak etmedikleri kötü bir ünleri vardır. Gerçekteyse kurtlar fedakâr toplumsal yaratıklardır. Bütün sürü içgüdüsel olarak öylesine sağlıklı bir şekilde örgütlenir ki, kurtlar sadece hayatta kalmak için öldürtür. Bu normal örüntü, ancak tek bir kurt ya da sürü bir travma ya-

şadığında gevşer ya da değişir.

Kurtlar iki durumda aşırı saldırgan bir biçimde öldürücü olurlar. Bir kurt ya kuduza veya ona benzer bir hayvan hastalığına yakalandığında ayrım gözetmeden öldürebilir ya da bir kıtlık döneminden sonra. Kıtlığın, yaratıkların davranışlarını değiştirebileceği düşüncesi, ruhsal açlık çeken kadınlar açısından çok önemli bir metafordur. Tuzaklara düşmelerine ya da kötü bir şekilde incinmelerine neden olan tinsel/psikolojik sorunlara sahip on kadından dokuzunu, o sırada aç olan ya da geçmişte önemli bir şekilde ruhsal açlık çekmiş olan kadınlar oluşturur.

258 Karlar yükselip av hayvanına ulaşmak olanaksızlaştığında, kurtlar arasında kıtlık başgösterir. Geyikler kar temizleme makineleri gibi davranır; kurtlar yüksek karlar arasından onların izlerini takip eder. Geyikler yoğun kar yağışı nedeniyle kıpırdayamaz hale düştüğünde, kar temizleme işi gerçekleşmez; o zaman kurtlar da kapana kısıılır. Ardından kıtlık gelir. Kurtlar için en tehlikeli kıtlık zamanı kıştır. Kadın için kıtlık, herhangi bir zamanda ortaya çıkabilir ve kendi kültürü dahil, herhangi bir yerden kaynaklanabilir.

Kurtlar için, karların erimeye başladığı ilkbaharda kıtlık genellikle sona erer. Bir kıtlığı takiben sürü bir öldürme cinnetine kapılabilir. Sürü üyeleri öldürdükleri av hayvanlarının çoğunu yemez ve saklamaz. Öylece bırakır. Yiyebileceklerinden çok daha fazlasını, ihtiyaç duyabileceklerinden çok daha fazlasını öldürürler.³ Bir kadın da, tutsak düşüp aç kaldığında benzer bir süreç ortaya çıkar. Birdenbire gitmekte, yapmakta, olmakta özgür olan kadın, tüm hiddetiyle aşırılıklara saldırma tehlikesi içindedir... ve bu konuda kendini haklı hisseder. Masaldaki kız da, zehirli kırmızı ayakkabıları her ne pahasına olursa olsun elde etme konusunda kendini haklı görür. Bu aşamada, kıtlıktan kaynaklanan bir durum, sağduyuyu olumsuz etkiler.

Bir kadının en ruhani hayatının hazinesinin yanarak kül olduğu durumlarda, kadın beklemeye razı olmak yerine, sınırsız bir açlık hissine kapılır. Böylece, örneğin, heykel yapmasına izin verilmemiş olan bir kadın birden gece gündüz heykel yapmaya başlar, uykudan kesilir, masum bedenini besinden yoksun bırakır, sağlığı kötüleşir ve kimbilir başka neler yaşar. Belki de artık bir an bile uyanık kalamaz; ah, uyuşturuculara uzanır... çünkü ne kadar süre özgür kalacağını kim bilebilir ki...

Hambre del alma, ruhun niteliklerinin (yaratıcılık, duygusal farkındalık ve diğer içgüdüsel yeteneklerin) açlığıyla da ilişkilidir. Eğer bir kadından, dizleri birbirini öpecek şekilde oturan bir hanımefendi olma-

3. Barry Holston Lopez bunu *Of Wolves and Men* çalışmasında "et sarhoşluğu" olarak tanımlar (New York: Scribner's, 1978).

sı beklenirse, eğer kaba dille konuşulduğunda bayılacak şekilde yetiştirildiyse, hiçbir zaman pastörize süt dışında bir şey içmesine izin verilmediyse... o zaman, özgür bırakıldığında dikkatli olun! Birdenbire ne kadar çok içerse içsin erik cini ona yetmeyebilir, sarhoş bir gemici gibi sere serpe yatabilir ve kullandığı dil, duvardaki boyayı bile yerinden kaldırabilir. Kıtlığın akabinde, bir gün yine tutsak düşüleceği korkusu baş gösterir. Bu yüzden, elde etmek olanağı varken, elde edilir.⁴

Bir anlam taşıyan ve bizzat kendilerinin anlam kazandırdığı bir hayata aç olan kadınlar, aşırılıklar ya da aşırı davranışlar yoluyla güçlü bir öldürme dürtüsü duyabilirler. Bir kadın uzun dönemler boyunca kendi döngülerinin ya da yaratıcı gereksinimlerinin dışında yaşadığında, alkol, uyuşturucu, öfke, tinsellik, başkalarının ezilmesi, onunla bununla düşüp kalkma, gebelik, çalışma, yaratma, denetim, eğitim, düzen, beden sağlığı, abur cubur yiyecekler (adını siz koyun) gibi sık görülen aşırılıklara kaçmaya başlar. Kadınlar bunu yaparken kendini ifade etme, ruhsal dışavurum ve ruhsal doyumun düzenli döngülerinde yaşadıkları kaybı telafi etmektedirler. 259

Aç kalan kadın, ardı sıra birçok kıtlığa dayanır. Kaçmayı tasarlayabilir, ancak kaçmanın bedelinin çok yüksek olduğuna, bunun ona çok fazla libidoya, çok fazla enerjiye mal olacağına inanır. Eğitimi, mali durumu, tinselliği gibi diğer açılardan da hazırlıksız olabilir. Ne yazık ki, hazinenin kaybedilmesi ve kıtlığa dair derinlere işlemiş anılar, aşırılıkların arzulanabilir olduğu mazeretini üretmemize neden olabilir. Tabii ki, sonunda duyumlardan (herhangi bir duyumdan) zevk alabilmek öyle bir rahatlık ve öyle bir hazdır ki...

Kıtlıktan yeni kurtulmuş bir kadın, sırf değişiklik olsun diye hayat-tan zevk almak ister. Hayatta kalmak için gereken duygusal, akli, fiziksel, tinsel ve mali sınırlara dair algılarının körelmiş olmasıysa, onu tehlikeye sokar. Orada bir yerlerde bir çift zehirli kırmızı ayakkabı onun için parlayıp durmaktadır. Her nerede karşısına çıkarsa çıksın, onları alacaktır. Kıtlığın beraberinde getirdiği sorun, işte budur. Ona benzeyen bir şey özlemine giderecekse, kadın onu sınırsız tutar, hem de hiç sorgulamadan...

4. İnsan ister sokaklarda, isterse ipek çoraplar içinde yetmiş olsun, kolaylıkla "aşırıya kaçabilir." Yanlış arkadaşlar, gösterişler, acının azalması, korumacı davranışlar, insanın kendi ışığının donuklaşması, bütün bunlar birikimlerine bakmadan insanları bulabilir.

4. *Tuzak: Temel içgüdünün yaralanması, tutsaklığın sonuçları:* İçgüdüleri tanımlamak zordur, çünkü girdikleri biçimler görülemez ve her ne kadar zamanın başlangıcından bu yana insan doğasının bir parçası olduklarını hissetsek de, nörolojik olarak tam olarak nereye yerleştirileceklerini ya da bizi kesin olarak nasıl etkilediklerini kimse bilmez. Psikolojik açıdan Jung, içgüdülerin psikoid bilinçdışından, psişenin, biyolojinin ve tinin deşebildiği katmanından çıktığını öne sürmüştür. Ben de büyük ölçüde aynı kanıdayım ve özellikle yaratıcı içgüdünün, tıpkı düşlerin simgeselliğinin olduğu gibi, Benliğin lirik dili olduğunu söylemeye cüret edecek kadar ileri gidiyorum.

260

Etimolojik olarak *içgüdü* (instinct) sözcüğü Latince "itki" anlamına gelen *instinguere*'den türemiştir. *Instinctus* da doğuştan gelen bir uyarıcı yoluyla teşvik etme ya da itme, "kışkırtma" anlamına gelir. İçgüdü fikrine, basiret ve bilinçle harmanlandığında, insanlara bütünsel bir şekilde davranabilmeleri yönünde yol gösteren içsel bir şey olarak olumlu bir değer atfedilebilir. Bir kadın, tüm içgüdüleri sağlam ve yerinde olarak doğar.

Masaldaki çocuğun yeni bir ortama, kabalığının yontulduğu ve zor hayatının ortadan kalktığı bir ortama sürüklendiği söylenebilirse de, gerçekte bireyleşmesi kesintiye uğrar ve gelişmeye dönük çabaları durur. Ketleyici bir varlık olan yaşlı kadın, yaratıcı tinin çalışmalarını bir zenginlik olarak değil de, ıvrır zıvrır gibi görüp el yapımı kırmızı ayakkabıları yaktığında, çocuk her zamankinden daha suskun olduğu bir döneme girer. Keder boğulur, zaten yaratıcı olan tin, doğal ruhsal hayatından koparılıp kilitlendiğinde beklenen bir durumdur bu. Daha da kötüsü, çocuğun bu güç durumdan uygun bir şekilde kaçma içgüdüsi de körelerek yok olur. Yeni bir hayata yönelmek yerine, tutkalla dolu bir psişik havuzda oturur kalır. Haklı bir gerekçe olduğunda kaçmamak, depresyona neden olur. İşte, başka bir tuzak daha.

Ruha istediğiniz adı verin: İnsanın vahşiyle evliliği, gelecek umudu, fıskıran enerjisi, yaratıcı tutkusu, tarzı, yaptıkları, Sevgili, vahşi damat, "Tanrının soluğundaki kuşüyü." Hayatınızda bu süreç için sarf edeceğiniz sözcük ya da imgeler her neyse, tutsak düşenler de onlardır. Psişenin yaratıcı tininin böylesine yasta olmasının nedeni de budur.

Tutsak düşmüş çeşitli hayvan türleriyle ilgili vahşi hayat çalışmalarında, hayvanat bahçesindeki yerleri ne kadar sevimli inşa edilirse edilsin, bakıcıları, gerçekte de olduğu gibi, onları ne kadar çok severse sevsin, hayvanların genellikle yavrulama yeteneklerini yitirdikleri, beslen-

5. Aziz Hildegard diye de bilinen, Binghamlı Abbess Hildegard'dan. Kay: MSZ Weisbaden, Hessische Landesbibliothek.

me ve dinlenme ihtiyaçlarının bozulduğu, hayati davranışlarının azalarak uyku haline, somurtkanlığa ya da istenmeyen saldırganlığa dönüştüğü görülmüştür. Hayvanbilimciler tutsak hayvanlardaki bu davranışlara "hayvan depresyonu" adını verirler. Bir hayvan kafese konulduğunda uyku, eş seçimi, yumurtlama, çiftleşme, ana babalık vb doğal döngüleri olumsuz etkilenir. Doğal döngüler yitirildikçe, bunu boşluk takip eder. Boşluk, Budistlerin kutsal boşluk kavramı gibi tam bir boşluk değildir, daha çok penceresi olmayan, sınıksız kapalı bir kutunun içinde olmayı andırır.

Bu yüzden, kadınlar kuru ve yaşlı kadının hanesine girdiklerinde, kararsızlık, miasma, can sıkıntısı, basit depresyonlar ve hayvanların tutsak alındıklarında ve maruz kaldıkları darbelerle serseme çevrildiklerinde gösterdikleri belirtilere benzeyen ani kaygı durumları yaşarlar. Çok fazla evcilleşme, sonuçta oyun oynama, ilişki kurma, başa çıkma, gezinme, bir araya gelme ve bunun gibi unsurlara yönelik güçlü ve temel itkileri yok eder. Bir kadın fazlasıyla "iyi-yetişmiş" olmaya razı olduğunda, bu itkilere yönelik içgüdüleri azar azar en karanlık bilinçdışına, otomatik olarak ulaşabileceği bölgenin dışına itilir. Bu durumda, içgüdülerinin zedelenmiş olduğu söylenir. Doğal olarak gelmesi gereken şeyler ya hiç gelmez ya da aşırı ölçüde asılma, çekme, akıl yürütme, kendi benliğiyle mücadele etmenin ardından gelir.

Aşırı evcilleşmeden tutsaklık olarak söz ederken, çocuğun az ya da çok uygarlaşmış bir tarzda davranmayı öğrendiği süreç olan toplumsallaşmadan söz etmiyordum. Toplumsal gelişme çok önemlidir. O olmadan, bir kadın dünyada kendi yolunu çizemez.

Ama aşırı evcilleşme, dans etmenin hayati özünü yasaklamak gibidir. Uygun ve sağlıklı halinde vahşi benlik, halim selim ya da amaçsız değildir. Tetiktedir ve verili herhangi bir harekete ya da devinime karşı duyarlıdır. Tüm koşullar için mutlak olan ve yinelenen bir örüntüye kilitlenmez. Yaratıcı seçim gücü vardır. İçgüdüsi zedelenmiş kadının seçim gücü yoktur. Olduğu yere saplanıp kalır.

Saplanıp kalmanın çeşitli yolları vardır. İçgüdüsi zedelenmiş kadın yardım istemekte ya da ihtiyaçlarını tanımlamakta sıkıntı çektiği için, genellikle kendini ele verir. Kaçmaya ya da savaşmaya dönük doğal içgüdüleri büyük ölçüde yavaşlamış ya da tükenmiştir. Doyma, tat alma, kuşkulama, dikkat duyularını tanıma, tam olarak ve özgürce sevmeye dürtüsü ya ketlenmiştir ya da abartılıdır.

Masalda olduğu gibi, vahşi benliğe yönelen en sinsî saldırılardan biri, eğer yerine getirilirse bir ödül verileceğini ima ederek, kişiyi uygun bir şekilde ve terbiyeli davranmaya yöneltmektir. Bu yöntem iki yaşın-

261

daki bir çocuğu odasını temizlemesi (yatak yapılana kadar oyuncaklarla oynamaması) için geçici bir süreliğine ikna edebilirse de (edebilirseyi vurguluyorum),⁶ canlı bir kadının hayatında asla, ama asla işe yaramaz. Tutarlılık, bir işin sonunu getirme ve örgütlenme, bunların hepsi yaratıcı hayatın gerçekleştirilmesi için esas olmakla birlikte, yaşlı kadının "terbiyeli ol" uyarısı herhangi bir büyüme ve gelişme fırsatını yok eder.

262 Yaratıcı hayatın ana damarı, özül, beyin kökü oyundur, terbiye değil. Oynama itkisi bir içgüdüdür. Oyun yoksa, yaratıcı hayat da yoktur. Uslu olunursa, yaratıcı hayat olmaz. Sessizce oturulursa, yaratıcı hayat olmaz. Sadece ağırbaşlı bir şekilde konuşulur, düşünülür, davranılırsa, çok az yaratıcı özsuyu çıkar. Kadınların garip olanı aşağılamasını; yeni ve olağandışı olandan kuşku duymasını; ateşli, coşkulu, yenilikçi olandan kaçınmasını; kişisel olanı kişisellikten arındırmasını yüreklediren herhangi bir grup, toplum, kurum ya da örgüt, bir ölü kadınlar kültürü istemektedir.

1960'ların blues şarkıcısı Janis Joplin, tini ezen kuvvetler tarafından içgüdücü zedelenmiş olan yabancı kadına iyi bir örnektir. Onun yaratıcı hayatı, masum merakı, hayat sevgisi, büyüme yılları sırasında dünyaya bir ölçüde saygısız bakışı, zamanının beyaz Güneyli Baptist toplumunun "iyi-kız" anlayışıyla onu kuşatanların büyük bir kısmı ve öğretmenleri tarafından acımasızca karalanmıştı.

Çok başarılı bir öğrenci ve yetenekli bir ressam olduğu halde, makyaj yapmadığı⁷ için diğer kızlar tarafından; kasabanın dışındaki yüksekçe bir kayaya tırmanıp orada arkadaşlarıyla şarkı söylemekten ve caz dinlemekten hoşlandığı için ise komşuları tarafından dışlanmıştı. Sonunda blues dünyasına kaçtığında o kadar açtı ki, artık ne zaman yeter diyeceğini bilemiyordu. Sınırları sallantıdaydı, bu ise seks, içki ve ilaçlar konusunda sınır tanımamasına yol açmıştı.⁸

6. "Ev ödevini yapana kadar kurabiye yok" tekniğine Psikoloji 101'de Primack ilkesi ya da "büyükanne kuralı" denir. Klasik psikoloji bile böyle bir kuralın yaşlıların dünyasına ait olduğunu kabul ediyor gibi görünmektedir.

7. Joplin makyaj yapmamakla politik bir ifadede bulunmuyordu. Birçok ergen gibi, cildi bozulmuştu ve öyle görünüyor ki, lisedeyken kendini erkekler için potansiyel bir sevgiliden çok bir kafadar olarak görüyordu. 1960'larda Birleşik Devletler'de birçok yeni militanlaşmış kadın, politik bir ifadede bulunmak amacıyla makyajdan kaçınıyordu; temelde söyledikleri şey, kendilerini erkekler tarafından tüketilecek hoş bir nesne olarak sunmak istemedikleriydi. Buna karşın, birçok yerli kültürde her iki cinsten insan da hem uzak tutmak hem de çekici olmak için yüzlerini ve vücutlarını boyar. Özünde, kadınlar için kendini süslemek kadınların yaratıcı dünyasına ait bir şeydir ve kendini nasıl süslemeyi seçtiği, süsleyip süslemediği, her iki halde de kişisel bir dildir, kadının ne istediğini anlatır.

8. *Kırmızı Ayakkabılar*'ın modern bir versiyonunu yaşamış olan Janis Joplin'in çok

Aç ruhta görülen aynı zedelenmiş-içgüdü örüntüsü, Bessie Smith, Anne Sexton, Edith Piaf, Marilyn Monroe ve Judy Garland'da da vardır: "Uymaya" çalışma, ölçüsüzleşme, duramama.⁹ Savunmasız bir durumdayken çok kötü seçimler yapmış olan içgüdücü-zedelenmiş yetenekli kadınlardan oluşan çok uzun bir liste çıkarabiliriz. Masaldaki çocuk gibi bunların hepsi de elleriyle yaptıkları kırmızı ayakkabıları yolun bir yerinde kaybetmiş ve kendilerini, zehirli kırmızı ayakkabılara giden yolda bulmuşlardır. Hepsi kederle doludur, çünkü tinsel-besine, ruhsal-öyküye, doğal gezinmelere, ihtiyaçlarıyla uyumlu bir süslenmeye, Tanrısal öğrenime, basit ve sağlıklı bir cinselliğe açlık duyarlar. Ama, istemeden de olsa, onları çılgınca dans eden hayaletlere çeviren lanetli ayakkabıları-hayatın giderek daha da kötüleşmesine neden olan inançları, eylemleri, fikirleri-seçerler.

Kadınlar çılgınca davrandıklarında, saplantılarına engel olamadıklarında ya da daha az habisi, ama yine de yıkıcı olan örüntülere yaptıkları, sorunun kaynağında içgüdülerin zedelenmesinin bulunması ihtimali küçümsenmemelidir. Zedelenmiş içgüdüünün onarılması, bir tutsaklığın meydana geldiğini, bunu bir ruhsal açlığın izlediğini, içgörünün ve korunmanın olağan sınırlarının kaybolduğunu kabullenmekle başlar. Bir kadını tutsaklığa ve ardından açlığa götüren sürecin tersine çevrilmesi gerekir. Ama, birçok kadın öyküde anlatıldığı şekliyle, birini izleyen birkaç evreden daha geç.

5. *Tuzak: Gizli bir hayata sinsice sokulmaya çalışmak, ikiye bölünmek*: Masalın bu bölümünde özel bir ayinle kilise topluluğuna kabul edilecek olan çocuk, yeni ayakkabılar için bir ayakkabıcıya götürülecektir. Kabul töreni motifi, bu öyküye görece modern bir eklemedir. Arketipsel olarak "Kırmızı Ayakkabılar"ın aybaşı kanamalarının başlaması ve anne-tarafından-daha-az-korunan bir hayata geçilmesi, genç bir kadına kendisinden büyük kadınlar tarafından dış dünyanın farkında olma ve ona tepki gösterme yollarının öğretilmesiyle ilgili çok eski bir öykü ya da mitin üst üste binen parçalarından biri olması mümkündür.¹⁰

Eski Hindistan, Mısır, Asya'nın bazı bölümleri ve Türkiye'nin ana-güzel bir biyografisi için bkz. Myra Freidman, *Buried Alive: The Biography of Janis Joplin* (New York: Morrow, 1973). 1992'de Harmony Books, NY tarafından yayımlanmış yeni bir versiyonu da vardır.

9. Bu, organik etiyolojylı, ve bazı vakalarda ise iyatrojenik [tedaviden kaynaklanan] kötüleşmeyi görmezden gelmek değildir.

10. *Kırmızı Ayakkabılar*'ın sahip olduğumuz en modern versiyonları, bu törenlerin özgün konusunun nasıl çarpıtılıp çürütüldüğünü muhtemelen binlerce sayfalık bir ta-

erkil kültürlerinde –ki bu kültürlerin binlerce kilometre uzaklıktaki bizlerin ruh anlayışını etkilediğine inanılır– genç kızlara ayaklarını boyayabilmeleri için kına ve benzeri kırmızı boyar maddelerin sürülmesinin, eşik (geçiş) törenlerinin merkezi bir özelliği olduğu söylenir.¹¹ En önemli eşik törenlerinden biri, ilk aybaşı kanamasıyla ilgiliydi. Bu tören, çocukluktan çıkarak kendi karnından dünyaya hayat getirmeye ilişkin büyük yeteneğe, buna eşlik eden cinsel gücü ve bütün çevresel kadınlık güçlerini taşımaya geçişi kutluyordu. Tören bütün evreleriyle, kırmızı kanla ilgiliydi: Aybaşı kanamasının rahimden gelen kanı, çocuğun dünyaya getirilişinin ya da düşük yapmanın kanı, hep ayaklara doğru akan kanlardır. Görebileceğiniz gibi, özgün kırmızı ayakkabıların birçok anlamı vardır.

Masumlar Günü'ne yapılan gönderme de yine sonradan yapılan bir eklemedir. Avrupa'da, eski Pagan dünyanın kış gündönümü kutlamalarının yerini alan bir Hristiyan yortu gününü anlatır. Eski Pagan kutlamaları sırasında kadınlar, gelecek ilkbahardaki simgesel ve gerçek yeni hayata hazırlanmak için kadın bedeninin ve kadın ruhunun/tininin temizlenmesine yönelik bir tören yapıyorlardı. Bu törenler (bir çocuğun ölümü ya da düşük, ölü doğum ve eski yıllarda kadınların cinsel ve üretken hayatlarında önemli olan diğer olaylar gibi) doğum kayıpları¹² için grupça yas tutmayı da içermiş olabilir.¹³

rihsel araştırmadan daha açıkça gösterir. Geriye kalan bu versiyonlar, kalıntıdan ibaret olsalar da, değerlidir, çünkü kimi zaman bir masala daha yakın zamanlarda yapılmış daha acımasız eklemeler/çıkarmalar, masalın kendisinde gösterilen yıkıcı süreci taklit eden bir kültürde ve/veya psikik çevrede yaşamı sürdürmek ve gelişmek için bilmemiz gerekenleri tam olarak bize söyler. Bu anlamda, şimdi ve burada bizi bekleyen psikik tuzakları açıkça gösteren bölük pörçük bir masala sahip olduğumuz için garip bir şekilde şanslıyız.

11. Eski ve çağdaş aborijinal kadınların törenlerine çoğu zaman "ergenlik" ya da "doğurganlık" törenleri denir. Bununla birlikte, bu sözler antropoloji, arkeoloji ve etnolojide XIX. yüzyıl ortasından beri var olan büyük ölçüde erkeksi bakış açısından kaynaklanmıştır. Bunlar, güncel gerçekliği temsil etmekten çok, ne yazık ki, kadınların hayat süreçlerini çarpıtıp parçalayan sözlerdir.

Mecazi olarak bir kadın kendi pelvisinin kemik boşluklarından birçok kez ve farklı şekillerde hem yukarıya hem de aşağıya doğru geçer ve her seferinde yeni bilgiler edinme potansiyelini içinde barındırır. Bu süreç kadının bütün hayatı boyunca sürer. "Doğurganlık" evresi denen şey aybaşı görmeyle başlayıp menopozla bitmez.

Bütün "doğurganlık" törenlerine eşik törenleri demek daha uygundur; her biri sadece görünür bir şekilde değil, içsel olarak da başarıyla geçilen özgül dönüştürücü gücüne göre adlandırılır. "Güzellik Yolu" denen Dine (Navajo) kutsama töreni, dilin ve adlandırmanın iyi bir örneğidir, meselenin özünü tanımlamaktadır.

12. Jungcu analist Judith A. Savage'in *Mourning Unlived Lives – A Psychological Study of Childbearing Loss*, mükemmel bir kitaptır ve kadınlar için çok önemli olan bu konu üzerine türündeki az sayıda yapıttan biridir (Wilmette, Illinois: Chiron, 1989).

13. Hatha ve tantrik yoga gibi törenler, dans ve insanın bedeniyle ilişkisini düzenleyen diğer uygulamalar yeniden güç kazanma açısından çok etkilidir.

Masalın burasında psikik bastırılmanın en açıklayıcı bölümlerinden biri ortaya çıkar. Çocuğun doymak bilmez ruhsal açlığı, kuruyup gitmiş davranışlarını denetimden çıkarır. Ayakkabıcıda, yaşlı kadını aldatarak tuhaf kırmızı ayakkabılara sinsice sokulur. Ruhsal hayata yönelik bu gözü dönmüş açlık, hızla psişenin yüzeyine çıkmıştır ve eline ne geçerse onu alacaktır, çünkü en kısa sürede tekrar bastırılacağını bilir.

Bu patlayıcı psikolojik "sokulma" bir kadın benliğinin büyük bölümlerini psişenin gölgelerine baskıladığı zaman ortaya çıkar. Analitik psikoloji açısından hem olumlu hem de olumsuz içgüdü, itki ve duyguların bilinçdışına bastırılması, onların gölge bir dünyayı mesken tutmasına neden olur. Ego ve süperegö, gölge itkileri sansürlemeyi sürdürmeye çalışsa da, bastırmanın neden olduğu bu basınç, bir lastiğin iç duvarlarındaki kabarcık gibidir. En sonunda, lastik dönüp ısındıkça kabarcığın üzerindeki basınç da yoğunlaşır, bu ise içindekilerin tamamının boşalarak dışa doğru patlamasına yol açar.

Gölge de aynı şekilde davranır. Cimri bir insanın herkesi şaşırtıp birdenbire bir yetim yurduna milyonlarca dolar vermesinin ya da normalde nazik olan birinin öfkeden kudurup delirmiş bir Roma mumu gibi davranmasının nedeni budur. Gölge dünyasına kapıları biraz açarak ve çeşitli öğeleri her seferinde birkaç tane olmak üzere serbest bırakarak, onlarla ilişkiye girerek, kullanım alanları bularak, görüşmeler yaparak gölgenin sokulma ataklarından ve beklenmeyen patlamalardan duyduğumuz şaşkınlığı azaltabileceğimizi görürüz.

Gerçi değerler kültürden kültüre değişebildiği için gölgede farklı "olumsuzlar" ve "olumlular" ortaya çıkabilir, ama olumsuz olarak değerlendirilen ve bu nedenle gölgeler ülkesine gönderilenler bir kimseyi, çalmaya, aldatmaya, öldürmeye, çeşitli şekillerde aşırı davranmaya ve bu minvalde olgulara yüreklendiren tipik itkilerdir. Gölgelemlerin olumsuz veçheleri garip bir biçimde heyecan verici olmakla birlikte, bireylerin, ilişkilerin ve büyük grupların ruh hallerindeki dengeyi ve dinginliği çalarak entropik bir yapı da barındırır.

Ancak gölge, kişiliğin kutsal, hoş, güzel ve güçlü boyutlarını da içerebilir. Özellikle kadınlar için gölge hemen her zaman varoluşun kilit noktaları tarafından yasaklanmış olan ya da pek destek verilmeyen çok güzel ve incelikli yönlerini içerir. Birçok kadının psişesindeki kuyunun dibinde hayalperest yaratıcı, kurnaz doğrucu Davut, uzağı gören, kendisi hakkında küçümsemekten iyi söz edebilen, yaltaklanmadan kendisiyle yüzleşebilen, sanatını mükemmelleştirmeye çalışan biri yatar. Kültürümüzdeki kadınlar için gölgedeki olumlu etkiler çoğu zaman el yapımı bir hayatın yaratılmasına izin vermekle ilgilidir.

Ruhun ve benliğin bu ıskartaya çıkarılmış, değersizleştirilmiş ve "kabul edilemez" boyutları karanlıkta öylece yatmaz, tersine, ne zaman ve nasıl bir özgürlük hamlesinde bulunacaklarının planlarını yaparlar. Bilinç dışında fokurdayıp köpürürler, çağıldarlar, kaynarlar, ta ki bir gün üstlerindeki kapak, ne kadar sıkı kapatılmış olursa olsun, taşkın bir sel halinde ve kendi bildikleri gibi dışarıya ve yukarıya doğru patlayana kadar.

266

O zaman onu kapatmaya çalışmak, bizim ıssız ormanlarda dediğimiz gibi, beş kiloluk torbanın içine on kiloluk çamuru yeniden sokmaya çalışmaya benzer. Bir kez patladı mı, gölgeden püskürenleri tekrar tıkıştırıp kapatmak zordur. Yaratıcı tinin sevincini tamamen gömmek-tense, bilinçli bir şekilde yaşatmak için bütünsel bir yol bulmak en iyisidir, ama kimi zaman kadın köşeye sıkıştırılır ve ortaya da böyle bir sonuç çıkar.

Yazarlar, ressamalar, dansçılar, anneler, arayıcılar, mistikler, öğrenciler ya da gezginler, yazmayı, resim yapmayı, dans etmeyi, anneliği, araştırmayı, bakmayı, öğrenmeyi, talimi bıraktıklarında, gölge hayat ortaya çıkar. Bunları yapmayı uzun zaman harcamalarına karşın, istedikleri sonuca ulaşamamaları ya da hak ettikleri kadar tanınmamaları ya da sayısız başka nedenler yüzünden bırakmış olabilirler. Yaratıcı güç hangi nedenle olursa olsun durunca, tabii bir şekilde ona doğru akan enerji de fırsatını bulduğu her an ve her yerde yüzeye çıkabileceği yeraltına iner. Bir kadın, gündüzleri istediği her şeyi tam anlamıyla yapamayacağını hissettiğinden, garip bir ikili hayat sürdürmeye başlar. Gündüz saatlerinde "miş" gibi yaparken, fırsatını bulduğunda bambaşka bir şekilde davranır.

Bir kadın, hayatını güzel, temiz ve küçük bir pakete tıkıştırılmış gibi yaptığı zaman, aslında sadece bütün hayati enerjisini gölgeye sokarak yay gibi germektedir. Böyle bir kadın, "İyiyim, ben iyiyim," der. Odanın diğer köşesinden ya da aynada ona bakarız. Biliriz ki, iyi değildir. Sonra bir gün bir zurnacıyla tanışıp bilardo salonu güzeli olmak için Tippicanoe'ye kaçtığını duyarız. Ve ne oldu diye şaşırırız, çünkü biliriz ki, zurnacıardan nefret etmektedir ve her zaman Tippicanoe'de değil, Orcas Adası'nda yaşamak istemiştir. Üstelik, daha önce bilardo salonlarından hiç söz etmemiştir.

Henrik Ibsen'in oyunundaki Hedda Gabler gibi, Vahşi Kadın da bir yandan dişlerini gıcırdatırken, bir yandan da "sıradan bir hayat" yaşayabilmiş gibi davranır, ancak, her zaman ödenecek bir bedel vardır. Hedda sinsice tutkulu ve tehlikeli bir hayatın içine sızar, eski sevgili-siyle ve Ölümle oyun oynar. Dışarıdan bakıldığında şapkalar takmak-

tan ve kurumuş kocasının sıkıcı hayatına ilişkin dırdırlarına kulak vermekten hoşnutmuş gibi görünür. Bir kadın görünüşte nazik, hatta sinik olabilir, ama içten içe kanamaktadır.

Ya da Janis Joplin gibi, bir kadın artık dayanamaz hale gelene kadar boyun eğmeye çalışabilir ve derken gölgede kalması için zorlanmaktan aşınan ve hastalanan yaratıcı doğası, bir insanın yeteneklerini ve bizzat hayatını gözardı eden pervasız yöntemlerle "yetiştirme" ilkelere isyan ederek şiddetli bir şekilde patlar.

İstedığınız gibi adlandırabilirsiniz, ama gerçek hayatta gelişip serilmelerine izin verecek kadar yer bulamadıkları için hayata sinsice sokulmak zorunda kalmak, kadınların hayatıyetine karşı yapılan bir insafsızlıktır. Tutsak düşen ve aç kalan kadın, her tür şeye sinsice sokulur ve her şeyden sinsice bir şeyler çalar. Onaylanmayan kitaplara ve müziğe sokulur; dostluklara, cinsel duygulara, dinsel bağlılıklara sokulur. Kaçamak düşüncelere, devrim düşlerine sokulur. Akranlarına ve ailesine sinsice sokularak onların zamanını çalar. Bir hazine aşırıp sinsice eve sokar. Yazma zamanlarından, düşünme zamanlarından, ruhsal-zamanlarından sinsice çalar. Bir tin aşırıp sinsice yatak odasına getirir, çalışmaya başlamadan önce sinsice bir şiir okur, kimse bakmadığında araya bir zıplama ya da kucaklama sıkıştırır.

267

Fazlasıyla zıt kutuplara ayrılmış bu yoldan kurtulmak için, kadının yapmacıklıktan vazgeçmesi gerekir. Sahte bir ruhsal-hayata sokulmak asla işe yaramaz. Her zaman en ummadığınız anda yan duvarları çöktürür. Bu durumda mutsuzluk her yeri sarar. Platformunuz ne kadar ev yapımı olursa olsun, uyanmak, ayağa kalkmak ve yaşayabileceğinizin en çoğunu yaşamak, yapabileceğinizin en iyisini yapmak ve sahteliklerin içeri sokulmasından vazgeçmek daha iyidir. Gerçek bir anlam taşıyan ve sizin için sağlıklı olan şeylere tutunmakla yetinmeyi bilmelisiniz.

Masaldaki çocuk, ayakkabıları, gözleri iyi görmeyen yaşlı kadının yanından kaçırır. Burada, bizzat kuru ve mükemmeliyetçi değer sisteminin doğru bir şekilde görme, etrafta olan bitenlere karşı uyanık olma yeteneğinden yoksun olduğu doğrulanır. Benliğin kişisel sıkıntısına dikkat etmemek, zedelenmiş içsel psişe ve kültür için de tipiktir. Böylece genç kız çeşitli seçimlerden oluşan uzun bir diziye berbat ve hatalı bir halka daha eklemektedir.

Tuzağa düşmesine yol açan ilk adım olan yaldızlı arabaya binışinin cehaletten kaynaklandığını varsayalım. Kendi eliyle yaptığı şeyi bırakmasının düşüncesizlik olduğunu, ama bunun hayatta tecrübesi olmayanlar için tipik bir davranış olduğunu kabul edelim. Ancak, şimdi

ayakkabıcının kutusundaki ayakkabıları istemektedir ve paradoksal olarak yeni hayata yönelik bu itkisi doğru ve yerindedir, ama yaşlı kadınla çok fazla vakit geçirmiştir ve bu öldürücü olasılığı seçerken içgüdüleri yüksek sesle onu uyarmamaktadır. Gerçekte, ayakkabıcı da çocukla işbirliği yapmaktadır. Acınası seçimi karşısında gülümser ve göz kırpar. Birlikte sinsice kırmızı ayakkabıları yaşlı kadından kaçırlar.

268 Kadınlar kendilerini bu şekilde kandırırlar. Bir yandan ne türden olursa olsun hazinelerini fırlatıp atarlarken, diğer yandan da mümkün olan her şekilde ıvır zıvır şeylerin peşinden koşarlar. Yazıyorlar mı? Evet, ama gizlice, bu yüzden de kendilerine destek olabilecek geri besleme bulamazlar. Öğrenci sınırlarını zorluyor mu? Evet, ama gizlice, bu yüzden de hiçbir yardım göremez ve ustası yoktur. Sanatçı tamamen özgün işler üreterek riske mi giriyor, yoksa soluk taklitler sunarak, örnek olmak yerine taklitçi haline mi geliyor? Peki ya, hiç hırsları yokmuş gibi davranan, ama kendisinin, halkının, dünyasının başarılarını yüreğinde hisseden tutkulu kadınlar? Sıkı ve güçlü bir hayalperesttir, yine de kendini suskunluk içinde mücadeleye verir. Sırdasız, rehbersiz, küçücük bir yüreklendirici bölüm bile olmadan yaşamak ölümcüldür.

Küçük hayat parçalarını bu şekilde sinsice çalmak zordur, ama kadınlar bunu her gün yaparlar. Bir kadın kendini hayatın içine sinsice sokulmaya ve ondan bir şeyler çalmaya zorlanmış hissettiği zaman hayatını asgari düzeyde sürdürmektedir. Hayatındaki "onlar" kimse, "onlar"ı dinlemeyerek hayattan bir şeyler aşırıya bakar. Yüzeyde ilgisiz ve sakın davransa da, ne zaman bir çatlaktan ışık sızsa, aç benliği hoptalamaya başlar, en yakın hayat biçimine doğru koşar, hemen sıvışır, tek-meler, çılgınca saldırır, sersemce kendi kendine dans eder, kendini tüketir, sonra da kimse gittiğini fark etmeden sürünerek tekrar karanlık hücreye girmeye çalışır.

Kötü evlilikleri olan kadınlar bunu yaparlar. Aşağılanmış kadınlar bunu yaparlar. Utançla dolu kadınlar, cezalandırılmaktan, alay edilmekten ya da aşağılanmaktan korkan kadınlar bunu yaparlar. İçgüdüleri zedelenmiş kadınlar bunu yaparlar. Tutsak düşmüş bir kadın için, *şayet* doğru şeyi aşırıyorsa ve *şayet* o şey özgürleşmesini sağlayacaksa, sinsice aşırma iyidir. Esasında hayatın iyi, doyurucu ve cesur kısımlarına sinsice sokulmak ve onlardan sinsice bir şeyler çalmak, bu sokulma ve aşırıların bitmesi ve hayatını uygun gördüğü açıklıkta sürdürebileceği özgürlüğe sahip olabilmesi için ruhun daha da kararlı davranmasını sağlar.

Görürsünüz, vahşi ruhta azar azar alıp sonsuza kadar yaşayıp

gitmemize izin vermeyecek olan bir şey vardır. Çünkü işin özünde, bilinçlenmek için çabalayan kadınların güzel havadan gizlice ufak ufak kokular çalıp sonra da daha fazlasını istememesi olanaksızdır. Çocukken, nefesinizi tutarak kendinizi öldüremeyeceğinizi keşfettiğiniz anı anımsayın. Çok az bir havayla ya da hiç havasız idare etmeye çalışabilirsiniz, ama ardından büyük bir körük hareketi gelir, şiddetli ve talepkâr bu itki sonunda sizi mümkün olduğunca çabuk nefes almaya zorlar. Tekrar tam olarak nefes alıp verene kadar yutkunur, havayı dışlarsınız.

Ne mutlu ki, ruhta/psişede de buna benzer bir şey vardır. O idareyi ele alır ve bizi iyi havayı tam olarak solumaya sevk eder. Doğrusu, gizlice sokulup küçük hayat yudumları çalarak gerçekten yaşayıp gidemeyeceğimizi biliriz. Bir kadının ruhundaki vahşi kuvvet, onun havaya tü-müyle açık olmasını talep eder. Tetikte durup bizim için doğru olan şeyleri içimize alabiliriz.

Masaldaki ayakkabıcı, öykünün daha sonraki kısımlarında *kendikendine-çılınca-dans et* ayakkabılarına hayat veren yaşlı askerin habercisidir. Bu karakterle bizim eski simgecilikten tanıdığımız karakterler arasında, onun sadece masum bir seyirci olmadığını düşündürten epeyce ortak nokta vardır. Psişenin (ve kültürün de) içindeki doğal yok edici bir binbir surattır, tıpkı farkında olmayanları ayartmak için, tuzakların, kafeslerin ve zehirli yemlerin kılık değiştirmesi gibi, o da kılık değiştirme yeteneğine sahip olan bir kuvvettir. Yaşlı kadını aldatarak şaka yaptığını hesaba katmalıyız.

Hayır, kılık değiştirmiş bir iblis tasviri olan askerle ilintisi olması muhtemeldir.¹⁴ Eski çağlarda iblis, asker, ayakkabıcı, kambur ve diğer imgeler gerek yeryüzü doğasındaki gerekse insan doğasındaki olumsuz güçleri resmetmek için kullanılırdı.¹⁵

Ruhun böylesine çorak koşullarda bile bir şeye, herhangi bir şeye gizlice sokulmaya çalışacak kadar cesur olmasından haklı olarak gurur duyabiliriz, ama bu, sorunun sadece bu olamayacağı gerçeğini değiştir-

14. Bazı folklorlarda İblis'in insan şeklindeki rahat olmadığı, bu kılığın ona tam uymadığı, bu yüzden İblis'in topallamasına yol açtığı söylenir. Masallardaki anlamında, *Kırmızı Ayakkabılar*'daki kız, ayaklarından ayrı kalıverir ve bu nedenle de topallaması gerekir, çünkü deyim yerindeyse, "İblis'le dans" etmiştir, onun "topallamasını," yani aşırıya dönük ve ölmekte olan insanaltı hayatını üstüne almıştır.

15. Hristiyanlık dönemlerinde kadim ayakkabıcının aletleri iblisin işkence aletleriyle eşanlamlı hale gelmişti: Raspa, kerpeten, kargaburun, kışkaç, çekik, biz vb. Paganlık dönemlerinde ayakkabıcılar ayakkabı derisinin, tabanlarının, astarlar ve ambalajlarının geldiği hayvanları yatıştırmaya dönük tinsel sorumluluğu paylaştılar. 1500'lere doğru Pagan-olmayan Avrupa'nın her yanında "sahte peygamberler Tinklaris'in ve ayakkabı yapımcılarının hizmetçisidir... yalancı peygamberler tenekeçilerden ve ayakkabıcılardan türemişlerdir," denirdi.

mez. Psikoloji sadece bedeni, akli ve tını değil, aynı ölçüde kültürü ve içinde yaşanan çevresel şartları da içermelidir. Böyle bakınca, her düzeyde sorulması gereken soru şudur: Nasıl olmuştur da tek tek her kadının başlangıçta ona ait olan bir hayat için kendisini yaltaklamak, alçalmak, ürkemek, yalvarmak zorunda hissetmektedir? Herhangi bir kültürde bunu talep eden şey nedir? İçsel ve dışsal dünyaların her bir katmanının yarattığı baskıları incelemek, kadını iblis ayakkabıların içine sinsice girmenin yapıcı bir seçim olduğunu düşünmekten alıkoyacaktır.

270 6. Tuzak: Toplumun önünde eğilmek, gölge isyan: Çocuk sinsice kırmızı ayakkabıları giyer, yürüyerek kiliseye gider, etrafında olup bitenlere dikkat etmez ve topluluk tarafından aşağılanır. Köyün üyeleri onu "ele verir." Cezalandırılır. Kırmızı ayakkabılar elinden alınır. Ama artık çok geçtir, oltaya yakalanmıştır. Sorun henüz saplantı düzeyinde değildir, ama toplum ondan kendi dar ufuklu değerlerine teslim olmasını talep ederek içsel açlığını besler ve güçlendirir.

Gizli bir hayata sahip olmaya çalışabilirsiniz, ama er ya da geç süper-ego, olumsuz bir kompleks ve/veya kültürün kendisi üzerinize boşanacaktır. Açlığını çektiğiniz, onaylanmamış bir şeyi saklamak zordur. Besleyici nitelikte olmasa bile, çalınmış zevkleri gizlemek zordur.

Kabul edilebilir davranışlar konusunda varılan uzlaşmalar ile bireyin farklılaşan itkileri arasındaki mevcut herhangi bir uyumsuzluğa saldırmak, olumsuz komplekslerin ve kültürlerin doğasıdır. Nasıl ki, yürüdükleri yolun üstünde tek bir yaprak görmek bile bazı insanları çılgına çevirirse, olumsuz yargılar da uyum sağlamayan üyeyi kesip biçmek için bıçaklarını bilir.

Kimi zaman toplum, çabaları bütünlüklü bir eser meydana getirsin diye kadını "aziz" olmaya, aydınlanmış olmaya, siyaseten doğru olmaya, "tertipli düzenli olmaya" zorlar. Eğer toplumun önünde eğilir ve uyum göstermeye dönük anlamsız baskılarına razı olursak, dışlanmaktan kurtuluruz, ama aynı zamanda vahşi hayatımıza da ihanet edip onu tehlikeye atmış oluruz.

Kimileri, vahşi denilen kadınların lanetlendiği zamanların geride kaldığını düşünmektedir. Oysa ki, vahşi olanın, yani doğal ruh-benliği-ne uygun davranan kadının "yanlış" ya da "kötü" olarak damgalandığı bu dönem geride kalmamıştır. Değişen tek şey, kadınlar için "kontrol dışı" olduğu düşünülen davranış tipleridir. Örneğin, bugün dünyanın çeşitli bölgelerinde eğer bir kadın politik, toplumsal, tinsel, ailevi veya çevresel açılardan taraf tutarsa, bazı kralların çıplak olduğunu gösterir-

se ya da yaralananların, sesi olmayanların sözcüsü olursa, çoğu zaman "vahşileşip vahşileşmediğini," yani "delirip delirmediğini" anlamak için onu böyle davranmaya iten sebepler didik didik edilir.

Katı bir toplumun içine doğan vahşi bir çocuğu bekleyen olağan akıbet, utanç verici bir şekilde herkesin ondan uzak durmasıdır. Uzak durmak, kurbanı sanki yokmuş gibi davranmaktır. Manevi ilgiyi, sevgiyi ve diğer psişik gereklilikleri o kişiden esirgemektir. Buradaki amaç, onu uyum göstermeye zorlamak ya da tinselliğini öldürmek ve/veya ıssızlarda zayıf düşüp ölsün diye köyden uzaklaştırmaktır.

Eğer bir kadından uzak durulursa, bunun nedeni hemen her zaman vahşi sınıflaması içinde yer alan bir şey yapması ya da yapmak üzere olmasıdır. Bu çoğu zaman biraz farklı bir inancı dile getirmek ya da onaylanmayan bir renk giymek gibi basit bir şeydir: Hem çok küçük hem de büyük bir şey. Baskı altındaki bir kadının uyum göstermeyi o kadar da fazla reddetmediği unutulmamalıdır, çünkü *uymazsa* ölecektir. Tinsel bütünlüğü tehlikeydedir. Ve mevcut bütün yollar onu riske soksa bile, mümkün olan her şekilde özgür olmaya çalışacaktır.

İşte yakın bir örnek. CNN'e göre, dinsel sınırlamalar nedeniyle arabaları kullanmaları yasaklanmış olan Suudi Arabistanlı Müslüman kadınlar Körfez Savaşı'nın başında bu kuralı deldiler. Savaştan sonra bu davranışlarından dolayı mahkemeye çıkarıldılar ve sayısız sorgulama ve kınamanın ardından onları gelecekte hizada tutacaklarına söz veren babalarının, erkek kardeşlerinin ya da kocalarının himayelerine bırakıldılar.

Rezilliklerle dolu, akıldışı ve kontrolsüz olarak tanımlanan çılgın bir dünyaya bir kadının vurduğu hayat-verici ve hayat-geliştirici damgaya bir örnektir bu. Çevresindeki kültürün onu daha da kurutmasına izin veren masaldaki çocuktan farklı olarak, kimi zaman çorak bir toplumun önünde eğilip yaltaklanmanın tek alternatifi, cesaretle sınırlanmış olmuştur bir eyleme girişmektir. Bu eylemin dünyayı sarsması şart değildir. Cesaret, yüreği izlemek demektir. Her gün büyük bir yürek isteyen eylemler yapan milyonlarca kadın vardır. Kuru bir toplumu yeniden biçimlendiren, sadece tek tek eylemler değil, ama bu eylemlerin sürdürülmesidir de. Genç bir Budist rahibenin bir keresinde bana dediği gibi: "Damlayan su, taşı deler."

Ayrıca, çoğu toplum kadınların vahşi, ruhani ve yaratıcı hayatlarının baskılanmasını özendiren çok gizli yönler taşır. Kültürdeki bu özendirme, kadınları birbirlerini "gammazlama"ya ve kız kardeşlerini (ve erkek kardeşlerini) kadınsı doğaya ait ailevi değerlerde bulunan ilişkiyi yansıtmayan kısıtlamalara kurban etmeye yöneltir. Bunlar bir

kadını diğerini ihbar etmeye ve dolayısıyla da kadınsı ve bütünsel bir tarzda davrandığı için, adaletsizlik karşısında yerinde bir korku ve muhalefet hissi duyduğu için cezalandırmasına önayak olmakla kalmaz, büyük kadınları kendilerinden daha genç, güçsüz ya da çaresiz kadınların fiziksel, zihinsel ve tinsel olarak istismar edilmesinde işbirliği yapmaya, genç kadınları ise kendilerinden daha yaşlı olan kadınların gereksinimlerini görmezden gelmeye ve ihmal etmeye de özendirir.

272 Bir kadın, kuru toplumu desteklemeyi reddettiğinde, vahşi düşünce biçimini bırakmayı da reddeder ve eylemleri de buna uygun olur. "Kırmızı Ayakkabılar"ın esas olarak bize verdiği ders şudur: Vahşi psişe -tartışma götürmeksizin onu kendimiz için değerli kılarak, çıkarlarını yüksek sesle dile getirerek, psişik sağlıksızlığa boyun eğmeyi reddeder- uygun bir şekilde korunmalıdır. Vahşi-olanın, enerjisinden ve güzelliğinden ötürü, *her zaman* şu ya da bu kişi, şu ya da bu şey, şu ya da bu grup tarafından bir ödül gibi ya da küçümsenmesi, değiştirilmesi, egemen olunması, öldürülmesi, yeniden tasarlanması ya da denetlenmesi gereken bir şey gibi görüldüğünü de öğreniriz. Vahşi-olanın kapısında her zaman bir muhafıza ihtiyacı vardır, yoksa istismar edilecek ve hor kullanılacaktır.

Toplum, kadının doğal hayatına düşman olduğunda, kadın da kendisine yapıştırılan küçük düşürücü ya da saygısız yaftaları kabullenmek yerine, çirkin ördek gibi dayanmalı, direnmeli ve ait olduklarını aramalıdır - tercihen de kendisini aşağılayanlardan daha çok yaşamalı, daha fazla gelişmeli ve daha çok yaratmalıdır; üstelik bunları yapabilir de.

Kırmızı ayakkabılı kızdaki sorun, mücadele etmek üzere güçlenmek yerine, bu kırmızı ayakkabıların romansına tutsak yaşamını umursamaz bir biçimde sürdürmesidir. İsyan söz konusu olduğunda, önemli olan, isyanın aldığı biçimin etkili olmasıdır. Kızın kırmızı ayakkabılardan büyülenmesi gerçekte onu anlamlı bir isyandan alıkoyar; değişikliği teşvik edecek, mesaj verecek, uyanıp silkinmeyi sağlayacak bir isyanı önler.

Keşke kadınlar için şimdiye kadar var olan tuzakların hiçbirinin artık bulunmadığını ya da kadınların bu tuzakları çok uzaktan seçebilecek denli akıllı olduklarını söyleyebilseydik. Ama mevcut durum böyle değildir. Kültürümüzde hâlâ yok ediciler var ve bunlar hâlâ bütün bilinci ve kusursuzluk çabalarını zayıflatıp ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Her yirmi yılda bir özgürlükler için yeniden bir savaşım verilmesi gerektiğini savunan bakış açısında büyük bir gerçeklik payı var. Kimi zaman ise, sanki her beş dakikada bir savaşmalıymışız gibi hissederiz.

Ama vahşi doğa bize meydan okumalarla karşılaşacağımızı, çünkü bunların her zaman orada ve mevcut olduğunu öğretir. Kurtlar rahatsız edildiklerinde, "Ah, hayır! *Yine mi?*" demezler. Sıçrar, çulllanır, koşar, dalar, tırmalar, ölüyü oynar, boynuna hücum eder, ne gerekiyorsa yaparlar. Öyleyse entropiyle, kötüye gidişle, zor zamanlarla karşılaştığımızda biz de sarsılmamalıyız. Kadınların sevincini tuzağa düşüren sorunların her zaman değişeceğini ve farklı kılıklarda görünebileceğini anlamalıyız; neyse ki, yüreğin zorunlu tüm eylemleri için gereken libido ve mutlak dayanma gücü kendi öz doğalarımızda mevcuttur.

273 *7. Tuzak: Miş gibi yapmak, iyi olmaya çalışmak, anormal* F18
olanı normalleştirmek: Masalın devamında, kız, kiliseye giderken kırmızı ayakkabılar giydiği için cezalandırılır. Şimdi, raftaki kırmızı ayakkabılara bakıp dursa da, onlara dokunmaz. Bu ana kadar ruhsal-hayatı olmadan yaşayıp gitmeye çalıştı, ama işe yaramadı. Sonra sinsice ikili bir hayata sokulmaya çalıştı, ama bu da bir işe yaramadı. Artık son hünerini denemekte, "iyi olmaya çalışmakta"dır.

Çok fazla "iyi olma"nın kusuru alttaki gölge meseleyi çözmemesidir, ki bu gölge sorun bir tsunami gibi, kocaman, dev bir dalga gibi, tekrar yükselir, yolunun üstündeki her şeyi yıkıp yerle bir eder. "İyi olma" halindeki kadın, gözlerini etrafındaki inatçı, çarpıtılmış ya da zarar verici her şeye kapatır ve sadece onlarla "geçinip gitmeye çalışır." Onun bu anormal durumu kabullenme çabaları tepki verme, işaret etme, değiştirme, doğru ve adil olmayan şeyler üzerinde etkide bulunmayla ilgili içgüdülerini daha da zedeler.

Anne Sexton, "Kırmızı Ayakkabılar" adını verdiği bir şiirinde bu masal hakkında şöyle yazıyordu:

Ölü bir kentin
meydanında durup
kırmızı ayakkabıları bağlıyorum...
Bana ait değiller,
Anneminler.
Ona da annesinden kalmış.
Bir aile yadigarı gibi elden ele geçmiş
ama yüz kızartıcı mektuplarımışçasına gizlenmişler de.
Ait oldukları evler ve sokaklar da gizlenmiş
tıpkı
bütün kadınlar gibi...

İçerideki ve dışarıdaki büyük tehlikeler karşısında ya da psişeyle veya gerçek-hayatla ilgili vahim bir durumu gizlemek için, iyi, terbiyeli ve uyumlu olmaya çalışmak kadını ruhsuzlaştırır. Onu, bilgisinden, hareket etme yeteneğinden koparır. Yüksek sesle karşı çıkmayan, açlığını gizlemeye çalışan, içinde hiçbir şey yanıyormuş gibi davranan masaldaki çocuk gibi modern kadınlar da aynı bozukluğa sahiptir ve anormal olanı normalleştirirler. Bu bozukluk, bütün kültürlerde dal budak salmıştır. Anormalin normalleştirilmesi, normalde durumu düzeltmek için sıçrayıp duran tinin can sıkıntısı, kendini beğenmişlik ve sonunda da yaşlı kadın gibi körlüğün içinde batıp kalmasına neden olur.

274 Kadınların kendini-koruma içgüdülerini nasıl kaybettiklerini görmemizi sağlayan önemli bir çalışma vardır. 1960'ların başlarında bilim adamları,¹⁶ insanlardaki "kaçma içgüdüsi" ile ilgili bilgi edinmek için hayvan deneyleri yürütüyorlardı. Bir deneyde büyük bir kafesin tabanının yarısına elektrik kabloları döşediler, böylece kafese konan bir köpek sağ tarafa her ayak basışında elektrik çarpmasına maruz kalıyordu. Köpek kafesin sol tarafında durmayı çabucak öğrendi.

Sonra kafesin sol tarafına aynı amaçla elektrik verildi ve sağ taraf elektrikten arındırıldı. Köpek kısa sürede duruma uyum sağladı ve kafesin sağ tarafında kalmayı öğrendi. Ardından rastgele elektrik akımları vermek üzere kafesin bütün tabanı elektrik kablolarıyla döşendi, öyle ki, köpek nerede ayakta durursa ya da yatarsa yatsın mutlaka elektrığe maruz kalıyordu. Köpek önce kafası karışmış gibi davranışlar gösterdi ve sonra panikledi. Sonunda "vazgeçti" ve uzanıp yattı, elektrik akımlarını kabullendi ve artık onlardan kaçmaya ya da onları yenmeye çalışmadı.

Ama deney bitmemişti. Sonra kafesin kapısı açıldı. Bilim adamları köpeğin koşarak dışarı fırlayacağını umdular, ama o kaçmadı. Dilediği zaman kafesi boşaltabilecek olsa da, orada öylece yatıp gelişiğüz el bir şekilde elektrik akımlarına maruz kalmaya devam etti. Bilim adamları bundan yola çıkarak bir hayvan şiddete maruz kaldığında, bu rahatsızlığa uyum gösterme eğilimi sergileyeceği, şiddet kesildiği ya da hayvana özgürlüğü verildiği zaman bile, sağlıklı kaçma içgüdüsi büyük ölçüde azaldığı için, yerinden kıpırdamayacağı sonucunu çıkardılar.¹⁷

Kadınların vahşi doğaları açısından bakıldığında, onları sadece sar-

16. Şiddetin normalleştirilmesi ve öğrenilmiş çaresizlik üzerine çalışmalar deneysel psikolog Dr. Martin Seligman ve diğerleri tarafından yürütülmüştür.

17. 1970'lerde, hırpalanan kadınlar üzerine çığır açan kitabında (*The Battered Woman*; New York: Harper & Row, 1980 basımı) Lenore E. Walker bu ilkeyi kadınların kendilerine açıkça kötü davranan eşlerin yanında kalmalarıyla ilgili gizemli duruma uyguladı.

hoş eşlerle, istismarcı patronlarla, sömürücü ve zarar verici gruplarla kalacak şekilde etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda tüm kalpleriyle inandıkları şeylere (sanatları, sevgileri, hayat tarzları, görüşleri) destek olmak için ayağa kalkamayacak durumda hissettiren de şiddetin bu normalleştirilmesi halidir, bilim adamlarının daha sonra "öğrenilmiş çaresizlik" adını verdikleri şeydir.

Bu şekilde davranmanın kişinin kendi zararına¹⁸ olduğuna dair açık kanıtlar olduğunda bile, anormal olanın normalleştirilmesi, fiziksel, duygusal, yaratıcı, tinsel ve içgüdüsel doğalarla ilgili tüm hırpalanmalar için de geçerlidir. Kadınlar ruhsal hayatlarını, kültürel, psişik ya da başka türlü yaygın yansımalarından koruyamayacak şekilde her afallatılışlarında bu sorunla karşılaşır. 275

Psişik olarak vahşi doğalarımızı hedefleyen darbe ve sarsıntılara alışırız. Psişenin bilge doğasına karşı uygulanan şiddete uyum sağlarız. Anormal olanı normalleştirirken, iyi olmaya çalışırız. Sonuç olarak kaçma gücümüzü kaybederiz. Ruhun ve hayatın en değerli bulduğumuz unsurlarını, savunma gücümüzü kaybederiz. Kırmızı ayakkabılara saplantılı bir bağlılık gösterirsek her türden kişisel, kültürel ve çevresel önemli sorunu bir yana bırakırız.

İnsan, kendi eliyle yaptığı hayattan vazgeçtiğinde öyle bir anlam kaybı yaşanır ki, o zaman psişenin, doğanın, kültürün, ailenin ve bu gibi değerlerin, mümkün olan her şekilde zedelenmesine izin verilmiş olur. Doğaya verilen zarar, insanların psişelerinin sersemletilmesi ile el ele gider. İkisi birbirinden ayrı değildir ve ayrı olarak da görülemez. Bir grup, vahşi olanın ne kadar haksız olduğu hakkında konuşurken, başka bir grup da vahşi olanın ne kadar hakkının yendiğini öne sürüyorsa bir şeyler kesinlikle yanlış gidiyor demektir. İçgüdüsel psişede Vahşi Kadın ormana bakar, orada kendisi ve bütün insanlar için bir yuva görür. Ama başkaları aynı ormana bakıp onu ağaçlarından yoksun kalmış ve ceplerini parayla dolup taşmış olarak hayal edebilirler. Bunlar, her şey yaşayabilsin diye yaşama ve yaşatma yeteneğinde ortaya çıkan ciddi yarımaları temsil eder.

Sanayinin, yeryüzüne karşı ilk suçlarını işlediği 1950'lerde, ben çocukken, Michigan Gölü'nün Chicago Havzası'nda bir petrol tankeri battı. Anneler bir gün sonra kıyıda, genellikle tahta döşemelerini ov- mak için gösterdikleri gayretin aynısıyla, petrol topraklarına bulanmış olan küçük çocuklarını ovdular.

Petrol enkazı öylesine yapışkan bir yapıya büründü ki, kentin blokları kadar uzun ve geniş yüzen adaları andran tabakalar halinde yayıl-

18. Ya da çevremizdeki gençler ve çaresizlerin zararına.

di. Bunlar dalgakıranlara çarptıklarında parçalar halinde kırıldılar, dalgalarla birlikte kıyıya sürüklendiler ve kumlara gömüldüler. Yüzücüler yıllar boyunca kara bir çamura bulanmadan yüzemediler. Kumdan kaleler inşa eden çocukların eline birdenbire, bir avuç dolusu lastik kıvamında petrol geliveriyordu. Sevgililer artık kumların üzerinde yuvarlanamadılar. Köpekler, kuşlar, su hayatı ve insanlar, hepsi acı çektiler. Tapınağın bombalanmış gibi hissettiğimi hatırlıyorum.

İçgüdülerin zedelenmesi, anormal olanın normalleştirilmesi, annelerin o petrol döküntülerinin lekelerini, sonra da fabrikaların, rafinelelerin ve arıtıcıların daha da ileri giden günahlarını çocuklarından, çamaşlıklarından, sevdiklerinin içlerinden en iyi şekilde çıkarmalarına izin veren şeydir ve kadınlar, kafaları karışık ve endişeliyken haklı öfkelelerini etkili bir şekilde dizginleyebilirler. Herkes değilse bile, çoğu kişi sarsıcı olaylar karşısında müdahale edemez halde olmaya alışmıştır. Sessizliği bozmanın, kafesten kaçmanın, yanlışlara işaret etmenin, değişiklik talep etmenin korkunç cezaları vardır.

Hayatımız boyunca karşılaştığımız benzer olaylardan da görebileceğimiz gibi, kadınlar konuşmadıkları zaman, yeterince insan konuşmadığı zaman, Vahşi Kadın'ın sesi susar ve bu yüzden dünya doğal ve vahşi olanın sesinden arınır. Sonunda kurtlar, ayılar ve yırtıcı kuşlar da suskunlaşır. Şarkılar söylemeler, danslar ve yaratımlar da suskunlaşır. Sevme, onarma ve kucaklama susar. Temiz havanın, suyun ve bilincin sesleri yas tutar.

Ama eski zamanlarda ve bugün de çok sık olarak, her ne kadar kadınlar vahşi bir özgürlük özlemiyle aşılanmış bile olsalar, Sylvia Plath'ın dediği gibi, bir yandan "Bendix çamaşır makinelerine bağlı" kalırken diğer yandan da kostik temizleyiciler kullanarak porselenlerin üzerindeki SOS'u ovmaya devam ettiler. Orada insanların değemeyeceği kadar sıcak sularda elbiselerini yıkadılar ve farklı bir dünyanın düşünüyü gördüler.¹⁹ İçgüdüler zedelendiğinde insanlar üst üste gelen saldırıları, kendilerine, çocuklarına, sevdiklerine, ülkelerine, hatta Tanrılarına yönelik adaletsiz ve yıkıcı eylemleri "normalleştirirler."

Sarsıcı ve istismarcı olan şeylerin normalleştirilmesine karşı çıkmanın yolu, zedelenmiş içgüdülerin onarılmasıdır. İçgüdü onarıldıkça, onun bir parçası olan vahşi doğa geri döner. Bütün hayat, işkenceye ve

19. Kadın hareketi, NOW ile kimi ekolojik, kimi eğitsel ve hak-yönelimli olan diğer örgütler ileriye doğru adım atmak ve sesini yükseltmek, belki de en önemlisi, bütün fi-kirlere açık bir biçimde devam etmek için büyük riskler alan birçok kadın tarafından yönetilmiş, geliştirilmiş, yaygınlaştırılmış ve üyeleri bu tür kadınlarca oluşturulmuştur. Haklar alanında hem erkekler hem de kadınlardan gelen birçok ses ve yönerge vardır.

anlamsızlığa dönüşene kadar kırmızı ayakkabılarla dans ederek ormana girmek yerine, el yapımı hayata, tümüyle özenli hayata geri dönebiliriz; kendi ayakkabılarımızı yeniden yapabiliriz, kendi yürüyüşümüzü yürütebiliriz, kendi konuşmamızı konuşabiliriz.

İnsanların yansıtmasını (sen aşağılıksın, sen beni incitiyorsun) çözmekle ve kendimize ne kadar aşağılık davrandığımıza, kendimizi ne kadar incittiğimize bakmakla öğreneceğimiz çok şey olduğu doğru olmakla birlikte, bu çözümleme kesinlikle araştırmanın sonu olmamalıdır.

Tuzak içindeki tuzak, yansıtmayı çözüp kendimizdeki bilinci bulmakla her şeyin hallolduğunu düşünmektir. Bu kimi zaman doğru, kimi zaman ise değildir. Bu ya/ya da paradigması –ya orada kötü bir şey vardır ya da bizde ters giden bir şey– yerine, bir ve/ve modeli kullanmak daha yararlıdır. Buradaki içsel bir meseledir ve şuradaki de dışsal bir mesele. Bu paradigma tam bir araştırmaya ve bütün doğrultularda daha fazla iyileşmeye izin verir. Bu paradigma, kadınların statükoyu güvenle sorgulamasının yanı sıra, sadece kendilerine değil, tesadüfen, bilinçsizce ya da kötü niyetle onları baskı altına alan dünyaya da bakmalarına yardımcı olur. Ve/ve paradigması bir suçlama modeli, insanın kendisini ya da başkalarını suçladığı bir model olarak değil, tersine, gerek içsel, gerekse dışsal sorumluluğu, neyin değiştirilmesi, neye başvurulması, neyin sezdirilmesi gerektiğini tartıp değerlendirmek için kullanılmalıdır. Ulaşılabileceği her şeyi onarmaya çalışan kadının parçalanmasını önleyerek, ne onun kendi ihtiyaçlarını ihmal etmesine sebep olur ne de dünyadan yüz çevirmesine yol açar.

Birçok kadın, bir tutsaklık durumunda bir ölçüde kendini idame ettirebilir, ama bir yarı hayat ya da dörtte bir hayat, hatta n'de bir hayat yaşar. İdare edebilseler de, hayatlarının sonuna doğru giderek çoraklaşabilirler. Kendilerini çaresiz hissedebilirler ve çoğu zaman hiçbir insanın yardımına gelmemesi üzerine durmadan ağlayan bir bebek gibi ölümcül bir suskunluğa gömülebilir ve umutsuzluğa düşebilirler. Ardından yorgunluk ve boyun eğiş gelir. Kafes kilitlenmiştir.

8. *Tuzak: Denetimsizce dans etmek, saplantı ve bağımlılık:* Yaşlı kadın üç tane muhakeme hatası yapmıştır. İdealde, pişenin koruyucusu, kılavuzu olması gerekirken, parasını ödeyerek satın aldığı ayakkabıların gerçek doğasını göremeyecek kadar kördür. Çocuğun onlardan büyüldüğünü göremez ya da kilisenin yanında bekleyen kırmızı sakallı adamın karakterini okuyamaz.

Kırmızı sakallı yaşlı adam, çocuğun ayakkabılarının tabanına küçük

darbelerle vurur ve bunun yol açtığı kaşınıtlı titreşim çocuğun ayaklarını dans ettirmeye başlar. Artık kız da dans etmektedir, hem de ne dans! Tek sorun, bir türlü duramamasıdır. Gerek psişenin koruyucusu olarak davranması beklenen yaşlı kadın, gerekse psişenin sevincini dile getirmesi amaçlanan çocuk, bütün içgüdülerden ve sağduyudan kopar.

Çocuk her şeyi denemiştir: Yaşlı kadına uyum göstermeyi, uyum göstermemeyi, kurnazca davranmayı, “iyi olma”yı, denetimi yitirip dans ederek uzaklaşmayı, yeniden kendine gelmeyi ve yeniden iyi olmaya çalışmayı. İşte ruhundaki ve anlamlandırıcı kuvvetlerindeki bu keskin açlık, kırmızı ayakkabıları yüzünden onu bir kez daha ele geçirip bağlar ve son dansını, bilinçsizliğin boşluğuna giden bir dansı başlatır.

278 Kuru ve zalimane bir hayatı normalleştirmiş, böylece kendi gölgesinde çılgınlığın ayakkabılarına duyduğu özlemi daha da artırmıştır. Kırmızı sakallı adam, hayata yeni bir şey getirmişse de, bu çocuk değil, işkence eden ayakkabılardır. Kız; bolluk, umut ya da mutluluk yerine, bağımlılık halinde olduğu gibi, travma, korku ve tükenme getirecek şekilde fırl fırl dönmeye ve hayatından uzaklaşmaya başlar. Artık onun için dinlenme diye bir şey yoktur.

Bir kilise avlusuna doğru döne döne ilerlerken korkunç bir hayalet içeri girmesine izin vermez. Hayalet ona şu bedduayı savurur: “Bir hayaletle, hortlağa dönüşene kadar, bir deri bir kemik kalana kadar, dans eden bağırsakların dışında senden bir şey kalmayana kadar kırmızı ayakkabılar içinde dans edeceksin. Bütün köylerden kapı kapı dolaşıp dans ederek geçeceksin, her kapıya üç kez vuracaksın ve insanlar açıp baktıklarında seni görüp kendileri adına senin yazgından ürkecekler. Kırmızı ayakkabılar dans ettikçe sen de dans edeceksin.” Korkunç hayalet onu böylece bağımlılığı anımsatan bir saplantının içine sürükler.

Birçok yaratıcı kadının hayatı bu örüntüyü izlemiştir. Janis Joplin, genç bir kızken küçük kasabasının geleneklerine uyum göstermeye çalıştı. Sonra bir parça isyan kırıntıları gösterdi, geceleyin tepelere çıkıp oradan yüksek sesle şarkılar söyledi, “sanatçı tipler”le düşüp kalktı. Annesiyle babasının, kızlarının davranışlarını açıklamak üzere okula çağırılmasının ardından ikili bir hayata başladı: Dışarıdan bakıldığında uslu davranıyor, ama geceleri caz dinlemek için gizlice eyalet sınırından geçiyordu. Üniversiteye devam etti, çeşitli madde alışkanlıkları yüzünden hastalandı, “düzeldi” ve normal davranmaya çalıştı. Zamanla tekrar içmeye başladı, küçük, berbat bir grup toparladı, ara sıra uyuşturucu maddelere geri döndü ve kırmızı ayakkabılara adamakıllı bağlandı. Yirmi yedi yaşında, aşırı dozda uyuşturucudan ölene kadar dans edip durdu.

Janis Joplin’i, müzikle uğraşması, şarkı söylemesi ya da sonunda yayından fırlayıp boşanan yaratıcı hayatı öldürmedi. Onu öldüren, tuzakları tanıma, ne zaman yeter demek gerektiğini bilme, kendi sağlığı ve esenliği etrafında sınırlar yaratma ve en nihayetinde de psişenin bütün dayanaklarının çöküp kişinin dirayetli bir kuvvet yerine bataklığa dönüşmesine yol açacak şekilde aşırılıkların önce küçük, ardından da daha büyük kemikleri kırdığını anlama içgüdüsünün eksikliği idi.

Tek ihtiyacı, tutunabileceği içsel bir bilgece yapıydı; içindeki duyguları ve içgüdülerini yeniden oluşturmaya yönelik çok zaman isteyen çalışmaya yeniden başlayana kadar ayakta kalabilmesini sağlayacak bir parça içgüdüydü. Hepimizin içinde yaşayan vahşi bir ses, şöyle fısıldayan bir ses vardır: “Burada yeterli bir süre kal... Burada umudunu canlandırmana, son sınırındaki kayıtsızlığını bırakmana, savunmaya dönük yarı-doğrulardan vazgeçmene; sürünerek, delerek, ezerek kendine yol açmana yetecek kadar kal, burada senin için neyin doğru olduğunu göreceksin kadar kal; burada güçlenecek, sonunda başarılı olacağın deneyi yapacak kadar kal; burada bitiş çizgisine varana kadar kal... bunun ne kadar sürdüğünün ya da ne şekilde olduğunun bir önemi yok...”

BAĞIMLILIK: “Kırmızı Ayakkabılar”da çocuğun ruhunu öldüren yaşama sevinci değildir, bu sevincin olmamasıdır. Bir kadın, açlığından, ölümle ilgili araçlar ve maddeler kullanmanın sonuçlarından habersizse, dans eder durur. Süregiden olumsuz düşünceler, kötü ilişkiler, istismarcı durumlar, uyuşturucu ya da alkol gibi şeyler kırmızı ayakkabılara benzer ve insan bir kere bunların eline düştü mü, kurtulması zordur.

Bazı şeyleri telafi etmek amacıyla aşırılıklara bu şekilde bağlanmakta, psişenin yaşlı, kuru kadını büyük bir rol oynar. Bu kadın başlangıçta kördü. Şimdiyse hastadır. Hareket edememektedir, psişede eksiksiz bir boşluk bırakmaktadır. Artık aşırıya kaçmış haldeki psişeyle makul bir konuşma yapacak kimse yoktur. Sonunda yaşlı kadın, psişede hiçbir güvenilir zemin bırakmadan ölür. Çocuk da dans eder. Önce-leri gözleri yuvalarında esrimeyle dönerken, ayakkabılar yorgunluktan tükenene kadar dans etmesine yol açıkça, gözleri de yuvalarında dehşetle dönmeye başlar.

Bir kadının hayatta kalması için gerekli en katı içgüdüler, vahşi psişenin içinde bulunur. Fakat kadın, içsel ve dışsal özgürlüklerini düzenli olarak çalıştırmadıkça boyun eğme, edilgenlik ve tutsaklık içinde geçirdiği zaman kendi başına ayakta kalmak için gereksindiği doğuştan gelen görme, algılama, güvenme vb yetilerini köreltir.

İçgüdüsel doğa bize ne zaman yeter dememiz gerektiğini söyler. Akıllıdır ve hayatı korur. Bir kadın, aşırı zevkin, öfkenin ya da inkârın ortaya çıkardığı yaraları ve ihaneti bir ömür boyu telafi edemeyebilir. Psişenin yaşlı kadınının zamanı, bir şeyin ne zaman olduğunu söylemesi beklenir. Bu masalda yaşlı kadın bitmiştir; ölmüştür.

280 Kimi zaman içgüdülerimizi ne zaman kaybettiğimizi kavramamız zor olur, çünkü bu genellikle bir gün içinde birdenbire değil, uzun bir zaman süresince ortaya çıkan sinsi bir süreçtir. İçgüdülerin kaybolması ya da zayıflayıp ölmesi çoğu zaman bizi çevreleyen kültür tarafından desteklendiği gibi, bazen doğal kadın için besleyici olan hiçbir yaşam alanını korumayan bir kültüre ait olabilmek için içgüdülerini kaybetmeyi göze alan diğer kadınlar tarafından da desteklenir.²⁰

Bağımlılık, bir kadının kendi elleriyle yaptığı ve anlamlı kıldığı hayatını yitirmesi ve elinden geldiğince bu hayata benzetebileceği bir şeyi yeniden elde etmeyi aklına koyması halinde başlar. Öyküdeki çocuk, giderek artan bir şekilde denetimi kaybetmesine neden olmasına karşın, tekrar tekrar o şeytani kırmızı ayakkabılarla yeniden birleşmeye çalışmaktadır. Ayırt etme gücünü, bir şeyin doğasının gerçekten ne olduğunu anlama yeteneğini yitirmiştir. Özgün yaşamsallığını yitirdiği için onun yerine ölümcül bir şey koymaya isteklidir. Analitik psikolojide, biz buna Benliğini teslim etmek deriz.

Bağımlılık ve yabanılık ilişkilidir. Çoğu kadın en azından kısa bir süreliğine, bazıları ise sonsuz gibi görünen uzun süreler boyunca tutsak düşmüştür. Bazıları sadece *in utero* [rahimde] özgürdü. Herkes belli süreler dahilinde farklı miktarlarda içgüdü kaybına uğrar. Bazı kadınlar-

20. Bir kadını, kadın akraları ve yaşlı kadınlarla aynı hızda tutmaya yönelik bu tutum, düşmanca koşullar altında yaşayan kadınlar için tartışmaları azaltır ve güvenliği artırır. Ancak, başka şartlarda, kadınları psikolojik olarak tam bir ihanet çemberine sokar, böylece başka bir temel sosyal mirastan koparır; yani, dengeli bir toplumu sürdürmek, herkes için hakları korumak amacıyla daha genç kadınlar adına konuşacak, müdahale edecek, karar verecek, her kim olursa olsun uzlaşmaya varacak büyüklere sahip olma mirasından koparır.

Her cinsin erkek kardeş ya da kız kardeş olarak anlaşıldığı diğer kültürlerde, yaşın ve gücün dayattığı hiyerarşik parametreler özenli ilişkilerle, herkese duyulan sorumlulukla yumuşatılır.

Çocukken ihanete uğramış olan kadınlarda, sevgilileri, işverenleri ve kültürleri tarafından da ihanete uğrayacakları yönünde sürekli bir beklenti olur. İlk ihanet deneyimleri genellikle kendi kadın ya da aile kuşakları içindeki bir (ya da birden çok) olayla başlamıştır. Böyle bir kadının bu kadar çok ihanete uğramış olmasına karşın hâlâ bu kadar çok güvenebilmesi psişenin başka bir mucizesidir.

İhanetler, güce sahip olanlar rahatsızlığı görüp yüzlerini çevirdiklerinde ortaya çıkar. İhanetler, insanlar sözlerini tutmadığında; yardım, korunma, yanında olma, birlikte dayanma çabıklarını duymazdan geldiklerinde; cesaret eylemlerinden kaçınıp meşgul, kayıtsız, habersiz vb gibi davrandıklarında ortaya çıkar.

da kimin iyi bir insan olup kimin olmadığını anlama içgüdüleri hasarlıdır ve bunlar çoğu zaman yollarından sapmışlardır. Bazı kadınlarda ise adaletsizliğe tepki gösterme yeteneği giderek zayıf düşmüştür ve bunlar da genellikle intikam almak için bekleyen gönülsüz şehitler haline gelirler. Yine bazı kadınlarda kaçma ya da savaşıma içgüdüleri zayıflamıştır ve bunlar da kurban olurlar. Liste uzar gider. Buna karşın, doğru vahşi akla sahip bir kadın besleyici ve duyarlı olan bir geleneği asla reddetmez.

Madde bağımlılığı fazlasıyla gerçek bir tuzaktır. Uyuşturucu ve alkol size önce iyi davranıp sonra da fena halde döven, özür dileyen, bir süre size iyi davranan, ardından tekrar pataklayan istismarcı bir sevgiliye benzer. Buradaki tuzak, kötü olanı görmezden gelirken, iyi olan 281 için dayanmaya çalışmaktadır. Yanlış. Bu asla işe yaramaz.

Joplin, başkalarının vahşi isteklerini de yerine getirmeye başlamıştı. Başkalarının kendileri için taşımaktan korktukları bir tür arketipsel varoluş taşımaya başlamıştı. Sanki *onlar için* vahşileşmekle onları özgülendirebilirmiş gibi, onun isyankârlığını teşvik ettiler.

Janis, deliliğe doğru giden uzun bir süreçten önce, uyum göstermek için son bir adım daha attı. Kendilerini kitleler için uçan şaman rolünde bulan güçlü, ama incinmiş diğer kadınların saflarına katıldı. Bunlar da tükenmiş ve gökten düşmüşlerdi. Frances Farmer, Billie Holliday, Anne Sexton, Sylvia Plath, Sara Teasdale, Judy Garland, Bessie Smith, Edith Piaf ve Frida Kahlo –vahşi ve sanatçı kadınlara ilişkin gözde rol modellerimiz olan bazı kadınların hayatları, ne yazık ki, erkenden ve trajik bir şekilde sonlanmıştı.

Yabanıl kadın, özlemi duyulan bir arketipi başkaları için kırmadan taşıyacak kadar güçlü değildir. Yabanıl kadının bir sağaltım sürecine girmesi gereklidir. Nekahet aşamasındaki bir kimseden piyanoyu üst kata taşımasını isteyemeyiz. Geri dönmekte olan kadının, güçlenecek zamana gereksinimi vardır.

Kırmızı ayakkabılardan koparılıp uzaklaştırılan kişiler ilk başlarda bağımlı oldukları maddenin, her ne olursa olsun, şu ya da bu anlamda büyük bir kurtarıcı olduğunu hissederek. Bu onlara bazen fantastik bir güç duygusu verirken, bazen de bütün gece uyanık kalacak, şafağa kadar yaratacak, yemeden içmeden idare edecek bir enerjiye sahip olduklarını söyleyen sahte bir duyguya kapılmalarına yol açar. Bu madde belki de iblislerden korkmadan uyumalarını sağlar, sınırlarını yatıştırır, çok derinden kaygı duydukları şeyler için endişelenmelerini önler, belki de tekrar sevmeyi ya da seilmeyi istememelerine yardımcı olur. Ancak, masalda da gördüğümüz gibi, en sonunda hakiki hayatın ger-

çekten yanamayacağı hızla dönüp duran bulanık bir zemin yaratmaktan başka bir işe yaramaz. Bağımlılık,²¹ kayıp çocuklarını yiyip yutan ve onları celladın kapısına bırakan delirmiş bir Baba Yaga'dır.

CELLADIN EVİNDE

282 *Ayakkabıları çıkarmaya çalışmak, çok geç:* Vahşi doğanın neredeyse yok edildiği en uç durumlarda, kadınların şizoid bir bozulmaya ve/veya bir psikoza yenilmeleri mümkündür.²² Durup dururken yataкта kalabilir, kalkmayı reddedebilir, sabahlığıyla etrafta dolaşabilir, dalgınlıktan kül tablasında üç tane yanık sigara bırakabilir, ağlayabilir ve ağlamaktan kendini alamayabilir, sokaklarda saç başı dağınık gezebilir, etrafta sürtmek için birdenbire ailesini terk edebilir. İntihar eğilimleri duyabilir, kazara ya da bilerek kendini öldürebilir. Ama çok sık olarak, sadece uyuşuk ve hissizdir. Kendini iyi ya da kötü hissetmez, sadece hiçbir şey hissetmez.

Peki, canlı psişik renkleri birbirine karışıp pelteleştiğinde, kadınlara ne olur? Parlak kırmızıyı, safiri ve soluk sarıyı karıştırdıklarında ne olur? Ressamlar iyi bilir. Canlı renkleri birbiriyle karıştırdığınızda, çamur denen bir renk elde edersiniz. Bu, üretken olan çamur değil, kısır, renksiz, tuhaf bir şekilde cansız ve ışık saçmayan bir çamurdur. Ressamlar tuvallerinde çamurla karşılaştıklarında her şeye sil baştan başlamaları gerekir.

İşin zor kısmı burasıdır; ayakkabıların kesilerek çıkarılmasının gerektiği yer burasıdır. İnsanın kendi kendini yok etmesine yol açan bir bağımlılıktan kurtulmak yaralayıcıdır. Neden olduğunu kimse bilmez. Tutsak düşen kişinin şu köseyi döner dönmez kurtulacağını düşünüyorsunuz. Tam vaktinde kendilerini kurtulmuş hissedeceklerini düşünüyordunuz. Sevineceklerini düşünüyordunuz. Fakat hayır, onun yerine dehşete kapılırlar, dişlerin gıcırdadığını duyarlar ve gürültüyü yapanların kendileri olduğunu keşfederler. Ortada kan yoktur, ama her nasılsa kanadıklarını hissederler. Yine de tekrar tekrar başlamak, yeniden başlamak, el yapımı hayata, her gün dikkatle ve özenle yarattığımız hayata geri dönmek için tam olarak gereken de bizzat bu acıdır, bu kopma-

21. Bağımlılık, hayatı daha iyi "gösterirken," onun içini boşaltan her şeydir.

22. Açlık, yabanilik ya da bağımlılık tek başına psikozun nedeni değildir, ama psişenin gücüne yönelik temel ve devamlı bir saldırdır. Kuramsal olarak fırsatçı bir kompleks, zayıflamış psişeyi istila edebilir. Kişinin yaralı içgüdüyle onarmasının önemli olmasının nedeni budur, böylece olabildiğince kötüleştirici ya da incinebilir bir durumda devam etmekten kurtulur.

dır, bu "basacak bir yer bulamamadır," deyim yerindeyse, bu geri dönecek bir evi olmama halidir.

Evet, kırmızı ayakkabılardan kopmak acı vericidir. Ama bağımlılıktan bir kerede tümüyle bağımlılığı koparmak tek umudumuzdur. Mutlak kutsamayla dolu olan bir kopuştur bu. Ayak tekrar büyüyecektir. Biz yolumuzu bulacağız, iyileşeceğiz, koşup oynayacağız ve bir gün tekrar sıçrayacağız. O zamana kadar el yapımı hayatımız hazır olacaktır. Onun içine süzüleceğiz ve bir ikinci şansa daha sahip olacak denli talihli olduğumuzu görünce şaşıracağız.

EL YAPIMI BİR HAYATA GERİ DÖNMEK, ZEDELENMİŞ İÇGÜDÜLERİ İYİLEŞTİRMEK

283

Bir masal, bu masal gibi, ölümle ya da kahramanın sakatlanmasıyla bittiği zaman, "Başka bir şekilde bitemez miydi?" diye sorarız.

Psişik olarak, bir kıtlıktan kaçtıktan sonra dinlenip onarılacağımız bir mola yeri, bir yol istasyonu, gerekli tedbirleri aldığımız bir yer yapmak iyidir. İnsanın bir iki yılını yaralarını değerlendirmek, rehber aramak, ilaç uygulamak, geleceği düşünmek için geçirmesi fazla sayılmaz. Bir iki yıl aslında yetmez bile. Yabanıl kadın, yolunu tekrar yapan kadındır. Uyanık olmayı, dikkat etmeyi, safdillikten ve bilgisizlikten kurtulmayı öğrenmektedir. Hayatını kendi ellerine alır. Derin dişil içgüdüleri yeniden öğrenmek için, öncelikle bunların nasıl görevlerini yapamaz hale geldiklerini görmek hayati bir önem taşır.

Zedelenme, sanatınızla, sözlerinizle, hayat tarzınızla, düşüncelerinizle ya da fikirlerinizle ilgili olabilir ve kendinize bir deli gömleği ördüyseniz, derhal düğümleri çözün ve yunuza devam edin. Arzunun ve istemenin ötesinde, üzerinde konuşup planlar yapmayı sevdiğimiz özenle düşünülmüş yöntemlerin ötesinde, içinden geçip gitmemizi bekleyen yalın bir kapı vardır. Yeni ayaklar öteki taraftadır. Oraya gidin. Gerekirse emekleyin. Konuşmayı ve saplantıları bırakın. Sadece yapın.

Bizi bu dünyaya getirenleri denetleyemeyiz. Bizi büyütme tarzlarını etkileyemeyiz; kültürü bir çurpıda konuksever olmaya zorlayamayız. Ama iyi haber şu ki, zedelenmeden sonra bile, yabanıl bir durumda bile, hatta şimdiye kadar tutsak bir durumda kalmışsak bile, hayatlarımızı geri alabiliriz.

Kendi hayatımıza geri dönmek için atılacak psikolojik adımların ruhsal planı şöyledir: Kendinizi çözüp tedricen vahşi olana geçerken çok özel tedbirler almak ve özen göstermek; bir şeyin ne zaman çok

fazla olduğunu ölçecek araçlar edineceğiniz etik ve koruyucu yapılar kurmak (bir şeyin ne zaman çok az olduğuna ilişkin olarak zaten normalde çok duyarlı olduğunuzu varsayıyorum).

Demek ki, vahşi ve özgür psişeye geri dönüş cesaretle, ama aynı zamanda özenle yapılmalıdır. Psikanalizde çok sık dile getirdiğimiz bir deyişe göre, iyileştirici/yardım edici olmak için eğitim alırken, yapılmayacakları öğrenmek, yapılacakları öğrenmek kadar önemlidir. Aynı uyarılar, tutsaklıktan vahşi olana geri dönmek için de geçerlidir. Buna yakından bakalım.

284 Vahşi Kadın için hazırlanan gizli tehlikeler, tuzaklar ve zehirli yemler onun kültürüne özgüdür. Ben burada çoğu kültür için ortak olanları sıraladım. Farklı etnik ve dinsel arka planlardan gelen kadınların, bunlara ek olarak kendilerine özgü içgörülerini de olacaktır. Simgesel bir anlamda, içinde yaşadığımız ormanın bir haritasını çıkarıyoruz. Yok edicilerin nerede yaşadıklarını açıklıyor ve onların *modus operandi*'lerini [çalışma biçimlerini] betimliyoruz. Bir kurdun kendi yaşam alanının kilometrelerce uzağındaki her yarattığı tanıdığı söylenir. Ona mümkün olduğunca özgür yaşama yeteneğini kazandıran da işte bu bilgidir.

Kayıp içgüdüyi yeniden kazanmak ve zedelenmiş içgüdüyi iyileştirmek, gerçekten ulaşılabilir bir hedeftir, çünkü bir kadın, etrafındaki dünyayı dinlemek, gözlemek, hissetmek yoluyla ve başkalarının tanık olduğu davranışlarına uygun hareket ettiği (etkili bir şekilde, etkin bir şekilde ve gönülden) zaman, o içgüdü geri döner. Kayıp içgüdüyi yeniden ele geçirmek için sağlam ve sağlıklı içgüdülere sahip olan başkalarını gözlemleme fırsatı çok önemlidir. Sonunda bütünleşmiş bir şekilde dinlemek, bakmak ve davranmak, içgüdüyle ortak bir ritim tutturan bir örüntü yaratır ve öğrenene kadar uyguladığınız bu örüntü tekrar otomatik hale gelir.

Eğer kendi vahşi doğalarımız bir şey ya da biri tarafından yaralanmışsa, uzanıp yatmayı ve ölmeyi reddederiz. Bu yarayı normalleştirmeyi reddederiz. İçgüdülerimizi çağırır ve ne yapmamız gerekiyorsa yaparız. Bu Vahşi Kadın, doğası gereği hareketli ve zekidir. Ama içgüdülerinden koparıldığı için safdildir de, şiddete alışmıştır, baba yurdundan ve ana yurdundan atılmaya uyum sağlamıştır. Sevgililer, uyuşturucular, içkiler, para, şöhret ve güç oluşan hasarın giderilmesinde pek fazla yardımcı olamaz. Ama tedrici bir şekilde içgüdüsel hayata geri dönmek bunu yapabilir. Bunun için, kadının bir anneye gereksinimi vardır, "yeterince iyi" vahşi bir anneye. Bilin bakalım kim beklemektedir böyle bir anne olmak için? Vahşi Anne onunla olmanızın, gerçek-

ten onunla olmanızın, ama sadece kimi zaman ya da uygun olduğu zaman değil, sürekli olarak onunla olmanızın neden bu kadar uzun zaman aldığını merak etmektedir.

Eğer değer verdiğiniz bir şey yapmaya çalışıyorsanız, çalışmalarınızı kuşku duymadan destekleyen insanlarla çevrili olmanız çok önemlidir. Aynı zedelenmelere sahip olan, ama bunları iyileştirmek için gerçek bir arzu duymayan sözde arkadaşlara sahip olmak, hem bir tuzak hem de bir zehirdir. Bu türden arkadaşlar sizi aşırı öfkeli, doğal döngülerinizin dışında, ruhsal gereksinimlerinize uyumsuz bir şekilde davranmaya yönlendirirler.

Yabanıl bir kadın, safdil olma lüksüne sahip değildir. İçsel hayatına 285 geri dönerken aşırılıkları kuşkucu bir gözle değerlendirmeli; bunların ruha, psişeye ve içgüdüye neye mal olduğunun farkında olmalıdır. Kurt yavruları gibi biz de tuzakları, nasıl yapıldıklarını, nasıl yerleştirildiklerini belleriz. Özgür kalabilmemizin yolu budur.

Bu durumda bile, kayıp içgüdüler duygusal yankı ve izler bırakmadan çekilip gitmediği için, onları yeniden ele geçirirken bu iz ve yankıları takip edebiliriz. Bir kadın, yerinde ve uygun davranmanın kadife yumruğu içinde tutulabilir, ama ister aşırılıklar yüzünden yıkımdan bir nefes uzakta olsun, isterse bu aşırılıklarla daha yeni haşır neşir olmaya başlamış olsun, kanındaki vahşi Tanrı'nın fısıltılarını hâlâ işitebilir. "Kırmızı Ayakkabılar"da anlatılan türden en kötü durumlarda bile, en çok hasara uğramış içgüdüler dahi iyileştirilebilir.

Tüm bunları düzeltmek için vahşi doğayı durmadan yeniden canlandırırız ve her seferinde denge şu ya da bu yöne doğru fazla kayar. Ne zaman endişelenmek gerektiğini biliriz, çünkü genellikle, denge, hayatlarımızı genişletirken dengesizlik ise daraltır.

Yapabileceğimiz en önemli şeylerden biri, hayatı, bütün hayatı, kendi başına canlı bir varlık; soluk alıp veren, yeni hücreler oluşturup yok eden, atık malzemeleri boşaltan bir varlık olarak anlamaktır. Bedenlerimizin en fazla beş yılda bir atık maddeler çıkarmasını beklemek aptalca olurdu. Sırf bir gün önce yemek yediğimiz için, bugün açlık hissetmemeliyiz diye düşünmek saçma olurdu.

Bu tıpkı bir sorunu çözdük mü artık çözülmüş kalacağını, bir kere öğrendik mi artık hep bilinçli olacağımızı düşünmek kadar anlamsızdır. Hayır, hayat farklı alanlarda, farklı hızlarda gelişen ve zayıflayan büyük bir bedendir. Beden gibi olduğumuzda, yeni gelişmelerin işini gördüğümüz, sadece soluk alıp verdiğimiz ya da dinlendiğimizde, *la miera da*'yı, dışkıyı boşalttığımızda gerçekten canlıyızdır, Vahşi Kadın'ın döngüleri içindeyizdir. Eğer yapılacak işin, işi yapmaya devam etmek

olduğunu kavrayabilseydik, çok daha şevkli ve çok daha huzurlu olurduk.

Sevinci elde tutmak için kimi zaman onun uğruna savaşmamız gerekebilir, kendimizi güçlendirmemiz ve silahları kuşanmamız gerekebilir, en akıllıca olduğuna inandığımız yöntemlerle savaşmamız gerekebilir. Kuşatmaya hazırlanmak için geçen süre içinde pek çok konfor dan mahrum kalmamız gerekebilir. Uzun dönemler boyunca çoğu şeyden, hatta hemen her şeyden mahrum kalabiliriz, ama sevincimiz olmadan, el yapımı kırmızı ayakkabılar olmadan devam edemeyiz.

286 Vahşi Kadın'ın bireyleşmesindeki ve yeniden ele geçirilmesindeki gerçek mucize, hepimizin bu sürece hazır olmadan, yeterince güçlü olmadan, yeterince bilmeden başlamamızdır; içimizde hem gıdıklayan hem de gürleyen düşünceler ve duygularla bir diyalog başlatmamızdır. Dilin nasıl konuşulacağını bilmeden, tüm yanıtları bilmeden ve tam olarak kiminle konuştuğumuzu bilmeden yanıtlar üretiriz.

Yavrularına avlanmayı ve dikkatli olmayı öğreten anne kurt gibi, Vahşi Kadın da içimizde böyle akar gider. Onun sesiyle konuşmaya başlar, onun görüşünü ve değerlerini üstleniriz. Bize benzeyenlere geri döndüğümüze ilişkin mesaj göndermeyi de o öğretir.

Yazı masalarına, aşağıdaki sözü yapıştırmış bazı yazarlar biliyorum. Onu katlayıp ayakkabısının içinde taşıyan birini tanıyorum. Charles Simic'in bu şiiri, hepimiz için nihai bir ders olabilir: "Havlamayı bilmeyenler, sürülerini bulamazlar."²³

Vahşi Kadın'ı yeniden çağırmak istiyorsanız, tutsak olmayı reddedin.²⁴ İçgüdüleriniz dengeye ayarlanmış olsun –beğendiğiniz yere atla-

23. Charles Simic, *Selected Poems* (New York: Braziller, 1985).

24. "The Elements of Capture" © 1982, C. P. Estés, doktora sonrası tezden.

Özgün birini alın.

Erkenden, tercihen konuşmadan ya da hareket etmeden önce, evcilleştirin.

Aşırı ölçüde toplumsallaştırın.

Vahşi doğası için kısıtlı koşulları yaratın.

Başkalarının acılarından ve özgürlüklerinden tecrit edin, öyle ki, hayatını hiçbir şeyle karşılaştıramasın.

Tek bir bakış açısı öğretin.

İhtiyaç (ya da kuraklık ya da soğuk) içinde bırakın, herkes görsün, ama ona bir şey demesin.

Doğal bedeninden koparın, böylece bu varlıkla ilişkisini önleyin.

Daha önce onu reddeden (hem heyecan verici hem de tehlikeli) şeyleri topyekün imha edebileceği bir ortama salın.

Kendileri de aç olan ve onu ölçsüz olmaya teşvik eden arkadaşlar verin.

Zedelenmiş ihtiyat ve korunma içgüdüleri onarılmadan kalsın.

Aşırıliklarından (yetersiz besin, çok fazla besin, ilaçlar, yetersiz uyku, çok fazla uyku vb'den) ötürü, Ölüm'e istilasını yakınlarına kadar sürdürmesi için izin verin.

"İyi-kız" personasını yenilemeye uğraşsın ve başarsın, ama sadece arasıra.

yın, dilediğinizce havlayın, var olanı alın, etrafınızdaki her şeyi keşfedin, bırakın gözleriniz duygularınızı göstere, her şeye baksın, görevi-
leceklerinizi görsün. Kırmızı ayakkabılarla dans edin, fakat bunların, ellerinizle yaptığınız ayakkabılar olduğundan emin olun. Yaşam dolu bir kadın olacağınıza söz verebilirim.

Sonra da ve son olarak, kendi başlarına ya da kötüye kullanıldıkları için öldürücü olan (alkol, seks, öfke, uyum, güç vb.), psikolojik ya da fizyolojik olarak bağımlılık yaratan aşırıliklara çılgınca yeniden kapılsın.

İşte tutsak düşmüştür. Süreci tersine çevirin, özgür olmayı öğrenecektir. İçgüdülerini onarın, yeniden güçlenecektir.

IX
Evin yolunu bulmak:
Kendine dönüş

288

İnsani zamanlar vardır, vahşi zamanlar vardır. Kuzey ormanlarında geçen çocukluğumda, bir yılda dört mevsim bulunduğunu öğrenmeden önce, düzinelerce mevsim olduğunu düşünürdüm: Gece fırtınalarının zamanı, sıcak şimşek zamanı, ormandaki-şenlik-ateşleri zamanı, kardaki-kan zamanı, buzdan ağaçlar zamanı; eğilen ağaçlar, ağlayan ağaçlar, titreyerek ışıyan ağaçlar, ekmekli ağaçlar, sadece-tepeleri-dalgalanan ağaçlar ve bebeklerini-düşürmüş ağaçlar zamanı. Elmas kar, buharı tüten kar, gıcırdayan kar, hatta kirli kar ve taştan kar mevsimlerini severdim, çünkü bunlar nehirdeki çiçek tomurcuklarının açma zamanının geldiğini gösterirdi.

Bu mevsimler önemli ve kutsal ziyaretçilere benzerdi ve her biri kendi habercilerini gönderirdi: Kozalakların açılması ve kapanması,

çürük yaprakların kokusu, yaklaşan yağmurun kokusu, çıtırdayan saçlar, düz ve cansız saçlar, çalı gibi saçlar, gevşeyen kapılar, sımsıkı kapılar, hiç kapanmayan kapılar, buzdan kıllarla kaplı pencere camları, ıslak taç yapraklarıyla örtülü pencere camları, sarı çiçek tozlarıyla kaplı pencere camları, ağaçlardan sızan zamkılarla gagalanmış pencere camları. Ayrıca kendi derilerimizin de döngüleri vardı: Susuzluktan kurumuş, terli, pürüzlü, güneşten yanmış, yumuşak...

Kadınların psişe ve ruhlarının da faaliyet ve yalnızlık, koşma ve durma, katılma ve uzak durma, arama ve dinlenme, yaratma ve kuluçkaya yatma, dünyaya ait olma ve ruhun mekânına geri dönmeye ilişkin kendi döngü ve mevsimleri vardır. Biz henüz birer çocuk ve genç kız iken, içgüdüsel doğa bütün bu evre ve döngülere dikkat eder. Hemen yanımızda durarak bekler, biz de uygun gördüğümüz farklı aralıklarda bunların farkına varır ve uygun faaliyetlerde bulunuruz.

Çocuklar vahşi doğanın kendisidir ve bir şey söylemeye gerek kalmadan bu zamanların gelişine hazırlanır, onları selamlar, onlarla yaşar ve anımsayabilmek için *recuerdos* [hatıralar] biriktirirler: Sözlüğün içindeki koyu kırmızı yaprak; gümüş akça ağaçların tohumlarından yapılmış melek-kanatlı kolyeler; et dolabındaki kar topakları; özel taş, kemik, çubuk ya da tohumlar; tuhaf deniz kabukları; kuş mezarlarından kurdeleler; o zamandan gelen kokuların güncesi; sakın kalp; heyecanlı kan ve akıllarındaki bütün diğer resimler...

Bir zamanlar biz de yıllarca bu döngüler ve mevsimlerle birlikte yaşadık, onlar da bizim içimizde yaşadılar. Bizi sakinleştirdiler, dans ettirdiler, sarstılar, bize güvence verdiler, yaratılıştan gelen bilgileri bize öğrettiler. Bunlar, bizim ruhsal derilerimizin -bizimle birlikte vahşi ve doğal dünyayı da saran postun- bir parçasıydılar; en azından bize aslında bir yılda sadece dört mevsim olduğu ve kadınlarınsa aslında sadece üç mevsime -genç kızlık, erişkinlik ve yaşlı kadınlık- sahip olduğu söylenene kadar öyleydiler. Olması gereken de buydu.

Bu gözlemlere dayanmayan ve silik düşüncelere gömülü bir halde dolaşmamız kabul edilemez, çünkü böyle davranmak kadınların doğal ve ruhani döngülerinden sapmalarına ve bunun sonucunda kuruluştan, yorgunluktan ve sıra hasretinden acı çekmelerine neden olur. Kendi özgül ve ruhani döngülerimizin her birine düzenli olarak geri dönmek bizim için en iyisidir. Aşağıdaki öykü, kadınların döngülerinin en önemlisinin; eve, vahşi eve, ruhun evine geri dönüşün bir yorumu olarak görülebilir.

İnsanlarla esrarengiz akrabalık ilişkileri olan yaratıklarla ilgili masallar, dünyanın dört bir yanında anlatılır, çünkü bunlar bir arketipi,

289
F19

ruhsal bir meseleyle ilgili evrensel bilgiyi temsil eder. Kimi zaman peri masalları ve halk hikâyeleri, bir mekân duygusundan, özellikle de ruhani mekânlarla ilgili bir duygudan kaynaklanır. Bu öykü, kuzeyin soğuk ülkelerinde, buzlu bir deniz ya da okyanusun bulunduğu herhangi bir ülkede anlatılır. Bu öykünün farklı versiyonları, Keltler, İskoçlar, kuzeybatı Amerika kabileleri, Sibirya ve İzlanda halkları arasında anlatılır. Öyküye genellikle "Fok Kız" ya da "Selkie-o, *Pamrauk*, Küçük Fok" "*Eyalirtaq*, Fokun Eti" adları verilmiştir. Bana tedavi için gelenlerin analizini yaparken ve uygulamalarımda kullanmak amacıyla yazdığım bu özel edebi versiyona "Fok derisi, Ruh derisi" diyorum. Öykü; gerçekte nereden geldiğimizi, nelerden yapıldığımızı ve hepimizin eve dönen yolu bulmak için düzenli aralıklarla içgüdülerimizi nasıl kullanmamız gerektiğini anlatmaktadır.¹

Fok derisi, Ruh derisi

 Bir zamanlar var olmuş, artık sonsuza kadar yok olan ve çok yakında geri gelecek olan bir zamanda, günler beyaz gökyüzünün, beyaz karların altında geçermiş... ve uzaklarda görünen ufak lekelerin hepsi insan, köpek ya da ayı imiş.

Buralarda istesenez de bir şey yetişmezmiş. Rüzgârlar o kadar sert esermiş ki, insanlar parkalarını ve *mamlek*'lerini [çizmelerini] artık bile bile yanlamasına giymeye başlamışlar. Buralarda sözcükler açık havada donar ve söylenenlerin anlaşılabilmesi için konuşanın sarf ettiği cümlelerin dudaklarından çözülüp ateşte eritilmesi gerekirmiş. Buralarda insanlar, yaşlı Annuluk'un, yaşlı büyükannenin, bizzat Yeryüzü olan yaşlı büyücünün beyaz ve gür saçlarında yaşarlarmış. İşte bu topraklarda bir zamanlar bir adam yaşarmış... O kadar yalnız bir adammış ki, gözyaşları yıllarca yanaklarında derin yarıklar oymuş.

Gülümsemeye ve mutlu olmaya çalışırmış. Avlanırmış. Tuzaklar kurar ve rahat uyurmuş. Ama bir insanla arkadaşlık yapmak istiyormuş. Kimi zaman kayığıyla sığıklarda gezerken bir fok yanına yanaştığında, fokların bir zamanlar insan olduklarına dair eski öyküleri anımsarmış. O günlerin tek hatırlatıcısı ise fokların o akıllı, vahşi ve sevecen bakış-

1. Bu öykünün ana teması (sevginin ve evin bulunması, ölüm doğasıyla yüzleşme) dünyanın her yanında çokça görülebilir (Yine "konuşanın dudaklarından dökülen donmuş sözcükleri kırıp ateşte eritme ve neler söylendiğini görme"nin yolu da dünyanın her yanındaki soğuk diyarlarda bulunabilir).

larına ev sahipliği yapmasını bilen gözleriymiş. Adam bu anlarda kimi zaman öyle şiddetli bir yalnızlık acısı duymuş ki, gözyaşları yüzündeki yıpranmış yarıklardan aşağı süzülürmüş.

Bir gece karanlık iyice bastırana kadar avlanmış, ama bir şey bula-mamış. Ay gökyüzünde yükselirken ve denizde yüzen buz kütleleri parıldarken, denizin ortasında büyük, benekli bir kayaya rastlamış ve keskin gözleri sayesinde, bu yaşlı kayanın üstündeki belli belirsiz, ama çok zarif hareketleri seçebilmiş.

Yaklaşmak için yavaşça ve sessizce kürek çekmiş; orada, kocaman kayanın üstünde küçük bir grup kadın, annelerinin karılarına ilk düş-tükleri günkü kadar çıplak bir halde dans ediyormuş. Evet, o yalnız bir adammış ve belleğindeki dışında hiç insan arkadaşı yokmuş – ve orada durup olanları izlemiş. Kadınlar ay sütünden yapılmış varlıklara benziyorlarmış, derileri ilkbaharda somonların üstündeki küçük gümüş benekler gibi parlıyormuş, ayaklarıyla elleri uzun ve zarıfmış.

O kadar güzellermiş ki, adam botunda afallamış bir halde kalakalmış ve su hafif hafif sallanarak onu kayaya giderek yaklaşıtıyormuş. Bu muhteşem kadınların gülüşlerini işitebiliyormuş... En azından gülüyor gibiymişler, yoksa gülme sandığı bu şey, kayanın kenarlarına vuran suyun sesi miymiş? Adamın şaşkınlıktan kafası karışmış. Ama göğsünün üzerinde ıslak bir post gibi ağırlık yapan yalnızlık, bir biçimde çekip gitmiş ve neredeyse hiç düşünmeden, sanki önceden planlamış gibi, kayanın üstüne atlayıp orada duran fok derilerinden birini çalmış. Bir çıkıntının arkasına saklanmış ve fok derisini *qutnguq*'unun [parkasının] içine sokmuş.

Derken kadınlardan biri o zamana kadar duyduğu en güzel sesle bağırmış... şafağa seslenen balinalar gibi... ya da hayır, belki de pınarda yuvarlanan, yeni doğmuş kurtlar gibi... ya da, ama hayır, hepsinden daha güzel bir sesle, ama bunun bir önemi yok, çünkü ... bir dakika, kadınlara o sırada ne yapıyorlarmış?

Fok derilerini giyiyorlarmış ve fok kadınlar neşeli çığlıklar atarak birer birer denizin içine kayıyorlarmış. Biri dışında... En uzunları bir aşağı, bir yukarı bakıyor, fok derisini arıyor, ama hiçbir yerde bulamı-yormuş. Adam yüreklendiğini hissetmiş – nedenini bilmiyormuş. Kayadan yürüyerek inerken kadına seslenmiş: "Kadın... benim... karım... ol. Ben... yalnız... bir adamım."

"Ah, ben eş olamam," demiş, "çünkü ben ötekilerdenim, *temeqva-nek*'te [aşağıda] yaşayanlardanım."

"Benim... karım... ol," diye ısrar etmiş adam. "Yedi yaz içinde fok

derini sana geri vereceğim, o zaman sen de ister gider, istersen kalabilirsin."

Genç kadın fok adamın yüzüne uzun uzun öyle gözlerle bakmış ki, asıl kökeni insanmış gibi görünmüş. İstemeye istemeye şöyle demiş: "Seninle geleceğim. Yedi yaz sonra karar verilecek."

Derken zamanla bir çocukları olmuş ve adını Ooruk koymuşlar. Çocuk çevik ve besiliymiş. Kızları annesi, Ooruk'a, denizin altında yaşayan yaratıklara dair masallar anlatırken, babası da uzun çakısıyla beyaz taşın üstünde bir ayı ya da kurdun derisini yüzermiş. Annesi küçük Ooruk'u yatağa taşıırken ona baca deliğinden bulutları ve onların binbir 292 şekle girişini gösterirmiş. Ne var ki, kuzgunun, kurdun ve ayının şekillerini değil, morsun, balinanın, fokun ve somonun öykülerini anlatıyormuş ona... çünkü o bu yaratıkları tanıyormuş.

Ama zaman geçtikçe vücudu kurumaya başlamış. Önce pullanmış, sonra çatlamış. Gözkapaklarının derisi soyulmaya, kafasındaki saçlar dökülmeye başlamış. *Naluaq* [en soluk beyaz] haline gelmiş. Tombulluğu azalmaya başlamış. Uzuvarlarını gizlemeye çalışıyormuş. Her gün, hiç istemese de, gözleri daha da donuklaşıyormuş. Görme duyusunu da giderek yitirdiğinden, yolunu ancak el yordamıyla bulabiliyormuş.

Bir gece küçük Ooruk bağırtılar yüzünden uyanmış ve içinde uyuduğu deriye sarınmış bir halde dikilip oturmuş. Bir ayı gibi kükreyen babasının, annesini azarladığını duyuyormuş. Taşın üstünde yuvarlanan bir gümüş gibi ağlayan annesini duyuyormuş.

"Yedi uzun yıl önce fok derimi sakladın ve şimdi sekizinci kış geliyor. Bana ait olan şeyi geri vermeni istiyorum," diye ağlıyormuş fok kadın.

Koca, "İyi de, kadın, onu sana geri verseydim beni terk ederdin!" diye gürlüyormuş.

"Ne yapardım bilmiyorum, tek bildiğim ait olduğum şeye sahip olmam gerektiği."

"Ve beni karısız bırakırdın, oğlanı da annesiz. Sen kötüsün."

Kocası bunu der demez posttan yapılmış kapıyı yararak çıkmış ve gecenin içinde gözden kaybolmuş.

Oğlan, annesini çok seviyormuş. Onu kaybetmekten korkmuş ve bu yüzden uyuyana kadar kendi kendine ağlamış... Onu sadece rüzgâr uyandırabilmiş. Tuhaf bir rüzgâr... Ona şöyle seslenir gibiymiş: "Ooruk, Oooruuk."

Yataktan o kadar hızlı çıkmış ki, parkasını ters giymiş, mukluklarını da ancak yarı yolda çekmiş. Bol yıldızlı geceye dalarken, tekrar tek-

rar adının çağırıldığını duyuyormuş.

"Oooruuuuk."

Uçuruma doğru koşmuş, yukarıdan suya doğru bakmış. Orada, uzaklardaki rüzgârlı denizde, çok büyük, düzensiz kıllarla kaplı, gümüş bir fok seçiliyormuş. Kafası kocamanmış, bıyıkları göğsüne iniyormuş ve gözleri koyu sarıymış.

"Oooruuuuk."

Uçurumdan zorlukla inmiş. Dipte, kayadaki bir yarıktan ileri doğru fırlayan bir taş —yo, yo, bir taş yığını— nedeniyle tökezlemiş. Saçları buzdan binlerce dizgin gibi yüzünü kamçıliyormuş.

"Oooruuuuk."

Taş yığınına güç bela dağıtmış ve altındaki şeyi iyice silkelemiş —bu, annesinin fok derisiymiş. Ah, annesini artık istediği zaman koklayabilirmiş. Fok derisini yüzüne sarıp kokusunu içine çekerken, ruhu içinde yeni çıkmış bir yaz rüzgârı gibi çırpınıyormuş.

"Ahhh!" diye bağırmış acı ve sevinçle ve deriyi tekrar yüzüne kaldırmış ve annesinin ruhu tekrar içinden geçmiş. "Ahh!" diye bağırmış tekrar, çünkü annesine bitmeyen bir sevgiyle doluyormuş.

Yaşlı gümüş fok da kayarak... yavaş yavaş suyun altına dalıp gözden kaybolmuş.

Çocuk, uçurumu tırmanmış, arkasında uçuşan fok derisiyle eve doğru koşmuş, nefes nefese içeri girmiş ve yere düşmüş. Annesi onu ve deriyi yerden kaldırmış ve her ikisi de güvende olduğu için şükranla gözlerini yummuş.

Annesi fok derisini üstüne geçirmiş, "Ah, hayır anne!" diye bağırmış çocuk.

Çocuğu iki eliyle tutup kaldırmış, kollarının altına sıkıştırmış ve yarı koşarak, yarı tökezleyerek gürleyen denize doğru koşmuş.

"Ah anne! Hayır! Beni bırakma!" diye bağırarak ağlamış Ooruk.

Bir an için çocuğuyla kalmak istediğini rahatlıkla söyleyebilirsiniz; evet, *istemmiş*, ama aynı zamanda onu çağıran bir şey varmış, hem ondan, hem adamdan hem de zamandan daha yaşlı bir şey...

"Ah, anne, hayır, hayır, hayır!" diye ağlıyormuş çocuk. Fok kadın gözlerinde müthiş sevgi dolu bir bakışla ona dönmüş. Oğlanın yüzünü ellerinin arasına almış ve tatlı nefesini onun akciğerlerine üflemiş; bir kez, iki kez, üç kez. Sonra onu değerli bir paket gibi kollarının altına alarak denize dalmış, aşağılara, en aşağılara, en derinlere. Fok kadın ve çocuğu, suyun altında kolaylıkla nefes alıyorlarmış.

Fokların su altındaki kollarına girene kadar, suyun derinliklerinde

var güçleriyle yüzmüşler. Orada her türden yaratık yemek yiyip şarkı söylüyor, dans ediyor ve konuşuyormuş. Gece denizden Ooruk'a seslenmiş olan büyük gümüş fok, çocuğu kucaklamış ve ona torunum diye seslenmiş.

"Yukarıda nasıl yaşıyorsun, kızım?" diye sormuş büyük gümüş fok.

Fok kadın uzaklara bakmış ve, "Bir insanı incittim... bana sahip olmak için her şeyini veren bir adamı... Ama ona geri dönemem, çünkü dönersem bir mahkûm haline gelirim," demiş.

"Ya çocuk?" diye sormuş yaşlı fok. "Ya torunum?" Bunu öylesine bir gururla söylemiş ki, sesi titremiş.

294 "O geri dönmeli baba. Burada kalamaz. Henüz burada bizimle birlikte olmasının zamanı değil." Ve ağlamış. Birlikte ağlamışlar.

Böylece günler ve geceler geçmiş. Tam olarak söylersek, yedi gün ve yedi gece. Bu sırada fok kadının saçlarındaki ve gözlerindeki parıltı geri gelmiş. Teni güzel, koyu bir renge kavuşmuş, görmesi düzelmiş, vücudu tombulluğunu yeniden kazanmış ve doğru dürist yüzmeye başlamış. Ancak, oğlanın yeryüzüne geri dönme zamanı gelmiş. O gece yaşlı büyükbaba fok ve oğlanın güzel annesi, çocuğu aralarına alarak birlikte yüzmüşler. Geri gitmişler, geriye, yukarıya doğru, üstteki dünyaya doğru yüzmüşler. Orada Ooruk'u ay ışığında yavaşça kayalık kıyıya bırakmışlar.

Annesi onu yüreklendirmiş: "Her zaman senin yanındayım. Benim dokunduklarıma dokun, çıralarıma, ulu'ma [çakıma], fok ve su samurlarını gösteren taş oymalarıma dokun yeter; şarkılarını söylemen için akciğerlerine bir rüzgâr üfleyeceğim."

Yaşlı gümüş fok ve kızı, çocuğu bol bol öpmüşler. Sonunda istemeye istemeye ayrılmışlar ve yüzerek denize açılmışlar, oğlana son bir kez bakmışlar ve suların altında gözden kaybolmuşlar. Ve Ooruk, zamanı gelmediği için orada kalmış.

Aradan zaman geçmiş, çocuk büyümüş ve çok iyi bir davulcu, şarkıcı ve öykücü olmuş ve söylenenlere bakılırsa, bütün bunların olmasının nedeni, çocukken büyük fok ruhları tarafından denize taşınmasına rağmen hayatta kalmasıymış. Bugün bile, sabahın gri sisi içinde bazen kayığı kıyıya bağlanmış halde hâlâ görülebilirmiş; denizde belli bir kayanın üstüne diz çökmüş ve sık sık kıyıya yaklaşan belli bir dişi fokla konuşurken görülürmüş. Birçokları bu foku avlamaya çalıştıysa da, her seferinde başarısız olmuşlar. O *Tanqigcaq* [akıllı olan, kutsal olan] diye bilinir ve her ne kadar bir fok olsa da, gözlerinin insan bakışlarını; o bilge, vahşi ve seven bakışları temsil ettiği söylenirmiş. ☞

ERGİNLENME OLARAK RUH HİSSİNİN KAYBI

Fok, vahşi ruhla ilgili tüm simgelerin en güzellerinden biridir. Kadınların içgüdüsel doğası gibi foklar da çağlar boyunca evrim geçirmiş ve ortama uyum sağlamış, kendine özgü yaratıklardır. Fok kadında olduğu gibi, gerçek hayatta foklar, ancak beslemek ve emzirmek için karaya çıkarlar. Anne fok yaklaşık iki ay boyunca yoğun bir şekilde kendini yavrularına adar, onları sadece kendi bedeninde depoladıklarıyla besler, korur ve sever. Bu süre zarfında 13-14 kiloluk yavrunun ağırlığı dörde katlanır. Sonra anne yüzerek denize açılır ve artık kendi başına yaşayabilecek hale gelmiş ve büyümüş olan yavru bağımsız bir hayata başlar. 295

Kutup bölgesi ve Batı Afrika'dakilerin birçoğu dahil olmak üzere, dünyanın her tarafındaki etnik gruplar arasında, ruh tini doğurana, ona şefkat gösterip bakana, onu güçle doldurana kadar, insanların gerçek anlamda canlı sayılmayacağı söylenir. Tin en sonunda dünyadaki bağımsız hayatına başlarken, ruhun da bir baba evine geri çekildiğine inanılır.²

Ruhun bir temsili olarak fok simgesi, çok daha ilgi çekicidir, çünkü foklarda bir "uysallık," onlara yakın yaşayanların iyi bildikleri bir ulaşılabilirlik vardır. Foklarda bir tür köpeklik vardır, doğal olarak sevecendirler. Çevrelerine bir tür saflık yayarlar. Ama tehdit edilirlerse, çok hızlı bir şekilde tepki gösterebilir, geri çekilebilir ya da karşılık verebilirler. Ruh da ona benzer. Yakında durur. Tine özen gösterir. Yeni, olağandışı ya da güç bir şey algıladığında kaçmaz.

Ama bazen, özellikle de insanlara alışkın olmayan ve fokların zaman zaman girer gibi göründükleri mutlu hallerden birindeyken yatıp uzanmış olan bir fok, insanların neler yapacaklarını öngöremez. Öyküdeki fok kadın ve genç ve/veya deneyimsiz kadınlar gibi başkalarının niyetlerinden ve zarar verme olasılıklarından habersizdir. Fok derisi de zaten hep böylesi durumlarda çalınır.

Yıllarca "tutsaklık" ve "define hırsızlığı" motifleriyle çalışmamın ve birçok erkek ve kadınla yürüttüğüm analizlerin sonucunda edindi-

2. Çeşitli etnik gruplar arasında, yerleşeceği bedenin gerçekten gelişmeye açık olmasına emin olana kadar, ruhun ete yeniden bürünmediği ya da tin doğurmadığı söylenir. En eski geleneklerimizde bir çocuğa genellikle doğumdan sonra yedi gün ya da iki ay döngüsü veya daha uzun bir süre geçene kadar bir ad verilmemesinin nedeni budur. Böylece etin ruhla dolacak kadar güçlü olması sağlanır, güçlü ruh da tinin doğumunu sağlar. Ayrıca birçokları bu yüzden çocuğun asla dövülmemesi gerektiği, çünkü bunun ruhu bedenden dışarı çıkardığı, geri almanın ve onu tekrar hak ettiği yuvaya geri döndürmenin de çok zor ve uzun bir süreç istediği yönünde oldukça duyarlı bir düşünceye inanır.

ğim izlenime göre, bireyleşme sürecinde hemen herkesin başına en az bir kere ve önemli bir hırsızlık olayı gelmiştir. Bazı kimseler bunu hayattaki "büyük fırsatları"nın çalınması olarak nitelerler. Bazıları sevgi hırsızlığı ya da tinin gasp edilmesi, benlik duygusunun zayıflaması olarak tanımlarlar. Kimileri de kendileri için hayati önemi olan bir şeyin (sanatlarının, sevgilerinin, düşlerinin, umutlarının, tanrılara inançlarının, gelişimlerinin, onurlarının, mücadelelerinin) saptırılması, kesintiye uğratılması, engellenmesi ya da koparılması olarak tanımlar.

Çoğu zaman bu büyük hırsızlık, kişiye kör tarafından yansır. Kadınların başına da öyküdekiyle aynı nedenlerle gelir: Safdillikten, başkalarının amaçlarıyla ilgili içgörülerinin zayıf olmasından, gelecekte neler olabileceğini öngörmedeki deneyimsizlikten, çevredeki bütün ipuçlarına dikkat etmemekten ve tabii ki, kaderin her zaman ağlarını örmesinden.

Bu şekilde soyguna uğrayan kişiler kötü değildir. Hatalı değildir. Aptal değildir. Ama önemli ölçüde deneyimsizdir ya da bir tür psikik uyuklama halindedir. Bu tür durumları sadece gençlere atfetmek yanlış olur. Yaş, etnik köken, eğitim süresi, hatta iyi niyete bakılmaksızın, herkesin başına gelebilir. Hırsızlığa uğramanın, bu duruma düşenler (yani, hemen herkes) için gizemli bir arketipsel erginlenme fırsatı³ yarattığı açıktır.

Hazineyi geri alma ve kendini yeniden nasıl ikmal edeceğini anlama süreci, pişşede dört hayati yapı geliştirir. Bu ikilemle yüz yüze kalınması ve *Río Abajo Río*'ya inilmesi, bilinçli bir şekilde eski halimize geri dönmeye çalışma kararımızı eni konu güçlendirir. Zaman içinde bizim için en önemli şeyin ne olduğuna açıklık getirir. Kendimizi psikik olarak ya da başka açılardan özgürleştirme planına sahip olma ve yeni temeli atılmış olan bilgeliliğimizi sahneleme ihtiyacıyla doldurur bizi. Sonuncusu ve en önemlisi, pişşenin ruhsal dünyayı ve insanların dünyasını katedebilen o vahşi ve bilge tarafını, yani iç doğamızı geliştirir.

"Fok derisi, Ruh derisi" öyküsünün arketipsel özü son derece değerlidir, çünkü bu görevlerden geçerken yolumuzu bulmak ve geliştirmek amacıyla atmamız gereken doğru adımlar için açık ve kısa talimatlar sunar. Kadınların karşılaştıkları çok önemli ve yıkıcılık potansiyeli büyük olan sorunlardan biri, çeşitli psikolojik erginlenme süreçlerine, kendileri süreci tamamlamamış olan erginleyicilerle başlamalarıdır. Nasıl

3. Erginleyici süreç -erginleme [initiation] sözcüğü, Latince *initiare*'den gelir; başlamak, tanışmak, öğretmek demektir. *Erginlenen* kişi, yeni bir yola başlayan, tanışmaya, öğrenmeye talip olan kişidir. *Erginleyici* ise, yol hakkında bildiklerini anlatmak gibi kendini derin bir çalışmaya veren, erginlenen kişiye meydan okumalara hâkim olması ve böylece güç bakımından büyümesi için "nasıl"ları gösterip rehberlik eden kişidir.

ilerleneceğini bilen, olgunlaşmış kimseleri yoktur. Erginleyiciler eğer kendileri tam olarak erginlenmemişlerse, sürecin önemli yönlerini, bunun farkına bile varmadan, atlayabilirler ve kimi zaman erginleneni büyük istismara uğrattırır, çünkü parçalı bir erginleme fikriyle, çoğu zaman şu ya da bu şekilde bozulmuş olan bir fikirle çalışmaktadırlar.⁴

Yelpazenin öbür ucundaysa, hırsızlığı yaşamış olan, durumu bilmek ve ona hâkim olmak için uğraşan, ama talimatların dışına çıkıp öğrenmeyi tamamlamak için daha fazla pratik olanağı olup olmadığını bilmeyen ve bu yüzden ilk aşamayı, hırsızlığa maruz kalmayı, tekrar tekrar yineleyen kadınlar vardır. Hangi durum söz konusu olursa olsun, kadın, arapsaçına dönmüş koşullar içine sıkışıp kalmıştır. Esas olarak, talimatlardan yoksundur. Sağlıklı vahşi bir ruhun şartlarını keşfetmek yerine, tamamlanmamış bir erginlemenin kurbanı haline gelir.

Erginlemenin anaerkil çizgileri -yaşlı kadınların bazı psikik olguları ve Vahşi Kadın'ın prosedürlerini daha genç olan kadınlara öğretmesi- çok sayıda kadın için ve uzun yıllardan beri parçalanmış ve kırılmış olduğundan, bunları öğrenebileceğimiz bir peri masalları arkeolojisine sahip olmamız bir lütuftur. Bu derin kalıplardan çıkarılabilecek şeyler, kadınların en bütünsel psikolojik süreçlerinin doğal örüntülerini yansıtır. Bu anlamda peri masalları ve mitler erginleyicilerdir; kendilerinden sonra gelenlere öğreten bilgelerdir.

O nedenle, tamamen erginlenmemiş ya da yarı-yarıya erginlenmiş kadınlar için "Fok derisi, Ruh derisi"ndeki dinamikler çok değerlidir. Eve döngüsel geri dönüşü tamamlamak için atılacak bütün adımları bilirsek, berbat edilmiş bir erginlenme bile çözülebilir, yeniden kurulabilir ve uygun bir şekilde tamamlanabilir. Bu öykünün bize ilerlemek yönünde neler öğrettiğini görelim.

4. Başarısız olmuş erginlenmelerde erginleyici kimi zaman sadece erginlenenin zaaf- larına bakar ve erginlenmenin geri kalan yüzde yetmişini (yani, kadının yeteneklerinin ve becerilerinin güçlendirilmesini) unuttur ya da görmezden gelir. Çoğu zaman erginleyici destek olmadan güçlükler yaratır, tehlikeli durumlar düzenler ve sonra sırtını dayar oturur. Bu, kusurlu ve erkeksi bir erginlenme tarzından aktarılmadığı; buna göre utanç ve aşağılanmanın kişiyi güçlendirdiğine inanılır. Zorluk ortadadır, ama destek yoktur. Ya da işlemlere büyük özen gösterilir, ama duyguların ve ruhsal hayatın can alıcı gereksinimleri, iş isten geçtikten sonra akla gelir. Ruhun ve tinin bakış açısına göre, zalimce ya da insanlıkdışı bir erginlenme, kızlar ortaklığını ya da yakın ilişkileri asla güçlendirmez.

İşinin ehli erginleyicilerin olmaması halinde ya da istismarcı işlemleri düşünen ve destekleyen erginleyicilerin bulunduğu ortamlarda, kadınlar kendi kendilerini erginlemeye girişeceklerdir. Bu sürecin dörtte üçüne bile erişseler, bu onlar için çok takdire şayan bir iş ve şaşırtıcı bir başarı olur. Sonra, ondan da sonra ve en nihayetinde neler geldiği konusunda vahşi pişşeye yakından kulak vermesi gerektiği için bu ısrarla önerilir; ayrıca vahşi pişşenin belli bir şekilde yaptığında tamam olduğu ve böylece uygun etkiyi oluşturduğu güvenceleri olmadan da onu izlemesi gerekir.

“Mavisakal,” “Rapunzel,” “İblisin Ebesi,” “Uyuyan Güzel” ve bunun gibi öykülerin çeşitli versiyonlarında görüldüğü gibi, bilgeliğin gelişim süreci acı çekmeyle başlar. Önce bir farkında olmama, sonra şu ya da bu şekilde aldatılma gelir, bunu gücü ve daha da fazlasını, derinlikleri yeniden ele geçirmenin yollarının bulunması izler. Bilinci sınayan ve derin bir bilgilenmeyle sona eren yazgının eline düşme teması, kahramanlarının kadınlar olduğu masalların ebedi temasıdır. Bu tür masallar hepimiz için, eğer tutsak düşersek ne yapacağımız ve buradan *con un ojo agudo*’yla [kurnaz bir gözle] *pasar a travez del bosque como una loba* [bir kurt gibi ormandan geçip] nasıl geri döneceğimiz konusunda yoğun dersler içerir.

“Fok derisi, Ruh derisi” geriye dönüşlü bir motif taşır. Bazen bu tür masallara “geriye dönük öyküler” deriz. Birçok peri masalında bir insan büyülenerek bir hayvana dönüşür. Ama burada tersi bir durum vardır: Bir yaratık insana özgü bir hayat yaşamaktadır. Öykü, dişi psişenin yapısıyla ilgili bir içgörü oluşturmaktadır. Fok kız, kadınların psişelerindeki vahşi doğa gibi, hem bir yaratık olup hem de insanlar arasında ustalıkla yaşayabilen mistik bir bileşimdir.

Bu öyküdeki post, bir duygu halinin ve bir oluş halinin temsilcisi olan bir nesneden -birleştirici, ruhani ve vahşi dişi doğasıyla ilgili bir nesneden- başka bir şey değildir. Bu durumdaki bir kadın kendisine dışarıdan bakıp doğru yapıp yapmadığını, davranışlarında haklı olup olmadığını, sağlıklı düşünüp düşünmediğini merak etmek yerine, sadece içinde hisseder. Bu “kendinde” oluş haliyle arasındaki iletişimi ara sıra yitirse de, daha önce orada geçirdiği zaman dünyadaki işlerini yaparken ona destek olur. Periyodik bir şekilde vahşi duruma geri dönmek, üstdünyadaki tasarılarına, ailesine, ilişkilerine ve yaratıcı hayatına dönük psişik rezervlerini tamamlar.

Çok uzun süre ruh-evinden uzak kalan her kadın, kaçınılmaz olarak yorulur. Bu, doğal bir durumdur. Sonra benlik ve ruh duygusunu canlandırmak, derinleri-gören ve okyanussal bilgilerine yeniden kavuşmak için tekrar derisini aramaya çıkar. Gidiş ve dönüşlerden meydana gelen bu büyük döngü, kadınların içgüdüsel doğasının içinde yankısını bulur ve kız çocukluğu, ergenlik, genç erişkinlikten başlayarak sevgililiğe, anneliğe, oradan ustalığa, bilgeliğe sahibi yaşlı bir kadın olmaya ve daha sonrasına kadar hayatları boyunca bütün kadınların yaratılışında varlığını korur. Bu evrelerin kronolojik olması şart değildir, çünkü orta yaştaki kadınlar çoğu zaman yeni doğmuşlardır, yaşlı kadınlar şid-

detli sevgililerdir ve küçük kız çocukları, kocakarılar gibi büyüler yapma konusunda oldukça bilgilidirler.

Bütünüyle derimizin içinde olduğumuz duygusunu, az önce sözü edilen yollar yüzünden olduğu kadar, uzun süreli baskılar nedeniyle de tekrar tekrar kaybederiz. Çok uzun süre soluk almadan çalışıp duranlar da risk altındadırlar. Gerçekten ne yapmakta olduğumuza ve özellikle bunun bize neye mal olduğuna dikkat edemediğimiz zaman, ruh derisi yok olur.

Egomuza çok kapılırsak, fazlasıyla müşkülpesent, mükemmeliyetçi⁵ olursak, gereksiz yere kurban edilsek ya da kör bir tutkuyla sürüklenir veya -kendimiz, ailemiz, toplum, kültür, dünya konusunda- doyumsuz birine dönüşürsek ve bu konuda hiçbir şey söylemez ve yapmazsak, başkaları için hiç bitmeyen bir kaynakmışız gibi davranırsak, kendimize yardım etmek için yapabileceğimiz her şeyi yapmazsak, ruh derisini kaybederiz. Ah, dünyada ne kadar kadın varsa, ruh derisini kaybetmenin de o kadar yolu vardır!

Çok önemli olan bu ruh derisini elde tutmanın tek yolu, değeri ve kullanım biçimleri konusunda sahip olduğumuz eski ve kusursuz bir saflığa sahip bilinci yeniden kazanmaktır. Ama hiç kimse keskin bilinç halini sürekli devam ettiremeyeceğinden, kimse de ruh derisini günün her saatinde ve dakikasında mutlak olarak koruyamaz. Ama onun çalınması olasılığını en aza indirebiliriz. Her yandaki koşulları gözetleyip psişik yaşam alanlarımızı buna uygun olarak koruyan *ojo agudo*’yu geliştirebiliriz. Ancak, “Fok derisi, Ruh derisi” öyküsü, ağır gasp hali diyebileceğimiz şeyin bir örneğidir. Eğer döngülerimize, evi terk etme ve ona geri dönme çağrısına dikkat edersek, bu büyük hırsızlıkla gelecekte bilinçli bir şekilde başa çıkabiliriz.

Yeryüzündeki her yaratık evine geri döner. Balıkçıl, pelikan, ak balıkçıl, kurt, tırna, geyik, fare, mus ve ayı için vahşi hayat sığınakları yapmamız, ama her gün yaşadığımız yerlerde kendimiz için bir sığınak oluşturmamamız ironiktir. Yaşam alanının yitirilmesinin özgür bir yaratığın başına gelebilecek en feci olay olduğunu çok iyi biliyoruz. Sanki biz aynı şeylerle kuşatılmamışız, sanki biz bunlardan etkilenmiyormuşuz gibi, diğer yaratıkların doğal yaşam alanlarının kentler, çiftlik-

5. Bir olumsuz mükemmeliyetçilik, bir de olumlu mükemmeliyetçilik vardır. Olumsuz türden olanı genellikle yetersiz bulunma korkusu üzerinde yoğunlaşır. Olumlu mükemmeliyetçilik en iyi çabaları gösterir, üretken bir şeyi ustalık kazanmak amacıyla destekler. Olumlu mükemmeliyetçilik, psişeyi işleri *daha iyi* yapmayı öğrenmeye; daha iyi nasıl yazılacağını, konuşulacağını, resim çizileceğini, yeneceğini, gevşeneceğini, ibadet edileceğini vb öğrenmeye sevk eder. Olumlu mükemmeliyetçilik, bir düşe hakkını vermek için tutarlı bir şekilde bazı eylemler yapar.

ler, otoyollar, gürültü ve diğer uyumsuzluklarla çepeçevre işgal edildiğine ateşli bir şekilde işaret ediyoruz. Hayvanların hayatlarını sürdürmeleri için en azından zaman zaman bir yuvaya, kendilerini hem korumuş hem de özgür hissettikleri bir yere sahip olmaları gerektiğini biliyoruz.

300 Biz daha huzurlu bir hayat alanını yitirince, bunu geleneksel olarak tatille telafi ediyoruz. İnsan, tatilin kendisine zevk vermesini beklese de, çoğu zaman durum hiç de böyle olmuyor. Omuz ve sırt kaslarımızın gerilerek ağrmasına neden olan işlerimizi bir parça da olsa azaltmak, gündelik uyumsuzluğumuzu telafi edebilir. Evet, tatilin yararları mutlaka vardır, ama RuhBenlik-psişe için, barınakla aynı önemi taşımaz. "Mola" ya da "ara verme," eve geri dönüşle aynı şey değildir. Dinginlik, yalnızlıkla aynı şey değildir.

Bu ruh kaybını öncelikle posttan gözlerimizi ayırmayarak engelleyebiliriz. Örneğin, uygulamalarımızda yetenekli kadınlarda gördüğüm şu oldu: Ruh derisi hırsızlığı, doğru deri içinde olmayan ilişkiler yüzünden ortaya çıkabilir ve bazı ilişkiler ise tamamen zehirlidir. Bu ilişkilerle başa çıkmak irade ve kuvvet ister, ama bu yapılabilir; özellikle de öyküdeki gibi, evden gelen çağrıyla, kişinin dolaysız bilgeliliğinin tam ve ulaşılabilir olduğu öz benliğe geri çağırın sesle uyanılırsa... Ondan sonra bir kadın sahip olması gerekenin ne olduğuna, yapmak istediğinin ne olduğuna net bir şekilde karar verebilir.

Fok derisinin gasp edilmesi, bir kadının kaynaklarının ve zamanının çalınması yoluyla çok daha örtük bir şekilde ortaya çıkabilir. Dünya, kadınların rahatı için, kalçaları ve göğüsleri için sıkıntı vericidir. Binnerce el, milyonlarca ses halinde bize seslenir, el sallar, çekiştirir, dikkatimizi vermemizi ister. Kimi zaman ne yana dönsek ihtiyaç duyan, isteyen, arzulayan birileri olduğu izlenimine kapılırız. Dünyadaki insanların, konuların ve şeylerin bazıları çekici ve alımlıdır; bazıları talepkâr ve kızgın olabilir; yine bazıları o kadar acıklı bir çaresizlik içinde görünür ki, irademiz hilafına empatimiz sel olur akar, sütümüz karınımızdan aşağıya doğru iner. Ama ölüm-kalım meselesi olmadıkça "pirinçten sutyen giymeye" zaman ayırın, zaman yaratın. Süt treninin peşinden koşmayı bırakın. Eve doğru dönme işini yapın.

Derinin yıkıcı ve yanlış bir sevgi yoluyla yitirilebileceğini fark etsek de, doğru ve derin bir sevgi yüzünden de yitirilebilir. Ruh derilerimizin çalınmasına neden olan şey tek başına bir kişinin ya da şeyin doğruluğu ya da yanlışlığı değil, bu şeylerin bize olan bedelidir de. Za-

6. "Pirinç sutyen giymek," coşkulu bir terapist ve kendince iyi bir öykü anlatıcısı olan Yancey Ellis Stockwell'in beylik bir sözüdür.

man, enerji, gözlem, dikkat, eşlik etme, özendirme, öğretme, ders verme, eğitime açısından bize bedelinin ne olduğudur. Psişenin bu hareketleri, psişik tasarruf hesabından nakit çekmek gibidir. Sorun, bu enerji nakit çekmelerin kendisi de değildir, çünkü bunlar hayat alışverişinin önemli bir parçasıdır. Ama derinin kaybolmasına ve kişinin en keskin içgüdülerinin solup donuklaşmasına neden olan şey, *hesaptan fazla para çekilmesidir*. Bir kadına psişik olarak ölmekte olduğunu hissettiren şey daha fazla enerji, bilgi, fikir ve heyecan yatırımının olmamasıdır.

Öyküde, genç fok kadın postunu yitirdiği sırada, güzel bir uğraş içindedir, özgürlüğünü yaşamaktadır. Hiç durmadan dans eder ve etrafında neler olup bittiğine dikkat etmez. Doğru vahşi doğamızda olduğumuzda hepimiz bu parlak hayatı hissederiz. Vahşi Kadın'a yakın olduğumuzun işaretlerinden biridir bu. Hepimiz dünyaya dans ettiğimiz bir konumda gireriz. Her zaman işe postumuz sağlam olarak başlarız.

En azından daha bilinçli bir hale gelene kadar hepimiz bireyleşmenin bu evresinden geçeriz. Hepimiz yüzerek kayalıklara çıkarız, dans ederiz ve dikkat etmeyiz. İşte o zaman, psişenin daha düzenbaz yüzü aşağı iner ve yolun bir yerinde ansızın peşine düşsek de, artık neyin bize ait olduğunu, bizim neye ait olduğumuzu bulamayız. O zaman ruh hissimiz esrarengiz bir şekilde kaybolur, dahası, kendine saklanacak bir yer bulur. Böylece kısmen sersemlemiş olarak gezinir dururuz. Sersemlemiş bir haldeyken seçim yapmak iyi değildir, ama biz yaparız.

Kötü seçimlerin çeşitli şekillerde olduğunu biliyoruz. Bir kadın çok erken evlenir. Bir başkası çok küçükken gebe kalır. Diğeri kötü bir eşle birlikte yaşar. Bir diğeri "bir şeye sahip olmak" için sanatından vazgeçer. Öbürü birtakım yanılsamalarla baştan çıkarılmıştır, diğeri vaatlerle, bir başkası çok fazla "iyi olmak" ve yeterince ruhsal olmamakla, yine bir başkası çok fazla havalarda uçup ayaklarının yere basmamasıyla... Ve kadınların ruh derilerinin üzerlerine tam olarak oturmamasının nedeni seçimlerinin çok yanlış olması değil, daha ziyade çok uzun süre ruh-evinden uzakta kalıp kurumaları ve bırakın başkalarını, kendilerine bile hiçbir yararlarının dokunmamasıdır. Ruh derisini yitirmenin yüzlerce yolu vardır.

Hayvan derisi simgesini araştırırsak, kendimiz dahil tüm hayvanlarda piloereksiyonun –tüylerin diken diken olmasının– şeylerin hem görülmesine hem de hissedilmesine karşı bir tepki olduğunu görürüz. Posttaki kıllarının dikleşmesi, yaratıkta "ürpertî" doğurur ve kuşkuyu, dikkati ve diğer koruyucu özellikleri ortaya çıkarır. İnuitler arasında hem kürkün hem de tüylü derinin çok uzaklarda olup bitenleri görme yeteneğine sahip olduğuna inanılır ve bir *angakok*'un [şamanın] bir sü-

rü kürk ve tüylü deri giymesinin nedeni de budur. Böylece şaman, gizleri daha iyi görebileceği yüzlerce göze sahip olur. Fok derisi sadece sıcaklık verdiği için değil, sahip olduğu görü yeteneği sayesinde bir erken uyarı sistemi sağladığı için de ruhun bir simgesidir.

302 Avcı kültürlerde post, hayatta kalmak için gereken en önemli ürünlerden biri olarak besinle eşdeğerdir. Çizme yapmak, parkaların içini kaplamak, yüzü ve bilekleri buz içlerinden koruyacak şekilde su geçirmez hale getirmek için kullanılır. Post, küçük çocukları güvenli ve kuru tutar ve insanın hassas olan karnını, sırtını, ayaklarını, ellerini ve başını koruyup ısıtır. Postunu yitirmek, korunma araçlarını, sıcaklığını, erken uyarı sistemini, içgüdüsel bakışını yitirmektir. Psikolojik olarak postsuz olmak, bir kadının gerçekten istediklerinin değil, yapması gerektiğini düşündüğü şeylerin peşinden koşmasına neden olur. Onun için iyi olsun ya da olmasın, onda en güçlü olduğu izlenimi bırakan herkesi ya da her şeyi izlemesine yol açar. Bu durumda hoplayıp zıplama çok, ama dikkatle bakma azdır. Hiçbir şeyin özüne inmez, ama şakacıdır, gülerек geçiştirir, erteler. Sonraki adımı atmaktan, zorunlu inişi yapıp kendini bir şeyler meydana gelene kadar uzun bir süre orada tutmaktan kaçınır.

Bu nedenle, hiç durmadan giden ve hareket halindeki kadınlara değer veren bir dünyada, ruh derilerinin çalınmasının çok kolay olduğunu görebilirsiniz. O kadar ki, ilk hırsızlık yedi ile on sekiz yaşları arasında ortaya çıkar. Bu dönem zarfında çoğu genç kadın, denizdeki kayada dans etmeye başlamıştır bile. Yine aynı esnada çoğu kadın ruh derisine ulaşmış olur, ama onu bıraktığı yerde bulamaz. Gerçi başlangıçta bunun amacı psişede içsel bir yapıyı –yani, hem tin dünyasında hem de dış gerçeklikte yaşamayı öğrenme yeteneğini– geliştirmek gibi görünür, ama genellikle ne bu ilerleme ne de erginlenme deneyiminin geri kalanı gerçekleşir ve kadın da böylece hayatı boyunca derisiz dolaşır.

Kendimizi neredeyse ruh derilerimize dikerek hırsızlığın tekrarlanmasını önlemeye çalışmış olabiliriz, ama ancak çok az kadın özgün postunun birkaç püskülünden daha fazlası sağlam olarak ergenlik çağına ulaşır. Dans ederken derilerimizi bir kenara bırakırız. Dünyayı öğreniriz, ama derilerimizi de yitiririz. Derilerimiz olmadan yavaş yavaş kurumaya başladığımızı fark ederiz. Çoğu kadın, annelerinin onlardan önce yaptığı gibi, bu şeylere metanetle dayanacak şekilde yetiştirildiği için, bir ölümün süregitmekte olduğu kimsenin dikkatini çekmez, ta ki bir gün...

Gençken ve ruhsal-hayatlarımız kültürün ve dünyanın arzu ve gereklilikleriyle çatışma halindeyken, evden çok uzaklara gittiğimizde

kendimizi çaresiz hissederiz. Ancak erişkinliğimizde; kim, ne, nerede ve ne kadar süre sorularıyla ilgili seçimlerimizin sonucu olarak evden çok daha uzaklara sürüklenmeye devam ederiz. Çocukken ruh-evine geri dönmek bize öğretilmediyse, “hırsızlık ve kaybın etrafında gezinip durma” örüntüsü, kendisini sonsuza kadar yineler. Ama bizi savurarak –ihtiyaç duyduğumuzdan çok daha uzağa– rotamızdan çıkaran, kendi zavallı seçimimiz bile olsa, inancınızı koruyun, çünkü yuvaya geri dönme aracı ruhun içindedir. Hepimiz geriye dönüş yolunu bulabiliriz.

YALNIZ ADAM

303

Özü buna benzeyen bir başka öyküde, gerçek bir insan-kadın bir balina-adamı ayartır, onunla çiftleşir ve yüzgeçlerini çalar. Başka öykülerde de dünyaya gelen çocuk bazen bir kız çocuğu, bazen bir balık-oglandıdır. Bazen denizdeki yaşlı, saygıdeğer yaşlı bir kadındır. Öykülerde çok fazla cinsiyet değişimi olduğundan, öyküdeki karakterlerin erkek ya da dişi olması yasaklanmış süreçten çok daha az önemlidir.

Bu öze bağlı kalarak, fok derisini çalan yalnız adamın, bir kadının psişesinin egosunu temsil ettiğini düşünelim. Egonun sağlığı genellikle o kişinin dış dünyadaki sınırları ne kadar iyi ölçtüğü; kimliğinin ne kadar güçlü bir şekilde oluşturulduğu; geçmişi, bugünü ve geleceği ne kadar iyi ayırt ettiği ve uzlaşım sal gerçeklikle ne kadar yakından işbirliğine girdiğiyle belirlenir. İnsan psişesinde ego ile ruhun, hayat gücünü denetlemek için yarışması bitmeyen bir motiftir. Hayatın erken dönemlerinde ego, iştah ve ihtiraslarıyla genellikle önde gider; her zaman gerçekten güzel kokan bir şeyler pişirir. Ego bu dönemde çok güçlüdür. Ruh u mutfak sundurmasının arkasındaki işlere koşar.

Her ne kadar bazı kadınlar ellili ya da altmışlı yaşlarına, hatta yetmiş ya da seksenlerine kadar gerçekten hazır olamasalar da, bir noktada, kimi zaman yirmilerimizde, kimi zaman otuzlarımızda, çoğu zaman da kırklarımızda, ruhun öne geçmesine izin vermeye başlarız. Güç, biblo ve antikalardan ruhsal hayata doğru kayar. Ancak, ruh önderliği ego-yu öldürerek ele geçirmez, deyim yerindeyse, egonun rütbesi indirilir ve ona psişede farklı bir görev verilir, ki bu görev de esas olarak ruhun kaygılarına boyun eğmesini içerir.

Doğduğumuz günden itibaren içimizde ruhlarımızın hayatlarımıza öncülük etmesini arzulayan vahşi bir dürtü vardır, çünkü ego ancak çok fazla olanı anlayabilir. Egoyu, sabit ve görece kısa bir tasma kayışına bağlı olarak düşünün; hayatın ve tinin gizemlerine doğru, ancak bunun

izin verdiği ölçüde gidebilir. Genellikle korkulu bir hale gelir. Bütün tanrısallığı bir "sadece"ye indirgeme gibi kötü bir alışkanlığı vardır. Gözlemlenebilir olan olguları ister. Bir histen ya da gizemli doğadan gelen kanıtlar genellikle egoda pek uygun bir yer bulamaz. Egonun yalnız olmasının nedeni de budur. Bu bakımdan yapıları açısından çok kısıtlıdır; ruhun ve psişenin daha gizemli süreçlerine tümüyle katılamaz. Fakat yalnız adam ruhu özler, ruhani ve vahşi şeyler yakınında gerçekleştiğinde onları belli belirsiz tanır.

304 Bazı kimseler *ruh* ve *tin* sözcüklerini birbirinin yerine kullanır. Ama peri masallarında ruh her zaman tinin pro-gynitoru [oluşturucusu] ve progenitorudur [atasıdır]. Gizil tefsir sanatında, tin, ruhtan doğan bir varlıktır. Tin, dünyanın işleviyle ilgili haberler almak amacıyla maddeyi miras alır ya da madde olarak hayata döner ve bunları ruha geri taşır. Araya giren olmazsa, ruh ile tinin ilişkisi mükemmel bir simetri ilişkisidir; birbirlerini karşılıklı zenginleştirirler. Ruh ve tin, birlikte bir ekoloji oluştururlar, tıpkı dipteki yaratıkların üsttekileri beslediği ve üsttekilerin de diptekileri beslediği bir gölcükte olduğu gibi.

Jungcu psikolojide ego, genellikle bir bilinçsizlik denizinde yüzen küçük bir bilinç adası gibi betimlenir. Folklor da ise, ego, bir iştah yarattığı olarak resmedilir, genellikle üzerlerinde denetim kurmaya çalıştığı ve fazlasıyla esrarengiz güçlerle kuşatılmış çok zeki olmayan bir hayvan ya da insanla simgelenir. Kimi zaman ego çok zalim ve yıkıcı bir tarzda denetim kazanabilir, ama çoğunca, sonunda erkek ya da kadının kahramanın gelişmesi sayesinde, hüküm sürme çabasından vazgeçer.

Hayatın başlarında ego ruh dünyasına meraklı olsa da, çoğunlukla kendi açlıklarının doyurulmasıyla ilgilidir. Ego başlangıçta içimizdeki bir potansiyel olarak doğar ve çevremizdeki dünyanın (ana babalarımızın, öğretmenlerimizin, kültürümüzün) fikirleriyle, değerleriyle ve görüşleriyle şekillenir, gelişir ve dolar. Bu da olması gerektiği gibidir, çünkü bizim dış dünyadaki refakatçimiz, zırhımız ve keşif gücümüz haline gelir. Bununla birlikte, eğer vahşi doğanın egodan geçerek yukarı doğru çıkıp özgülleşmesine ve bu esnada ona rengini, öz suyunu ve içgüdüsel tepki verme yetisi kazandırmasına izin verilmezse, o zaman, kültür bu egoda biçimlenen şeyleri onaylasa bile, ruh onun çalışmasının böylesine eksik olmasını onaylamaz, onaylayamaz ve onaylamayacaktır.

Masaldaki yalnız adam, ruhun hayatına katılmaya çalışmaktadır. Ama ego gibi o da özel olarak bu iş için yapılmamıştır ve ruhla bir ilişki geliştirmek yerine, onu ele geçirmeye çalışır. Ego, fok derisini neden

çalar? Tüm diğer yalnızlar ve açlar gibi, ışığı sever. Işığı ve ruha yakın olma olasılığını görür, ona doğru sürünerek yaklaşır, onun temel kamuflaj araçlarından birini çalar. Egonun kendine faydası yoktur. Neyse odur; ışık tarafından cezbedilmiştir. Suyun altında yaşayamasa da, ruhla ilişkiye geçmenin özlemini duymaktadır. Ego ruha göre kabadır. İşleri becerme şekli, çağrışımsal ya da duyarlı değildir. Fakat güzel ışığa karşı belli belirsiz, küçük bir özlem duyar. Bu özlem, bir şekilde ve bir süreliğine egoyu sakinleştirir.

Böylece, ruha açlık duyan ego-benliğimiz, postu çalar. "Benimle kal" diye fısıldar ego. "Seni mutlu edeceğim –ruh-benliğinden ve ruh-evine geri dönüş döngülerinden seni tecrit edeceğim. Seni çok, çok mutlu edeceğim. Lütfen, lütfen kal." Böylece dışının bireyleşmesinin başlangıcına uygun düşen bir şekilde, ruh egoyla ilişkiye zorlanır. Ruh egoya itaat etmekle dünyevi bir işlev edinir; böylece kültürün mekanik işleyişini ve makineleşmiş yöntemlerini öğreniriz; iş tutmayı, bebek kucaklamayı, bedene özen göstermeyi, işe özenmeyi öğreniriz; dünyayı, şeyleri elde etme yollarını, nasıl çalışılacağını, iyinin o kadar da iyi olmayandan nasıl ayrılacağını, ne zaman hareket edileceğini, ne zaman kıvıldanmayacağını, diğer insanlarla nasıl yaşanacağını... dış dünyanın tüm işlerini öğreniriz.

Bir kadının psişesi içinde böyle önemli bir yapı, yani fok kadın ile yalnız adamın evliliğini (kadının kesinlikle itaatkâr olduğu bir evlilik tir bu) geliştirmesindeki ilk amaç, hem maddi hem vahşi dünyalarda, hem de bu ikisi arasında yaşayabilen ve ikisini de anlayabilen bir tin çocuk üretecek geçici bir düzenleme yaratmaktır. Bu simgesel çocuk doğdu mu, gelişip erginlendi mi, dış dünyaya yeniden çıkar ve ruhla ilişki düzelir. Her ne kadar yalnız adam (ego), fok kadın/ruh kadınla yaşayarak sonsuza kadar hüküm süremezse de, –çünkü bir gün kadının hayatının geri kalanı boyunca ruhun taleplerine boyun eğmek zorunda kalır– görkemle temas kurmuştur ve bu yüzden aynı zamanda hem tatmin olur, hem zenginleşir hem de burnu sürtülür.

TİN ÇOCUK

O halde görüyoruz ki, ego ile ruh arasında karşıtların birliği sonsuzca değerli bir şey (tin çocuk) oluşturmaktadır. Egonun, psişedeki ve ruh-taki daha gizli yerlere zorla girdiğinde bile bir karşılıklı-döllenmenin ortaya çıktığı doğrudur. Ego, ruhun korunma ve istediğinde suya dalarak gözden kaybolma yeteneğini çalmakla, paradoksal olarak, ikili bir

mirasa (dünya ile ruh arasında mesajlar ve armağanlar getirip götürme yeteneğine) sahip olan bir çocuk yapma işine de katılmış olur.

Gallerin "Güzel ve Çirkin"i, Meksikalıların "*Bruja Milagra*"sı ve Japonların "*Tsukino Waguma: Ayı*"sı gibi bazı çok önemli masallarda, insan, hak ettiği psikik düzene geri dönen yolu yalnız ve/veya incinmiş bir kadını, adamı ya da hayvanı besleyerek ya da ona bakarak bulur. Çok farklı iki dünya arasında gidip gelme yeteneği olan böyle bir çocuğun, böyle derisiz kalmış ve içinde ya da dış dünyada bu kadar yalnız ve gelişmemiş bir şeyle "evli" olan bir kadından çıkabilmesi, psişenin değişmez mucizelerinden biridir. Böyle bir durumda olduğumuzda 306 içimizde bir şey ortaya çıkar; bu şey eksik, çetin, hatta insanlıkdışı koşullar altında bile serpilip gelişen bir ruh hali, yeni ve küçük bir hayat, ufak bir alev meydana getirir.

Bu tin çocuk, çağrıyı duyabilen; geri dönmenin, kendine dönmenin zamanının geldiğini söyleyen uzaklardaki sesi duyan *la niña milagrosa*'dır [mucize çocuktur]. Bu çocuk iç doğamızın bizi zorlayan bir parçasıdır, çünkü zamanın geldiği çağrısını duyabilir. Uykudan kalkıp yattıktan, evden çıkan ve rüzgârla dolu geceye dalıp vahşi denize inen çocuk, "Tanrı şahidimdir, bu yolda devam edeceğim," "Dayanacağım," "Geri dönmeyeceğim," ya da "Devam etmenin bir yolunu bulacağım," iddialarında bulunmamıza neden olur.

Fok derisini, ruh derisini annesine geri getiren, bu çocuktur. Onun evine geri dönmesini sağlayan yine bu çocuktur. Öyle bir tinsel güçtür ki, bizi önemli çalışmalarımıza devam etmeye, dayanmaya, hayatlarımızı değiştirmeye, toplumu daha da iyileştirmeye, dünyayı dengelemeye yardımcı olmaya zorlar... Bunların hepsi de eve geri dönülerek yapılır. Bu işlere katılmak isteniyorsa, ruh ile ego arasındaki zor evlilik gerçekleştirilmeli ve tin çocuk dünyaya getirilmelidir. Geri almak ve geri dönmek, ustalığın hedeflerindendir.

Bir kadının içinde yaşadığı şartlar ne olursa olsun, tin çocuk, denizden yukarı çıkıp kızını eve çağıran yaşlı fok ve açık deniz her zaman yakındır. Her zaman. En az bulunmalarının beklenildiği yerlerde ve zamanlarda bile.

1971'den beri ülkenin her yanındaki ceza ve tutukevlerinde düşgücünü geliştiresin diye yazı yazma dersleri verdim. Bir grup sanatçı/şifacıyla⁷ birlikte uygulama yapmak ve tinsel gelişim programına yoğun bir şekilde katılan yüz kadından oluşan bir gruba ders vermek amacıy-

7. Women's Alliance (Kadınlar İttifakı) ve birçok yetenekli şifacı (hapishanenin nazik doktoru Dr. Tracy Thompson ve enerjik şifacı-anlatıcı Kathy Park bunlardandır) tarafından desteklenmiştir.

la, federal kadın hapishanesine yaptığımız özel bir gezide her zamanki gibi "katılmış" bazı kadınlar gördüm. Aslında fok kadınlığının çeşitli evrelerinde olan düzinelerce kadın vardı. Birçoğu son derece safdil seçimlerinden ötürü hem mecazi hem de gerçek anlamda "tutsak düşmüş"tü. Orada olmalarının nedeni ne olursa olsun, son derece kısıtlı koşullara rağmen, her kadın kendine özgü yollarla bizzat kendi etinden, kendi kemiklerinden özenle ve sancıyla şekillendirilmiş bir tin çocuk yaratma sürecindeydi. Her biri fok derisini arıyordu; yine her biri ruh evine geri dönen yolu anımsama sürecindeydi.

Topluluğumuzdan biri, India Cook adlı genç, siyah bir kemancı, kadınlar için çaldı. Dışarıda, açık avludaydık; hava çok soğuktu ve rüzgâr açık sahnenin üstündeki dekorun etrafında *Vuuuuu!* diye esiyordu. Kemancı, kemanının yayını elektrikli kemanın telleri üzerine yerleştirdi ve bir minor anahtarda içe işleyen bir müzik çaldı. Kemanı düpedüz ağlıyordu. İriyari bir Lakota kadını, kolumu yumrukladı ve kaba bir sesle "Bu ses... bu keman, içimde bir yerin kilitlerini açıyor. Sonsuza kadar sımsıkı kilitlendiğimi sanıyordum," diye fısıldadı. Geniş yüzü hem şaşkın, hem de semavi görünüyordu. Kalbim parçalandı, ama iyi bir anlamda, çünkü geçmişte başına her ne gelmiş olursa olsun -ve başına ne kadar *çok* şey gelmiş olursa olsun- denizden gelen çığlığı, evden gelen o çağrıyı hâlâ duyabiliyordu.

"Fok derisi, Ruh derisi" öyküsünde fok kadın, çocuğuna, denizin altında nelerin yaşadığına, nelerin gelişip büyüdüğüne dair öyküler anlatır. Öyküleri aracılığıyla öğretir, egoyla birliğinden doğmuş olan bu çocuğu biçimlendirir. Çocuğu oluşturur, ona "öteki"nin alanını ve yöntemlerini öğretir. Ruh, psişenin bu vahşi çocuğunu çok önemli bir şeye hazırlamaktadır.

KURUYUP KALMAK VE SAKATLANMAK

Bir kadının depresyonlarının, can sıkıntılarının ve sayıklamalı kafa karışıklıklarının çoğu; yeniliğin, şevkin ve yaratıcılığın kısıtlandığı ya da yasaklandığı son derece sınırlı bir ruhsal yaşamdan kaynaklanır. Kadınların doğal ve vahşi içgüdülerinin kültürel olarak kısıtlanması ve cezalandırılması yüzünden, yeteneklerinin hâlâ büyük oranda çalındığını ve sakatlandığını görmezden gelemeziz.

Eğer ruhani bir yerden hayatlarımıza bir yeraltı nehri, hatta küçük bir dere bile aksa, bu durumdan kaçıp kurtulabiliriz. Ama eğer "evin-den uzak" bir kadın, bütün gücünü teslim ederse, eski vahşi benliğinin

önce bir sisi, sonra buharı, en sonunda da incecik bir dumanı haline gelir.

Bütün bunlar, yani, bir kadının doğal postunun kaçırılıp saklanması ve ardından da kuruyup sakatlanması, bana, eski taşralı terzilerle çevrili ailemizde anlatılıp duran eski bir öyküyü anımsattı. Rahmetli amcam Vilmos, bir zamanlar bunu geniş ailemizdeki öfkeli, çocuklara fazla sert davranan bir yetişkini sakinleştirmek ve ona ders vermek için anlatırdı. Vilmos Amca'nın insanlara ve yaratıklara karşı sonsuz bir sabrı ve şefkati vardı. *Mesemondók* geleneğinden gelen doğal bir öykü anlatıcısıydı ve öyküleri tatlı ilaçlar gibi kullanmakta üstüne yoktu.

308

Adamın biri bir *szabó*ya [terziye] gelmiş ve bir takım elbise denemiş. Aynanın önünde dururken yeleğin alt kısmının bir parça eğri büğrü olduğunu fark etmiş.

"Ah," demiş terzi, "bu konuda endişelenmeyin. Sadece daha kısa olan ucu sol elinizle aşağıya doğru çekistirin, kimse bir şey fark etmeyecektir."

Müşteri bunu yapmaya çalışırken ceketin klapasının, düz duracağını, kıvrıldığını fark etmiş.

"A, o mu?" demiş terzi. "Bu hiçbir şey değil. Sadece kafanızı biraz çevirin ve çenenizle aşağıya doğru bastırın."

Müşteri razı olmuş ve bunu yaparken pantolonun iç dikişlerinin biraz kısa, arkanın da epey sıkı olduğunu hissetmiş.

"A, bu konuda endişelenmeyin," demiş terzi. "Sadece iç dikişleri sağ elinizle aşağıya doğru çekin, her şey mükemmel olacak." Müşteri razı olmuş ve takımı satın almış.

Ertesi gün, terzinin yapmasını söylediği tüm el ve çene "düzeltmeleri"yle birlikte yeni takımını giymiş. Çenesi klapayı aşağıya doğru bastırırken, bir eli yeleği çekistirir ve öteki eli ise kasiğinin altını kavrar bir şekilde aksayarak parktan geçiyormuş. İki yaşlı adam dama oynamayı bırakıp onun yoldan geçişini seyretmeye başlamışlar.

"*M'Isten*, vay canına!" demiş birincisi. "Şu zavallı sakat adama bak!"

İkinci adam bir an düşünmüş, sonra mırıldanmış: "*Igen*, evet, sakatlık çok kötü, ama benim merak ettiğim ne biliyor musun...? Böyle güzel bir takımı nereden aldı acaba?"

İkinci yaşlı adamın tepkisi, kusursuz bir kimlik (persona) geliştirmiş olmasına rağmen, bunu sürdürmeye çalışırken tamamen aksayan bir kadına yönelik ortak kültürel tepkiyi göstermektedir. Evet, kadın pekâlâ, aksamaktadır, ama siz onun ne kadar güzel görüldüğüne bakın, ne kadar iyi olduğuna bakın, ne kadar iyi şeyler yaptığına bakın. Kuruyup kaldığımız zaman her şeyi idare ettiğimizi, her şeyin iyi olduğunu vs. göstermek için tamamen sakat gibi yürümeye çalışırız. Kaybolan ister ruh derisi olsun, isterse üstünüze uymayan kültür yapımı deri, işin aslı başkaymış gibi yaparak aksarız. Ama böyle yaptığımızda hayat yoksullaşır ve bunun bedelini çok ağır öderiz.

Bir kadın kurumaya başladığında, sağlam vahşi doğada işlev görmek, onun için giderek daha da zor bir hale gelir. Fikirler, yaratıcılık, hayatın kendisi nemli bir ortamda gelişip güçlenir. Bu durumdaki kadınlar genellikle karanlık adam düşleri (haydutlar, kadın ve çocukları takip eden, onları korkutmak için gizlenip gözetleyen meçhul kimşeler; tehdit eden tecavüzcüler; rehin alanlar, soyguncular ve çok daha kötü şeyler) görürler. Kimi zaman bu düşler gerçek bir saldırıdan kaynaklanan travma ürünü düşlerdir. Ama çoğu zaman kuruyup giden, hayatlarının içgüdüsel tarafına özen göstermeyen, kendilerinden çalan, yaratıcı işlevi yoksun bırakan ve kimi zaman kendilerine yardım etmek için hiçbir çaba göstermeyen ya da suya geri dönme çağrısını görmezden gelmek için çok sıkı çalışan kadınların düşleridir.

Mesleğimi uyguladığım yıllar boyunca bu şekilde kurumuş durumda birçok kadın gördüm; bazısı hafifçe etkilenmişti, bazısı ise daha çok. Bunun doğal bir uzantısı olarak, aynı kadınlardan birçok yaralı hayvan düşü de dinledim ve bu türden düşler yaklaşık son on yıldır (kadınlarda ve erkeklerde) dramatik bir şekilde artmaktadır. Yaralı hayvan düşlerindeki artışın insanların gerek içlerindeki, gerekse dışlarındaki vahşiliğin tahrip edilmesiyle atbaşı gittiğini görmemek zordur.

Bu düşlerde hayvanlar (geyik, kertenkele, at, ayı, öküz, balina vb), aynı terzi öyküsündeki gibi, aynı fok kadın gibi, topallayarak yürürler. Yaralı hayvan düşleri, bir kadının içgüdüsel psişesinin durumuna ve onun vahşi doğayla ilişkisine dair açıklamalar getirmekle birlikte, aynı zamanda içgüdüsel hayatın kaybı konusunda kolektif bilinçdışındaki derin yaraları da yansıtır. Kültür -ne sebeple olursa olsun- kadınlar için bütünsel ve sağlıklı bir hayatı yasaklıyorsa, o kadın yaralı hayvan düşleri görecektir. Psişe, kendisini düzenli olarak temizleyip güçlendirmek için her çabayı gösterse de, "dışarıdaki" her kamçı izi, bilinçdışında "içeriye" kaydedilir, bu yüzden de düş gören biri Vahşi Kadın'la kişi-

309

sel bağlarını yitirmenin –ve dünyanın bu derin doğayla ilişkisini yitirmesinin– etkilerini taşır.

Demek ki, bazen kurumakta olan yalnızca kadın değildir. Kimi zaman kişinin mikro-çevresinin (örneğin, aile, işyeri) ya da daha geniş kültürünün temel yönleri de kurur, çatlar ve toz olur. Bunlar onu da etkiler ve hasta düşürür. Kadının bu koşulların düzeltilmesine yardımcı olabilmesi için kendi derisine, kendi içgüdüsel sağduyusuna, kendi evine geri dönüşü gereklidir.

310 Gördüğümüz gibi, sıkıntı çekmekte olan fok kadına benzeyene, derimiz soyulana, sakatlanana, özsuynamızı yitirene, körleşene kadar durumumuzu anlamayabiliriz. O halde bilinçdışının derinlerinde bizi çağıran birinin, bilincimize çıkıp bizi sürekli asıl doğalarımıza geri dönmeye çağıran yaşlı birinin bulunması, pişenin yoğun hayatiyetinden gelen bir yetenektir.

YAŞLI OLANIN ÇAĞRISINI DUYMAK

Denizden gelen şu çığlık nedir? Çocuğu yataktan kaldırıp geceye, dışarıya çağıran rüzgârdaki bu ses, düş görenin bilincine bedensiz bir ses gibi girmekle yetinen bir tür karabasana benzer. Bir insanın görebileceği en güçlü düşlerden biridir bu. Benim kültürel geleneklerimde, düşte bu sesin söylediği her şey, doğrudan ruhtan gelen bir ileti olarak düşünülür.

Bir bedeni olmayan ses düşlerinin herhangi bir zamanda ortaya çıkabileceği, ama özellikle ruhun sıkıntılı hallerinde görüldüğü söylenir; deyiş yerindeyse, derin benlik kovalayasına kamçılanmaktadır. Şak! Bir kadının ruhu konuşmakta ve kadına daha sonra olacakları söylemektedir.

Öyküde, yaşlı fok çağırıyor başlatmak için yaşadığı ortamı terk ederek dışarı çıkar. Eğer kendi kendimize harekete geçmezsek, kendi mevsimlerimize ve geri dönüş zamanımıza dikkat etmezsek, Yaşlı Olan'ın bizim için gelmesi ve bizdeki bir şey yanıt verene kadar seslenmesi vahşi pişenin çok önemli bir özelliğidir.

Geri dönüş ihtiyacımız çoğaldıkça sesi yükselen bu doğal "eve dön" sinyali için Tanrı'ya şükürler olsun. Her şey –olumlu ya da olumsuz anlamda– "çok fazla" olmaya başladıkça, sinyal de çoğalır. Dur durak bilmeyen uyumsuzluklar kadar, çok fazla olumlu uyaran olduğu zaman da, eve gitmenin vakti gelmiş olabilir. Belki de bir şey üzerinde çok yoğunlaştık. Belki de bir şeyle çok fazla yıprandık. Belki çok sevildik,

belki az sevildik, belki çok çalıştık, belki az çalıştık... Tüm bunların bedeli ağırdır. "Çok fazla" karşısında giderek kururuz, kalplerimiz yorulur, enerjilerimiz boşalmaya başlar ve –neredeyse hiçbir zaman "bir şey"den başka bir ad veremediğimiz bir şeye– içimizde giderek gizemli bir özlem yükselir, yükselir ve derken Yaşlı Olan bizi çağırır.

Bu öyküde denizden gelen çağırıyor duyan ve ona yanıt verenin küçük tin çocuk olması ilginçtir. Sert buzlara ve yalçın kayalıklara çıkmaya cüret eden, çağırıyor sersemlemiş gibi takip eden ve tesadüfen annesinin dürlülmüş haldeki fok derisine takılıp tökezleyen odur.

Çocuğun huzursuz uykusu, bir kadının pişik anayurduna dönme özlemi duyduğunda hissettiği huzursuzluğun çok açık ve doğru bir anlatımıdır. Pişe tam bir sistem olduğundan, bütün öğeleri bu çağırıyla titreşime girer. Bu sırada genellikle bir kadının huzursuzluğuna bir tedirginlik hissi, her şeyin rahatlamaya çok yakın ya da sükûnete çok uzak olduğu hissi eşlik eder. Kadın, kendisini biraz ila hayli bir yerde kaybolmuş hisseder, çünkü evden çok uzun süre uzak kalmıştır. Bu duygular tam da hissedilmesi gereken duygulardır. Bunlar, "Artık buraya gel," diyen bir iletidir. Bu parçalanma hissi bilinçli ya da bilinçdışı olarak bize seslenen, bizi geri çağıran, incinmeden hayır diyemeyeceğimiz bir şey duymamızdan kaynaklanır.

Eğer zamanı geldiğinde gitmezsek, ruh bizim için gelir. Bunu "Gölün Altında Yaşayan Kadın" adlı bir şiirdeki şu dizelerde de görürüz:

...bir gece
kapıda bir kalp atışı var.
Dışarıda, sisin içinde bir kadın
saçları dallardan, elbiseleri otlardan
yeşil göl suyuna damlayan.
"Ben senim," diyor,
"ve çok uzak yoldan geldim.
Benimle gel, sana göstermem gereken bir şey var..."
Dönüp gidiyor, pelerini savruluyor,
Ansızın, altın renkli ışıklar... her yerde altın renkli ışıklar...⁸

Yaşlı fok, geceleyin yukarı çıkar ve çocuk geceleyin tökezleyerek yürür. Bu ve bunun gibi öykülerde, ana karakterin karanlıkta el yordamıyla yürürken şaşırtıcı bir gerçeği keşfettiğini ya da değerli bir hazinayı kurtardığını görürüz. Bu motif, peri masallarında her zaman kar-

8. "Woman Who Lives Under the Lake" (Gölün Altında Yaşayan Kadın) şiirinden, 1980 C. P. Estés, *Rowing Songs for the Night Sea Journey; Contemporary Chants* (Gece Deniz Yolculuğu İçin Kürek Çeken Şarkılar: Çağdaş Türküler) (kendi basımı, 1989).

şımıza çıkar ve her ne olursa olsun, bir yolunu bulup ortaya çıkar. Karanlık kadar başka hiçbir şey, ışığı, mucizeyi, hazineyi göze çarpar hale getirmez. "Ruhun karanlık gecesi" kültürün kimi alanlarında neredeyse bir slogan haline gelmiştir. Kutsalın kurtuluşu Hel'in ya da Hades'in karanlığında ya da "orada" olur. İsa'nın geri dönüşü, cehennem alacakaranlığından gelen bir parıltı gibi başlar. Asya'nın güneş Tanrıçası Amaterasu, dağların altındaki karanlıktan patlar. Sümerlerin Tanrıçası İnanna, bedenini su şeklindeyken "kara yeryüzünün yeni sürülmüş çukurunda yatarken, tutuşarak beyaz bir altına döner."⁹ Chiapas dağlarında her gün "sarı güneşin gökyüzünde yükselmesi için kapkara huipil'i [gömleği] yakarak bir delik açması gerektiği"¹⁰ söylenir.

312

Karanlığın çevresinde dönen bu imgeler, "Bilmemekten korkma" diyen çok eski bir iletiyi taşır. Hayatımızın çeşitli evre ve dönemlerinde bu durum son derece normaldir. Masal ve mitlerin bu özelliği, nereye, hangi doğrultuya ya da ne kadar süre gideceğimize dair hiçbir fikrimiz olmadığında bile, çağrıyı izleme konusunda bizi yüreklendirir. Bütün bildiğimiz, masaldaki çocuk gibi kalkıp oturmamız, uyanmamız ve gidip görmemizdir. Böylece, belki karanlıkta bir süre neyin neyi çağırıldığını bulmaya çalışarak oraya buraya takıla takıla yürürüz, ama vahşi-olan tarafından çağırılmış olduğumuzu kendi kendimize söylememeyi becerdiğimizden, her zaman ruh derisine takılıp tökezleriz. Bu ruh durumunu içimize çektiğimizde ise otomatik olarak, "Bu doğrudur. Neye ihtiyacım olduğunu biliyorum," biçiminde sözlere dökülebilecek bir duygu durumuna gireriz.

Pek çok modern kadın için en korkutucusu, karanlıkta ruh derisini aramaya gitmek değildir. Çok daha zor ve katlanılması güç olan, suya dalmaktır, gerçekten eve geri dönmektir ve özellikle de gerçekten veda etmektir. Kadınlar her ne kadar kendilerine geri dönseler, ruh derilerini giyinseler, yavaşça örtseler ve gitmeye tamamen hazır olsalar da, gitmek zordur; çok ilgilendiğimiz şeyleri bırakmak, devretmek, bütünüyle terk etmek, gerçekten, ama gerçekten zordur.

9. "Come Cover me With Your Wildnes" ("Gel Beni Ört Vahşiliğinle" şiirinden, 1980 C. P. Estés, a.g.y.

10. *La bolsita negra* şiirinden İngilizceye çevrilmiştir. 1970 C. P. Estés, a.g.y.

Öyküde, kalış süresi uzadıkça fok kadın kurur. Rahatsızlıkları, bizim de bir yerde çok uzun süre kalırsak yaşadığımız rahatsızlıklarla aynıdır. Derimiz en büyük duyu organımızdır; o bize ne zaman üşüdüğümüzü, ısındığımızı, heyecanlandığımızı, korktuğumuzu söyler. Bir kadın çok uzun süre evden ayrı kaldığında, kendisi ve diğer bütün meseleler hakkında gerçekten ne hissettiğini, ne düşündüğünü algılama yeteneği kuruyup çatlamaya başlar. Çaresiz bir durumdur. Neyin çok fazla olduğunu, neyin yeterli olduğunu algılamadığından, kendi sınırlarını ezer geçer.

Masalda, saçlarının inceldiğini, kilo verdiğini, eski halinin soluk bir versiyonuna dönüştüğünü görüyoruz. Çok uzun kaldığımızda biz de fikirlerimizi kaybederiz, ruhsal ilişkimiz bir deri bir kemiğe döner, kanımız ince ve yavaş akar. Fok kadın zayıf düşer, gözleri nemini kaybeder, körleşmeye başlar. Eve dönmekte geciktirmiş, bizim de gözlerimizde parıldayacak bir şey kalmaz, kemiklerimiz yorulur, sanki sinirlerimiz kılıflarından ortaya saçılmış gibidir ve artık kim ve ne olduğumuz üzerinde odaklanamayız.

Indiana ve Michigan'ın ağaçlarla kaplı tepelerinde, ataları uzun bir zaman önce Kentucky ve Tennessee tepelerinden kalkıp gelmiş olan ilginç bir çiftçi grubu vardır. Konuşmaları dilbilgisel uyduymalarla yavanlaşmış olmakla birlikte ("Bısey alıvemedim" ve "Bunu öteği gün ettiydik" gibi), İncil okudukları için *adaletsizlikler*, *aromatik ve ilahi*¹¹ gibi güzel ve tımtırlı kelimeler kullanmaktadırlar. Yıpranmış ve bilinçsiz kadınlar için geçerli olan birçok tanımları da vardır. Bu kırsal bölge insanları, sözlerini güzel bir şekilde dile dökemezler. Bloklar halinde keser, cümle dedikleri iri parçalara ayırır ve kaba bir şekilde dışarı atarlar. "Çok uzun süre boyundurukta kalmak", "Arka ayakları bağlı çalışmak", "Güzel bir ahıra giden yolu bulamayacak kadar yorulmak" ve özellikle de acımasız bir tanım olan "Ölmüş bir hayvan yavrusu gibi emmek" gibi sözler, kadının verimsiz ya da ödüllendirici olmayan bir evlilikte, işte ya da çabanın peşinde hayatını boşa harcadığını dile getirmektedir.

Bir kadın, evinden uzun süre ayrı kaldığında, hayattaki ilerleme yetisi de o ölçüde giderek soluklaşır. Yaptığı seçimin boyunduruğundan kurtulmak yerine, onun içinde oyalanıp durur. Yorgunluktan gözleri öyle şaşışmıştır ki, yardım görebileceği ve rahatlayabileceği yerin ya-

11. Onların kelime-resimleri ve olduğu-gibi-söyle cümleleri ülkenin o kısmında hem Hispanik hem de Doğu Avrupalı etnik gruplara girmenin yolunu bulmuştur.

313

nı başından yalpalaya yalpalaya yürüyüp geçer. Ölmüş hayvan yavrusu, hiçbir işe yaramayan, hiçbir yaşamsallık içermeyen ve ona da hiçbir hayat getirmeyen fikirler, gündelik işler ve taleplerden oluşmaktadır. Böyle bir kadın, solgun, ama kavgacı, giderek daha da uzlaşmaz, ama dağınık bir hale gelir. Fitili yana yana daha da kısadır. Popüler kültür buna “tükeniş” der –ama bundan daha fazlasıdır, *hambre del alma*’dır, aç kalan ruhtur. O zaman tek bir çare kalır; kadın sonunda eve geri dönmesi gerektiğini anlar.

Öyküde, verilen söz, yerine getirilmeyen bir söz haline gelir. Çok uzun süre yalnız yaşadığı için yüzünde oluşan bütün o uzun çizgileriyle kendisi de epeyce kurumuş olan adam, fok kadını evine ve yüreğine sokmak üzere almış ve belli bir dönemden sonra ona postunu geri vereceğine söz vermiştir. Bu süre sonunda kadın, onunla kalmayı isteye-bileceği gibi isterse kendi evine de dönebilecektir.

Hangi kadın bu sözün yerine getirilmeyeceğini ezbere bilmez? “Bunu bitirir bitirmez gidebilirim. Gidebilir hale gelir gelmez... İlkbahar geldiğinde, giderim. Yaz bittiğinde giderim. Çocuklar okuldan döndüklerinde... Güz sonunda ağaçlar çok güzelken giderim. İyi de, kışın kimse bir yere gidemez. Bu yüzden ilkbaharı bekleyeceğim... Bu kez çok ciddiylim.”

Eğer dünya işlerine bağlanıp kalmışsak ve zamanı fazla geçirmişsek, eve geri dönüş özellikle önemlidir. Bu zamanın uzunluğu nedir? Bu her kadın için farklıdır, ama şunu söylemek yeterlidir: Kadınlar ne zaman dünyada fazla uzun kaldıklarını bilirler, kesinlikle bilirler. Ne zaman eve geri dönmekte geciktiklerini bilirler. Bedenleri şimdi ve buradaysa da, akılları çok, ama çok uzaklardadır.

Yeni bir hayat için can atarlar. Deniz için nefesleri kesilir. Sadece gelecek ay için yaşarlar, sadece bu mevsim geçene kadar; kendilerini tekrar canlı hissedecekleri kış sonuna kadar bekleyemezler, bekledikleri sadece gelecekte bir yerdeki mistik bir zamandır, o gün geldiğinde harika şeyler yapmakta özgür olacaklardır. ... (noktalı yerleri siz doldurun) olmadığında öleceklerini düşünürler. Ve her şeyde bir yas havası vardır. Yoğun kaygı vardır. Matem vardır. Özlem vardır. Arzu vardır. Eteğindeki ipleri çekerek koparır ve pencerelerden uzun uzun bakar. Ve bu geçici bir rahatsızlık değildir. Kalıcıdır ve zaman içinde giderek daha da yoğunlaşır.

Ancak kadınlar gündelik rutinlerine devam ederler, çekingen görünseler de, suçlayıcı ve alaycı davranırlar. “Evet, evet, evet, biliyorum,” derler. “Yapmalıyım ama, ama, ama...” Çok uzun süre kalmış olmalarının cansız itirafları, cümlelerindeki bu “ama”lardır.

Bu tükenmiş durumdaki ve erginlenmesi tamamlanmamış kadın, yanlış bir düşünceye kapılır: Kalırsa, gitmekle kazanacağından daha fazla tinsel itibar elde ettiğini düşünür. Bazılarıysa yâkalanırlar; Meksika’da dendiği gibi, *dar a algo un tirón fuerte* (her zaman Bakire’nin yeninde asılı) kalırlar, yani kabul edilebilir ve iyi insanlar olduklarını kanıtlamak için çok sıkı, giderek daha da sıkı çalışırlar.

Bölünmüş kadının başka gerekçeleri de vardır. O, başkalarının işlerine karışmasına izin vermeye alışkın değildir. Şuna yakın bir nakaratı olan bir “çocuk edebiyatı”nda uzmanlaşabilir: “Ama çocuklarımın falana ihtiyacı var, çocuklarımın filana ihtiyacı var, vs.”¹² Kendi geriye dönüş ihtiyacını feda etmekle, büyüdüklerinde çocuklarına da aynı şekilde kendi ihtiyaçlarını feda etmeyi öğrettiğini kavrayamaz.

Bazı kadınlar, çevrelerindeki geriyeye dönme ihtiyaçlarını anlamayacaklarından korkarlar. Hepsi anlamayabilir de. Ama kadın *bunu* önce kendisi anlamalıdır: Bir kadın, kendi döngülerine uygun olarak eve gittiğinde, çevresindekilere de kendi bireyleşme çalışmaları, baş etmeleri gereken kendi hayati sorunları kalır. Onun eve geri dönüşü, diğerlerinin de büyüyüp gelişmesine izin verir.

Kurtlar arasında gitmek ve kalmak ile ilgili böyle bölünmüş duygular yoktur, çünkü onlar döngüsel bir şekilde çalışır, yavrular ve avare avare gezerler. Bir kısmı mola verirken, bir kısmı da çalışmayı ve bakımı paylaşan bir grubun parçasıdır. Bu, yaşamanın güzel bir yoludur. Bu, vahşi dişinin eksiksiz bütünselliğine sahip olan bir yaşama yoludur.

Eve gitmenin farklı kadınlar için farklı anlamları olduğunu açıklığa kavuşturalım. Rumen ressam arkadaşım arka bahçeye tahta bir sandalye atıp oturan büyükannesinin gözleri fal taşı gibi açılmış bir halde güneşe doğru baktığında eve gidiş halinde olduğunu biliyordu. “Gözlerime ilaç bu, aşk olsun!” derdi. İnsanlar onu rahatsız etmemeleri gerektiğini biliyordu, bilmiyorlarsa da hemen öğrenirlerdi. Önemli olan, eve gitmenin ille de paraya mal olmadığını anlamaktır. Zamana mal olur. “Ben gidiyorum,” demek için güçlü bir iradeye ve kararlılığa sahip olmak gerekir. Geri dönüp, sevgili arkadaşım Jean’ın önerdiği gibi, “Şu anda yokum, ama geri geleceğim,” der, ama eve doğru yürüyüşünüzü de devam ettirebilirsiniz.

Eve gitmenin birçok yolu vardır: Birçoğu dünyevidir, bazıları ise kutsal. Hastalarım bana, bu dünyevi çabaların onlar için bir eve dönüş

12. Mazerete gerek yoktur. Her şey olabilir. “Benim ev bitkilerim. Köpeğim. Okul çalışmalarım. Eşim. Petunyalığım.” Hepsi sadece bir hiledir. Aslında kadın gitmeye can atmaktadır, ama kalmaya da can atmaktadır.

olduğunu söylerler... yine de sizi uyarırım, eve giden çıkışın tam yeri zamandan zamana değişir, bu nedenle konumu bu ay, bir önceki aydakiniden farklı olabilir: Bunlara değinen şiirleri ve kitap pasajlarını yeniden okumak. Bir nehrin, bir derenin, bir koyun yanında birkaç dakika olsun zaman geçirmek. Yıldızlı bir gecede yere uzanmak. Etrafta çocuklar olmadan sevdiğinle birlikte olmak. Bir şey soyarak, örerek, kazıyarak revakta oturmak. Bir saat süreyle herhangi bir yöne doğru yürümek ya da araba sürmek, sonra geri dönmek. Gidilen yeri bilmeden herhangi bir otobüse binmek. Müzik dinlerken tempo tutmak. Gündoğumunu selamlamak. Şehir ışıklarının geceleyin gökyüzünü perdelediği bir yere gitmek. İbadet etmek. Özel bir arkadaş. Ayaklarını sarkıtarak bir köprünün üstünde oturmak. Bir bebeği kucaklamak. Bir kafede pencere kenarına oturup yazı yazmak. Ağaçlardan oluşma bir halkanın ortasında oturmak. Güneşte saçları kurutmak. Yağmur suyu dolu bir fıçıya ellerini sokmak. Saksılara bitkiler dikmek ve bu arada ellerin çok kirlendiğine emin olmak. Güzelliği, letafeti, insanların dokunaklı zayıflıklarını gözlemek.

Öyleyse, eve gitmek için karadan çetin bir yolculuk şart değildir; yine de bunu basitmiş gibi göstermek istemem, çünkü ister kolay, isterse zor olsun, eve geri dönmeyi karşılamak için çok sayıda direnç vardır.

Kadınların geri dönüşü geciktirmelerini anlamamanın bir yolu daha vardır. Çok daha gizemli olan bu yol, bir kadının şifacı arketipiyle aşırı özdeşleşmesidir. Evet, bir arketip bizim için hem gizemli, hem de öğretici olan muazzam bir güçtür. Ona yakın olmakla, onu bir ölçüde taklit etmekle, onunla dengeli bir ilişkiye girmekle büyük güç kazanırız. Her arketip, ona verdiğimiz adı destekleyen kendi karakteristiklerini taşır: Büyükanne, kutsal çocuk, güneş kahraman vb.

Büyük şifacı arketipi, bilgelik, iyilik, bakıcılık ve bir şifacının sahip olduğu diğer bütün özellikleri taşır. Bu yüzden, büyük şifacı arketipi gibi cömert, nazik ve yardımsever olmak iyidir. Ama yalnız belli bir yere kadar... Bunun ötesinde, hayatımız üzerinde engelleyici bir etkisi görülür. Kadınların "her şeyi iyileştir, her şeyi tamir et" baskısı, bize kültürlerimizin yüklediği gerekliliklerden oluşan büyük bir tuzaktır. Esas olarak bu gereklilikler yalnızca orada öylece durarak eğlenmediğimizi, ama ödenebilir bir bedelimiz olduğunu -ve söylemek doğru olur, dünyanın kimi bölgelerinde de bir değerimiz olduğunu ve bu nedenle yaşamamıza izin verilmesi gerektiğini- kanıtlamaya dönük baskılardır. Bu baskılar psişelerimize biz henüz çok küçükken, onları yargılayabilir veya karşı çıkabilir durumda değilken sokulur. Bizim için

yasa haline gelir... ta ki biz onlara meydan okuyana kadar ya da meydan okumadıkça...

Ama acı çeken dünyanın çığlıklarına mütemadiyen tek bir kişi yanıt veremez. Aslında sadece düzenli olarak eve gitmemize izin verilere yanıt vermeyi seçebiliriz, aksi halde yürek ışıklarımız donuklaşarak neredeyse söner. Yüreğin yardımcı olmak istediği şey, kimi zaman ruhun kaynaklarından farklıdır. Eğer bir kadın ruh derisine değer veriyorsa, "ev"e ne kadar yakın olduğuna ve ne kadar sık evde bulunduğuna göre bu konularda karar verecektir.

Arketipler kısa dönemler için içimizden yayılabilir (buna tanrısal deneyim diyoruz), ama hiçbir kadın bir arketipi sürekli olarak yayamaz. Sadece arketipin kendisinin her şeye gücü yeter, sadece o hep verir, sadece o sonsuza kadar enerjisini yitirmez. Bunları yaymaya çalışabiliriz, ama bunlar insanlar tarafından ulaşılamaz olan ve zaten ulaşmak amacı taşımayan ideallerdir. Tuzak da zaten kadınları bu gerçek dışı düzeylere ulaşmaya çalışarak kendilerini tüketmeye zorlamaktır. Tuzaktan kaçınmak için "Dur" ve "Müziği kes" demeyi öğrenmek ve elbette bunu gönülden istemek gereklidir.

Bir kadın uzaklara gidip kendisiyle baş başa kalmalı ve işin başında nasıl olup da bir arketipin tuzağına düştüğüne bakmalıdır.¹³ "Sadece bu uzaklığa kadar, ötesi yok, sadece bu ölçüde, fazlası yok"u belirleyen temel vahşi içgüdü geri alınmalı ve geliştirilmelidir. Bir kadın, konumunu ancak böyle korur. Diğerlerinin tedirgin olmasına neden olsa bile, orada kalıp daha da kötüye gitmek ve sonunda da yırtık pırtıklar içinde emeklemektense, bir süreliğine eve dönmek evladır.

Öyleyse, yorgun düşen, geçici olarak dünyadan usanan, mola vermekten korkan, durmaktan korkan kadınlar, yol yakınen uyanın! Sonsuza kadar önünüze gelen herkese yardımcı olmanız için size bağırıp duran şu gürültülü gongu battaniyeyi örtün. Geri geldiğinizde eğer isterseniz, üstünü tekrar açmanız için orada olacaktır. Zamam geldiğinde eve gitmezsek, odağımızı yitiririz. Deriyi tekrar bulmak, giymek, sıkı-

13. "Herkesin her şeyi ol" kompleksi kadının yeterliliğine saldırır, onu sanki "yüce şifacı" oymuş gibi davranmaya sevk eder. Ama bir insanın bir arketipi sahneye koyar gibi davranması, Tanrı olmaya çalışmaya benzer. Gerçekte bu başarılması mümkün olmayan bir şeydir ve böylesine girişimlerde bulunmak psişe için tamamen tüketici ve çok tahripkardır.

Bir arketip, kadın ya da erkek olsun, insanların yansıtımlarına karşı durabilir, ama insanlar kendileri sanki birer arketipmiş ve bu nedenle de yaralanmaz ve tükenmezlermiş gibi ele alınmaya dayanamazlar. Bir kadından yorgunluk bilmeyen, büyük şifacı arketipine göre davranması istendiğinde/beklendiğinde, can sıkıntısıyla ve menfi bir mükemmeliyetçilikle ona kadar saydığını görürüz. Bir idealin arketipsel giysilerinin görkemli sınırlarına girerseniz istendiğinde, en iyisi uzaktan şöyle bir bakmanız, kafanızı sallamanız ve eve doğru yürümeye devam etmenizdir.

ca düğmelemek, tekrar eve geri dönmek, geri döndüğümüzde daha etkili olmamıza yardım eder. Bir söz vardır: "Eve geri döneceksin." Doğru değildir bu. Rahme emekleyerek tekrar giremeseniz de, ruh evine geri dönebilirsiniz. Bu sadece mümkün değil, gereklidir de.

BAĞLARINI ÇÖZMEK, SUYA DALMAK

318 Yuvaya kavuşmak nedir? Geri dönmek, anımsadığımız yere gitmek içgüdüdür. Kişinin ister karanlıkta, isterse gün ışığında olsun, evinin yerini bulma yeteneğidir. Hepimiz eve nasıl döneceğimizi biliriz. Ne kadar uzun sürmüş olursa olsun, yolumuzu buluruz. Gecenin içinden, acayip topraklardan, yabancı kabileler arasından haritasız geçer ve yol boyunca karşılaştığımız tuhaf kişilere sorarız: "Yol hangisidir?"

"Ev nerededir?" sorusunun tam yanıtı daha karmaşıktır..., ama bazı bakımlardan içsel bir yerdir; mekândan çok zaman içinde bir yer, bir kadının kendisini tek parça hissettiği bir yer. Ev, başka bir şey zamanımızı ve ilgimizi talep ettiği için bir düşünce ya da duygunun kesilmesi ya da bizden koparılması yerine, devam ettirilebildiği yerdir. Ve çağlar boyunca kadınlar, görevleri ve gündelik işleri sonsuz olduğunda bile, öyle bir yere sahip olmanın, onu kendileri kılmanın binlerce yolunu bulmuşlardır.

Bunu ilk kez çocukken, içinde yaşadığım toplumda öğrendim. Orada pek çok sofı kadın sabah beşte kalkar, kilisenin soğuk sahinında diz çökmek için uzun kara giysiler içinde gri şafakta yola koyulurdu; iyice öne doğru çektikleri eşarpları yüzünden çevreyi iyi göremezlerdi. Yüzlerini kırmızı ellerine gömüp dua eder, Tanrı ile ilgili hikâyeler anlatır, huzur, güç ve içgörü kazanırlardı. Teyzem Katerin çoğu zaman beni de yanında götürürdü. Bir keresinde, "Burası çok sakın ve güzel bir yer," dediğinde, beni sustururken göz kırptı ve şöyle dedi: "Kimseye söyleme, bu çok önemli bir sırdır." Sahiden de öyleydi, çünkü o zamanlar bir kadını rahatsız etmenin yasaklanmış olduğu sadece iki yer vardı: Şafakta kiliseye giden yürüme yolu ve bizzat kilisenin loş ortamı.

Kadınların eve gitme haklarını diğerlerinin yanına eklemeleri, serbest bırakmaları, almaları, yerine getirmeleri ve elde edilmesine göz yummaları doğru ve yerindedir. Ev, maddi dünyada sürdürülmesi şart olmayan duyguları yaşamamıza izin veren sürekli bir duygu durumudur: Merak, görü, huzur, endişeden muafiyet, taleplerden muafiyet, sürekli çene çalmaktan muafiyet. Evin bütün bu hazinelerinin daha sonra üstdünyada kullanılmak üzere psişede gizlenmesi amaçlarıdır.

İnsanın bu özel eve geri giden bu yolu "hissetmek" için uğrayabileceği birçok fiziksel yer bulunsun da, fiziksel yerin kendisi ev değildir; o sadece yolun kalanını kendi başımıza gidebilmemiz için egoyu sallayarak uyutan araçtır. Kadınların eve ulaşma araçları çoktur: Müzik, sanat, orman, okyanus köpükleri, gündoğumu, yalnızlık. Bunlar bizi eve; hepsi kendi fikirlerine, düzenine ve yiyeceğine sahip olan besleyici bir iç dünyaya götürür.

Ev, yağlanmış yatağında kayan bir eklem kadar kolay çalışan, bozulmamış içgüdüsel hayattır, orada her şey olması gerektiği gibidir, bütün gürültüler kulağa haklı görünür; ışık güzeldir; kokular bizi alarma geçirmez, tersine sakinleştirir. Geri dönüşte zamanın nasıl geçirildiği önemli değildir. Esas olan, dengeyi yeniden canlandıran şeydir. İşte, ev budur. 319

Orada sadece derin düşünceye değil öğrenmeye de; unutulmuş, kötüye kullanılmış ve gömülmüş olanı açığa çıkarmaya da zaman vardır. Orada geleceği hayal edebilir ve psişenin yara izlerinden oluşan haritalarını gözden geçirerek neyin neye yol açtığını ve daha sonra nereye gideceğimizi öğreniriz. Adrienne Rich'in çağrışımlarla yüklü şiiri "Batık Gemiye Dalmak"ta¹⁴ Benliği geri almak konusunda yazdığı gibi:

Orada bir merdiven var.
Her zaman orada o merdiven
masumca asılı
geminin kenarına yakın...
Aşağı iniyorum...
Batığı incelemeye geldim...
Verilen hasarı görmeye
ve ortahğa saçılmış hazineleri...

Bu ev döngüsünün zamanlaması konusunda size söyleyebileceğim en önemli şey şudur: Zamanı geldiğinde, zamandır. Hazır olmasanız bile, işleriniz bitmemiş olsa bile, bugün geminin geliyor olsa bile. Zamanı geldiğinde zamandır. Fok kadın denize geri döner, ama bunu sadece böyle hissettiğinden ya da bugün gitmek için güzel bir gün olduğundan veya hayatı çok güzel ve derli toplu olduğundan –kimse için güzel ve derli toplu bir zaman yoktur– yapmaz. Gider, çünkü zamandır ve bu nedenle gitmelidir.

Hepimizin eve gitmemek için kendi kendimize mazeretler ürettiği, gözde yöntemlerimiz vardır; içgüdüsel ve vahşi döngülerimizi yeniden ele geçirdiğimizde bile, hayatlarımızı giderek daha fazla uyum

14. Adrienne Rich, *The Fact of a Doorframe*'den (New York: Norton, 1984, s. 162).

içinde yaşayabilecek şekilde düzenlemek gibi psişik bir zorunluluğun altına gireriz. Eve geri dönmek için vedalaşmanın doğruluğu ya da yanlışlığına yönelik tartışmalar yararsızdır. Yalın gerçek şudur: Zamanı geldiğinde, zamandır.¹⁵

Bazı kadınlar asla eve gitmezler, onun yerine *a la zona zombi*'de [zombi bölgesinde] yaşarlar. Bu cansızlık halinin en acımasız yanı, kadının işlev görmesi, yürümesi, konuşması, hareket etmesi, hatta birçok şeyi başarması, ama yanlış giden şeylerin etkilerini artık hissetmemesidir -eğer hissetseydi, acısı onu hemen durumu düzeltmeye yöneltirdi.

320 Ama hayır, böyle bir durumdaki kadın topallayarak yürür, kolları yanlara düşer, evin acı verici yitimine karşı kendini savunur, körleşir ve Bahamalar'da dendiği gibi, "*Sparat*"laşır," yani, ruhu onsuz uçup gitmiştir ve onu, her ne yaparsa yapsın önemsiz olduğu hissiyle baş başa bırakmıştır. Bu durumdaki kadınlar, çok şey başardıkları, ama yeterince doyum hissetmedikleri şeklinde tuhaf bir duyguya kapılırlar. Yapmak istediklerini düşündükleri şeyleri yaparlar, ama ellerindeki hazine her nasılsa toza dönüşmüştür. Böyle bir durumda bir kadının sahip olabileceği en iyi bilinç hali budur. Hoşnutsuzluk, anlamlı ve hayat-verici değişikliklere açılan gizli kapıdır.

Birlikte çalıştığım ve yirmi yıldır ya da daha uzun bir süredir evlerine uğramamış olan kadınlar, bu psişik zemine ilk kez yeniden ayak bastıklarında hep ağlarlar. O sırada makul gibi görünen çeşitli nedenlerle yurtlarından ömür boyu sürgün edilmeyi kabul ederek yıllarını harcamışlardır; yağmurun kuru toprağa düşmesinin ne kadar yoğun bir güzellik olduğunu unutmuşlardır.

Kimisi için ev, bir tür gayret göstermektir. Kadınlar, yapmamak için yıllarca çeşitli nedenler bulduktan sonra, tekrar şarkı söylemeye başlarlar. Kendilerini uzun bir süredir yüreктen hissettikleri bir şeyi öğrenmeye adarlar. Hayatlarındaki kayıp insanları ve şeyleri ararlar. Seslerini geri alırlar ve yazarlar. Dinlenirler. Dünyanın bir köşesini kendilerinin kılarlar. Büyük ve ciddi kararları yürürlüğe sokarlar. Ayak izleri bırakan bir şey yaparlar.

Kimi için ev bir ormandır, bir çöl, bir deniz. Aslında ev, holografiktir. Tek bir ağaçta, bir çiçekçinin vitrinindeki bir kaktüste, durgun bir su havuzunda bile tüm kudretiyle görünür. Asfaltta yatan sarı yaprak-

15. Öteki masallarda ("Uyuyan Güzel" gibi) uyuyan genç kadın uyanır, prens tarafından öpüldüğü için değil, zamanı geldiği için... yüzyıllık lanet bitmiştir ve onun uyanma zamanıdır. Kulenin çevresindeki diken ormanı devrilir, kahraman üstün olduğu için değil, lanet bittiği için ve zamanı geldiği için... Masallar bize durmadan şunu öğretir: Zamanı geldiğinde, zamandır.

ta, bir demet çiçek bekleyen kırmızı kil çömlekte, derideki bir damla suda da tüm gücüyle görünür. Ruh gözleriyle odaklanırsanız, pek çok, pek çok yerde evi görürsünüz.

İnsan ne kadar süreyle evine geri dönüp orada kalır? Olabildiğince uzun bir süre ya da tekrar kendine gelene kadar. Bu, ne kadar sıklıkla gereklidir? Dış dünyada çok etkinseniz ve "duyarlı"ysanız çok daha sık. Deriniz kalınsa ve pek fazla da "dışarıda" değilseniz, daha az bir sıklıkla. Her kadın ne kadar sıklıkla ve ne kadar süreyle bunu yapması gerektiğini yüreğinde bilir. Bu, insanın gözlerindeki parlaltının, duygusal durumunun canlılığının, duyularının yaşamsallığının belirlenmesiyle yakından ilgilidir.

Eve gitme ihtiyacını gündelik hayatlarımızla nasıl dengeleriz? Önceden, evi hayatlarımıza sokacak planlar yaparız. Kadınların hastalık halinde, çocukları ihtiyaç duyunca, araba bozulunca, dişleri ağrıyınca kolayca "zaman ayırabilmeleri" her zaman şaşırtıcıdır. Eve gitmeye de aynı ölçüde değer verilmeli, hatta gerekirse kriz ölçülerine göre dile getirilmelidir. Çünkü, eğer bir kadın gitme zamanı geldiğinde gitmezse, ruhundaki/psişesindeki ince çatlakların derin vadilere, derin vadilerin de gürleyen dipsiz çukurlara dönüşeceği gayet açıktır.

Eğer bir kadın eve-gidiş döngülerine hiç tavizsiz değer verirse, çevresindekiler de değer vermeyi öğrenir. Günlük rutinlerin telaşlarından sıyrılıp mola vererek, kimsenin ihlal etmediği ve sırf kendimize ait zamanlar ayrılarak anlamlı "ev"e ulaşılabilirdiği doğrudur. "Sırf kendimize ait" ifadesi farklı kadınlar için farklı anlamlara gelir. Bazıları için kapısı kapalı bir odada, ama yine de başkaları için ulaşılabilir olmak, eve güzel bir geri dönüştür. Bazıları içinse, eve dalaçağımız yerde en ufak bir müdahale bile olmaması gerekir: Ne "Annecim, annecim, ayakkabılarım nerde?" ne de "Tatlım, bakkaldan herhangi bir şeye ihtiyacımız var mı?"

Bu kadın için derinlerdeki evine giriş, sessizlikle sağlanır. *No me molestes*. Kesin Sessizlik, büyük *K* ve büyük *S* ile. Ona göre büyük bir ağaç karaltısı arasından gelen rüzgârın sesi sessizliktir. Bir dağ akıntısının gümbürtüsü sessizliktir. Gökgürültüsü sessizliktir. Doğanın, karışığında hiçbir şey istemeyen doğal düzeni, onun hayat-verici sessizliğidir. Her kadın, hem yapabileceği hem de yapması gereken seçimlerde bulunur.

Ev zamanınız ne olursa olsun - bir saat ya da birkaç gün-, kedileriniz sadece sizin en doğrusunu yapabildiğinizi söylese de, başka insanların da kedilerinize bakabileceğini unutmayın. Köpeğiniz, size kendinizi sanki otoyola bir çocuk bırakıyormuşsunuz gibi hissettirmeye ça-

lıdır, ama sizi yine de bağışlayacaktır. Çimler biraz sararır, ama yeniden canlanacaktır. Çocuğunuzla birbirinizi özlersiniz, ama döndüğünüzde her ikiniz de sevineceksinizdir. Eşiniz somurtabilir. Ama geçecektir. Patronunuz tehdit edebilir. Bu da geçecektir. Çok uzun süre kalmak çılgınlıktır. Eve gitmek, sağlıklı bir karardır.

Kültür, toplum ya da psişe, bu eve geri dönüş döngüsünü desteklemediği zaman, çoğu kadın bir şekilde kapının üstünden atlamayı ya da çitin altını eşmeyi öğrenir. Bu kadınlar sürekli olarak hastalanır ve yataakta okumak için zaman çalarlar. Her şey yolundaymış gibi sırtık bir şekilde güler ve ağır ağır ince bir işe devam ederler.

322 Kadınlar eve geri dönüş döngüsünün düzeni bozulduğunda, bir çoğu kendisini gitmekte özgür hissetmek ve psikik ihtiyaçlarının olduğunu göstermek amacıyla patronlarıyla, çocuklarıyla, ana babalarıyla ya da eşleriyle kavga çıkarmaları gerektiğini düşünür. Ve böylece bir öfke nöbetinin ortasındaki kadın, "Pekâlâ, gidiyorum. Çünkü sen tam bir (noktalı yerleri doldurun) ve açıkçası (noktalı yerleri doldurun) dikkat etmiyorsun, işte bu yüzden hemen şimdi gidiyorum, sana çok teşekkür ederim," diye tutturur. Bunu kükreme, gürlleme, taş sağanağı izler; kadın çeker gider.

Eğer bir kadın hakkı olan şeyler uğruna savaşmak zorundaysa, doğru davrandığını hisseder ve eve gidiş arzusunda kesinlikle kendisini haklı bulur. Kurtların, istediklerini -besin, uyku, seks ya da huzur, her neyse- elde etmek için gerektiğinde savaştıklarını görmek ilginçtir. Öyle görünüyor ki, istediklerimiz için savaşmak engellenme karşısında gösterilecek doğru bir içgüdüsel tepkidir. Ancak, birçok kadın için kavga içte de yapılmalıdır ya da sadece içte yapılabilir. Kadının ihtiyaçlarını en başında inkâr eden bütün içsel karmaşaya karşı mücadele edilmelidir. Eve gidip geri döndüğünüzde, saldırgan bir kültürü bu sayede çok daha iyi püskürtebilirsiniz.

Her gidişinizde mücadele etmeniz gerekiyorsa, size yakın olanlarla ilişkilerinizi dikkatle gözden geçirmeniz gerekebilir. Eğer yapabilirseniz en iyisi, geri geldiğinizde daha çoğalmış ve daha farklı olacağımızı, onları terk etmediğinizi, ama kendinizi yeniden tanıyarak gerçek hayatınıza döndüğünüzü çevrenizdekilere öğretmektir. Özellikle sanatçıysanız, çevrenizde ev ihtiyacınızı anlayışla karşılayan kişiler olsun, çünkü zaman yaratmanın döngülerini öğrenmek amacıyla muhtemelen evin psikik topraklarını kazanmanız gerekecek ve bu da çok zaman alacaktır. O yüzden kısaca, ama etkili bir şekilde anlatın. Yetenekli bir yazar olan arkadaşım Normandi, edindiği deneyimler sonucunda şu özlü ifadeye ulaştığını söyler: "Ben gidiyorum." Bunlar bugüne kadar söy-

lenmiş en güzel sözcüklerdir. Söyleyin. Sonra gidin.

Evde geçirilen yararlı ve/veya gerekli zamanın süresini hangi ölçütlerin belirlediği konusunda farklı kadınların farklı fikirleri vardır. Çoğumuz her zaman istediğimiz kadar uzun süre gidemeyiz, bu yüzden de gidebileceğimiz kadar gideriz. Arada bir gitmemiz gerektiği kadar gideriz. Kimi zaman da terk ettiklerimizi özleyene kadar gideriz. Kimi zaman nöbetler şeklinde dalar, çıkar, tekrar dalarız. Tekrar doğal döngülerine kavuşan birçok kadın, bunlar arasında gider gelir, koşulları ve ihtiyaçları dengeler. Bir şey kesindir, kapının yanında küçük bir valiz tutmak iyi bir fikirdir. Ne olur ne olmaz.

323

ORTA KADIN: SUYUN ALTINDA NEFES ALIP VERMEK

Öyküde ilginç bir uzlaşmaya varılmıştır. Fok kadın, çocuğu terk etmek ya da sonsuza kadar yanında götürmek yerine, "aşağıda" yaşayanlara küçük bir ziyarette bulunması için yanına alır. Çocuk, annesinin kanı aracılığıyla fok klanının bir üyesi olarak onaylanır. Suyun altındaki evde vahşi ruhun yöntemleri konusunda eğitilir.

Çocuk, psişede yeni bir düzeni temsil eder. Anne fok biraz kendi nefesinden, biraz da kendi özel hayat enerjisinden çocuğun akciğerlerine üflemiştir, böylece onu, psikolojik açıdan, bir orta varlığa,¹⁶ her iki dünya arasında köprü kurabilen bir varlığa dönüştürür. Ancak, bu çocuk, altdünyada erginlenmekle birlikte orada kalamaz, yeryüzüne geri dönmelidir. O andan itibaren de özel bir rol üstlenir. Aşağı dalıp tekrar yüzeye çıkan çocuk, ne sırf egodur ne de sırf ruhtur; fakat ikisinin arasında bir yerdedir.

Bütün kadınların özünde, yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşayan Jungcu bir analist olan Toni Wolffe'nin "orta kadın" dediği bir şey vardır. Orta kadın, uzlaşımın gerçeklikle mistik bilinçdışı arasında durur ve bunlar arasında aracılık yapar. Orta kadın, iki ya da daha fazla değer ya da fikir arasında taşıyıcı ve alıcıdır. Yeni fikirleri hayata getiren, eski fikirleri yenilerle değiştiren, akılcı dünya ile düşsel dünya arasında tercüme yapan odur. Şeyleri "iştir", "bilir" ve daha sonra ne gelmesi gerektiğini "hisseder."

16. Klasik Jungcu psikolojide bu çocuğa bir psikopomp [yani animanın ya da animusun bir boyutu] denirdi, bu ad, ruhları altdünyaya götüren Hermes'e göre verilmiştir. Diğer kültürlerde psikopomp'a *juju*, *bruja*, *anqagok*, *tzaddik* denir. Bu sözcükler hem isim hem de bazen bir nesnenin ya da kişinin büyümlü niteliğini anlatmak için sıfat olarak kullanılır.

Akıl ve imge dünyaları arasındaki, duygu ile düşünce arasındaki, madde ile tin arasındaki –hayal edilebilecek bütün karşıtlıklar ve bütün ince anlam farkları arasındaki–bu orta nokta, orta kadının yuvasıdır. Öyküdeki fok kadın, ruhun yayılımıdır. Bütün dünyalarda yaşayabilir; üstteki madde dünyasında, öte dünyada ya da altdünyada (burası onun tinsel yuvasıdır), ama yeryüzünde çok uzun süre kalamaz. Balıkçı (ego-psişe) ile birlikte her iki dünyada da yaşayabilen, ama ruh evinde çok uzun süre kalamayan bir çocuk yaratırlar.

324 Fok kadın ve çocuk, birlikte, kadının psişesinde daha çok kurtarma ekibine benzer bir sistem oluştururlar. Fok kadın (RuhBenlik) düşünceleri, fikirleri ve itkileri sudan çıkarıp orta benliğe geçirir, o da bu şeyleri karaya ve dış dünyadaki bilince yükseltir. Yapı ters yönde de işler. Günlük hayatlarımızın olayları, geçmiş travmalarımız ve sevinçlerimiz, korkularımız ve gelecek umutlarımız, hepsi elden ele ruha geçirilir, o da gece düşlerimizde bunlar üzerine yorumlar yapar, duygularını bedenlerimiz kanalıyla yukarıya doğru yansıtır ya da bunun sonucunda bir esin anında bir fikirle içimize işler.

Vahşi Kadın sağduyu ile ruhsal duyunun bir bileşimidir. Orta kadın onun iki katıdır ve her ikisine de yeteneği vardır. Masaldaki çocuk gibi orta kadın da bu dünyalıdır, ama kolaylıkla psişenin daha derin alanlarına yolculuk edebilir. Bazı kadınlar bu yetenekle dünyaya gelirler. Bazı kadınlar da bunu bir beceri olarak edinirler. Ona hangi yolla varıldığı önemli değildir. Ama düzenli olarak eve gitmenin etkilerinden biri, kadının eve her gidiş dönüşünde psişenin orta kadınının güçlenmesidir.

YÜZEYE ÇIKMAK

Vahşi yuvaya geri dönmenin mucizesi ve acısı şu olguda yatar: Uğrayabiliriz, ama kalamayız. En derinlerdeki ev ne kadar güzel hayal edilirse edilsin, suyun altında sonsuza kadar kalamayız, yüzeye tekrar çıkmamız gerekir. Kayalık sahile yavaşça bırakılan Ooruk gibi, biz de, yeni hayat enerjileriyle aşılanmış olarak, dünyevi hayatlarımıza geri döneriz. Yine de kayalıklara yeniden dönmek ve bir kere daha kendi kendimize kalmak üzücü bir andır. Eski mistik törenlerde dış dünyaya geri dönen erginler, içlerinden hem acı hem de tatlı bir ruh halinin geçtiğini duyumsarlardı. Memnun ve yenilenmiş olsalar da, kendilerini ilk başlarda bir parça hülyalı ve hüzünlü hissederdiler.

Fok kadın çocuğuna, “Her zaman senin yanıdayım. Benim dokun-

duklarıma, çıralarıma, *ulu*’ma [çakı], fok ve su samurlarını gösteren taş oymalarıma dokunman yeter; şarkılarını söylemen için akciğerlerine bir rüzgâr üfleyeceğim.”¹⁷ diye yol gösterdiğinde, bu küçük matemin ilacı da verilmiştir. Onun sözleri özel bir vahşi vaat türüdür. O anki geri dönme özlemiyle çok zaman harcamamamız gerektiğini ima eder. Onun yerine bu araçları anlamamızı, onlarla etkileşime girmemizi ve işte o zaman vahşi bir el tarafından okşanan bir davul derisi gibi onun varlığını hissedeceğimizi anlatır.

İnuitler bu araçları “gerçek bir kadın”a ait olan araçlar olarak nite-lerler. Bunlar bir kadının “kendisine bir hayat oymak” için gereksindiği şeylerdir. Çakısı keser, süsler, temizler, tasarlar, malzemeleri biçim-325lendirir. Çıralara dair bilgisi en çetin şartlarda bile ateş yaratmasını sağlar. Taş oymalar mistik bilgisini, şifa dağarcığını ve tin dünyasıyla kişisel birliğini ifade eder.

Psikolojik açıdan bu metaforlar, vahşi doğa için ortak olan güçleri temsil eder. Jungcu klasik psikolojide bazıları bu ikili birliğe ego-benlik eksenini diyebilir. Masal jargonunda çakı, başka anlamları yanında, karanlığı yarmak ve gizli şeyleri araştırmak için hayali bir araçtır da. Ateş yakma araçları ise, kendisine besin hazırlama, eski hayatını yeni hayata dönüştürme, yararsız olumsuzluklara karşı dayanma yeteneğini temsil eder. Bunlar psişenin temel malzemelerini ateşle güçlendiren tabii dürtünün bir temsilcisi olarak görülebilir. Geleneksel olarak fetişler ve tılsımlar yapmak, masal kahramanına tin dünyasının güçlerinin yakınında olduğunu hatırlatmakta yardımcı olur.

Modern bir kadın için *ulu* içgörüyü, bitişleri açığa çıkararak ve yeni başlangıçlar olarak gereksiz olanı koparıp atma isteğini ve yeteneğini simgeler. Ateş yakmak, başarısızlıktan çıkarak yükselmek, kendi yararına tutkular yaratmak, gerektiğinde bir şeyi tamamen yakmak yeteneğini ifade eder. Taş oymalar, kendi vahşi bilincine dair belleğini, doğal içgüdüsel hayatla birliğini somutlaştırır.

Fok kadının çocuğu gibi biz de, ruh-annenin yaratılarına yaklaşmanın onunla dolmak olduğunu öğreniriz. O her ne kadar kendi halkının yanına dönmüş olsa da, içgörünün, tutkunun ve vahşi doğayla bağlan-tının dişil güçleri aracılığıyla onun bütün kuvveti hissedilebilir. Onun

17. Öyküde, fok derisinin kokusu çocuğun annesinin ruhani sevgisinin etkisini hissetmesine neden olur. Onun ruhunun şeklindeki bir şey içinden bir esinti gibi geçer, onu incitmez, tersine bilinçlendirir. Bazı çağdaş Inuit aileleri arasında hâlâ sevilen biri öldüğünde, ölenin kürkleri, başörtüleri, tozlukları ve diğer kişisel eşyaları yaşamakta olanlar tarafından giyilir. Bu şekilde giyinen aile üyeleri ve arkadaşlar bunu ruhtan ruha nakil ve hayatın kendisi için şart olarak görürler. Ölenin giysilerinde, postunda ve aletlerinde, ruhu güçlü bir şekilde anımsatan bir şey olduğuna inanılır.

vaadi şudur: Psişik gücün araçlarıyla temas kurarsak onun pnömasını hissederiz, nefesi nefesimizin içine girer ve şarkı söylemek için kutsal bir solukla dolarız. Yaşlı İnuitler der ki, bir tanrının soluğu ile bir insanın soluğunun karışması, o kişinin yoğun ve kutsal bir şiir yaratmasını sağlar.¹⁸

326

Aradığımız da bu kutsal şiir ve şarkılardır. Suyun altında ve karada işitilebilecek olan güçlü sözler ve şarkılar isteriz. Peşinde koştuğumuz şey vahşi şarkılar söylemek, şansımız da denizin altında ezberlediğimiz vahşi dili kullanmamızdır. Bir kadın kendi gerçeğini söylediğinde niyetlerini ve duygularını tutuşturur, içgüdüsel doğayla aralarından su sızmaz, şarkı söyler, ruhun vahşi nefes-akışında yaşar. Bu şekilde yaşamak kendi başına bir döngüdür, devam etmeyi, devam etmeyi, devam etmeyi amaçlayan bir döngü...

Ooruk'un, annesi denize doğru yüzerek gözden kaybolurken, tekrar suyun altına dalmaya çalışmamasının ya da annesiyle gitmek için yalvarmamasının nedeni budur. Karada kalmasının nedeni budur. Söz almıştır. Gıcırdayan dünyaya geri dönerken, özellikle de eve dönüş yolculuğumuz sırasında bir şekilde tecrit edilmişsek, ev, insanlar, makine-ler ve diğer nesneler biraz aşına olmadığımız bir görüntüye bürünürler, çevremizdekilerin gevezelikleri bile kulaklarımıza biraz tuhaf gelir. Geri dönüşün bu evresine yeniden-giriş denir ve doğaldır. İnsanın, kendini yabancı bir dünyadanmış gibi hissetmesi birkaç saat ya da birkaç günde geçer. Bundan sonra dünyevi hayatımızda iyi vakit geçiririz ve eve dönüş yolculuğumuzda edindiğimiz enerjiyi kullanır; yalnızlık alıştırmaları sırasında ruhla geçici birlik uygulamaları yaparız.

Masalda, fok kadının çocuğu orta doğayı temsil etmeye başlar. Davulcu, şarkıcı, öykü anlatıcısı olur. Masal yorumunda davulcu, davul çalarak, yeni hayatın ve yeni duyguların ortaya çıkması ve yansıtılması için gereken her şeyin merkezine yerleşir. Davulcu, şeyleri uyandırabildiği gibi, korkutup kaçırabilir de. Şarkıcı, yüce ruh ile dünyevi benlik arasında ileti getirip götürür. Sesinin doğası ve tonu aracılığıyla çözebilir, tahrip edebilir, inşa edebilir ve yaratabilir. Öykü anlatıcısının, uykularında konuşan Tanrılara sürünerek yaklaşıp onları dinlediği söylenir.¹⁹

Böylece çocuk, tüm bu yaratıcı eylemler sayesinde fok kadının içine üflediği şeyleri yaşar. Suyun altında öğrendiği şeyleri, vahşi ruhla ilişkide olan hayatı yaşar. O zaman kendimizi davul vuruşlarıyla, şarkılarla, kendi sözlerimizi dinlemeyle ve söylemeyle dolu buluruz; yeni

şiiirler, yeni görme biçimleri, yeni davranış ve düşünce biçimleriyle dolarız. "O büyüü son işi yapma"ya çalışmak yerine, sadece yaşarız. Seçtiğimiz bir işe direnmek ya da onu korkuyla beklemek yerine, kolaylıkla bu işe doğru hareket ederiz; canlı, yeni kavramlarla dolu ve daha sonra ne olduğunu görmeye meraklı bir şekilde... Ne de olsa, eve dönen kişi büyük fok ruhlarıyla denize götürüldükten sonra bile hayatta kalmıştır.

PLANLANMIŞ BİR YALNIZLIK İÇİN ALIŞTIRMA YAPMAK

327

Artık büyümüş olan çocuk, sabahın gri sisinde denizdeki bir kayanın üstünde diz çöker ve fok kadınla konuşur. Planlı olarak yapılan bu gündelik yalnız kalma ve söyleşme alıştırmaları, çocuğun kritik bir şekilde eve yakın olmasına izin verir. Bunun yolu sadece uzun dönem boyunca ruhun yuvasına dalmak değildir; ruhu kısa dönemler için üstdünyaya geri çağırabilmek de aynı şekilde önemlidir.

Vahşi dişile konuşmak için bir kadının geçici olarak dünyayı terk etmesi ve bir yalnızlık haline girmesi gereklidir. Uzun zaman önce İngilizce'deki *alone* [yalnızlık] sözcüğü, ayrı iki kelime olarak ele alınırdı: *All one* [hep bir].²⁰ *All one* olmak, temelli ya da geçici olarak tamamen bir bütün olmak, birlik içinde olmak demektir. Yalnızlığın amacı tam olarak budur, hep bir olmaktır. Modern kadınlarda çok yaygın olan tükenmişlik halinin tedavisi, eskilerin dediği gibi "atına atlayıp istediği yere gitmesini" sağlayan tedavi budur.

Yalnızlık, bazılarının inandığı gibi bir enerjisizlik ya da eylemsizlik hali değildir, tersine, ruhun vahşi erzaklardan alarak bize ilettiği bir nimettir. Hekim-şifacıların, dindarların ve mistiklerin gösterdiği gibi, eski zamanlarda bir amaç taşıyan yalnızlık hali, hem rahatlatıcı hem de koruyucuydu. Yorgunluğu gidermek ve bıkkınlığı önlemek için kullanılırdı. Kehanet amacıyla da kullanılırdı, günlük hayatın koşuşturmacası içinde aksi halde duyulması olanaksız olan ve öğüt ya da rehberlik istenilen iç benliği dinlemenin bir yoluyla.

Hem eski zaman kadınları hem de modern aborijinal kadınlar genellikle bu paylaşım ve sorgulama işi için kutsal bir yer ayırırlar. Geleneksel olarak bu dönemin kadınların aybaşı kanamaları sırasına rastladığı söylenir, çünkü bu sırada bir kadın öz-bilgiye her zamankinden daha yakındır; bilinçdışı ile bilinçli akıl arasındaki zar önemli ölçüde inceler. Normalde bilince girmeleri engellenen duygular, anılar, duyular di-

20. Oxford English Dictionary.

18. Kaynağım Mary Uukalat'tır ve şiirden yapılmış soluk fikrini bana o vermiştir.

19. A.g.y.

rençle karşılaşmadan algı alanına geçer. Bir kadın bu dönemde yalnızlığa ulaştığında gözden geçirebileceği daha fazla malzemesi olur.

Bununla birlikte, hem Kuzey, Orta ve Güney Amerika yerli kadınlarıyla, hem de Slav kabilelerinden kız çocuklarıyla yaptığım karşılıklı alışverişlerimde, “kadınların mekânı”nın salt aybaşı kanamaları sırasında değil, herhangi bir zaman kullanıldığını, dahası, her kadının genellikle kendi “kadın mekânı”na sahip olduğunu ve bunların belli bir ağaç, su kenarında bir yer ya da bazı doğal orman ya da çöl alanları ya da okyanus mağaralarından oluştuğunu gördüm.

328 Kadınlar üzerinde yaptığım analizlerden edindiğim deneyimlerim, modern kadınların aybaşı öncesi huysuzluklarının büyük kısmının sadece fiziksel bir sendrom olmadığını, yeniden canlanmak ve kendini yenilemek için yeterince zaman ayırma ihtiyacının engellenmesinin de bu duyguda eşit ölçüde rol oynuyor olabileceğini gösterdi.²¹ Çeşitli kabilelerde aybaşı kanaması gören kadınların “kirli” olarak değerlendirilip bu durum “sonlanana” kadar köyü terk etmeye zorlandıklarını iddia eden eski antropologlardan alıntı yapan birini duyduğumda hep gülerim. Bütün kadınlar bilir ki, bu böyle zoraki bir törensel sürgün olsaydı bile, her kadın, zamanı geldiğinde gözden kaybolana kadar başı ke- derden eğilmiş bir halde köyü terk eder ve ardından görüş açısından çıkar çıkmaz oynak bir dansa başlar, yol boyunca gülmekten kırılırdı.

Masaldaki gibi, planlı yalnız kalma uygulamasını düzenli bir şekilde yaparsak, kendimizle kıyılarıımıza yaklaşan vahşi ruh arasında bir konuşmayı başlatırız. Bunu sadece vahşi ve ruhani doğaya “yakın olmak” için yapmayız; ezelden beri gelen mistik gelenekteki gibi, bu birliğin amacı, bizim sorular sormamız ve ruhun da öğütler vermesidir.

Ruh nasıl çağrılır? Birçok yolu vardır: Meditasyon, koşu, davul çalma, şarkı söyleme, yazı yazma, resim çizme, müzik yapma, yüce güzellikleri görme, ibadet, tefekkür, ayinler ve törenler, sükûnet, hatta mest edici duygu halleri ve fikirlerle. Bunların tümü, ruhu oturduğu yerden çağıran psişik davetlerdir.

Bununla birlikte, sahne donanımları, özel yerleşimler gerektirme-

21. Kadınlar, fiziksel sağlık krizlerine yanıt vermek için zaman ayırma eğilimindedirler – özellikle başkalarının sağlığı söz konusuysa, ama kendi ruhlarıyla ilişkileri için zaman yaratmayı ihmal ederler. Ruhlu canlılıklarının ya da enerjilerinin manyetosu ya da jeneratörü olarak anlamama eğilimindedirler. Birçok kadın, ruhla ilişkisini çok önemli bir araç görmüş gibi sürdürür. Oysa ruh, herhangi bir değerli araç gibi, korunmaya, temizlenmeye, yaşılanmaya ve onarılmaya ihtiyaç duyar. Aksi halde ilişki, bir otomobil gibi çamura saplanır, kadının günlük hayatta hız kesmesine neden olur, ona en basit işler için bile çok fazla enerji harcatır ve sonunda kentten ya da telefondan uzaklarda gönül yaralarından iflas eder. O zaman eve dönmek için çok uzun bir yürüyüş gerekir.

yen ve bir dakikada bir gündeki kadar kolay yerine getirilebilen yöntemler kullanmayı öneriyorum. Bu, ruh-benliği çağırma için aklın kullanılması demektir. Herkesin bu yalnızlık türünü elde etmek için yakından tanıdığı en az bir ruh hali vardır. Benim için yalnızlık daha çok kendimle birlikte her yere taşıdığım ve ihtiyaç duyduğumda etrafıma açtığım katlanmış bir orman gibidir. Çocukluğumun büyük yaşlı ağaçlarının dibine otururum. Bu stratejik noktadan sorularımı sorarım, yanıtlarımı alırım, sonra da ormanlık arazimi bir dahaki sefer açmak üzere bir sevgi notu büyüklüğünde toplarım. Anlık, kısa ve öğretici bir deneyimdir bu.

Aslında isteyerek yalnız kalmak için ihtiyaç duyulan tek şey, istasyon 329 parazitlerden temizlemektir. Bir kadın, tartışmalı bir yönetim kurulu toplantısının ortasında da olsa, peşinde bir buldozer tarafından temizlenmesi gereken bir ev de olsa, üç gün sabahlara kadar kendi tarzlarınınca kavga eden, şarkı söyleyen ve dans eden seksen tane geveze akrabayla çevrilmiş de olsa, öteki insanlardan, gürültüden ve gevezelikten kendini yalıtmayı öğrenebilir. Eğer bir zamanlar yeniyetme olduy- sanız, istasyon ayarının nasıl yapıldığını kesinlikle bilirsiniz. Eğer bir zamanlar iki yaşında uykusuz bir çocuğun annesi olduysanız, planlı bir şekilde yalnızlığın nasıl elde edileceğini bilirsiniz. Yapmak zor değildir, sadece yapmayı hatırlamak zordur.

Hepimiz içine çekildiğimiz, kimsenin nerede olduğumuzu bilmediği ve sonra dönüp geldiğimiz geçici bir ikametgâhta daha uzun bir süre konaklamayı tercih edebiliriz, ancak bin kişiyle dolu bir odada yalnızlığı elde etme alıştırmaları yapmak da çok yararlıdır. Başlangıçta tuhaf gelse de, insanların ruhla her zaman konuştukları herkesin malumudur. Ama birçoğu bu duruma bilinçli olarak girmekten çok, ansızın içine düşer; ya hülyaya dalmışlar ya da birdenbire “çat diye kapanıp” kendilerini onun içinde “bulmuşlardır.”

Böyle bir yalnızlık uygunsuz olarak değerlendirildiğinden, bu ruhani iletişim süresini fazlasıyla dünyevi isimler vererek kamufle etmeyi öğrendik. Örneğin, “kendi kendine konuşma”, “düşüncede kaybolma”, “dalgın dalgın boşluğa bakma” ya da “gündüz düş görme.” Bu örtmececi dil, kültürümüzün birçok katmanı tarafından aşılanır, çünkü ne yazık ki, çocukluktan itibaren bize, özellikle de iş ya da okul gibi sıkıcı ortamlarda, ruhla sohbet halindeyken yakalanırsak bundan utanç duymamız öğretilir.

Nedense eğitim ve iş dünyası bu şekilde “hep bir” olarak geçirilen zamanın verimsiz olduğunu düşünmüştür, oysa bu zamanlar aslında en doğurgan zamanlardır. Fikirleri düşgücümüze yönlendiren vahşi ruh-